

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

DISERTAČNÍ PRÁCE

Mgr. et Mgr. Jaroslav Kříž

„České Chicago“

**– ethnohistorický pohled na vývoj českého etnika
v americkém městě v letech 1852–1945**

„Czech Chicago“

**– Ethnohistorical View of the Development
of the Czech Minority in the American City
in the years 1852–1945**

Praha 2021

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc.

Poděkování:

Touto cestou bych rád poděkovat všem, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Nejprve mému školiteli prof. PhDr. Leoši Šatavovi, CSc., za jeho trpělivou spolupráci a velmi cenné připomínky. Mimořádný dík patří též prof. PhDr. Josefu Opatrnému, CSc., za jeho rady a názory při konzultacích. Bez terénního výzkumu přímo v Chicagu a okolí by tato práce v podstatě neměla výraznější charakter, proto je potřeba vzpomenout s díky za výraznou pomoc několik osob: Mgr. Klára Moldová, DiS., z T. G. Masaryk Czech School v Ciceru (stát Illinois); June Pachuta Farris z The Archives of Czechs and Slovaks Abroad (ACASA) při chicagské univerzitě; dále organizaci Czech & Slovak American Genealogy Society of Illinois a Davida Muhlenu z National Czech & Slovak Museum & Library v Cedar Rapids (stát Iowa). Z českých zdrojů je nejužasnější pramennou základnou knihovna a archiv Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur, proto děkuji za pomoc při vyhledávání různých pramenů a krajanských novin PhDr. Haně Popelová, CSc., a PhDr. Martinu Šámalovi. Závěrem bych chtěl poděkovat své rodině a především manželce za neustálou podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Turnově dne 8. října 2020

.....
Jméno autora

Abstrakt

Během migračních vln v 19. století odešlo mnoho Čechů do Spojených států amerických. Jednou z konečných destinací bylo i město Chicago. Na přelomu 19. a 20. století se stalo největší českou základnou v zahraničí. V Chicagu tehdy žilo přes sto tisíc Čechů, čímž bylo považováno za třetí největší české město. Tématem disertační práce je právě proto analýza české migrace do Chicaga a s tím spojený vývoj české menšiny. Stěžejní pozornost je věnována socio-kulturnímu, hospodářskému a politickému vývoji české menšiny z pohledu etno-historických metod. Dále se autor práce zaměří na důležité historické milníky a události tohoto města, které určitým způsobem ovlivnily i českou menšinu. Časové ukotvení práce je 1852–1945 a vyplývá z historické perspektivy, protože první čeští imigranti přicházejí ve větším počtu na toto americké území teprve v 50. letech 19. století. Naopak 2. světová válka rámcově uzavírá období, které bylo významné pro české etnikum v Chicagu. Po roce 1945 totiž dochází k výraznému asimilačnímu procesu (česká menšina je masivně poameričtěná) a české krajské středisko upadá na významu.

Klíčová slova

Chicago, Češi v Americe, migrace, česká menšina, české čtvrtě, národní identita, nacionalismus, imigrace, emigrace

Abstract

During the migration waves in the 19th century many Czechs immigrated to America. One of their final destinations was the city of Chicago. At the turn of the 19th and 20th centuries this became the largest Czech occupied base abroad. Over a hundred thousand Czechs lived in Chicago at that time so it was therefore considered to be the third largest Czech city. The topic of the dissertation thesis is the analysis the course of Czech migration to Chicago and the related development of the Czech minority. Key attention is devoted to the socio-cultural, economic and political development of the Czech minority in terms of ethno-historical methods. Furthermore, the author will focus on important historical milestones and events of this city, which in some way influenced the Czech minority. Time definition of work is 1852–1945 and follows from a historical perspective, because the first Czech immigrants arrive in greater numbers to this American territory only in the fifties of the 19th century. On the other hand, the Second World War concludes a period that was important for the Czech ethnic group in Chicago. After 1945 there is a significant assimilation process (the Czech minority is massively Americanized) and the Czech expatriate center is declining in importance.

Keywords

Chicago, Czechs in America, migration, Czech minority, Czech neighborhoods, national identity, nationalism, immigration, emigration

Obsah

Úvod	9
Prameny a metodika	11
Archivní a terénní výzkum v Chicagu	13
1. Česká emigrace do USA	16
1.1. Fenomén vystěhovalectví (emigrace)	17
1.2. Cílová stanice: Chicago.....	26
2. Historie města Chicaga a vývoj českých čtvrtí	30
2.1. První české osídlení	35
2.2. Praha a další osady	36
2.3. Plzeň (Pilsen) a menší české čtvrtě	40
2.4. Česká Kalifornie a jiné české čtvrtě.....	43
2.5. Cicero a Berwyn.....	47
2.6. České čtvrtě po roce 1945	49
3. Hospodářství a dělnictvo.....	51
3.1. Dělníci a socialismus	51
3.2. Čeští podnikatelé a živnostníci.....	56
3.3. Sonda: život podnikatele v Chicagu.....	61
4. Sociokulturní a náboženský život Čechů v Chicagu	73
4.1. Kulturní a spolková činnost	73
4.1.1. Typologie spolků.....	78
4.2. Náboženský život a svobodomyšlný tábor.....	83
4.3. Česká periodika v Chicagu.....	86
4.4. Kulturní kontakty s původní vlastí	89

5. Politická angažovanost české menšiny	92
5.1. Dlouholetý člen Kongresu: Adolph Joachim Sabath	96
5.2. Starosta Chicaga: Antonín Josef Čermák.....	99
5.3. Politici z předměstí Chicaga.....	104
6. Důležité události českého Chicaga	107
6.1. Velký požár roku 1871.....	107
6.2. Český národní hřbitov	111
6.3. Světová výstava roku 1893	120
6.4. Pomník Karla Havlíčka Borovského.....	125
6.5. Boj za nezávislost rodné země	127
6.6. Havárie parníku Eastland	132
6.7. Světová výstava 1933/1934.....	137
6.8. Česká komunita v Chicagu a osvobození Československa	141
Závěr	147
Seznam pramenů a literatury	151
Obrazová příloha	172

Seznam zkratek

ACASA	Archives of Czechs and Slovaks Abroad
CSAGSI	The Czech & Slovak American Genealogy Society of Illinois
č.	číslo
ČNS	České národní sdružení
ČSNRA	Československá národní rada v Americe
ed.	editor
edd.	editoři
DP	disertační práce
HAPAG	Hamburská plavební společnost (The Hamburg-Amerikanische Packetfahrt-Aktien-Gesellschaft)
mj.	mimo jiné
např.	například
NK ČR	Národní knihovna České republiky
r.	rok
roč.	ročník
s.	strana
tzv.	takzvaně, takzvaný
USA	Spojené státy americké (The United States of America)

Úvod

Česká touha po poznání cizích krajín a kultur je historicky zdokumentována již od raného středověku. Jednalo se však o obchodníky, posly vládců, vojáky, duchovní či cestovatele, kteří se dostávali mimo hranice českého území a poznávali odlišné kultury. Pokud nebudeme brát v potaz několik výjimek v rámci etap vystěhovalectví z českých zemí během 16. až 18. století (zejména náboženského charakteru),¹ můžeme v podstatě do 19. století mluvit pouze o jedincích či malých skupinách, kteří migrovali z našeho území. Až předminulé století přineslo fenomén vystěhovalectví (emigrace) jako masovou záležitost. Důvody těchto migrací byly především sociálního a ekonomického rázu, proto je česká emigrace do Spojených států amerických během 19. a 20. století typickým příkladem výrazného odlivu obyvatelstva z Rakouska-Uherska, neboť v určitých oblastech docházelo k přelidnění a nedostatku pracovních příležitostí (zejména v rámci českých zemí).

Obraz Nového světa se utvářel v povědomí obyvatelstva českých zemí historicky již od 16. století.² Avšak až druhá polovina 19. století poměrně razantním způsobem změnila jeho význam a důležitost. Čeští vystěhovalci věřili, že americký kontinent jim přinese nové možnosti. Doufali, že v USA získají levnou půdu a budou moci založit farmu či v amerických velkoměstech naleznou dobře placenou práci a třeba se časem zlepši jejich sociální postavení. Pro mnohé Čechy se Amerika stala vidinou nového života.

Již v roce 1850 si dramatik Josef Kajetán Tyl (1808–1856) ve hře *Lesní panna aneb Cesta do Ameriky* uvědomil, jak emigrace může oslabovat národ. Chápal sice hospodářské důvody odcházejících Čechů, přesto agitoval proti vystěhovalectví, neboť nechtěl, aby byl v rámci Rakouského císařství oslabován český živel.³ Jeho hra však mohla mít i opačné účinky, než v jaké doufal a jaké předpokládal. Americký politolog a historik Howard Zinn (1922–2010) napsal tezi, že první věc, co Kryštof Kolumbus v Americe hledal, bylo zlato.⁴ Nehledali všichni emigranti z Evropy 19. století v metafoře zlata levnou zemědělskou půdu či ekonomické zajištění v amerických městech?

Podnětem této disertační práce je skutečnost, že dějiny české emigrace ještě nejsou zcela náležitě zpracované. Toto tvrzení platí i o českém vystěhovalectví do Spojených států

---

¹ Podrobněji Stanislav BROUČEK, *Etapy českého vystěhovalectví*, Praha 2003.

² Oldřich KAŠPAR, *Amerika Jakuba Malého v kontextu formování českého povědomí o Novém světě*, in: Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 3 (2001) – Studia Ethnologica XIII, Praha 2005, s. 23.

³ František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v době Bachova absolutismu*, Praha 1964, s. 9.

⁴ Howard ZINN, *Dějiny lidu Spojených států amerických, 1. díl (1492–1845)*, Praha 2012, s. 6.

amerických během největších migračních vln 19. a 20. století. Na toto téma sice vzniklo mnoho odborných prací, ale žádná se ještě komplexně nezaměřila na české etnikum v americkém městě Chicagu. Po roce 1900 zde totiž žilo více než sto tisíc Čechů, což představovalo neuvěřitelnou sílu pro rozvoj kulturně-sociálního a zejména politického života komunity tohoto města. Chicago v této době bylo dokonce považováno za třetí největší české město (po Praze a Vídni) a díky tomu patřilo k jednomu z nejdůležitějších krajanských středisek v Americe a i na světě. Česká etnická menšina nebyla pro město nevýznamná, a proto má smysl popsat etnohistorický vývoj „českého Chicaga“.

Česká Amerika z pohledu historiografie je stále plná nezpracovaných témat, i když v posledních letech přibývají monografie, které chtějí tento nedostatek překonat. Od roku 2010 vyšlo totiž více než deset publikací, jež zpracovávají uvedenou problematiku, a to z mnoha úhlů pohledů. Na analýzu česko-amerických periodik se zaměřila Alena Jaklová.⁵ Dagmar Hájková zpracovala česko-americkou komunitu v období první světové války.⁶ Dílčími tématy vojenského charakteru a exilu se zabývá František Hanzlík.⁷ Syntézu vývoje české komunity v Americe během 19. století představil Marek Vlha ve své vynikající práci *Mezi starou vlastí a Amerikou*.⁸ Literární pohled na českou Ameriku přinesl Josef Švéda.⁹ Dalším dílčím příspěvkem jsou dvě publikace, jež spojuje osobnost jazykovědce Aloise Richarda Nykla, který značnou část života prožil ve Spojených státech amerických.¹⁰ V roce 2017 vyšly dvě publikace, které zpracovávají téma českého Chicaga.¹¹ V témže roce publikoval Vladimír P. Polách monografii *Krajané v USA a druhá světová válka*.¹² Publikace analyzuje českou komunitu v USA během druhé světové války zejména na základě rešerše

---

⁵ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010. Jednalo se však o rozšíření publikace z roku 2006. K české Americe ještě publikovala Alena JAKLOVÁ, *Národnostní a sociálně-ekonomická sebereflexe českých přistěhovalců v čechoamerických periodikách 19. a 20. století*, Praha 2006 a Alena JAKLOVÁ, *Proměny etnické a kulturní identity českých přistěhovalců ve Spojených státech amerických: interpretace analýz čechoamerického periodického tisku 19. a 20. století*, Praha 2014.

⁶ Dagmar HÁJKOVÁ, „Naše česká věc“: *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011.

⁷ Naposledy František HANZLÍK – Karel KONEČNÝ – Ivana POLLEY, *Československá obec legionářská v exilu 1949–1989*, Praha 2013. Dříve také František HANZLÍK, *Vojenský exil a krajané v USA pro obnovu demokracie v Československu po únoru 1948*, Praha 2012. František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010. Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2008.

⁸ Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou: počátky české krajanské komunity v USA 19. století*, Brno 2015.

⁹ Josef ŠVÉDA, *Země zaslíbená, země zlořečená: obrazy Ameriky v české literatuře a kultuře*, Příbram 2016.

¹⁰ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016. Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Alois Richard Nykl: poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017.

¹¹ Jaroslav KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ, *Strípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017 a Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017.

¹² Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanského tisku*, Olomouc 2017.

krajanského tisku. V roce 2018 vyšla podruhé publikace Ivana Dubovického,¹³ který zpracoval syntézu česko-amerických vztahů v průběhu pěti staletí, samozřejmě s důrazem na 19. a 20. století. Závěrem jmenujme ještě jednu novější práci, a to knihu historika Martina Bočka *S nadějí za oceán*.¹⁴ Publikace popisuje fungování lodních společností v habsburské monarchii a současně mapuje fenomén evropského vystěholectví do USA z pohledu přepravních společností. Jedná se spíše o okrajové téma, přesto tato práce dále rozvíjí tematiku české Ameriky. Stručný přehled nedávno vydaných vědeckých monografií podtrhuje neustálý a v posledních letech narůstající zájem o česko-americké vztahy, a to nejen v historické perspektivě. Doplňme také, že vedle odborné literatury vzniklo v posledních letech i několik uměleckých děl¹⁵ zpracovávající tematiku české Ameriky pro laickou veřejnost, což je další důkaz toho, že o problematiku se zajímá stále více osob.

Prameny a metodika

Vzhledem ke zvolenému badatelskému zaměření a časovému ukotvení disertační práce jsou hlavními prameny texty, které pojednávají o Čechách v Americe v letech 1848–1945, konkrétně o českém etniku v Chicagu. Práce je tedy zpracována na základě dostupné literatury (americké a české provenience), archivních pramenů a periodik. Důraz je především kladen na prameny a periodika, jež vycházela (či byla vydávána) přímo v americkém Chicagu.

Zdroje informací k českému Chicagu lze rozdělit do několika skupin. Literatura věnovaná dějinám Chicaga je velmi hojná.¹⁶ Ve většině publikací se lze setkat s informacemi o českém osídlení, neboť patřilo k těm významnějším. V současné době vychází v USA edice *Images of America*, přičemž několik dílů je problematice českého přistěholectví a rozvoji českých čtvrtí alespoň částečně věnováno.¹⁷

---

¹³ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018.

¹⁴ Martin BOČEK, *S nadějí za oceán. Soupeření lodních společností o zákazníky v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století*, Plzeň 2019.

¹⁵ Např. Renáta FUČÍKOVÁ, *Historie Čechů v USA*, Praha 2019. Martin NEKOLA (ed.), *Pražané ve světě: sedm komiksů o úspěšných krajanech*, Praha 2020. Tomáš PÁNEK – Martina KAŇÁKOVÁ (edd.), *Čechoslováci ve světě*, Praha 2019.

¹⁶ Např. Ellen SKERRETT – Dominic A. PACYGA, *Chicago: City of Neighborhoods*, Chicago 1986; Ann DURKIN KEATING (ed.), *Chicago Neighborhoods and Suburbs*, Chicago 2008; Dominic A. PACYGA, *Chicago – A Biography*, Chicago 2011; Robert G. SPINNEY, *City of Big Shoulders – A History of Chicago*, Dekalb 2000.

¹⁷ Např. Douglas DEUCHLER, *Berwyn, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco* 2005. Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010; Peter N. PERO, *Chicago's*

Vedle sekundární literatury vyniká zejména dobová odborná literatura. Nejúplnější syntézu prezentuje v tomto směru klasická práce Rudolfa Bubeníčka.¹⁸ Ten své dílo publikoval nejprve časopisecky v *Denním hlasateli*, poté přistoupil k vydání knižnímu, ovšem v menším rozsahu, než který původně plánoval. Jeho dějiny tak končí rokem 1893. Rudolf Bubeníček vycházel z velkého množství pramenů, zároveň sám realizoval řadu rozhovorů s pamětníky. Informace z almanachů a památníků, které ve městě vycházely zejména k jednotlivým výročím, podroboval pečlivé kritice a snažil se je ověřovat z několika zdrojů.

Dobovou odbornou literaturu prezentují dále další historiografické práce (např. práce od Jana Habenichta¹⁹ či Jaroslava Egona Salaby-Vojana),²⁰ nejrůznější příručky praktického rázu (kuchařky, lékařské knihy), ale třeba také učebnice, z nichž lze také při užití náležitě metodologie vytěžit řadu informací.

Samostatným oddílem jsou periodika vydávaná v Chicagu i okolí. Mezi nejvýznamnější chicagské noviny patřily *Amerikán*, *Denní hlasatel*, *Národ*, *Spravedlnost*, *Svornost*, *Vesmír* a *Ženské listy*. Velkou většinu z nich vydával nakladatel August Geringer. K nejvýznamnějším z nich patří *Svornost* (od 1875) a *Denní hlasatel* (od 1891). Od roku 1878 začal August Geringer vydávat vlastní kalendář²¹ s názvem *Amerikán*, který se stal prvním českým kalendářem v USA, a co do rozšíření a trvání tvoří dodnes jedinečný a nepřekonatelný pramen. Kalendář kromě toho, že na svých stránkách otiskoval mnoho vzpomínek prvních osadníků, také zaznamenával historii české menšiny v USA, proto se jedná o důležitý pramenný materiál.

Prameny se nacházejí většinou v knihovnách (zejména v amerických knihovnách), v menší míře v muzeích a archivech. Samostatné archivní fondy reprezentují ACASA (Archives of Czechs and Slovaks Abroad) na University of Chicago²² a Geringer Family

---

Pilsen Neighborhood, Charleston 2011; Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008.

¹⁸ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939.

¹⁹ Zejména Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910 a Jan HABENICHT, *Z paměti českého lékaře. Příspěvek k dějinám Čechů amerických*, Chicago 1897.

²⁰ Především Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Česko-americké epistoly*, Chicago 1911; Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), *Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, Ill. Dne 30. července roku 1911*, Chicago 1911 a studie Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 29–68 a Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Z minulosti Chicaga a počátků českého Chicaga*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 13–23.

²¹ První české tištěné kalendáře nalezneme již v 15. století. Plnily především úlohu zábavné četby; dále většinou kalendáře obsahovaly planetář (výklad znamení), pranostiky, přísloví a různá pořekadla. Byly určeny zejména pro sociálně slabší a méně vzdělané vrstvy obyvatelstva, viz Dušan KARPATSKÝ, *Malý labyrint literatury*, Praha 1997, s. 248.

²² ACASA – internetové stránky: <http://www.lib.uchicago.edu/e/su/slavic/acasa.html>.

Papers v Chicago History Muzeum.²³ Archiv Čechů a Slováků v zahraničí byl založen roku 1972 při chicagské univerzitě. ACASA je fond velmi různorodý. Obsahuje na několik tisíc knih nejrůznějšího charakteru, brožur, výročních publikací, almanachů a periodik, také však archivní materiály – pozůstalosti významných Čechoameričanů a Čechoslováků. Nejedná se ale jen o materiály vydané nebo vzniklé na území Spojených států amerických. Proto se zde dají nalézt i informace o Češích v Austrálii, Jižní Americe, Kanadě atp. Archiv Geringerovy rodiny v chicagském muzeum historie obsahuje zejména dokumentaci týkající Augusta a Vladimíra Geringerových, Jaroslava Pšenky a Vlasty Adély Vrázové. Jsou zde obsaženy dokumenty velmi různorodého charakteru.

V Čechách je nejdůležitějším zdrojem krajanská knihovna a archiv Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur, poněvadž se tam nachází nejvíce materiálů k problematice „českého Chicaga“ na území České republiky.²⁴

Z dokumentů osobní povahy vyšla tiskem jen malá část – většinou se jedná o paměti.²⁵ Ego-dokumenty nejsou – až na drobné výjimky – dochovány institucionálně, řadu z nich dodnes vlastní potomci někdejších imigrantů. Do některých dopisů lze nahlédnout v českých archivech a muzeích, jedná se ovšem o nahodilou záležitost.

Z pramenů patří k nejvýznamnějším almanachy a památníky jednotlivých spolků, náboženských osad či jiných institucí. Obsahují většinou stručnou historii, seznamy členů a další statistické údaje; z ikonografických materiálů potom fotografie, ilustrace, zřídkakdy mapy. Dále jsou zachovány stanovy spolků (obsahují však stereotypně se opakující informace). Na druhé straně tyto prameny nám zobrazují určitou každodennost české komunity v americkém Chicagu během 19. a 20. století.

Archivní a terénní výzkum v Chicagu

Disertační práce je zpracována především na základě archivního a terénního výzkumu přímo ve Spojených státech amerických. Autor DP absolvoval dva výzkumy v USA v letech 2014–2015. V roce 2014 si zajistil stáž v T. G. Masaryk Czech School, jež sídlí v Ciceru, které je

---

²³ Chicago History Museum – internetové stránky: <http://www.chicagohistory.org/>.

²⁴ Kromě „standartních“ pramenů a odborné literatury zde ještě nalezneme scrapbooky (výstřížkové knihy). Archiv pohlednic a fotografického materiálu je též poměrně rozsáhlý.

²⁵ V nedávné době vyšly paměti Adolpha Joachima Sabatha (1866–1952), významného Čechoamerického politika, který působil pětadvacet let v americkém Kongresu (zvolen za Chicago), viz Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020.

předměstím Chicaga a bývalou českou čtvrtí. Stáž proběhla v termínu od 10. listopadu do 19. prosince 2014. Díky tomu autor DP navázal kontakty se současnou českou komunitou v Chicagu a také mohl prostudovat materiály v archivu ACASA (Archives of Czechs and Slovaks Abroad) na chicagské univerzitě. Dále navštěvoval knihovnu Czech and Slovak American Genealogy Society of Illinois,²⁶ jež sídlila do prosince 2014 v Ciceru, nyní však sídlí ve veřejné knihovně v Riverside (též předměstí Chicaga). Provedl také několik terénních výzkumů v bývalých českých čtvrtích, ze kterých pořídil mnoho obrazového materiálu.

Druhý pobyt proběhl v červenci 2015 a to v rámci projektu *Interdisciplinární otázky studia českého etnika v Chicagu v letech 1848–1918* řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze z prostředků specifického vysokoškolského výzkumu na rok 2015. Autor DP byl spoluřešitelem tohoto projektu. Archivní a terénní výzkum probíhal ve státech Illinois a Iowa ve Spojených státech amerických. Interdisciplinární projekt se protíná s tématem disertační práce, proto lze vyzkoumaný materiál využít na oba projekty. Výzkum byl uskutečněn zejména v Chicago History Museum, Archives of Czechs and Slovaks Abroad, Czech and Slovak American Genealogy Society of Illinois, T. G. Masaryk Czech School v Chicagu a v National Czech and Slovak Museum and Library v Cedar Rapids.

Terénní výzkum proběhl také v bývalých českých čtvrtích v rámci místa paměti. V Chicagu se jedná zejména o české čtvrtě Plzeň (Pilsen) a Česká Kalifornie (Czech California). Nejzajímavějším místem pro výzkum je však Český národní hřbitov v Chicagu, jenž je stále funkční a díky tomu lze zdokumentovat jazykový vývoj na hřbitovních deskách (především poameričt'ování – změny českých jmen, zánik diakritiky atp.).

V České republice čerpal autor DP materiály zejména z Národní knihovny České republiky v Praze a také z pražského Náprstkova muzea afrických, asijských a amerických kultur. Zde se nachází množství krajanských knih a periodik (noviny, kalendáře) z USA. Literaturu především sekundárního charakteru vyhledával autor DP i v Krajské vědecké knihovně v Liberci či v Městské knihovně Antonína Marka v Turnově. Archivní materiál čerpal autor DP v Muzeu Českého ráje v Turnově, Muzeu města Mnichovo Hradiště, Památníku národního písemnictví v Praze (literární archiv), Státním okresním archivu Strakonice a v Muzeu a galerii Vodňany. Autor práce také využíval několik internetových

---

²⁶ CSAGSI – internetové stránky: <http://www.csagsi.org>.

databází (např. i přístup k českým digitalizovaným matrikám či systémy Kramerius při NK ČR).

V rámci svých výzkumných cest po Evropě navštívil autor DP několik muzejních institucí, které se tematicky věnují vystěhovalecké problematice. Jednalo se o Maritime Museum v anglickém Liverpoolu,²⁷ dále o Red Star Line Museum²⁸ v belgických Antverpách a Muzeum emigrace v německém Hamburku.²⁹ Tyto výzkumné pobyty přispěly k většímu pochopení vystěhovalecké problematiky a také k rozšíření povědomí o odborné literatuře zejména sekundárního charakteru.

---

²⁷ Námořní muzeum v Liverpoolu: <https://www.liverpoolmuseums.org.uk/maritime-museum>.

²⁸ Muzeum rejdařské společnosti Red Star Line: <https://www.redstarline.be>.

²⁹ Muzeum emigrace v hamburském Ballinstadtu: <https://www.ballinstadt.de>.

1. Česká emigrace do USA

Člověk migruje již od počátku své existence. Stěhování za lepšími životními podmínkami bylo vždy lidskou přirozeností. Pravděpodobně největší pohyb migrantů je spojen s dlouhým 19. stoletím, neboť v období mezi lety 1836–1914 odešlo na 30 milionů evropských přistěhovalců do Spojených států amerických.³⁰ Jen z německy mluvících zemí v tomto období emigrovalo skoro 5,5 milionů lidí.³¹ Tato masová migrace přes Atlantický oceán měla v sobě i nemalý podíl českého živlu.

České stopy v Severní Americe nalezneme sice před revolučním rokem 1848, ale jednalo se pouze o desítky, maximálně stovky osob.³² Jako první imigrant z Čech je stále vnímán Augustin Herrman³³ (1621/1623 – 1686), který se usadil v Novém Amsterdamu (New York) těsně před polovinou 17. století. Stal se úspěšným obchodníkem a kartografem, jenž získal rozsáhlé pozemky ve státě Maryland a pojmenoval je Bohemia Manor (České panství).³⁴ K hromadnější emigraci z českých zemí došlo až po roce 1848; o značném nárůstu vystěhovalců však můžeme mluvit až od padesátých let 19. století.³⁵

Mluvíme o období, které je v české historiografii označováno jako „dlouhé“ devatenácté století, jež začíná vypuknutím Velké francouzské revoluce a končí koncem první

---

³⁰ Robin COHEN, *Migrace – stěhování lidstva od pravěku po současnost*, Brno 2019, s. 70.

³¹ *Vzkazy domů: příběhy Čechů, kteří odešli do zahraničí (emigrace a exil 1848–1989)*, Praha 2012, s. 7.

³² Podrobněji o pionýrech doby předbřeznové Miloslav RECHCÍGL, *Tam za tím mořem piva aneb Naše Amerika, jak ji málokdo zná. Příspěvek k historii české a slovenské emigrace do Ameriky*, Olomouc 2019, zejména s. 9–23; Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou. Počátky české krajanské komunity v USA 19. století*, Brno 2015, s. 34–60; Miloslav RECHCÍGL, *Počátky české emigrace do zemí Latinské a Severní Ameriky*, Brno 1999; Miloslav RECHCÍGL, *První čeští přistěhovalci do Ameriky od nejzazších dob po revoluci roku 1848*, in: *Historie emigrace z českých zemí. Sborník referátů ze semináře, který se konal při příležitosti Setkání krajanů v Mladé Boleslavi 22.–25. 6. 2000*, Mladá Boleslav 2001, s. 13–22; Miloslav RECHCÍGL, *První židovští přistěhovalci do Ameriky z území bývalého Československa*, in: *Češi v cizině 10*, Praha 1998, s. 88–102; Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 14–24.

³³ Často se v literatuře setkáme s počeštěnou verzí Heřman. Např. Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 6; též Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 17–18. Objevuje se však i Herman s jedním „r“, viz Miloslav RECHCÍGL, *První čeští přistěhovalci do Ameriky od nejzazších dob po revoluci roku 1848*, in: *Historie emigrace z českých zemí. Sborník referátů ze semináře, který se konal při příležitosti Setkání krajanů v Mladé Boleslavi 22.–25. 6. 2000*, Mladá Boleslav 2001, s. 14 nebo Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou: počátky české krajanské komunity v USA 19. století*, Brno 2015, s. 35.

³⁴ Podrobněji o této osobnosti Milan ZELENÝ, *Augustine Herrman Bohemian: první Čech v Americe*, Praha 2017.

³⁵ František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v době Bachova absolutismu*, Praha 1964, s. 8; též Vratislav DOUBEK, *Česká politika a [výhodní] vystěhovalectví 1848–1922*, Praha 2012, s. 15. Podrobněji o migračních etapách v knize Leoš ŠATAVA, *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*, Praha 1989.

světové války, potažmo rozpadem čtyř monarchií.³⁶ Jedná se o dobu, kterou významně poznamenal rozvoj průmyslové revoluce v Evropě, došlo také k národní emancipaci řady národů, proběhla demografická revoluce, zvýšila se vzdělanost a v mnoha aspektech došlo ke značnému rozvoji kulturního života. Fenomén vystěhovalectví však patří mezi velmi důležité procesy, které 19. století provázely. Tento přirozený sociální jev je součástí téměř každé doby; příčiny migrací se však liší v závislosti na konkrétních náboženských, ekonomických, sociálních či politických podmínkách. Nejklasičtějším příkladem evropské emigrace, respektive emigrace z českých zemí, je osidlování Spojených států amerických v průběhu 19. a 20. století. Amerika totiž tehdy představovala nové území, v němž mohli vystěhovalci levně získat vlastní půdu, případně najít dobře placenou práci ve velkých městech a celkově zlepšit své sociální postavení (zažít tzv. americký sen).

1.1. Fenomén vystěhovalectví (emigrace)

Ve druhé polovině 19. století již nebyly důvody emigrace z českých zemí náboženské, jako tomu bylo dříve (zejména v 17. a 18. století), ale především sociální a ekonomické.³⁷ Hromadnou migraci z našeho území zapříčinil zejména nedostatek pracovních příležitostí, který se začal v některých regionech objevovat v souvislosti s relativním přelidněním, ale také s tím byla spojena zemědělská krize; tyto aspekty vedly k nedostatku potravin.³⁸ Proto do zámoří odcházeli nejčastěji mladí lidé v produktivním věku.³⁹ Obecně platí, že migranti mířící do zámoří nebyli lidé nejchudší a nejvíce zbídačení, nýbrž ti, kteří doma ztratili vyhlídky na hospodářské a společenské uplatnění, ale dokázali si ještě zaopatřit dostatek finančních prostředků (většinou před odchodem prodali všechn svůj majetek nebo si peníze půjčili od příbuzných) a především fyzických i duševních sil k tomu, aby začali nový život ve zcela neznámém prostředí.⁴⁰ Přestože cestovali s nejnútnejším majetkem, nezapomínali na peřiny, nádobí, náradí, hospodářská náčiní či na modlitební knihu.⁴¹ Mocným impulsem pro odchod

---

³⁶ Milan HLAVAČKA a kol., *České země v 19. století I. Proměny společnosti v moderní době*, Praha 2014, s. 25.

³⁷ Stanislav BROUČEK, *Etapy českého vystěhovalectví*, Praha 2003, nestr.

³⁸ Ladislav HLADKÝ, *Sociálně-ekonomické migrace – vystěhovalectví Čechů*, in: E. Semotanová – J. Cajthaml a kol., *Akademický atlas českých dějin*, Praha 2014, s. 337.

³⁹ Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, s. 15.

⁴⁰ Jiří KOŘALKA – Květa KOŘALKOVÁ, *Základní tendence českého vystěhovalectví a české reemigrace do počátku 20. let 20. století*, in: *Češi v cizině 7*, Praha 1993, s. 34.

⁴¹ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 34.

do USA bylo také objevení zlata v Kalifornii na počátku padesátých let 19. století,⁴² ačkoli z těchto příčin odcházeli spíše dobrodruzi.⁴³

Obyvatelé českých zemí se nejčastěji přesouvali v průběhu 19. století v rámci samotného rakouského císařství, od roku 1867 rakousko-uherské monarchie. Pokud však odcházeli do zahraničí, volili nejčastěji Spojené státy americké.⁴⁴ Podle oficiálních statistik se v letech 1848–1918 vystěhovalo z českých zemí přes 1,2 milionu osob a přes 350 tisíc z nich odešlo do USA.⁴⁵ V amerických městech byl dostatek pracovních příležitostí a na venkově mohli levně zakoupit půdu určenou k farmaření. Emigrace z českých zemí byla svou formou blízká německé či skandinávské, poněvadž většina Čechů a Moravanů se vystěhovala nastálo, a to s celou rodinou.⁴⁶ K jejímu rozšíření přes Atlantický oceán přispěl díky nárůstu parolodí také pokles nákladů na lodní dopravu.⁴⁷

Emigrace mohla proběhnout zákonnou cestou, nebo také ilegálně. Po právní stránce se vystěhovalectví z českých zemí řídilo patentem císaře Františka I. č. 2557, který byl vydán 24. března 1832 a novelizoval první vystěhovalecký patent č. 466 z roku 1784. Podle něj byl za vystěhovalce považován ten poddaný, jenž odešel na cizí území s přesvědčením, že se již zpět nevrátí.⁴⁸ Změna nastala po revolučním roce 1848, neboť díky zrušení poddanství a robotní povinnosti se možnosti k vycestování z říše staly jednoduššími: vydávání pasů bylo vyňato z vrchnostenské správy a tato agenda připadla podkrajským a krajským úřadům; místodržitelství udělovala povolení k vystěhování. Administrativní práce se oproti předchozímu období značně urychlila. Další liberalizaci přineslo císařské nařízení z 9. února 1857. Pro pohyb po habsburské říši nebylo již třeba zvláštního dokladu. O dva roky později přistoupilo Rakousko k drážďanské konvenci o volném pohybu občanů mezi německými státy. To znamenalo, že k cestě do Německa postačoval namísto klasického pasu pouhý pasový list s ověřením totožnosti. Této skutečnosti využilo množství emigrantů do Ameriky, protože místem, odkud se zpravidla vydávali přes Atlantický oceán, byly severoněmecké

---

⁴² Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, s. 269.

⁴³ Historik František Kutnar přirovnává objevení zlata v Kalifornii k novodobému Eldorádu, viz František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v době Bachova absolutismu*, Praha 1964, s. 9.

⁴⁴ Stanislav BROUČEK, *České zahraniční komunity*, in: S. Brouček (ed.), *Češi – národ bez hranic*, Praha 2011, s. 144.

⁴⁵ Leoš ŠATAVA, *Vystěhovalectví do USA*, in: *Češi v cizině 9*, Praha 1996, s. 158.

⁴⁶ Dagmar HÁJKOVÁ, „*Naše česká věc*“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 8.

⁴⁷ Stanislav BROUČEK, *Etapy českého vystěhovalectví*, Praha 2003, nestr.

⁴⁸ Karel KYSILKA, *Vystěhovalectví z Boleslavska do USA*, in: *Historie emigrace z českých zemí. Sborník referátů ze semináře, který se konal při příležitosti Setkání krajanů v Mladé Boleslavi 22.–25. 6. 2000*, Mladá Boleslav 2001, s. 24.

přístavy.⁴⁹ V padesátých letech 19. století potřeboval rakouský občan k vystěhování cestovní pas (platil obvykle tři roky) nebo přímo pas vystěhovalecký. Cestovat bylo možné také s legitimační kartou (tedy pasovým listem), díky níž mohl pasažér jet přímo až do přístavu.⁵⁰

Protože získávání těchto dokumentů bylo někdy zdlouhavé, docházelo nezdědky k migraci nelegální. Vzpomínky Františka Pospíšila naznačují, jak častá byla: „*Odebral jsem se tedy do Bremen a najal místa na plachetníku, neb cesta na parnicích byla velmi drahá. Bylo to v 1852. Platil jsem za jednu kajutu po \$ 73 za osobu, z dětí polovic. Vypluli jsme 20. dubna. Můj švagr mi dal také svého syna s sebou a já polovinu na něho připlatil a o něj se pak staral. Byl mi také svěřen p. Václav Kohout, jenž jel na své vlastní peníze a byl velmi milým společníkem, a vzal jsem též p. Jana Paulu na jeho snažné prosby s sebou na své útraty. Všichni tři jeli bez úředního povolení, a tu si vysvětlí každý, jak opatrným jsem musel býti a co jsem měl starostí, aby žádný ze svěřených mi nepřišel do nesnází, zvláště když p. Kohout byl ještě ve službě vojenské.*“⁵¹ Od konce šedesátých let 19. století byla emigrace snazší, poněvadž nově zavedená ústava z 21. prosince 1867 obsahovala pasáž o právu jednotlivce svobodně se vystěhovat do cizí země, které bylo omezeno pouze brannou povinností.⁵²

K plavbě do zámoří Češi nejčastěji využívali přístavy v Hamburku a v Brémách, odkud jezdily pravidelné parolodní linky. Cestu do těchto německých přístavů výrazně usnadnil rozvoj železniční dopravy.⁵³ Dalšími důležitými přístavy byly Antverpy a Liverpool, pro oblast českých zemí však nenabývaly takového významu jako přímořská německá města.⁵⁴ V rámci habsburské monarchie byly poměrně důležité přístavy v Terstu a Rijece,⁵⁵ ale obyvatelstvo z českých zemí tuto jižní trasu tolik nevyužívalo. Brémy a Hamburk žily

---

⁴⁹ Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou. Počátky české krajanské komunity v USA 19. století*, Brno 2015, s. 78–79. Podrobněji k pasové politice rakouského státu Jan RYCHLÍK, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989*, Praha 2007.

⁵⁰ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 39.

⁵¹ Vzpomínky Františka Pospíšila pro čechoamerický kalendář Amerikán z roku 1885, cit. dle Oldřich KAŠPAR (ed.), *Tam za mořem je Amerika*, Praha 1986, s. 62.

⁵² Dagmar HÁJKOVÁ, „*Naše česká věc*“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 8.

⁵³ Podrobněji k fenoménu cestovatelství a cestování Milan HLAVAČKA, *Ta pravá mobilita: cestování*, in: *Mezi časy. Kultura a umění v českých zemích kolem roku 1800*, Praha 1999, s. 329–339; Milan HLAVAČKA, *Cestování v éře dostavníku*, Praha 1996; Milan HLAVAČKA, *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*, Praha 1990; Milan HLAVAČKA, *Mobilita, doprava, cestování, turismus – zamyšlení nad pojmy a jejich rolí ve společnosti*, in: *Na kolech do světa. Po silnicích nejen Českého ráje a Pojizeří*, Semily – Turnov – Jičín 2016, s. 11–24; Kristýna ULMANOVÁ, *Cestování před sto lety aneb všude dobře, doma nejlépe. Rozvoj českého turismu v kontextu světových výstav ve druhé polovině devatenáctého století*, Praha 2011.

⁵⁴ Josef OPATRŇÝ, *Za moře s námi. Přepravní společnosti v době masové migrace do Ameriky*, *Dějiny a současnost* 29, 2007, č. 3, s. 31.

⁵⁵ Podrobněji Martin BOČEK, *S nadějí za oceán. Soupeření lodních společností o zákazníky v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století*, Plzeň 2019, s. 103–112.

z evropské emigrace a cestovatelské horečky, která se rozmohla od osmdesátých let 19. století. Existovalo zde několik námořních firem, které se na imigranty specializovaly. Největším z nich byla firma Lloyd v Brémách a Hamburská plavební společnost (HAPAG).⁵⁶ Každá z nich měla své vystěhovalecké agenty (dokonce i z Čech), kteří lákali migranty ze střední Evropy k cestě do „vysněné“ Ameriky. Ti dostávali za prodané lodní lístky provizi (jeden volný lístek nebo několik zlatých).⁵⁷ Z Německa se pak plulo se zastávkou na britských ostrovech nebo přímo do Spojených států amerických.⁵⁸

Výraznou úlohu v migračních procesech hrála propagační kampaň německých dopravních firem na území Rakousko-Uherska. Cestovní agenti totiž aktivizovali zájem nejširší veřejnosti. Jedním z úspěšných českých agentů byl Ferdinand Missler, který zastupoval brémskou pobočku paroplavební společnosti Severoněmecký Lloyd a později si dokonce otevřel vlastní cestovní agenturu.⁵⁹ Dalším agentem pracujícím pro Lloyd byl Alois Kareš (1822–1885), původně obchodník z Vamberka. Ten si během krátké doby vybudoval síť spolupracovníků v celých východních a později i v jižních Čechách. Nakonec měl své zástupce v Praze, Podmoklech a Lipsku, tedy v důležitých místech, jimiž projížděly vlaky vezoucí vystěhovalce do německých přístavů. Své kontakty zásoboval letáky, brožurami a různými plakáty, v nichž nabízel své služby a varoval před podvodníky matoucími veřejnost planými sliby ohledně cestování přes Atlantický oceán. Kareš také zůstával v kontaktu s již usazenými Čechy (např. českým spolkům v Chicagu zasílal české knihy), pravděpodobně z důvodu vytváření českých komunit i případné reemigrace.⁶⁰ Pro HAPAG pracoval Josef Pastor (1841–1899), který se v Hamburku usadil po několikaletém pobytu v Americe (jako redaktor působil v Chicagu). Vedl především konkurenční boj s brémskými agenty o přízeň vystěhovalců.⁶¹ Josef Pastor se také snažil, aby se Češi usazovali na americkém kontinentě blízko sebe. K tomu navíc vydával v letech 1884–1889 sborník *České osady v Americe*.⁶² Dalším cestovním agentem byl Bohdan Reiner ze Strakonice, který pracoval pro různé paroplavební společnosti a proslul zejména tím, že odchod do USA zajistil i těm, kterým ho

---

⁵⁶ Šárka HAKENOVÁ, *Kulturní identita české emigrace v USA*, Praha 2009 (rigorózní práce), s. 27.

⁵⁷ Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 27.

⁵⁸ Podrobněji o možnostech lodního cestování z habsburské monarchie Martin BOČEK, *S nadějí za oceán. Soupeření lodních společností o zákazníky v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století*, Plzeň 2019.

⁵⁹ Markéta KRÍŽOVÁ (ed.), *Za velkou louží. Vzpomínky moravského dělníka Matěje Poláčka na Afriku a Jižní Ameriku*, Praha 2017, s. 14.

⁶⁰ Jaroslav KRÍŽ, „Česká Amerika“. *Sen o české kolonii v USA*, Dějiny a současnost, 2017, roč. XXXIX, č. 8, s. 40.

⁶¹ Josef OPATRŇÝ, *Amerika prezidenta Granta*, vydání druhé, Praha 2019, s. 18.

⁶² Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 30.

úřady nepovolovaly (např. českým socialistům, brancům utíkajícím před vojenskou službou).⁶³

Z českých zemí se stěhovaly přes moře do Ameriky nejen jednotlivci, ale v hojně míře celé rodiny. Dokonce cestovalo i několik rodin najednou, jak dokládají vzpomínky Josefa Raislera, který se svojí rodinou zakotvil v Chicagu: „*Dne 25. července roku 1857 jsme všichni společně vyjeli z našeho domova [Hřešihlavy, okres Rokycany], a sice byli jsme to rodiny: Foldova, Pišova, Rokešova, Konopáskova a naše. Co bylo v každé rodině dětí, již si nepamatují. My měli dcerušku Annu, která se nám narodila v březnu téhož roku, v němž opouštěli jsme milovanou otčinu i drahou vlast.*“⁶⁴ Vzpomínka Josefíny Hýnové (narozené 1858 v Pacově nedaleko Tábora)⁶⁵ prokazuje, že mnoho rodin odešlo do Ameriky po částech. Většinou odcházeli mužští příslušníci, kteří si nejdříve našli práci a poté zaslali zpět do rodného kraje své rodině peníze a třeba i lístek na loď. V tomto případě to bylo lehce odlišné: „*V manželství narodilo se nám deset dětí, z nichž pět zemřelo v dětském věku. Roku 1904 dvě z našich dětí, dcera Libuše a syn Otto, odjeli [!] do Ameriky po dohodě, že my ostatní později za nimi přijedeme. To se také stalo, a roku 1909 přijela jsem s manželem a ostatními třemi dětmi do Ameriky. Usadili jsme se v Racine, Wis., kde dcera Libuše byla provdána. Syn Otto byl v té době u vojenské hudby ve Fort Crook v Nebrasce. Můj manžel zemřel dne 4. března 1916 v Racine, kde je pohřben. Za dva roky prodali jsme náš majetek v Racine, a přestěhovali jsme se do Chicaga.*“⁶⁶ Jednalo se spíše o chudší vrstvy, které odcházely přes oceán, ale nikoli úplně o ty nejchudší, neboť bylo nezbytné mít poměrně dost financí na dopravu a na první měsíce nového života v cizině.⁶⁷ Od roku 1854 rakouské úřady zavedly podmínku, že se žadatelé o vystěhování museli prokázat dostatečnými finančními prostředky.⁶⁸ Pro představu si uveďme ceny palubních lístků. V roce 1852 stál lístek z německého území do USA dvě stě deset zlatých v první třídě, ve druhé třídě devadesát zlatých a v mezipalubí jen padesát čtyři zlatých. Děti do 12 let měly menší sazby. V roce 1913 stál lístek v mezipalubí kolem sto až sto čtyřiceti rakouských korun. Cena druhé třídy byla v rozmezí dvě stě až čtyři sta padesát rakouských korun. Nejvyšší komfort stál i přes tisíc rakouských korun.⁶⁹ Ceny lodních lístků

⁶³ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 30 a 34.

⁶⁴ *Amerikán. Národní kalendář 1892*, Chicago 1891, s. 191.

⁶⁵ *Amerikán. Národní kalendář 1943*, Chicago 1942, s. 74.

⁶⁶ *Amerikán. Národní kalendář 1943*, Chicago 1942, s. 81.

⁶⁷ Markéta KŘÍŽOVÁ (ed.), *Za velkou louží. Vzpomínky moravského dělníka Matěje Poláčka na Afriku a Jižní Ameriku*, Praha 2017, s. 14.

⁶⁸ Jaroslav VACULÍK, *Češi v cizině 1850–1938*, Brno 2007, s. 19.

⁶⁹ Martin BOČEK, *S nadějí za oceán. Soupeření lodních společností o zákazníky v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století*, Plzeň 2019, s. 145–146.

zcela jednoznačně naznačují rozdílnost nabízených služeb pro cestující a s tím spojený komfort, který jim byl nabízen při cestě přes Atlantický oceán.

Plavba přes oceán v polovině 19. století nepatřila do kategorie pohodlného cestování. Emigranti si v dopisech, které posílali do vlasti, stěžovali na problémy spojené s mořskou nemocí, nedostatkem jídla, na přeplněná podpalubí, dále také popisovali nebezpečné zážitky při mořských bouřích a špatnou lékařskou péči, poněvadž když vypukla na lodi epidemie (např. cholera), mnoho dětí, starých lidí a nemocných umíralo během cesty přes Atlantik.⁷⁰

Jakou stravu měli k dispozici cestující na plachetnici, uvedl ve svých vzpomínkách Jan Promberger: „*Ráno dostal k jídlu černou hořkou kávu, v poledne kousek vepřové nebo hovězího slaného a napolovic shnilého masa a trochu hrachu nebo fazolí, večer trochu hořkého čaje. K tomu měl na osm dní přiděl 2¹/₂ libry černého sušeného chleba z otrub a pšišku a 2 libry bílého masa, kterého byla polovina plesnivá.*“⁷¹ Johana Röslerová z Polné stručně poznamenala o jídle na plachetnici, že bylo „*unter Hund und Schweine.*“⁷² Také se stávalo, že kapitán lodi a jeho námořníci nebyli k cestujícím zrovna přátelští.⁷³ Zlým zážitkem se stala plavba pro nejmenovanou českou rodinu, která emigrovala do Ameriky na podzim roku 1854: „*Cesta byla nadmíru bouřlivá. Přes 60 dní byli mořským živlům všanc vydáni. Voda i strava jim došla a několik dní místo večere na palubě se modlili, by osud byl jim příznivějším.*“⁷⁴ Adolph Joachim Sabath (1866–1952) ve svých vzpomínkách detailněji popsal „komfort“ na lodi, kterou plul roku 1881 z Brém do Baltimoru: „*Proudy emigrantů se pozvolna ztrácely v prostorách námořního kolosu, z jehož útroh pronikal na palubu odporný zápach. Vzduch dole v mezipalubí byl naplněn parou a vlhkostí a jenom malé elektrické žárovky na různých místech na chodbách umístěné poskytovaly cestujícím možnost obeznámit se s vnitřním zařízením lodě, které mělo být jejich domovem po dobu osmnáctidenní plavby přes Atlantik. Mezipalubí lodě bylo rozděleno, určité prostory různých rozměrů, v každé jednotlivé sekci bylo vyhrazeno místo pro ubytování asi pěti desítek cestujících. Na některých místech bylo vidět pohromadě početné velké rodiny, muže, ženy a malá dítká. Za postele sloužily cestujícím kavalce se slávníkem, pleteným prostěradlem, jedním polštářem a šedivou*

---

⁷⁰ František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v době Bachova absolutismu*, Praha 1964, s. 42.

⁷¹ Citováno dle Jaroslava HOFFMANNOVÁ, *Vystěhovalectví z Polné do Severní Ameriky ve druhé polovině XIX. století*, Havlíčkův Brod 1969, s. 27.

⁷² Mínila tím, že toto jídlo by nedala psovi ani praseti, cit. dle Jaroslava HOFFMANNOVÁ, *Vystěhovalectví z Polné do Severní Ameriky ve druhé polovině XIX. století*, Havlíčkův Brod 1969, s. 27.

⁷³ František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v době Bachova absolutismu*, Praha 1964, s. 42–43.

⁷⁴ Jan HABENICHT – Antonín PREGLER, *Památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1899, s. 18–19.

pokrývkou. [...] Mimo odporného zápachu, který sálal z upocených a špinavých lidských těl, bylo zde cítit aroma česneku, cibule a kořalky, a to vše pomáhalo vytvářet odpornou atmosféru, kterou poskytuje cestujícím jenom takový výprava evropských emigrantů cestujících v mezupalubí. Zavazadla sestávala se většinou z velkých ranců, kufrů a žoků, ve kterých se nalézaly peřiny, šatstvo a rozmanité domácí potřeby, které si rodiny vystěhovalců odvážely s sebou do nového domova v Americe.⁷⁵ Všechny tyto aspekty ztěžovaly psychické rozpoložení vystěhovalců.

Cesta přes oceán trvala parníkem nejvýše 14 dní, plachetnice byly odkázány na větrné podmínky, a proto pluly 8–12 týdnů.⁷⁶ Palubní lístky na plachetnice byly výrazně levnější, cestování však bylo vykoupeno menším komfortem cestujících.⁷⁷ Jistou výjimkou jsou proto paměti Antonína Pacla, který byl s cestou na plachetnici poměrně spokojen: „Cesta přes moře, ač ovšem po plachetníku, neboť parních lodí bylo tenkrát málo a byly velmi drahé a mnohem nebezpečnější, jak mi bylo tvrzeno, byla dosti příjemná a poměrně pohodlná. Již za čtyry týdny přistáli jsme v New Yorku, kdyžto jinak potřeboval plachetník k cestě oné i tři měsíce.“⁷⁸

Během šedesátých let 19. století začaly parníky pomalu vytlačovat plachetnice, poněvadž došlo k budování parníků s větší tonáží, která se zvýšila z pěti tisíc až na deset tisíc tun. To ve výsledku znamenalo, že parníky mohly pojmout až tři sta cestujících v kabinách a tisíc pět set osob v podpalubí. Další snížení cen bylo dáno konkurenčním bojem mezi loďařskými společnostmi a urychlením cesty přes Atlantický oceán.⁷⁹

Hlavní branou imigrantů byl New York; kdo však mířil na jih, přistával zpravidla v New Orleans nebo v texaském Galvestonu.⁸⁰ Dalšími americkými přístavy byly Baltimore, Boston, Charleston a kanadské město Québec.⁸¹ V New Yorku se nacházel státní ústav Castle

---

⁷⁵ Vzpomínky Adolpha Joachima Sabatha citovány dle Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 24–25.

⁷⁶ Jaroslav KRÍŽ, *Česká emigrace do USA – česká Amerika*, Geografické rozhledy, 2016, roč. 25, č. 4, s. 8.

⁷⁷ Oldřich KAŠPAR (ed.), *Tam za mořem je Amerika*, Praha 1986, s. 25–26.

⁷⁸ Antonín PACL, *Ze zkušenosti starého přistěhovalce*, in: P. A. (ed.), II. památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill., Chicago 1901, s. 37.

⁷⁹ Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 26–27.

⁸⁰ Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou. Počátky české krajanské komunity v USA 19. století*, Brno 2015, s. 84.

⁸¹ Podrobněji k lodní dopravě přes Atlantik: Josef OPATRŇÝ, *Za moře s námi. Přepavní společnosti v době masové migrace do Ameriky*, Dějiny a současnost 29, 2007, č. 3, s. 30–33. Nebo také Martin BOČEK, *S nadějí za oceán. Soupeření lodních společností o zákazníky v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století*, Plzeň 2019, zejména s. 57–69.

Garden,⁸² který fungoval od roku 1855. V roce 1892 byla zřízena nová přistěhovalecká stanice na Ellis Island, ležící v prostoru přístaviště, která působila až do roku 1954. Zde se dotklo americké půdy přes sedmnáct milionů osob: každý den odbavili imigrační úředníci několik set jedinců, v nejrušnějších letech i několik tisíc.⁸³ Přistěhovaleci, kteří se dostali až do těchto míst, přebývali po dobu plavby v prostoru podpalubí. Kdo si mohl dovolit kajutu první nebo druhé třídy, mohl projít kontrolou již na palubě lodi a vystoupit po lodním můstku na dolní Manhattan.⁸⁴ Stanice v padesátých letech 20. století ztrácela na významu, neboť lodní přepravu vytlačila doprava letecká. Dnes se zde nachází muzeum přistěhovalectví do USA – The Ellis Island Museum.

V případě první etapy masové emigrace Čechů do USA, která zahrnuje období od roku 1848 do rozpadu rakousko-uherské monarchie v roce 1918,⁸⁵ převládali zpočátku zemědělci, směřující do oblasti Středozápadu a Texasu. Až 80 % zemědělské populace první přistěhovalecké generace⁸⁶ pracovalo na vlastních farmách. Prvním centrem českého osídlení na počátku padesátých let bylo město St. Louis v Missouri, odtud pak Češi směřovali do zemědělských oblastí – Iowa, Wisconsin, Minnesota, Michigan, Kansas a Texas.⁸⁷ V sedmdesátých letech 19. století se ještě usazovali v Nebrasce, Severní a Jižní Dakotě.⁸⁸ O desetiletí později začalo u Čechů převládat městské osídlení, tvořené zejména kvalifikovanými dělníky. Městské osídlení se koncentrovalo ve velkých centrech, jakými byly Chicago, New York, Cleveland, Omaha a Baltimore.⁸⁹ V některých státech byli Češi dokonce pionýry a jejich osídlování dodnes připomínají jména osad českého původu.⁹⁰ Existovaly také

---

⁸² Podrobněji k realitě ve státním ústavu Castle Garden viz např. nedatovaný dopis cestovatele Čeňka Paclta, Muzeum Českého ráje Turnov, Pozůstalost Čeňka Paclta, karton 38, dopis bratřím Čechům, nedat., s. 7–8. Nebo také Jaroslav KRÍŽ, *První Čech na pěti kontinentech – Cesty Čeňka Paclta (1813–1887)*, Praha 2019, s. 42–43.

⁸³ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 36.

⁸⁴ George B. TINDALL – David E. SHI, *USA*, Praha 1994, s. 413–414.

⁸⁵ Oldřich KAŠPAR (ed.), *Tam za mořem je Amerika*, Praha 1986, s. 14.

⁸⁶ První generací přistěhovalců jsou míněni ti, kteří do USA přišli z Evropy, druhá generace je již narozená na území USA a příslušníci dalších generací jsou potomky Čechoameričanů druhé generace, srov. Karel KUČERA, *Český jazyk v USA*, Praha 1990, s. 46–56.

⁸⁷ O Čechách na Středozápadě např. Stepanka KORYTOVA-MAGSTADT, *To Reap a Bountiful Harvest. Czech Immigration beyond the Mississippi, 1850–1900*, Iowa City 1993. Českou historii v Texasu zpracovala Eva ECKERTOVÁ, *Kameny na prérii. Čeští vystěhovaleci v Texasu*, Praha 2004.

⁸⁸ Podrobněji o Čechách v těchto lokalitách např. Růžena ROSICKÁ, *Dějiny Čechů v Nebrasce*, Omaha 1928 nebo Josef A. DVORÁK, *Dějiny Čechův ve Státu South Dakota: Památní kniha vydaná při slavnosti padesátiletého výročí prvních českých osadníků do státu, odbývané dne 25. a 26. srpna 1920 v Táboře So. Dakota*, Tábor (South Dakota) 1920.

⁸⁹ Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, s. 271–272.

⁹⁰ Ludvík MUCHA, *Česká místní jména v USA*, in: Sborník československé společnosti zeměpisné 70, 1965, č. 2, s. 136–145.

snahy o vytvoření sevřeného českého osídlení na americké půdě, ale tyto projekty nebyly nakonec úspěšné.⁹¹

Po vzniku Československa se očekával návrat do vlasti u desítek tisíc Čechů ze Spojených států amerických. K masové reemigraci však nedošlo.⁹² Po první světové válce zájem o vystěhování do USA neopadl, i když byl razantním způsobem omezen americkou legislativou od roku 1921. Došlo totiž k zavedení imigrantských kvót. Příliv Čechoslováků tím poklesl, což ovlivnilo vývoj českých komunit napříč Amerikou. Důsledkem pak byla „urychlená“ asimilace Čechů a Slováků v USA.⁹³ Zájem Evropanů o vystěhování do USA neklesal, proto roku 1924 došlo k dalším úpravám americké legislativy a kvótového systému. Dle imigračního zákona obnášela roční kvóta pouze 2 % z počtu osob, které bydlely ve Spojených státech amerických v roce 1890. Kvóta pro Československo tak činila pouhých 3 073 osob ročně. V Československu vznikly dvě speciální úřadovny pro vystěhovalce, které nesly název Státní zdravotní revizní vystěhovalcká stanice. Pro českou oblast fungovala stanice Praha-Libeň a pro vystěhovalce ze Slovenska a Podkarpatské Rusi to byla stanice ve Svatobořicích u Kyjova. Vystěhovalci potřebovali k přijetí do USA vízum, o které dopředu žádali u amerického konzula. K žádosti se přikládalo několik dokumentů: vysvědčení zachovalosti, lékařské vysvědčení, dvě fotografie a případně také vojenské vysvědčení a oddací list.⁹⁴ Kvůli zavedení tzv. kvótových zákonů v USA odešli mnozí evropští vystěhovalci zkusit své štěstí např. do oblasti Latinské Ameriky.⁹⁵ K úpravě kvótového systému došlo ještě roku 1927, respektive 1929 (National Origins Act), což znamenalo, že celková evropská imigrace byla omezena na 150 tisíc osob ročně.⁹⁶

V druhé polovině tzv. dlouhého 19. století, tedy v letech 1848–1918, odešlo z českých zemí do USA, jak jsme již uváděli, přes 350 tisíc osob.⁹⁷ V následujícím období, které uzavírá vypuknutí druhé světové války, se emigrace z Československa nezastavila, i když byla razantně omezena kvótovým systémem v USA. I přes tyto restriktce odešlo dle Vladimíra P.

---

⁹¹ K tomu podrobněji František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v době Bachova absolutismu*, Praha 1964, s. 47–54; nebo Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, fond Krajané 2, Paměti Jana Boreckého, s. 62–63; též Jaroslav KRÍŽ, „Česká Amerika“. *Sen o české kolonii v USA*, Dějiny a současnost, 2017, roč. XXXIX, č. 8, s. 39–41.

⁹² Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, s. 280.

⁹³ Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanického tisku*, Olomouc 2017, s. 28.

⁹⁴ Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, s. 281–282.

⁹⁵ Oldřich KAŠPAR (ed.), *Tam za mořem je Amerika*, Praha 1986, s. 18.

⁹⁶ Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanického tisku*, Olomouc 2017, s. 54.

⁹⁷ Leoš ŠATAVA, *Vystěhovalectví do USA*, in: *Češi v cizině 9*, Praha 1996, s. 158.

Polácha z Československa v letech 1918–1938 na 90 tisíc osob.⁹⁸ Ačkoli existuje více statistických odhadů,⁹⁹ je v rámci migračního vývoje výše uváděná statistika věrohodná. Jisté je, že za období jednoho sta let odešlo z českých zemí do Spojených států amerických téměř 500 tisíc osob za vidinou lepšího života. To však mluvíme pouze o příchozích českých imigrantech; neměli bychom zapomínat na druhou a případně třetí generaci, tedy na potomky příchozích Čechů.¹⁰⁰ Číslo vykazující působnost Čechů v USA se nám pak minimálně zdvojnásobí.¹⁰¹ Proto není tak překvapivé, že minimálně 1,7 milionů Američanů se dnes hlásí k českému původu.¹⁰²

1.2. Cílová stanice: Chicago

Po přistání na americké půdě se Češi rozhodovali, kam budou dále putovat. Pokud odcházeli za pozemky, odjížděli nejčastěji z New Yorku a Baltimoru parníkem přes Erijský kanál a Velká jezera do měst jako Cleveland ve státě Ohio, Milwaukee ve státě Wisconsin či do Chicaga v Illinois. Z těchto destinací pak pokračovali na západ povozy či později železničním spojením (státy Iowa, Minnesota, Severní a Jižní Dakota, Nebraska ad.).¹⁰³ Kdo se plánoval usadit v Texasu, využil většinou přístav Galveston. Dalším důležitým přístavem na jihu USA byl New Orleans.¹⁰⁴ Mnozí čeští přistěhovalci se také usazovali přímo v přístavních centrech, zejména v New Yorku.¹⁰⁵ Do Chicaga bylo možné cestovat z New Yorku i vlakem, jako to popisuje Matěj Rybín (narozen 1812 ve Strakoncích), který se aktivně účastnil revolučních bojů roku 1848, a proto raději utekl před vojenskou službou do Ameriky: „*Jel jsem do Liverpoolu a tam jsem vsedl na loď jedoucí do N. Yorku, odkud pustil jsem se do St. Louis,*

---

⁹⁸ Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanického tisku*, Olomouc 2017, s. 28.

⁹⁹ Etnolog Leoš Šatava uvádí pro toto období pouze 35 tisíc osob; viz Leoš ŠATAVA, *Vystěhovalectví do USA*, in: *Češi v cizině 9*, Praha 1996, s. 158. Naopak Vera Laska odhaduje 88 600 imigrantů na základě amerických statistik; viz Vera LASKA, *The Czechs in America 1633–1977. A Chronology and Fact Book*, Dobbs Ferry 1978, s. 133.

¹⁰⁰ Podrobněji Karel KUČERA, *Český jazyk v USA*, Praha 1990.

¹⁰¹ Podrobněji Joseph CHADA, *The Czechs in the United States*, [Washington] 1981.

¹⁰² Citováno dle webových stránek Generálního konzulátu České republiky v Chicagu, [online, cit. 23. 7. 2021]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/chicago/cz/krajane_skolstvi/cesi_v_usa/index.html.

¹⁰³ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 36.

¹⁰⁴ Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou. Počátky české krajanické komunity v USA 19. století*, Brno 2015, s. 84.

¹⁰⁵ Podrobněji o české komunitě v New Yorku např. Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Velký New York. Dějiny New Yorku a české čtvrti – Prův. po New Yorku a okolí*, New York 1908. Martin NEKOLA, *Český New York*, Praha 2021.

*odtud až do Chicaga, kteréžto město tehdy bylo ještě malé. Přijedše do Chicaga, museli jsme slézt na prérii, neboť ještě žádné nádraží vystavěno nebylo. Byla tam jen jakási platforma, aby lidé nemuseli z vagónu skočiti hned do bláta a do vody. Byla to snad tehdy jediná dráha, která tam vedla.*¹⁰⁶

Roku 1848 bylo Chicago ještě velmi malé město, proto je opravdu možné, že železniční infrastruktura byla ve výstavbě.¹⁰⁷ V následujících letech se však díky neuvěřitelnému přísunu emigrantů a značnému rozvoji průmyslu stalo americkým velkoměstem.¹⁰⁸ Když si přečteme vzpomínku Josefa Raislera, vnímáme již vlakové spojení jako přirozenou věc: „20. září 1857 jsme byli v New Yorku a dne 23. září jsme přijeli do Chicaga, které tenkrát vypadalo jako větší už vesnice. Byl jsem rád, že nejsem v žádné pustině, jak jsem se obával. Byl už večer, když jsme vystupovali z vlaku. Hostinští a nádhončí nás obklopili a každý z nich nás chtěl dostati do moci. Žádný Čech nepřišel a ani můj strýc, který v Chicagu v tom čase bydlil.”¹⁰⁹

Emigrant Jan Holeček, který přišel do Ameriky roku 1867, svoji cestu popsal velice zkratkovitě: „Já, manželka má a dítě Josef nastoupili cestu do Ameriky. Jeli jsme přes Brémy prostřednictvím p. Kareše. Naložili nás na plachetní loď asi pět set, Čechů to a Němců. Druhý den jsem si trochu odstonal mořskou nemoc a pak to šlo obstojně celou cestu. Po pěti nedělích a třech dnech přivítali jsme z paluby modrý temný pruh na západě – byla to země. Dostali jsme se šťastně na břeh. Tu na nás čekali dohazovači a chytali nás pro své hospody. Já ale zůstal ve vystěhovaleckém domě a koupil jsem si lístek železniční do Chicaga. Zbylo mi všeho 8 [dolarů] v kapse. Když jsme přijeli do Chicaga, ubytoval jsem se v hostinci u p. J. Fišera s ostatními Čechy.”¹¹⁰ Jak Josef Raisler, tak Jan Holeček zmiňují různé dohazovače, kteří nabízeli v přístavech či vnitrozemských městech různé služby od levného ubytování po sehnání dobře placené práce. Z mnoha osob se však mohli vyklubat šarlatáni či zloději, kteří se chtěli na přistěhovalcích pouze přiživit. Touto fází si prošel skoro každý emigrant. Obdobnou zkušenost měl cestovatel Čeněk Paclt (1813–1887), který do Ameriky zavítal již v roce 1846. V New Yorku narazil na mnoho skupinek Němců a Irů, kteří s nadšením zdravili

---

¹⁰⁶ *Amerikán. Národní kalendář 1894*, Chicago 1893, s. 194.

¹⁰⁷ Dle americké federální agentury United States Census Bureau mělo Chicagu v roce 1840 pouze 4 tisíce stálých obyvatel. Naopak o deset let později se jednalo skoro už o 30 tisíc obyvatel. Viz stránky této agentury www.census.gov [online, cit. 23. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www2.census.gov/library/working-papers/1998/demo/pop-twps0027/tab08.txt>.

¹⁰⁸ Pro představu si uveďme, že roku 1925 patří Chicago mezi největší železniční střediska světa. Tehdy do něho vedlo 38 železničních tras. Denně do Chicaga vjíždí či vyjíždí na třicet tisíc nákladních vagónů. Přes tisíc tři sta osobních vlaků denně projedou Chicagem a přepraví na dvě stě sedmdesát tisíc osob. Viz *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 162.

¹⁰⁹ *Amerikán. Národní kalendář 1892*, Chicago 1891, s. 191.

¹¹⁰ Citováno dle Oldřich KASPAR (ed.), *Tam za mořem je Amerika*, Praha 1986, s. 37–38.

své „evropské krajany“ a rádi jim poradili, jak se dobře uchytit ve městě. Většina těchto skupinek chtěla pouze nově příchozí do Ameriky obrát o jejich finance. Dobrodruh Paclt právě na jednu takovouto skupinku narazil a neubráníl se krádeži.¹¹¹

Existuje také mnoho příkladů toho, že čeští přistěhovalci několikrát změnili místo pobytu, než byli schopni uživit rodinu a usadit se na stálém místě. V našem případě jde samozřejmě o Chicago. Dokazují to např. vzpomínky na rodinu NN (nechtěla být v prameni uvedena), která přišla do Ameriky na podzim 1854: „*Pro nedostatek peněz musela se pak rodina usadit v New Yorku. Otec byl hudebníkem ve staré vlasti, vyhledal sobě zde přiměřené zaměstnání. Výdělek jeho však nepostačoval, aby rodinu svou vyživil. Musel se tudíž obrátiti jinam. Nedaleko New Yorku byly farmy a na jedné z nich obdržel práci. Matka s dítkami uchýlila se do chudobince, když porodila dcerušku, kteráž později byla přejetá v Chicagu omnibusem a usmrcena. Z New Yorku odstěhovala se rodina pak do Pirmontu, když otci byla přislíbena práce na železnici, a sice čistit železniční káry. Práce však nebyla stálá, pročez odjeli do Brooklyna, kdež se zdrželi asi dva roky. Dopisem z Chicaga vyzván byl, by se připojil k české hudební kapele, kteráž tehdyž byla první a známá pod jménem Chicago City Band; usadil se poblíže Harrison a Van Buren ul. Zůstávali v baráčku u Kovandů v jedné malé světnici. Na jedněch malých kamnech vařili [!] tři rodiny. Po celý rok palivo pozůstávalo s tříštek, jež ženy a děti nosily v pytlech. Tehdy stál sud mouky 18 až 20 dollarů, cukr 14 centů libra, žlutý a vlhký. Několik čtverců muselo se jít pro vodu a tu mnohdy živé malé rybičky v nádobě se nacházely. Na Polku l. blíž řeky poráželi dobytek; maso bylo dosti laciné, játra, hlavy, nožičky skorem zdarma. Po roce stálé práce uhospodařili si tolik, že najmulí sobě pozemek a postavili sobě baráček.*“¹¹² Některé začátky Čechů v Americe nebyly opravdu záviděníhodné.

Během druhé poloviny 19. století se Chicago stalo důležitou metropolí amerického Středozápadu. Češi sem začali přicházet tedy od padesátých let 19. století.¹¹³ Díky české pospolitosti se v Chicagu vytvořily během krátké doby celé české čtvrti. Jednou z prvních byla Praha, později se objevily Malá jižní strana, Plzeň, U Vápenek (též Za vápenkami), Klatovy, Nový Tábor (Merigold), Malé Vinohrady, Česká Kalifornie, Na křižovatce, Town of

---

¹¹¹ Jaroslav KRÍŽ, *První Čech na pěti kontinentech – Cesty Čenka Paclta (1813–1887)*, Praha 2019, s. 30.

¹¹² Jan HABENICHT – Antonín PREGLER, *Památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1899, s. 18–19.

¹¹³ John J. REICHMAN, *Czechoslovaks in Chicago. Contributions to a History of a National Group with an Introduction on the Part of Czechoslovaks in the Development of Chicago*, Chicago 1937, s. 6.

Lake či osada u Národního hřbitova (Český Irving Park nebo též Volšany);¹¹⁴ po roce 1910 žili Češi zejména na předměstí ve čtvrtích Cicero a Berwyn (Čechy přezdívaný Brvín).¹¹⁵ České názvy získávaly oblasti podle významných českých měst nebo dle významných obcí regionů, odkud přistěhovalci pocházeli. Centry duchovního života a národní pospolitosti se staly kostely a školy. Vůbec nejstarším byl katolický kostel sv. Václava, brzy přibýly chrámy zasvěcené Janu Nepomuckému, sv. Prokopovi, sv. Vítu, Panně Marii Dobré rady, sv. Ludmile, sv. Cyrilu a Metodějovi, Panně Marii Lurdské a blahoslavené Anežce České.¹¹⁶ V těsné blízkosti se nacházely katolické školy; svobodomyšlné byly většinou pojmenovány po významných osobnostech českého národního života, nesly např. jména Vojty Náprstka, Jana Nerudy, Josefa Jungmanna.¹¹⁷ V roce 1877 byl založen Český národní hřbitov,¹¹⁸ ve městě se nacházely české pivovary, tiskárny i divadlo. Krátce před první světovou válkou bylo Chicago pokládáno za třetí největší české město po Praze a Vídni,¹¹⁹ neboť zde žilo přes sto tisíc Čechů. Proto také sami Čechoameričané začali přezdívat Chicago na „Czech-ago“.¹²⁰ V další kapitole se zaměříme na historii českého Chicaga podrobněji.

---

¹¹⁴ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 42.

¹¹⁵ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 10 a 95.

¹¹⁶ Podrobněji Jack BOCHAR, *Locations of Chicago. Roman Catholic Churches*, Chicago 1998.

¹¹⁷ Podrobně Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939.

¹¹⁸ Podrobněji František Boleslav ZDRŮBEK, *Dějiny Česko-národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Od jeho založení 1877, do jeho 25leté jubilejní slavnosti 1902*, Chicago 1902.

¹¹⁹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 29; též Jaroslav VACULÍK, *Češi v cizině 1850–1938*, Brno 2007, s. 161.

¹²⁰ Douglas DEUCHLER, *Berwyn*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2005, s. 37.

2. Historie města Chicaga a vývoj českých čtvrtí

Území dnešního Chicaga bylo pravděpodobně poprvé navštíveno Evropany roku 1673, kdy francouzští cestovatelé Louis Jolliet a Jacques Marquette prohledávali zdejší říční, dosti bažinaté oblasti a navazovali kontakty s místními indiánskými kmeny. Až někdy před rokem 1790 se na území pozdějšího města usadil Hait'an Jean Baptiste Point de Sable (asi 1740 – 1818) a založil zde obchodní stanici. Tehdy se jednalo o hraniční oblast, poněvadž směrem na západ žili pouze indiáni. Na počátku 19. století zde vznikla pevnost americké armády Fort Dearborn.¹²¹ Když se začala posouvat hranice Spojených států amerických směrem na západ a tímto směrem proudilo stále více osob, které lákalo farmaření, získávala oblast Chicaga na významu.

K založení města, respektive k povýšení osady na město došlo roku 1837.¹²² Již tehdy žilo v Chicagu přes 4 tisíce osob. V roce 1860 to bylo dokonce 112 tisíc lidí.¹²³ Díky rozšiřující se železniční dopravě a své strategické poloze se Chicago stalo obchodní stanicí, jež spojovala východ a západ. Od poloviny 19. století bylo průmyslovým a obchodním centrem Středozápadu a tím i vyhledávaným cílem imigrantů směřujících ze starého kontinentu do Ameriky.¹²⁴ Název města byl odvozen z indiánského pojmenování divokého česneku „chicagoua“¹²⁵ nebo divoké cibule;¹²⁶ bylina zde hojně rostla již v 17. století. Je zajímavé, že čeští krajané si název vykládali odlišně: výrazem „šekagua“ se podle nich označoval tchoř, oblast budoucího Chicaga byla tedy údajně dříve plná tchořů.¹²⁷ Na počátku padesátých let byla velká část dnešního města ještě neobydlená. Zástavba se nacházela zejména v oblasti mezi Michiganským jezerem a řekou Chicago a mezi ulicemi Division na

---

¹²¹ Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 8–13.

¹²² Oficiálně bylo město založeno 4. března 1837. Viz Act of Incorporation for the City of Chicago 1837 [online, cit. 18. 2. 2014]. Dostupné z: <http://encyclopedia.chicagohistory.org/pages/11480.html>. Chicago však existovalo již od roku 1833 jako osada na území, které bylo odkoupeno americkou vládou od indiánů z této oblasti; podrobněji Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago I. The Beginning of a City 1673–1848*, Chicago 1937, s. 317–318.

¹²³ Karel ADÁMEK, *Chicago*, Praha 1893, s. 5.

¹²⁴ Podrobněji o historii města Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago I. The Beginning of a City 1673–1848*, Chicago 1937; Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago II. From Town to City 1848–1871*, Chicago 1940; Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago III. The Rise of a Modern City 1871–1893*, Chicago 1957; Robert G. SPINNEY, *City of Big Shoulders. A History of Chicago*, Dekalb 2000; Ann DURKIN KEATING (ed.), *Chicago neighborhoods and suburbs: a historical guide*, Chicago 2008.

¹²⁵ John F. SWENSON, *Chicagoua/Chicago. The origin, meaning, and etymology of a place name*, in: Illinois Historical Journal 84, 1991, č. 4, s. 235.

¹²⁶ David Garrard LOWE, *Lost Chicago*, Chicago 2010, s. 1.

¹²⁷ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 30. Rudolf Bubeníček naopak tvrdí, že se jednalo o modře kvetoucí česnek, viz Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 213.

severní a Jackson na jižní straně. Přes řeku vedly dva mosty. Jižně, západně i severně od této oblasti se rozprostírala bažinatá a zdánlivě nekonečná prairie s několika lesy.¹²⁸

Básník a spisovatel Josef Václav Sládek (1845–1912), který v Americe strávil dva roky svého života,¹²⁹ byl naprosto okouzlen americkým rozmachem, proto ocitujme jeho text: „*Ve všem a všudy bylo Chicago zázračnou bytostí a zvláště ve svém povstání a vzrůstu, neboť ač tak ohromné, bylo Chicago přece jen ještě zázračným dítětem. Či to není město dítě, když před čtyřiceti lety stály na ústí řeky Chicago dvě rybářské chaty, potom vojenský srub proti Indiánům, potom obchodní stanice a r. 1837 již 4170, r. 1850 29.963, r. 1861 101.976, r. 1865 185.390, r. 1867 200.364 a r. 1871 již ke 300.000 obyvatel? Před čtyřiceti lety dvě chaty, o nichž vypráví někdo zvědavému cizinci na pouliční železnici, jedoucí 12 anglických mil od severu k jihu a stále ještě městem...*“¹³⁰ Chicago rostlo neuvěřitelným tempem. Přisun přistěhovalců byl každoročně v desítkách tisíc osob, což je něco naprosto fenomenálního pro populační rozvoj města a z české historie toto vůbec neznáme. Chicago se během druhé poloviny 19. století stalo centrem obchodu a průmyslu pro celý Středozápad, proto město mohlo ustát tak značný přísun přistěhovalců z Evropy. Multikulturní složení města se pak propsalo i do jeho historie.¹³¹

Čeští přistěhovalci se zapsali poměrně významně do historie amerického města, přestože první ucelenější osídlení měli až v šedesátých letech 19. století ještě nedaleko centra. Osada byla nazývána Praha.¹³² V sedmdesátých letech předminulého století se Češi začali posouvat západním směrem, a to do Plzně.¹³³ O další desetiletí se pomalu začala tvořit oblast s příznačným názvem Česká Kalifornie.¹³⁴ Do roku 1900 tedy vznikly tři hlavní tepny českého osídlení v Chicagu. Existovalo i několik dalších menších čtvrtí či spíše osad, ale ty nenabýly pro rozvoj české komunity v americkém velkoměstě zásadního významu. První vlny emigrantů z českých zemí byly většinově katolického vyznání. Proto velmi brzy došlo k výstavbě katolických kostelů (později přibyly i svatostánky jiných církví). Kostel byl pro tehdejší společnost základní společenskou institucí. Lidé se v něm nejen scházeli, ale také

¹²⁸ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 28.

¹²⁹ Podrobněji o Sládkově americké etapě Josef OPATRŇÝ, *Obráz Spojených států v textech Josefa Václava Sládka*, in: Semotanová, Eva (ed.): *Cestou dějin. K počtě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc.*, Praha 2007, s. 167–186 nebo Josef POLÁK, *Americká cesta Josefa Václava Sládka*, Praha 1966.

¹³⁰ Josef Václav SLÁDEK, *Americké obrázky a jiná prósa*, Praha 1914, s. 245.

¹³¹ Podrobněji Melvin G. HOLLI – Peter d' A. JONES (edd.), *Ethnic Chicago – a multicultural portrait*, Grand Rapids 1995.

¹³² Josefa HUMPAL ZEMAN, *The Bohemian People in Chicago*, in: *Hull-House Maps and Papers*, Boston 1895, s. 115.

¹³³ Jan HABENICHT, *Z paměti českého lékaře. Příspěvek k dějinám Čechů amerických*, Chicago 1897, s. 27.

¹³⁴ Jan HABENICHT – Antonín PREGLER, *Památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1899, s. 20.

zakládali nábožensky zaměřené spolky a především tak udržovali svoji komunitu. Pro českou menšinu bylo typické, že po postavení kostela přibyla velmi brzy většinou i škola.¹³⁵ Pro setkávání, tedy udržování české komunity v Chicagu byly také důležité hospody a spolky. Rozvoj sociability, který přinesla druhá polovina 19. století, umožnil totiž vedle konstituování fenoménu volného času i vznik množství spolků různorodého zaměření.¹³⁶ Americké prostředí také napomohlo k vytvoření českého svobodomyšlného proudu, tedy osob bez náboženského vyznání. Svobodomyšlný tábor byl velmi aktivní ve spolkové činnosti a především zakládal školy, které fungovaly zejména o víkendech, neboť byla snaha, aby děti udržovaly zvyky a řeč staré země.¹³⁷ Kostely a školy byly určitými centry českého osídlení chicagských čtvrtí.

Chicago při svém vzestupu na jedno z nejdůležitějších amerických průmyslových center zažilo i určité pády. Jednou z takových katastrof byl velký požár roku 1871,¹³⁸ který zasáhl i českou komunitu. Významnou událostí se však pro Chicago stala světová výstava (též nazývána kolumbovská), konaná ve dnech od 1. května do 30. října 1893. Do města tehdy mířily tisíce návštěvníků a díky těmto událostem je dochována celá řada svědectví o zdejší české komunitě. Výstava proběhla u příležitosti čtyřstého výročí objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem (1451–1506). Původně se měla konat o rok dříve, ale práce na výstavišti se o půl roku protáhly.¹³⁹

Na počátku 20. století již bylo Chicago etablováno jako hlavní krajanské středisko v Americe, neboť zde žilo přes sto tisíc Čechů.¹⁴⁰ Jaroslav Egon Salaba-Vojan (1872–1944) dokonce odhaduje počet přistěhovalců až na 152 960.¹⁴¹ V pramenech i dobové literatuře se mnohokrát opakuje údaj, že Chicago bylo druhým¹⁴² nebo třetím největším městem po Praze

---

¹³⁵ Podrobněji Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 123–129.

¹³⁶ Česká komunita v Chicagu byla v rámci spolkové činnosti velice aktivní. Určitým způsobem to bylo dáno tím, že si Češi přinášeli své návyky z rodné země. Navíc spolková činnost udržovala českou kulturu „živou“. Podrobněji k trávení volného času Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009, s. 269–274. Nebo též Jana MACHAČOVÁ – Jiří MATĚJČEK, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*, Opava 2002, s. 386–388.

¹³⁷ Podrobněji Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930]. Nebo též Krasimira MARHOLEVA, *Chicagští katolíci a svobodomyšlní Češi v druhé polovině XIX. století*, *Studia historica Brunensia*, 2014, roč. 61, č. 2, s. 71–88.

¹³⁸ Podrobněji např. Ross MILLER, *The Great Chicago Fire*, Urbana a Chicago 2000.

¹³⁹ Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 138–143.

¹⁴⁰ Jaroslav VACULÍK, *Češi v cizině 1850–1938*, Brno 2007, s. 161; Jaroslav KRÍŽ, *Česká emigrace do USA – česká Amerika*, *Geografické rozhledy*, 2016, roč. 25, č. 4, s. 8; Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 65; Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: *Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu*, Chicago 1915, s. 29.

¹⁴¹ Jaroslav ŠPANIHEL (ed.), *Adresář Čechů ve Spojených Státech Severoamerických*, Praha 1913, s. 17.

¹⁴² Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 404; též *Historic City. The Settlement of Chicago*, Chicago 1976, s. 26.

a Vídni.¹⁴³ Značná část Čechů pracovala v chicagském průmyslu, především v oděvním, stavebním, železářském, potravinářském a dřevařském. Kromě stovek českých obchodů zde byly české průmyslové podniky, několik škol a divadlo, existovalo tu na pět set českých spolků a vycházelo mnoho periodik. Po roce 1900 se začali Češi usazovat západně od Plzně a České Kalifornie ve čtvrtích Cicero a Berwyn.¹⁴⁴ V Ciceru se nacházela továrna Western Electric, kde pracovalo několik tisíc Čechů. Firma se specializovala na výrobu telefonů, které dodávala po celé Americe.¹⁴⁵

Roku 1911 nechala česká komunita vystavět pomník Karla Havlíčka Borovského.¹⁴⁶ Jednalo se o první český veřejný památník ve Spojených státech amerických. O čtyři roky později došlo ke katastrofě parníku Eastland, kterému se přezdívá český Titanic, poněvadž na lodi zahynulo přes dvě stě Čechů. Tato tragická událost se stala 24. července 1915 v přístavišti na řece Chicago, kde se parník převrhl ještě před svým vyplutím.¹⁴⁷

Sociálně demokratický politik, právník a novinář František Soukup (1871–1940) navštívil USA roku 1911. Ve svém cestopise popisuje ekonomický vývoj Chicaga, netajil se obdivem k němu, zároveň si však uvědomoval jeho zápory; udivovala ho zejména velikost aglomerace a několikrát se neubráníl srovnání s Prahou. Několik částí věnoval americkým Čechům a srovnával jejich každodennost s tou českou. V textu je také patrná autorova socialistická orientace. Proto je velká pozornost věnována hrobu sociálně demokratického spisovatele Josefa Boleslava Pecky (1849–1897), který byl pohřben na Českém národním hřbitově: *„Jel jsem s přítelem Peškem na tento hřbitov k hrobu našeho Josefa Boleslava Pecky. Vyjeli jsme ráno z české Plzně, na hřbitově jsme se zdrželi nejdéle dvacet minut, a bylo skoro poledne, když jsme se vrátili zpět. Celou tu dobu jsme proseděli v tramwayi. – Měl jsem schůzi v severozápadní části města. Kolem půlnoci se se mnou rozloučilo několik soudruhů z Chicaga. Mají prý trochu dále domů. Ptám se, kolik minut. Řekli mi: osm hodin pěšky. Tramwayí pojedou přes dvě hodiny, takže někdy o čtvrt na tři ráno budou doma. A to bydlí v Chicagu a byli na schůzi v Chicagu. Vyvalil jsem na ně oči, ale oni o tom mluvili, jako o*

---

¹⁴³ Z posledních prací k problematice Čechů ve Vídni viz např. Jan BALHAR – Stanislava KLOFEROVÁ – Jarmila VOJTOVÁ (edd.), *U nás ve Vídni. Vídeňští Češi vzpomínají*, Brno 1999; Regina WONISCH, *Tschechen in Wien: zwischen nationaler Selbstbehauptung und Assimilation*, Vídeň 2010; Jana KOUDELKOVÁ, *Češi ve Vídni. Tschechen in Wien*, Brno 2013.

¹⁴⁴ K. R. WALLECK, *Jak rostlo české Chicago*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 24.

¹⁴⁵ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 199.

¹⁴⁶ Podrobněji Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), *Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, III. Dne 30. července roku 1911*, Chicago 1911.

¹⁴⁷ Podrobněji Josef MACH, *Katastrofa na řece chicagské*, in: Amerikán. Národní kalendář 1916, Chicago 1915, s. 295–296. Nebo též Jaroslav KRÍŽ, *Havárie parníku Eastland. Černý den v dějinách českého Chicaga*, Dějiny a současnost, 2021, roč. XLIII., č. 6, s. 40–41.

něčem všedním a samozřejmém. V Americe mají ovšem na všechno trochu větší měřítko. Když jede někdo z nás z Prahy do Kolína na schůzi, je to událost. Zde je to něco praobyčejného, jako když soudruzi z Holešovic jedou na schůzi do Prahy. A je to za jedny peníze, ba ještě laciněji. V Praze se jede za šest anebo se zpropitným za sedm krejcarů asi deset minut – zde jede člověk za amerických pět centů, což zde není víc, nežli u nás pět krejcarů, neplatí žádného zpropitného, a může sedět ve voze dvě, ba i čtyři hodiny.“¹⁴⁸

Slova Jana Habenichta (1840–1918) naznačují, jak bylo české Chicago před první světovou válkou významné, a to nejen v rámci USA: „*Čechové ve městě Chicagu jsou zajisté mocným, a mohli by býti při svornosti vlivným činitelem. K rozkvětu Chicaga značně přispěli, neboť čtvrti, jimi osazené, patří k nejvíce obydleným. V českých ulicích jest dosti ruchu, čilého maloobchodu a i pěkných budov. Rovněž jest nepopíratelnou pravdou, že Chicago jest nejen uznanou metropolí amerických Čechů, vynikajíc nad jiné české osady v Americe počtem, inteligencí i jméním krajů, ale zároveň jest i druhým českým městem na světě hned po Praze, pokud se týče počtu tam usedlých i zámožných našinců. Tvrdívá se, že je Vídeň „největším českým městem,“ a přece má „menší české Chicago“ mnohem více ryze českých spolků a škol, kostelů a spolkových budov, průmyslových a obchodních domů, než „velká česká Vídeň“, a nejenom že vydává „české Chicago“ čtyry české denníky a několik týdeníků, má správa města Chicago vůči Čechům daleko větší pozornost a ohled, nežli domácí úřady ve hlavním městě říše rakouské, kterou český lid pomáhal zvelebovat.“¹⁴⁹*

České Chicago hrálo také velmi významnou roli při vzniku Československa:¹⁵⁰ Češi v Americe vehementně podporovali snahy o založení samostatného českého státu, první zahraniční odboj podporovali finančně a po stránce ideové.¹⁵¹ Při fenomenálním příjezdu Tomáše Garriguea Masaryka (1850–1937) na hlavní nádraží v Chicagu ho 5. května 1918 přišlo přivítat na deset tisíc Čechů.¹⁵² Masaryk byl mezi místními oblíben a také Chicago poměrně dobře znal, poněvadž v minulosti přednášel na chicagské univerzitě.¹⁵³

¹⁴⁸ František SOUKUP, *Amerika. Řada obrazů amerického života*, Praha 1912, s. 45.

¹⁴⁹ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 566.

¹⁵⁰ Podrobněji Dagmar HÁJKOVÁ, „*Naše česká věc*“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011; Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 87–93; též Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2009.

¹⁵¹ Dagmar HÁJKOVÁ, „*Naše česká věc*“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 5.

¹⁵² Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2009, s. 143.

¹⁵³ Podrobněji Dagmar HÁJKOVÁ, *T. G. Masaryk v Chicagu*, in: *Život plný neklidu. Sborník k devadesátinám historika Jaroslava Opata*, Praha 2014, s. 118–124. Podrobněji o jeho přednáškách roku 1902 viz Draga B. SHILLINGLAW (ed.), *The lectures of Professor T. G. Masaryk at the University of Chicago. Summer 1902*, Lewisburg 1978.

2.1. První české osídlení

Větší skupiny českých imigrantů se v oblasti kolem Michiganského jezera objevily až v padesátých letech 19. století. První generace přistěhovalců neuměla – až na výjimky – anglicky a lpěla na zvycích své rodné země. Nevíme přesně, kdy sem první Češi přišli,¹⁵⁴ z pramenů a z dobové literatury vyplývá, že již v roce 1852 byla usazena na břehu Michiganského jezera první vlna českých přistěhovalců:¹⁵⁵ první osada vznikla roku 1852 na severní straně města, nedaleko bývalého městského hřbitova – dnes se jedná o oblast Lincolnova parku. Stával zde vysoký, bíle natřený dům, kam se nastěhovalo několik rodin přišedších z New Yorku.¹⁵⁶ O několik ulic dál se Češi usadili na zcela pustých pozemcích, o které se jejich majitel vůbec nestaral, a postavili si zde dřevěné chatrče. Malá česká vesnice tak vznikla v podstatě na prérii. Rychlý růst osady se zastavil roku 1855, kdy Češi byli z pozemků vypovězeni jejich majitelem.¹⁵⁷ Ačkoli Malynne Sternstein tvrdí, že imigranti tuto čtvrť pojmenovali Písek,¹⁵⁸ v žádném z pramenů se toto tvrzení nepodařilo ověřit. Češi tehdy pracovali zejména na jatkách, v sýpkách a loděnicích. O nedělích chodívali do německého kostela, neboť Němci zde měli již početnou enklávu.¹⁵⁹

Většina Čechů poté přesídlila blíže k centru města a usadila se kolem ulic Van Buren a Jackson při LaSalle. Kvůli růstu cen pozemků se však museli brzy stěhovat západním směrem, do oblasti za řekou, kolem ulice Beach. Zde se živilí hlavně v dřevoskladech a na

---

¹⁵⁴ Malynne Sternstein zmiňuje několik osob (např. Vojtěch Šklíba v roce 1846 nebo František Valenta v roce 1849), ale zároveň podotýká, že není možné říci, kdo byl prvním Čechem v Chicagu, viz Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 11; Jan Habenicht pokládá za prvního Čecha Františka Valentu, viz Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 568. Nejjobšrněji k tématu Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 7–13. Historik a politolog Martin Nekola vnímá též jako prvního Čecha v Chicagu lékaře Františka Adolfa Valentu, který roku 1849 připlul přes oceán a v Chicagu si otevřel ordinaci a lékárnu. Pravděpodobně se mu dobře dařilo, neboť v šedesátých letech 19. století se vrátil do Čech jako velmi bohatý člověk, viz Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 9.

¹⁵⁵ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 566; Pavel ALBIERI, *Český živel v Chicagu*, in: Adresář českých obchodníků, živnostníků a spolků, Chicago 1900, s. 9; Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 30; též Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 10.

¹⁵⁶ Mohlo se jednat o rodiny krejčího J. Tonka, obuvníka Jakuba Tanzla, Vojtěcha Kouby, Františka Trčky, krejčího Štěpána Švece, Pádeckého a rodinu Kálalovou viz Jan HABENICHT – Antonín PREGLER, *Památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1899, s. 14.

¹⁵⁷ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 566 nebo také John J. REICHMAN, *Czechoslovaks in Chicago. Contributions to a History of a National Group with an Introduction on the Part of Czechoslovaks in the Development of Chicago*, Chicago 1937, s. 6.

¹⁵⁸ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 11.

¹⁵⁹ Josef KOŘENSKÝ, *Z dalekých krajín*, Praha 1927, s. 117.

pilách nebo také vykládáním dříví z lodí. Ani tato osada neexistovala dlouho, neboť ještě před rokem 1860 došlo v těchto místech k výstavě železniční dráhy a nového skladiště.¹⁶⁰

Novinář Pavel Albieri (1861–1901) ve svém textu o prvních českých osadách vyzdvihuje především krajanskou soudržnost: „*Za to však přilnuli první ti čeští osadníci v Chicagu následkem bídných svých poměrů tím více k sobě a v prvních oněch dobách tvořili takřka jednu velikou rodinu, do níž srdečně byl vítán každý nový, řádný příchozí krajan a dle možnosti po případě i podporován. [...] Tři i čtyry rodiny bydlely v malém domku, vařice na jedněch kamnech a topivo sbíraly ženy a děti po nádražích. Na jatkách kupováno bylo společně maso [...]. V neděli odpoledne scházela se celá skoro „osad“ u některého krajana a později v „české hospodě“ na ulici Clark u Moravana Jana Slavíka, kde si pohovořili a obyčejně i zazpívali nějakou tu „národní“, vzpomínajíce na starou vlast'. Dopoledne v neděli chodívali také někteří do německých kostelů, kde se dle možnosti dívali modlícím do knížek, neboť prý se často stalo, že našli tak dle české knížky neznámého krajana. [...] První český krejčí zdejší jmenoval se náhodou Švec (Štěpán), první českou grocerii zařídil Jos. Fišer, Jos. Ferdinand byl prvním českým řezníkem, J. Dvořák řemenářem, J. Šesták uzenářem a prvním „českým“ lékařem byl poněmčilec dr. Fr. Valenta, jenž měl zároveň i lékárnu na Severní straně. Grocerista Fišer zařídil později i první český stravní dům, který stal se vítaným útlukem nových přistěhovalců, a při něm hostinec.“¹⁶¹ Citovaný text nám přibližuje složité životní podmínky prvních českých přistěhovalců v Chicagu. Jan Slavík, pravděpodobně zemřel roku 1909, pocházel z Brna a první českou hospodu otevřel již roku 1855. Obchod s potravinami vlastnil Josef Fišer z Turnova (1826–1891), který spolu s Václavem Kubešem založil roku 1864 útulnu pro české přistěhovalce.¹⁶²*

2.2. Praha a další osady

Další česká osada vznikla od centra Chicaga západněji. Jednalo se o oblast ulic Canal, DeKoven, Polk, Bunker a 12. West (dnes se zde nachází čtvrť Near West Side). Této části začali Češi přezdívat Praha.¹⁶³ Jako příklad osoby, která migrovala po Chicagu, můžeme

---

¹⁶⁰ Pavel ALBIERI, *Český živel v Chicagu*, in: Adresář českých obchodníků, živnostníků a spolků, Chicago 1900, s. 9.

¹⁶¹ Pavel ALBIERI, *Český živel v Chicagu*, in: Adresář českých obchodníků, živnostníků a spolků, Chicago 1900, s. 9–13.

¹⁶² Jaroslav KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ, *Strípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 105.

¹⁶³ *The Encyclopedia of Chicago*, Chicago 2004, s. 224.

uvést Josefa Koláře (zemřel 25. září 1881), který nejprve bydlel na ulici Jackson, poté provozoval hostinec na rohu ulic Bunker a Jefferson, tedy ve čtvrti Praha.¹⁶⁴ Během několika let se tato čtvrť velmi rozrostla a do roku 1870 zde žilo na 10 000 Čechů;¹⁶⁵ některým z nich se také začalo ekonomicky dařit. Teprve v šedesátých letech 19. století se zde začal rozvíjet český spolkový život (zejména Slovanská lípa a Sokol) a vznikly také první české noviny v Chicagu (týdeníky *Katolické noviny* a *Pokrok*).¹⁶⁶

Centrem oblasti se stal kostel sv. Václava, jenž byl vůbec prvním českým kostelem v Chicagu. Dne 14. srpna 1863 se 85 českých rodin domluvilo, že za své úspory postaví český kostel. Následujícího roku zakoupili osadníci pozemek a v srpnu začali stavět. Vzorem jim byl německý kostel sv. Františka z Chicaga. Na jaře 1865 byl dřevěný kostel sv. Václava hotov. Problematické však bylo získat českého kněze; první mši sloužil páter Augustin Lang, který se však v Chicagu zdržel jen čtrnáct dní a poté se vrátil zpět do Iowy.¹⁶⁷ Když nemohli osadníci Prahy získat stálého duchovního, ujali se správy kostela sami a založili podporující spolek sv. Václava. Na jaře roku 1866 zde pak dva měsíce působil jezuita František Šulák (1825–1908).¹⁶⁸ Od října 1866 měli již Češi ve svém kostele stálého duchovního, stal se jím kněz Josef Molitor (1842–1906), jenž studoval v belgické Lovani, kde byl toho roku vysvěcen na kněze.¹⁶⁹ O rok později získal kostel zvon, pojmenovaný rovněž po knížeti Václavovi, a také byla otevřena škola, jež byla zpočátku jednotřídní a jež se v následujících letech zvětšovala podle počtu příchozích českých migrantů.¹⁷⁰ Poznamenejme, že kostel vznikl během americké občanské války (1861–1865); ačkoli Chicago bylo relativně vzdáleno válečné vřavě, také někteří zdejší Češi se do konfliktu zapojili.¹⁷¹ Chrám sv. Václava, jenž byl v pozdějších letech přestavěn, byl zbourán roku 1955.¹⁷²

---

¹⁶⁴ Jan HABENICHT – Antonín PREGLER, *Památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1899, s. 14.

¹⁶⁵ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Z minulosti Chicaga a počátků českého Chicaga*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 15 a 17.

¹⁶⁶ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 95.

¹⁶⁷ Antonín Petr HOUŠŤ, *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických. Ku vzpomínce na 25leté jubileum veledůstp. faráře Josefa Hessouna*, St. Louis 1890, s. 98–99.

¹⁶⁸ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 81–82.

¹⁶⁹ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 617.

¹⁷⁰ Antonín Petr HOUŠŤ, *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických. Ku vzpomínce na 25leté jubileum veledůstp. faráře Josefa Hessouna*, St. Louis 1890, s. 103.

¹⁷¹ Podrobněji o americké občanské válce a účasti Čechů v ní Josef ČERMÁK, *Dějiny občanské války s připojením zkušeností českých vojinů*, Chicago 1889 nebo též Ivan BROŽ, *Hvězdy proti hvězdám. Americká občanská válka 1861–1865*, Praha 2009, zejména s. 109–113. Všeobecně o americké občanské válce pohledem české historiografie viz Jiří HUTEČKA, *Země krví zbrocená. Americká občanská válka 1861–1865*, Praha 2008.

¹⁷² Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 14.

V šedesátých letech se Češi stěhovali také do jižní oblasti ležící za řekou. Osada se označovala jako Malá jižní strana. Roku 1871 zde osadníci postavili kostel zasvěcený sv. Janu Nepomuckému. Knězem se stal Vilém Čoka (1840–1902), který kvůli tomu přijel do Ameriky.¹⁷³ Ten v Chicagu působil do roku 1885, poté odešel k české komunitě v nebraské Omaze.¹⁷⁴

Roku 1872 vznikl v Chicagu česko-polský katolický hřbitov sv. Vojtěcha; česká katolická komunita neměla dostatek financí, proto se její příslušníci dohodli s polským etnikem a společně zakoupili pozemek o výměře 8 hektarů. Pozemek ležel severozápadně od centra Chicaga.¹⁷⁵ Teprve o pět let později byl založen svobodomyšlným táborem Čechů Český národní hřbitov, který byl vytyčen rovněž severně od centra.¹⁷⁶ Po vzniku hřbitova se Češi přesouvali i do této oblasti, ale již kolem roku 1900 se stěhovali směrem na západ (Cicero, Berwyn a další chicagská předměstí).¹⁷⁷

V podstatě v centru Prahy vznikl 8. října 1871 požár, který zničil na sedmnáct tisíc domů. Živel se šířil zejména severním směrem, a protože české domy byly stavěny spíše na jihu, nebyly následky pro českou komunitu tak ničivé.¹⁷⁸ Vzpomínka Jana F. Špirka z Merklína na Plzeňsku, který přijel do Chicaga teprve v červenci 1871, přibližuje velký oheň velmi živě: „*Nastal památný den 8. října. V Slovanské Lípě večer toho dne hrálo se divadlo „Sirotek Lowoodský.“ Šli jsme do divadla. Začalo se hráti první jednání a herci si počínali ve svých úlohách znamenitě a obecenstvo napiatě sledovalo děj, když tu náhle kdosi vykřikl: „Oheň – hoří!“ Vše najednou umlklo a lid přes vše varování hnál se postranními dveřmi síně na ulici Taylor. Nežli jsem se dostal k našemu obydlí, bylo již částečně zahaleno plameny, neb nemýlím-li se, byl náš dům třetím, který podlehl zhoubnému požáru, jenž ztrávil za více jak dvě stě milionů dolarů majetku. Velký dav lidu shromážděn byl poblíže hořících budov, a když konečně po delším namáhání prodral jsem se k místu, kde jsem mohl pozorovati, co se děje, nebylo mi možno se již do mého bytu dostat. Švagr můj p. Duras a sestra společně se sestřenicí pí. Aronovou z Crete, která tehdy u nás též bydlela, vynesli šicí stroj z bytu a to bylo*

---

¹⁷³ Antonín Petr HOUŠŤ, *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických. Ku vzpomínce na 25leté jubileum veledůstp. faráře Josefa Hessouna*, St. Louis 1890, s. 105.

¹⁷⁴ Růžena ROSICKÁ, *Dějiny Čechů v Nebrasce*, Omaha 1928, s. 299.

¹⁷⁵ Helen A. SCLAIR, *Ethnic Cemeteries: Underground Rites*, in: Melvin G. HOLLI – Peter d' A. JONES (edd.), *Ethnic Chicago – a multicultural portrait*, Grand Rapids 1995, s. 623. Nebo též Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 313.

¹⁷⁶ Podrobněji František Boleslav ZDRŮBEK, *Dějiny Česko-národního hřbitova v Chicagu, Illinois – od jeho založení 1877, do jeho 25leté jubilejní slavnosti 1902*, Chicago 1902.

¹⁷⁷ Ann DURKIN KEATING (ed.), *Chicago neighborhoods and suburbs: a historical guide*, Chicago 2008, s. 238.

¹⁷⁸ Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 61.

vše, co zachránili. Ztratili jsme vše a nezbylo nám nic nežli šatstvo, které jsme měli na sobě. Byli jsme v tom tak, jak se někdy říká: „Jako kostelní myši.“ Co teď počít? Rozhodli jsme se společně se sestrou odcestovati k přátelům zpět do Dayton, alespoň na nějaký čas, nežli se poměry v Chicagu zlepší. V Chicagu panoval zmátek a většina lidu neměla se ani kde ubytovati, potraviny a vody se nedostávalo a dráhy nabídky volný lístek těm, kteří se rozhodli opustit město a hledati zaměstnání a byt jinde. Všechn obchod byl na čas zastaven a poměry byly všeobecně mizerné. Smutné bylo naše loučení s tím milým Chicagem.¹⁷⁹

Po požáru byla velká poptávka po bytech, díky tomu stouply nájemy i ceny pozemků a čeští imigranti se stěhovali dále od centra, na předměstí. Město však také zažilo extrémní rozmach stavitelství, bylo třeba velké množství pracovních sil, což vedlo k dalšímu přílivu přistěhovalců do Chicaga, kteří pak nacházeli zaměstnání ve stavebnictví, hutnictví a na pilách.¹⁸⁰

Roku 1905 přijel do Chicaga jazykovědec Alois Richard Nykl (1885–1958) a popsal současný stav dřívější české osady: „Vábně a krásně to zde nevypadalo. Tmavošedá clona kouře a mlhy stála nad skupinami čtyřhranných budov, továren, nádraží. Dlouhý most, ve značné výši nad kolejemi drah spojoval dolní město se stranou západní za Canal ulicí. [...] Tyto kadyče¹⁸¹ byly zbytky nejstarších dob, kdy v tomto okolí se rozkládala nejstarší česká kolonie v Chicagu. Budova Svornosti vypadala jako pravý mrakodrap v tomto nemalebném, zakouřeném a smrdutém ovzduší.“¹⁸² Právě do redakce Svornosti Alois Richard Nykl mířil, tam také získal práci.¹⁸³ Historiograf české menšiny v Chicagu Rudolf Bubeníček (1887–1958) konstatuje na závěr své práce *Dějiny Čechů v Chicagu*, že česká Praha již skoro zmizela: „Po chicažské Praze je dnes veta. Krom nevelkého počtu kdysi nákladně z cihel nebo kamene postavených, nyní však již jen nejnuteněji opravovaných domů na západním konci bývalé osady, v nejbližším sousedství křižovatky Damen (býv. Robey) aveny a 12. ulice, kde bydlí jen hrstka starých osadníků, najdeme z ní snad necelý tucet starodávných domů z cihel, pokud odolaly zubu času a neproměnily se v cihelné zříceniny, v nichž dveřní i okenní otvory byly zatlučeny prkny, a snad přes tucet schátralých, špinavých a odpuzujících dřevěných chatrčí, nebo docela nic, poněvadž úřady stavení toho druhu poroučejí bourati. České obyvatelstvo se vystěhovalo z této osady z nechuti k rusko-židovským kramářům, za těmito

¹⁷⁹ Cit. dle Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 222–223.

¹⁸⁰ Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 61.

¹⁸¹ Domky (dle anglického cottage).

¹⁸² Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 215.

¹⁸³ Budova Svornosti zde stála do roku 1917. Poté se redakce přestěhovala na Crawfordovu ulici v České Kalifornii. Viz Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 215.

*přišla italská spodina s polskou chudinou a posléze negři, jimiž je nyní bývalá česká čtvrť doslovně prolezlá. Jedinou výjimkou a vsutku dojemným pomníkem starých časů jest dobře zachovalý kostelík sv. Václava se školou a jinými osadními staveními pod správou polského faráře, kde však slyšíme dnes jen angličtinu, polštinu a italštinu.*¹⁸⁴

2.3. Plzeň (Pilsen) a menší české čtvrtě

Na začátku sedmdesátých let 19. století se začali Češi přemísťovat z Prahy směrem na západ a usazovali se kolem 18. ulice. Roku 1870 postavil J. Puta první dům v budoucí čtvrti Plzeň. Ještě v témže roce pak bylo postaveno několik dalších domků v této oblasti, takže záhy zde vznikla první hospoda Jana Pertla a grocerie Františka Hrdličky a Františka Fučíka (obchod se smíšeným zbožím). Další hostinec postavil Matěj Škudera a nazval jej U Města Plzně. Název přešel na celou oblast a v asimilované podobě Pilsen existuje dosud. Plzeňští katolíci nenavštěvovali kostel sv. Václava, poněvadž byl poměrně vzdálený, a docházeli na bohoslužby k Janu Nepomuckému.¹⁸⁵ Roku 1876 pak vyrostla v Plzni zásluhou zmiňovaného Viléma Čoky nová katolická osada sv. Prokopa.¹⁸⁶ Farní škola byla otevřena dokonce již o rok dříve a učitelem se stal Jan Petruš, který se přistěhoval z Čech.¹⁸⁷ Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 19. století se česká Plzeň stala nejsilnější osadou Čechů v Chicagu. Pro mnoho českých migrantů bylo Chicago jen přestupní stanicí. Ti, kteří chtěli farmařit, mířili většinou dále na západ (Nebraska, Iowa, Severní a Jižní Dakota, Minnesota).¹⁸⁸

Rozvoj městského osídlení nešlo zastavit, neboť do Chicaga stále přicházely desítky tisíc přistěhovalců z Evropy. Nedaleko Plzně směrem na jihozápad vznikla další menší česká

---

¹⁸⁴ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 526.

¹⁸⁵ Pavel ALBIERI, *Český živel v Chicagu*, in: Adresář českých obchodníků, živnostníků a spolků, Chicago 1900, s. 23 a 25.

¹⁸⁶ Antonín Petr HOUŠŤ, *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických. Ku vzpomínce na 25leté jubileum veledůstp. faráře Josefa Hessouna*, St. Louis 1890, s. 112 a 115.

¹⁸⁷ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechů amerických*, St. Louis 1910, s. 624–625.

¹⁸⁸ Podrobněji Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 101–104. K několika dalším státům např. Josef A. DVORÁK, *Dějiny Čechů ve Státu South Dakota. Památní kniha vydaná při slavnosti padesátiletého výročí prvních českých osadníků do státu, odbyvané dne 25. a 26. srpna 1920 v Táboře So. Dakota*, Tábora (South Dakota) 1920; Růžena ROSICKÁ, *Dějiny Čechů v Nebrasce*, Omaha 1928; Cyril M. KLIMESH, *They came to this place. A history of Spillville, Iowa, and its Czech settlers*, Sebastopol 1983; Štěpánka KORYTOVA-MAGSTADT, *To Reap a Bountiful Harvest. Czech immigration beyond the Mississippi 1850–1900*, Iowa City 1993, Přemysl TVAROH, *Jak Češi v předminulém století osídlovali americkou prérii, aneb, Dějiny Čechů ve státu South Dakota*, České Budějovice 2006; též Donna MERKLE (ed.), *The History of Czechs in Cedar Rapids*, Cedar Rapids 2012.

kolonie. Osada U vápenek¹⁸⁹ získala název díky vápennému lomu, který se zde nacházel, a mnoho Čechů v něm pracovalo. Hned ve vedlejších ulicích vzniklo české osídlení s názvem Klatovy. Tato čtvrť byla takto pojmenována podle města v jihozápadních Čechách, odkud většina Čechů zde usazených přišla.¹⁹⁰ V pramenech se tyto dvě menší osady často překrývají, proto mnohokrát nalezneme jen označení Vápenky.¹⁹¹ Do těchto tří českých čtvrtí se začal stěhovat větší počet Čechů po velkém požáru Chicaga roku 1871.

Cestovatel, dramatik a spisovatel Josef Štolba (1846–1930) popsal roku 1873 českou Plzeň velice stručně: „Čtvrť tato chová sice sem tam hezké domy, avšak jest celkem přece jenom chudobna a nepěkná. Jest, skoro bych řekl, obrazem chicagské společnosti české. Jednotlivé zjevy pěkné, ano roztomilé, velká část pak více nežli prostá.“¹⁹² Štolbův komentář není zas tak překvapivý, neboť Chicago navštívil poměrně krátce po velkém ohni a v Plzni přeci jenom žila značná část dělnického obyvatelstva, které pracovalo zejména v dřevařských závodech, na stavbách, ve firmě na výrobu žacích strojů či v pivovaru.¹⁹³ V následujících letech se však čtvrť značným způsobem zvětšovala a díky tomu česká komunita vytvořila v Plzni silné jádro svého etnika, které zde mělo dominantní prvek několik desítek let.

Česká Plzeň v období po velkém ohni neustále vzkvétala: přicházelo stále více Čechů, kteří pracovali v okolí nebo podnikali přímo zde. Plzeňské ulice byly plné českých obchodů, takže nově příchozí v podstatě nepotřebovali umět anglicky. Rozvíjel se také spolkový a kulturní život. Již v osmdesátých letech žilo v Plzni přes 40 tisíc Čechů.¹⁹⁴ Politik Adolph Joachim Sabbath, který přišel do Chicaga roku 1881, ve svých pamětech vzpomíná na svůj první den v české Plzni: „*Jeli jsme po ulici Blue Island, to znamená modrý ostrov. Ale žádný ostrov jsem nikde neviděl a modrý už dokonce nebyl. Ta ulice vedla k české čtvrti, kterou po nějakých Plzeňácích pojmenovali Česká Plzeň. Je to veliká čtvrť, tisíce dřevěných a zděných domů, obchody, banky, továrny, všude samé české nápisy, tisíce lidí na ulicích a rámus, jako když svět se boří. Při 18. ulici jsme sestoupili z tramvaje a šli jsme krátký kousek ulicemi. Čisté to kolkolem moc nebylo, ale všude bylo slyšet česky mluvit. Nějací kluci mě na ulici*

---

¹⁸⁹ Nebo též nazývána Za vápenkami nebo jen Vápenky. Viz Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 42.

¹⁹⁰ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 214–215.

¹⁹¹ Např. Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 42.

¹⁹² Josef ŠTOLBA, *Za oceánem III., V Severní Americe*, Praha 1876, s. 115–116.

¹⁹³ Ann DURKIN KEATING (ed.), *Chicago neighborhoods and suburbs: a historical guide*, Chicago 2008, s. 204.

¹⁹⁴ Ellen SKERRETT – Dominic A. PACYGA, *Chicago. City of Neighborhoods*, Chicago 1986, s. 240.

spatřili, a když viděli, že jsem oblečený ve starokrajové šaty, hned na mě začali křičet česky: „Ty zeleňáku!“ Tak se tady v Americe říká přistěhovalcům.“¹⁹⁵

Stále se zvětšující české Plzni už nevyhovoval jeden kostel, proto byl roku 1888 postaven další, tentokrát zasvěcený sv. Vítu. Farní školu navštěvovalo přes 200 dětí.¹⁹⁶ Stavěly se také banky, spolkové domy, katolické a veřejné školy (např. roku 1890 škola Jana Amose Komenského).¹⁹⁷ V roce 1892 vznikla i koncertní síň Thalia; známá též jako Duškova síň.¹⁹⁸ V Plzni byla také značná komunita českých a slovenských židů. Roku 1893 si postavili synagogu v lokalitě 20. ulice a Ashland Avenue.¹⁹⁹

Mezi léty 1880–1910 české Chicago zažívalo svůj největší rozkvět. Každoročně přicházely do Chicaga stovky Čechů, které se usazovaly ve stávajících českých čtvrtích nebo těch, jež vznikaly nově (Česká Kalifornie, Nový Tábor a další). Stavěly se další spolkové budovy a také katolické a evangelické kostely. Mnoho chicagských Čechů velmi úspěšně podnikalo (např. české pivovary, tiskárny) a někteří rovněž vstupovali do politiky a zastupovali tak české zájmy v jednotlivých městských okrscích. Toto vše nám potvrzují i vzpomínky Adolpha J. Sabatha: „V devadesátých letech počalo se kosmopolitní Chicago povážlivě měnit a vyrůstat na druhé, po Praze největší české a slovenské město pod nebem. Dílny a továrny se ozývaly českým a slovenským hovorem, Slováci na severní straně stejně jako Češi v České Plzni, v České Kalifornii, v Novém Táboře a v nové vzrůstající osadě Town of Lake, počali se houfně usazovat v těchto osadách. Přibývalo českých obchodů, továren a dílen vlastněných krajany, započala stavba národních síní, sokolských budov, kostelů, založily se tu i české tiskárny a vycházely týdenní a denní časopisy. Dělnický element nacházel na západní straně města dostatek slušně placené práce, a s ním společně se počal vyvíjet český obchod, množilo české živnostnictvo...“²⁰⁰

V Chicagu se začaly objevovat také stavby, které měnily veřejný prostor. První veřejný park v Plzni, určený rekreaci a s výraznou zelení byl otevřen roku 1908. Pojmenován byl po českém skladateli Antonínu Dvořákovi (1841–1904). Dvorak Park byl na ulici

---

¹⁹⁵ Vzpomínky Adolpha Joachima Sabatha citovány dle Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 37.

¹⁹⁶ Antonín Petr HOUŠŤ, *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických. Ku vzpomínce na 25leté jubileum veledůstp. faráře Josefa Hessouna*, St. Louis 1890, s. 126–129.

¹⁹⁷ Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011, s. 56–57

¹⁹⁸ Ann DURKIN KEATING (ed.), *Chicago neighborhoods and suburbs: a historical guide*, Chicago 2008, s. 204. Nebo též Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011, s. 84.

¹⁹⁹ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 38.

²⁰⁰ Vzpomínky Adolpha Joachima Sabatha citovány dle Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 51.

Cullerton. K parku náležela budova, která byla postavena v tzv. prérijním architektonickém stylu. Vedle budovy, v níž sídlila knihovna a nacházely se v ní i zasedací místnosti, byl ještě velký venkovní bazén. Ten pojmul až tisíc sedm set osob denně.²⁰¹

Nejznámějším podnikem v Plzni byl Plzeňský pivovar, který sídlil na 26. ulici a Albany Avenue. Této oblasti se také říkalo Česká Albany.²⁰² V letech 1907–1908 akcionáři pivovaru vybudovali na sousedním pozemku Plzeňský park, jenž se velmi brzy stal kulturně-společenským a politickým centrem české komunity pro následujících několik desetiletí. V parku bylo několik menších zahrádek, restaurací a také taneční sál, ve kterém se pořádaly plesy. Dnes bychom tuto oblast hledali marně, neboť v šedesátých letech 20. století došlo k uzavření.²⁰³ Dnes zde stojí obchodní domy.

Po první světové válce dochází k pomalému útlumu českého života v Plzni, jak podotýká historiograf českého etnika v Chicagu Rudolf Bubeníček: *„Celá Blue Island avena od 16. k 22. ul. zůstala skoro neporušena v původním stavu. Bývala až do světové války promenádní ulicí, jakými si „Příkopy“ českého Chicaga, potom však začal český život v Plzni upadat a pověst honosné aveny vybledla. Také ostatní ulice ve východní části Plzně si zachovaly předvýstavní²⁰⁴ zevnějšek. V nejedné převládají na počet dřevěné domky. Typický pohled poskytují dosud Racine ave. od 18. ul. na jih, rovněž i May a Fisk ulice od 18. ul. na jih, 19. ul a 19. place od Racine ave. na východ i několik jiných ulic. [...] Ačkoli umírá česká Plzeň již přes dvacet roků, bydlí v ní dosud velký počet Čechů. Místa po odstěhovaných [!] Čechů zaujali většinou Jihoslované, jmenovitě Chorvati.“²⁰⁵ Chorvatská menšina v Plzni kupříkladu převzala prostory kostela sv. Prokopa. Většina české Plzně je však dnes mexická.*

2.4. Česká Kalifornie a jiné české čtvrtě

V polovině osmdesátých let 19. století se Češi stěhovali do oblasti Lawndale-Crawford, kterou pojmenovali Česká Kalifornie (název se rozšířil podle ulice California Avenue).²⁰⁶ Česká komunita v této oblasti dominovala dalších padesát let.²⁰⁷ V roce 1891 postavila kostel

---

²⁰¹ Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011, s. 119.

²⁰² Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 188–189.

²⁰³ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 71.

²⁰⁴ Je míněno před rokem 1893, neboť v tomto roce proběhla světová výstava v Chicagu.

²⁰⁵ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 527.

²⁰⁶ K. R. WALLECK, *Jak rostlo české Chicago*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 24.

²⁰⁷ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 25.

sv. Ludmily, později stržený,²⁰⁸ a o třináct let poté přibyl chrám Blahoslavené Anežky České.²⁰⁹ Při kostele fungovala katolická škola.²¹⁰ I tato církevní stavba je dnes v držení mexického etnika.

Severozápadním směrem od České Kalifornie se pak vznikla čtvrť Nový Tábor. Vlastníkem těchto pozemků byla původně firma W. A. Merigold & Company, jejímž jednatelem byl Čech František Vokoun. Klientelu pak tvořili Češi z osad sv. Václava a sv. Prokopa. Roku 1892 byl postaven malý dřevěný kostel Panny Marie Lurdské.²¹¹ Na severu Chicaga vznikla malá osada (označovaná podle volebního okrsku jako 16. warda),²¹² kde byl dominantou kostel Panny Marie Dobré rady, založený roku 1889, a další české osídlení se nacházelo nedaleko Českého národního hřbitova. Poblíž čtvrti U vápenek, směrem na sever, vzniklo české osídlení Malé Vinohrady (také pod názvem Nové Vinohrady).²¹³ Katolická osada čítala roku 1890 sedmdesát rodin.²¹⁴ Na jihu města, nedaleko jatek, byla založena menší česká osada s anglickým jménem Town of Lake. Dřevěný kostel sv. Cyrila a Metoděje, k němuž příslušely fara, klášter a škola, si zdejší osadníci postavili v roce 1892. Místním duchovním se stal Tomáš Bobal (narozen kolem r. 1865).²¹⁵ Nejjižněji ležela malá osada Křižovatky (Grand Crossing), kde žilo mnoho českých dělníků.²¹⁶

Většina uvedených kostelů byla nejprve postavena ze dřeva, a až když osady našetřily finance, vystavěly chrámy kamenné. Počty českých evangelíků nebyly sice tak vysoké jako v případě katolíků, ale přesto vzniklo několik menších kostelů. K nejvýznamnějším patřily Betlémská kaple, postavená roku 1890 v Plzni,²¹⁷ a kostel Jana Husa v České Kalifornii, kde se nacházely také dva kostely baptistů (kostel Emanuel) a jeden presbyteriánský chrám

---

²⁰⁸ Jack BOCHAR, *Locations of Chicago. Roman Catholic Churches*, Chicago 1998, s. 18.

²⁰⁹ Podrobněji *Památník oslavy 25-letého trvání osady Blahoslavené Anežky České v Chicagu, Illinois*, Chicago 1929.

²¹⁰ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 76.

²¹¹ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 648–649.

²¹² Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 10.

²¹³ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 10; *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvanáctý díl. Ch – Sv. Jan*, Praha 1897, s. 169; též Jan HABENICHT, *Z paměti českého lékaře. Příspěvek k dějinám Čechů amerických*, Chicago 1897, s. 62.

²¹⁴ Antonín Petr HOUŠŤ, *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických. Ku vzpomínce na 25leté jubileum veledůstp. faráře Josefa Hessouna*, St. Louis 1890, s. 133.

²¹⁵ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 648–649.

²¹⁶ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 10. Rudolf Bubeníček podotýká, že oblastí se také říkalo Na křižovatce, viz Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 526.

²¹⁷ Jan HABENICHT, *Z paměti českého lékaře. Příspěvek k dějinám Čechů amerických*, Chicago 1897, s. 65–66.

Hubbard Memorial, kde byl reverendem Václav Vaněk (1862–1926).²¹⁸ Od sedmdesátých let 19. století se stále více osob českého původu k žádné církvi nehlásilo, a hnutí svobodomyšlných tak získávalo stále větší vliv: byli velmi aktivní ve spolkovém životě české komunity, financovali výstavbu svobodomyšlných škol a několika českých památníků.

První svobodomyšlná škola v České Kalifornii byla založena roku 1896. Patronát obdržela podle Vojty Náprstka. První roky se nejdříve pronajímaly pro školní potřeby, později roku 1911 byla postavena nová budova na Homan Avenue nedaleko 26. ulice.²¹⁹ Škola Vojta Náprstek fungovala v sobotu i v neděli. Všechny přijaté děti získávaly speciální certifikát, kde byl dokonce Náprstek vyobrazen.²²⁰ Další svobodomyšlná škola v této čtvrti vznikla v roce 1912 a pojmenována byla po Janu Nerudovi. Školní budova sídlila na adrese 2659 Karlov Avenue.²²¹

V České Kalifornii byl realizován také reprezentativní prostor „české kultury“, Jubilejní Husův dům. Jeho realizace nebyla však jednoduchá. Idea výstavby k 500. výročí od úmrtí Jana Husa (kolem 1370 – 1415) pochází z roku 1905 od dr. Františka Išky (1863–1924), vůdčí osobnosti svobodomyšlného tábora v Chicagu, kde se usadil po roce 1903.²²² Novinář a spisovatel Jaroslav Egon Salaba-Vojan (1872–1944) podporoval tuto ideu a vedle Husova domu si přál ještě založit česko-americké muzeum, což se mu nepovedlo zrealizovat.²²³ První finance na výstavbu budovy daroval František Boleslav Zdrůbek; jednalo se o jeden tisíc dolarů. Další finanční příspěvky byly získány z různých veřejných sbírek a největší částkou přispěla Svobodná obec, která se o dům poté starala. Základní kámen byl položen 17. října 1915.²²⁴ Stavbu navrhl architekt Antonín Charvát (1865–1923) a dnes ji nalezneme na adrese 4236 West Cermak Road.²²⁵ V neděli 2. července 1916 došlo k slavnostnímu otevření. Mezi řečníky byli Josef W. Egermayer, Jan Pecha, František Iška či Václav Řehák.²²⁶

---

²¹⁸ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 63–67.

²¹⁹ Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 59–60.

²²⁰ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 47.

²²¹ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 57. Nebo též Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 73–74.

²²² Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 97.

²²³ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Česko-americké epistoly*, Chicago 1911, s. 179–180.

²²⁴ Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 9–10.

²²⁵ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 136.

²²⁶ Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 10.

K slavnostnímu otevření jubilejního domu složil dokonce báseň Josef Mach (1883–1951), přestože měl značné výhrady k osobě Františka Išky, neboť se dle jeho slov jednalo o „nejnebezpečnějšího zastávce rakušáctví v české Americe“.²²⁷ Proto v básni nalezneme mnoho narážek vůči této osobnosti svobodomyšlného proudu.²²⁸

František Soukup okomentoval i vznik novější čtvrtě – České Kalifornie: „[Češi v Chicagu] kupují nové pozemky a staví nové domy na vzdálenějších periferiích města, počítajíce s tím, že rychlým stoupaním ceny půdy bude rychle stoupat hodnota i jejich nových objektů. Tak vznikla dnešní nová česká osada v Chicagu, Kalifornie, jež má dnes ze všech zdejších roztroušených osad českých největší budoucnost a patří se svými vkusnými, jednopatrovými villovými budovami, obehnanými kol dokola zelenými trávníky a miniaturními zahrádkami, mezi nejvýstavnější a nejsporádanější zahradní města Chicaga.“²²⁹ Orientalista, lingvista a také novinář Alois Richard Nykl (1885–1958) prožil většinu svého života v Chicagu. V roce 1916 se sem vrátil z japonského pobytu,²³⁰ neboť chtěl v Chicagu pracovat v boji za svobodu rodné země. Jeho vzpomínka na Českou Kalifornii z této doby je spojena s hledáním podnájmu, což nebylo nic neobvyklého, neboť mnoho českých rodin si přivydělávalo pronájemem pokojů (poptávka i nabídka byla otiskována v krajanských novinách): „Zrakům našim objevil se dřevěný domek, dost opelichaný, s několika stromy v průčelí a malou zahrádku vzadu. Jako domácí paní představila se nám žena v prostředních letech, v domácím oděvu bílé a černě pruhovaném, macatého vzezření, mozolných dlaní, zvyklých asi těžké práci. Prý vdova se dvěma dorostlými dětmi. Dcera pracovala ve Western Electric a syn tuším v nějaké garáži. Světnice pro bordynkáře byla na druhém poschodí, se zdí zeleně natřenou a dosud páchnoucím olejem: postel byla vražena do výklenku s baldachýnem jako u pohrobніка. Tři dolary týdně se snídání bylo dle uznání pana Mazače²³¹ zcela reasonable.²³² [...] Ulice byla vroubena stromořadím podél chodníků, před domy byly většinou dobře pěstěné trávníky dle způsobu českého na 26. ulici – střed českého života v této

---

²²⁷ Josef MACH, *Americké verše z doby válečné (1914–1919)*, Praha [1924], s. 88. Mach zde chybně uvádí otevření Jubilejního Husova domu roku 1917.

²²⁸ Josef MACH, *Americké verše z doby válečné (1914–1919)*, Praha [1924], s. 52–54.

²²⁹ František SOUKUP, *Amerika. Řada obrazů amerického života*, Praha 1912, s. 51.

²³⁰ Podrobněji Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 458–527.

²³¹ Josef Mazač (1869–1924) pracoval ve vydavatelství Augusta Geringera a s Nyklem ho pojilo přátelství, proto s ním šel vybírat podnájem do České Kalifornie. Mazač tragicky zahynul v září 1924 ve svém domě v Berwynu, kde vybuchl benzín a Mazač uhořel. Viz Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 111.

²³² Přiměřené (překlad z anglického jazyka).

*osadě – úřadovna časopisu Slavie a ČNS. Stánek boží dra. Vaňka byl dva bloky jižně. Zvýšená i pouliční dráha blízko. Zkrátka znamenité bydlení.*²³³

V České Kalifornii je do dnešních dnů několik ulic pojmenovaných po české komunitě. Jedná se o Kolin Avenue, Komensky Avenue a Karlov Avenue. Navíc zde nalezneme ještě Kostner Avenue, jež odkazuje na významného komunálního politika a filantropa Josepha (Josefa) O. Kostnera (1882–1925), který má vlastní zastávku nadzemní dráhy, tedy chicagského „metra“. Kostner se sice narodil ve Spojených státech amerických, ale k českému původu se po celý život hlásil.²³⁴

2.5. Cicero a Berwyn

Cicero a Berwyn byly čtvrtě, kde po první světové válce bylo české obyvatelstvo dominantní. Jedná se o předměstí Chicaga ležící západním směrem od centra. Češi se do této oblasti začali stěhovat ve větším počtu kolem roku 1914, a to zejména z oblasti české Plzně.²³⁵ Českoamerický novinář Tomáš Čapek uvádí, že dle oficiálního sčítání lidu z roku 1920 žije v Chicagu přes sto šest tisíc Čechů a dvacet pět tisíc Slováků.²³⁶ Musíme si však uvědomit, že mnozí čeští přistěhovalci z druhé a třetí generace se již ke svým kořenům nehlásili, někteří případně mohli svůj původ zapsat jako rakouský. V Ciceru žilo minimálně dalších třináct tisíc Čechů.²³⁷

Cicero se populačně velice rychle rozrostlo mezi lety 1910 až 1930, neboť z necelých patnácti tisíc osob zde o dvacet let později žilo přes šedesát tisíc lidí různých národností. Pro nabídku pracovních pozic bylo velmi důležité založení průmyslových závodů firmy Western Electric, která v následujících letech zaměstnávala tisíce Čechů a Poláků. Kolem roku 1920 došlo k výrazné výstavbě řadových nízkých moderních domů, tzv. bungalovů. Tyto stavby kupovala i česká komunita, proto se v následujících letech Berwyn stává důležitou českou čtvrtí vedle Cicera.²³⁸

V Ciceru roku 1921 byla postavena svobodomyšlná škola T. G. Masaryk. Myšlenka na založení školy sahá až do roku 1912, ale budova byla vystavěna z finančních důvodů skoro až

---

²³³ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 111–112.

²³⁴ Lenka PROCHÁZKOVÁ, *Česká toponyma ve Spojených státech amerických se zvláštním zřetelem k českému Chicagu*, in: Jaroslav David (ed.), Ostrava 2016, s. 189.

²³⁵ Douglas DEUCHLER, *Cicero Revisited*, Charleston 2006, s. 22.

²³⁶ Tomáš ČAPEK, *Naše Amerika*, Praha 1926, s. 58.

²³⁷ Tomáš ČAPEK, *Naše Amerika*, Praha 1926, s. 61.

²³⁸ Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 221.

o deset let později. Stavba stála třicet pět tisíc dolarů a o výstavbu se postaral J. Kinsta. 4. září 1921 byla škola slavnostně otevřena a funguje do dnešních dnů,²³⁹ i když samozřejmě v odlišném režimu. Škola je tak střediskem českého života v Ciceru už více než sto let. Menších českých škol bylo v Ciceru více. Názvy škol většinou odkazovaly na významné osobnosti českých dějin. V Ciceru bychom tehdy našli školy Mikoláš Aleš či Jan Amos Komenský. V Berwynu byla založena škola, která obdržela název Karel Havlíček. Další byla pojmenována po spisovateli Aloisi Jiráskovi.²⁴⁰

Katolíci v Ciceru založili roku 1919 Svatohorskou osadu a postavili si i kostel (současný název je Our Lady of Mount Catholic Church). Prvním farářem byl J. Dederer.²⁴¹ Hned vedle kostela byl postaven roku 1930 český besední dům.²⁴² Všechny tyto prostory jsou v současnosti v držení mexické komunity, která je velice bigotní a kostel využívá k jeho prvotní funkci.

Významnými spolky v této oblasti byly sokolské. Sokol slávský vystavěl monumentální budovu, která v Ciceru zabírá celý uliční blok. Stála jeden milion dolarů.²⁴³ Jedná se o největší sokolskou budovu v Americe. Otevření proběhlo v únoru 1926. Tělocvična v této budově pojme až dva tisíce cvičících. V dobách minulých bychom v budově našli také plovárnu, parní lázně, jídelnu, kancelářské a klubové prostory, dokonce i hotelovou část. Budovu navrhli architekti Josef Bednařík a Josef J. Nový.²⁴⁴ V Berwynu existovala také sokolská budova²⁴⁵ a rovněž v nedalekém Oak Parku byli aktivní čeští sokolové.²⁴⁶

Impozantní budovu v centru Cicera si nechal postavit český žid Adolf Klas. Jednalo se o restaurační zařízení, které však zaujalo svoji neobvyklou architekturou a zdobností vycházející z česko-německých lidových prvků. Budova byla postavena roku 1922 a u české komunity byla velice populární. Kromě restauračního prostoru obsahovala ještě bar – „Klasův sklípek“ – amerického typu a také větší místnost vhodnou pro přednášky či koncerty. Jako

---

²³⁹ Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 84, 87 a 88.

²⁴⁰ Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 223. Nebo též Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 99, 123 124. Též *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 194.

²⁴¹ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 97.

²⁴² *Hlas*, roč. LVII, 19. 9. 1930, č. 4214, s. 4.

²⁴³ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 92.

²⁴⁴ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 189. Též Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 96.

²⁴⁵ Podrobněji *Amerikán. Národní kalendář 1913*, Chicago 1912, s. 231.

²⁴⁶ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 191.

prostor k setkání ji využívalo mnoho spolků a i politických stran.²⁴⁷ Restaurace Klas fungovala ještě před několika lety a lákala především na českou kuchyni. V současné době je však uzavřena. V Berwynu pro změnu nalezneme pekařství Veseckých, které stále funguje. Jeho historie sahá do roku 1919.²⁴⁸

Jak se rozvíjely české čtvrtě a zejména jak vypadaly, nám představují dobové pohlednice Ernsta F. Macha, který nafotil většinu českých čtvrtí.²⁴⁹ Několik fotografií vždy sestavil vedle sebe, přidal české popisky, a vytvořil tak pohlednici. Ty pak samozřejmě prodával. Nejčastěji fotil čtvrtě Plzeň a Českou Kalifornii, neboť se dochovalo mnoho jejich pohlednicových variant.²⁵⁰ Velkou kolekci nafotil Macha roku 1925;²⁵¹ jednalo se zejména o oblast Cicera a Berwynu.²⁵²

2.6. České čtvrtě po roce 1945

Pojďme se podívat na vývoj českých čtvrtí z časového hlediska. Z chronologického pohledu je zřejmé, že české osídlení v Chicagu se pozvolna posunovalo směrem na západ od centra. Bereme však v potaz pouze „velké“, tisícíhlavé oblasti, tedy Prahu, Plzeň, Českou Kalifornii, Cicero a Berwyn. Češi se během meziválečného období stěhovali na předměstí zejména díky svým lepším se ekonomickým poměrům. Po druhé světové válce však můžeme již mluvit o značném úpadku českého Chicaga, a to i přesto, že k dalším větším emigračním vlnám z Československa došlo po roce 1948 a znovu po srpnové okupaci 1968. Tito lidé však již neměli takový zájem udržovat kulturní tradice, jako tomu bylo v případě vystěhovalců do roku 1921. Češi přicházející do USA po roce 1989 již neodcházeli z politických důvodů a jejich míra angažovanosti byla tak o něco vyšší. České čtvrtě začali tedy obsazovat Chorvati, Poláci, afroamerická populace a později zejména Mexičané. Určitou výjimkou byly právě čtvrti Cicero a Berwyn, kde ještě v šedesátých letech 20. století byli Češi relativně početní. Dnes se však jedná o veskrze latinskoamerické čtvrtě.

---

²⁴⁷ Douglas DEUCHLER, *Cicero Revisited*, Charleston 2006, s. 85. Nebo též Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 99.

²⁴⁸ Douglas DEUCHLER, *Berwyn*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2005, s. 120.

²⁴⁹ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 62–63.

²⁵⁰ Např. Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011, s. 29, 56–118. Též Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 38. Nebo též Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 62–67.

²⁵¹ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 82.

²⁵² Např. Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 94, 101 a 102.

Přestože po druhé světové válce dochází k úpadku českého živlu v některých čtvrtích v Chicagu, neznamená to, že česká komunita úplně zanikla, jak je zřejmé z dopisu Aloise Latty z roku 1946: „Vezmu Vás kousek procházkou po této ulici: Dobrý den, pane Hluchý (Slovák), kousek níže je Weber, oční lékař (Čech), pak přijde Solar, obchod s hudebninami (Č[ech]), pak květinář Soukal, pak Štefan Svitánko (Plzeňák), radioaparáty, Zeman pekař, Prchal řeznictví (Č[ech]), Čížek, obchod s pánskými potřebami, bratři Honzиковé. Pak je banka, všichni mluví česky, někteří již z třetí generace. Šerhan, banka a obchodník s pozemky, Vodrážka, obchod sportovní. Nyní poběhnu rychleji: Malina – Tábořský – Čermák – Poslušný – Pacner – Žák atd. [...] Pak přijdou spolky a společnosti. Několik sokoloven, Ústředí moravských spolků, Táboráci, Chodové, Lyra mužský sbor, Bendl – Dvořák (české), Zora (slovenské) – všichni zpěváci. [...] Ovšem je zde několik jmen, které zní sice jako jinonárodovci, ale jsou to obyčejní našinci, například Van Drake (Vondráček), Gardner (Zahradník), Van Cura (Vančura) atd.“²⁵³ Obrazně jsme prošli českou ulicí v chicagské Plzni jeden rok po druhé světové válce. Přestože to působí dle podání v dopisu stále idylicky, je přeci jenom znát, že mnoho Čechů si již poameričtilo své příjmení. Primárním důvodem úpadku českého etnika v Chicagu byla asimilace a amerikanizace českého obyvatelstva. Čechoameričané třetí a čtvrté generace již málokdy uměli česky a dodržované tradice pro ně neměly původní obsah, výjimečně si ovšem podržely svou formu (např. sokolské slavnosti).²⁵⁴ Řada potomků českých imigrantů také přizpůsobila svá příjmení americké výslovnosti, nebo změnou vyloženě zastřela svůj slovanský původ.²⁵⁵ České čtvrtě v Chicagu a v západním předměstí (Cicero, Berwyn) jsou dnes především místem paměti.

---

²⁵³ Dopis Aloise Latty z Chicaga, 3. 5. 1946, citováno dle Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanského tisku*, Olomouc 2017, s. 37.

²⁵⁴ Podrobněji Karel KUČERA, *Český jazyk v USA*, Praha 1990. Nebo Alena JAKLOVÁ, *Proměny etnické a kulturní identity českých přistěhovalců ve Spojených státech amerických. Interpretace analýz čechoamerického periodického tisku 19. a 20. století*, Praha 2014. Okrajově též Klára MOLDOVÁ (ed.), *Češi ve světě 2. Příběhy. USA. Paměť krajanů*, Praha 2015.

²⁵⁵ Podrobněji Lenka PROCHÁZKOVÁ, *Amerikanizace českých příjmení na území Chicaga*, *Naše řeč*, roč. 99, č. 3, 2016, s. 147–157.

3. Hospodářství a dělnictvo

Česká komunita v Chicagu byla hospodářsky velice různorodá. První čeští přistěhovalci pracovali především jako dělníci, což bylo dáno zejména jejich původním sociálním statutem. Byli zaměstnáni hlavně v průmyslových podnicích – dřevařských pilách, jatkách či v lodních docích. Další část Čechů byla zaměstnána ve stavebním, železářském, potravinářském i oděvním průmyslu. S rozvojem českých čtvrtí, zejména Prahy a Plzně, je také spojen výrazný nárůst živnostníků. Vznikaly tedy české hostince, kavárny, obchody s potravinami, krejčovské dílny či řeznictví i pekařství. Mnoho Čechů začalo podnikat, proto se v českých čtvrtích nalézaly tiskárny, banky, tabákovny či pivovary, které byly v držení české komunity.

V první generaci českých emigrantů nenalezneme mnoho lékařů, lékárníků či advokátů. Tato svobodná povolání přibývala spíše až ve druhé generaci, kdy příslušníci české menšiny nabyli v USA patřičné erudice. Není to však překvapující, neboť Češi, Moravané a Slezané s univerzitním vzděláním neměli většinou se zajištěním existence v rakouské monarchii problém a nemuseli se tak z ekonomických důvodů stěhovat z Rakouska, resp. Rakousko-Uherska.²⁵⁶ Rudolf Bubeníček také podotýká, že až do devadesátých let 19. století posílalo minimum českých rodin své děti na studia.²⁵⁷

3.1. Dělníci a socialismus

Chicago vyrostlo v druhé polovině 19. století převážně na dělnické imigraci.²⁵⁸ Irští, čeští, němečtí, polští a skandinávští přistěhovalci žijící v dělnických čtvrtích kolem nových průmyslových podniků pracovali zejména na jatkách a pilách na břehu Michiganského jezera. Značná část českých dělníků byla zaměstnána v chicagském průmyslu, především v oděvním, stavebním, železářském, potravinářském a dřevařském. Část dělníků českého původu podporovala odborovou organizaci Rytířů práce a měla svůj časopisecký orgán v *Duchu času*,

---

²⁵⁶ Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Strípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 190–191.

²⁵⁷ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 476.

²⁵⁸ Podrobněji o českém dělnictvu v USA Josef POLÍŠENSKÝ – Jan STANĚK, *Počátky české dělnické emigrace a české sekce I. internacionály ve Spojených státech amerických*, in: *Začiatky českej a slovenskej emigrácie do USA*, Bratislava 1970, s. 97–124 nebo též Milan DOSTALÍK, *České dělnické hnutí ve Spojených státech za hospodářské krize let 1873–1878*, in: *Začiatky českej a slovenskej emigrácie do USA*, Bratislava 1970, s. 125–162.

který vycházel už od roku 1877.²⁵⁹ Další značná část Čechů podporovala Gompersovu Federaci organizovaných odborných a dělnických svazů, a to především když tato federace zahájila roku 1884 agitaci za osmihodinovou pracovní dobu.²⁶⁰ Přestože se socialistické učení šířilo u české komunity pomalu, hned při založení dělnické strany v Chicagu (1874) figurovala i některá česká jména. Nejvýraznější osobností z řad Čechů byl tehdy Prokop Hudek (1845–1886). První český socialistický spolek měl být založen roku 1878 v chicagské Praze, ale již o rok později nebyl aktivní. Předsedou byl Anton Legro.²⁶¹

K prvním velkým dělnickým stávkám, které se dotkly české komunity v Chicagu, došlo již roku 1877. Jednalo se primárně o stávkou železničářů, která se dotkla všech větších amerických měst. Železničáři protestovali proti špatným pracovním podmínkám a nízkým mzdám. V Chicagu, ve čtvrti Plzeň, vygradovala dne 26. června 1877 demonstrace dělníků až v krvavou srážku s armádou.²⁶² Tehdy proběhla tzv. bitva o viadukt na rohu ulic 16. a Halsted. V této lokalitě se sešlo na tři tisíce dělníků. Armáda, která se nedávno vrátila z bojů s indiány, neudržela své nervy na uzdě a do protestujícího davu začala střílet. Výsledek byl hrozivý: na třicet mrtvých mužů a přes dvě stě zraněných osob (mezi nimi byly ženy i děti). Zranění byli z mnoha národnostních komunit: irské, polské, švédské, německé a samozřejmě i z české.²⁶³

Pravděpodobně nejznámější dělnická stávka v Chicagu proběhla v květnu 1886. Haymarketská událost navazovala na protesty, které proběhly v předešlých dnech, zejména 1. května 1886, kdy stávkovalo čtyřicet tisíc chicagských dělníků (mezi nimi několik tisíc Čechů). Jejich hlavním požadavkem bylo zavedení osmihodinové pracovní doby. Generální stávka se dotkla celých Spojených států, přičemž v Chicagu byla atmosféra velmi napjatá. Dne 4. května 1886 v pozdních hodinách proběhlo shromáždění dělníků na Haymarketu. V závěru řeči posledního řečníka Samuela Fieldena (1847–1922) chvilku po desáté večerní nařídili policisté rozpuštění demonstrace. Podomácku vyrobená bomba byla hozena směrem k postupujícím policistům. Po výbuchu policisté zpanikařili a začali střílet do davu civilistů.

---

²⁵⁹ Josef POLIŠENSKÝ, *Český podíl na předhistorii Prvního máje. Čeští dělníci a masakr v Chicagu roku 1886*, in: *Začiatky českej a slovenskej emigrácie do USA*, Bratislava 1970, s. 166–167. Nebo též Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 441–442.

²⁶⁰ Podrobněji o odborových organizacích George B. TINDALL – David E. SHI, *USA*, Praha 1994, s. 399–402. Češi dále podporovali Sorgovu Mezinárodní dělnickou jednotu a Van Pattenovu Socialistickou dělnickou stranu, podrobněji k tomu Josef POLIŠENSKÝ, *Český podíl na předhistorii Prvního máje. Čeští dělníci a masakr v Chicagu roku 1886*, in: *Začiatky českej a slovenskej emigrácie do USA*, Bratislava 1970, s. 163–185.

²⁶¹ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 350–352.

²⁶² Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 24.

²⁶³ Podrobněji David Omar STOWELL (ed.), *The Great Strikes of 1877*, Urbana a Chicago 2008, s. 92–94.

Sedm policistů a mnoho civilistů bylo smrtelně raněno. V následném soudním řízení bylo obviněno osm anarchistů. Všichni byli odsouzeni, dodnes však není jasné, kdo bombu hodil.²⁶⁴ V řadách policie byl přítomen pozdější policejní kapitán Jan Ptáček, jenž vyšel z této akce bez úrazu.²⁶⁵ Haymarketská událost vyvolala neobvyklý ohlas po celých Spojených státech amerických a ovlivnila názory veřejného mínění na anarchisty.

Další dělnické demonstrace, jež skončily krvavě, proběhly v Chicagu v letech 1894 a 1905. Při ukončení stávký dělníků z Pullmanovy fabriky²⁶⁶ 10. července 1894 došlo ke střetu a policie ve spolupráci s armádou sáhla po zbraních, přičemž zemřelo 34 osob. Během dubna a července 1905 proběhla v Chicagu série nepokojů. Stávka skončila jednadvaceti mrtvými dělníky.²⁶⁷

Od sedmdesátých let 19. století začal do Chicaga pomalu pronikat socialismus. Za zakladatele českého socialismu v Americe je pokládán Lev J. Palda (1847–1913), rodák z Vodňan, který přeplul Atlantický oceán roku 1867.²⁶⁸ Zde se dlouho nemohl pracovně uchytit a vystřídal několik destinací, než se v květnu 1870 dostal do Chicaga, kde nastoupil do redakce *Národních novin*. List se hned od prvního čísla, které jím bylo vedeno, prohlásil za sociálně-demokratický a v tomto duchu byl veden po celou dobu až do zániku periodika v lednu roku 1871.²⁶⁹ Palda krátce před tím onemocněl a vzdal se pozice redaktora. Po svém uzdravení přesídlil do New Yorku a začal se živit doutníkářstvím. Později odešel do Clevelandu, kde vydával roku 1875 *Dělnické listy*, později vydávané i v New Yorku. Když Palda znovu onemocněl, začal se z veřejného života českého dělnictva v Americe pomalu vytrácet. V osmdesátých letech 19. století přesídlil do státu Iowa.²⁷⁰ Roku 1913 zemřel v Cedar Rapids, kde také žila početná česká komunita.²⁷¹

Výraznou osobností socialistů v Chicagu se stal Josef Boleslav Pecka (1849–1897), jenž pocházel z Prahy. Roku 1878 se podílel na založení československé sociální demokracie na pražském Břevnově. Za svoje politické názory byl vězněn a vyhoštěn z Prahy. V roce 1885

²⁶⁴ Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 93–99. Podrobněji o Čechách na Haymarketu Josef POLÍŠENSKÝ, *Český podíl na předhistorii Prvního máje. Čeští dělníci a masakr v Chicagu roku 1886*, in: *Začiatky českej a slovenskej emigrácie do USA*, Bratislava 1970, s. 163–185. O soudním přelíčení referoval i krajský tisk, viz *Amerikán*, roč. XI, 29. 7. 1886, č. 45, s. 10–12 a 25–26.

²⁶⁵ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 358.

²⁶⁶ Podrobněji o této stávce, viz *Amerikán. Národní kalendář 1895*, Chicago 1894, s. 172–175.

²⁶⁷ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 86.

²⁶⁸ *Lev J. Palda mrtev*, *Osvěta americká*, roč. XX, 11. 6. 1913, č. 47, s. 8–9.

²⁶⁹ Miloslav REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 155; Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 471.

²⁷⁰ Miloslav REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 156–157.

²⁷¹ Podrobněji o Čechách v Cedar Rapids viz Donna MERKLE (ed.), *The History of Czechs in Cedar Rapids*, Cedar Rapids 2012.

emigroval do USA.²⁷² Usadil se v metropoli u Michiganského jezera a začal působit v periodiku *Budoucnost*. V novinách pracovali také anarchisté Norbert Zoula (1854–1886) a Jakub Mikolanda (1854–1907). *Budoucnost* vyšla poprvé v červnu 1883 a vydávala jej I. Socialistická dělnická sekce v Chicagu. Původně se jednalo o čtrnáctideník, později týdeník. Periodikum bylo v rakouské monarchii zakázáno, proto bylo zasíláno z Ameriky pod různými jmény: *Prapor volnosti*, *Čechoslovan*, *Duch volnosti*, *Sokol americký* či *Jitřenka svobody*.²⁷³ Redaktorský post předal Norbert Zoula, který vzápětí odjel do Kalifornie, kde záhy zemřel na tuberkulózu, právě Peckovi.²⁷⁴ Po haymarketském masakru noviny zanikly. V následujících letech se J. B. Pecka živil publicistikou s důrazem na dělnická témata. Psal také dělnickou poezii. Josef Boleslav Pecka zemřel v chudobě roku 1897.²⁷⁵ Je pohřben na Českém národním hřbitově.

Do stejného hrobu byl později uložen František (Frank) Josef Hlaváček (1853–1937), který se o problematiku dělnictva coby sociální demokrat velice zajímal. Roku 1886 se krátce po svém příteli Josefu Boleslavu Peckovi rozhodl emigrovat do USA. Od roku 1896 žil v Chicagu a živil se jako redaktor. Ačkoli Frank Hlaváček byl po příchodu do Ameriky sympatizantem anarchistického hnutí, brzy se s ním myšlenkově rozešel. Posléze se stal výraznou osobností českého socialistického hnutí,²⁷⁶ které – ač bylo anarchismem původně zastíněno – zesílilo ke konci 19. století. V Chicagu Hlaváček řídil týdeníky *Pochodeň* a *Spravedlnost* a podílel se na redakci periodika *Hlas lidu* (vydávaném v New Yorku).²⁷⁷

Další osobností socialistického okruhu byl Gustav Habrman (1864–1932). Do Spojených států amerických přišel roku 1889, když si předtím odpykal čtyři roky za velezradu. V Americe strávil bezmála osm let. Živil se jako dělník ve fotografickém závodě a jako redaktor socialistických periodik (např. deník *Právo lidu* vycházející v Chicagu). V roce 1897 se vrátil do Čech a o deset let později se stal poslancem Říšské rady. Za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou zasedal také v československém parlamentu.²⁷⁸

---

²⁷² Jiří OPELÍK (ed.), *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*, díl 2, sv. 2, Praha 2000, s. 837.

²⁷³ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 172.

²⁷⁴ Luboš MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*, díl 4, sv. 2, Praha 2008, s. 1784.

²⁷⁵ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 586.

²⁷⁶ Podrobněji Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 267–270.

²⁷⁷ Podrobněji o těchto novinách, viz Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 444–445, 489 a 510.

²⁷⁸ Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 205.

Během první světové války proběhla v Americe krize sociálního hnutí, neboť Socialistická strana Ameriky byla výrazně ovlivněna proněmeckým směřováním. Česká sekce chtěla ze strany dokonce vystoupit. To se nakonec stalo, ale až po skončení války.²⁷⁹ Tehdy také začalo socialistické hnutí v českých komunitách upadat. V Chicagu sice od roku 1924 vycházel týdeník *Dělník* a také měsíčník *Jedna velká unie* (pravděpodobně již od roku 1920), ale ve třicátých letech 20. století obě periodika zanikla.²⁸⁰

Na počátku 20. století bylo v českých čtvrtích mnoho velkých firem, kde pracovala značná část české komunity, z hlediska socio-profesního zařazení zejména dělníci. Jmenujme jen ty největší závody. V chicagské Plzni fungovala firma McCormick Reaper Company, která se specializovala na výrobu žacíh strojů a traktorů pro zemědělské účely. Závody zaměstnávaly tisíce lidí. Firma byla po několika provozních obměnách nucena uzavřít plzeňskou výrobu roku 1970.²⁸¹ Jednoznačně největším hospodářským pojmem byla chicagská jatka.²⁸² Cestovatel Josef Kořenský (1847–1938) o nich na sklonku 19. století napsal: „*K divům Chicaga náležejí ovšem také jatky, jež obsahují v sobě ohrady pro dobytek, dobytkařskou bursu, stáje, továrny na zpracování a konzervování masa, tuku, slaniny, střev, koží, chlupů, srsti, štětín, klihu, využitkování odpadků apod. [...] Na miliony padne jich tam za oběť řeznickému noži, a asi dvacet železničních společností přiváží tam ze všech amerických prérí nové a nové pluky vepřů, bravu a hovězího dobytka. Před čtyřiceti lety počal tam spekulovati podnikatel Sherman a zřídil na zakoupených pozemcích tržiště a jatky. Předpovídali mu špatnou budoucnost, ale nyní nestačuje již těm podnikům ani rozloha, jež zaujímá tam o polovici větší plochu, nežli jest naše ohrazená Stromovka. Tam provádí nyní krvavé řemeslo několik podnikatelů a zaměstnávají ve svých závodech na tisíce lidí. Jediná firma Armour a spolek má ve svých službách skoro 8000 lidí. Ona sama prodala za jediný rok zboží v ceně asi 165 milionů zlatých! [...] Ve všech závodech chicagských jatek zaměstnáno jest asi 25.000 lidí, a cena vyvezeného zboží činí zajisté ročně asi 370 milionů zlatých. K dovážení živého dobytka potřebuje se ročně asi 312.000 velikých vagonů, a najednou může býti v ohradách umístěno asi 21 tisíc kusů hovězího dobytka, v ovčíněch asi 22 tisíc ovec, v chlévech 75 tisíc vepřů a ve stájích 2000 koňů.*“²⁸³ Union Stock Yard & Transit Company a

²⁷⁹ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 35.

²⁸⁰ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 438 a 453.

²⁸¹ Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011, s. 16–17.

²⁸² Ke zrodu a vývoji jatek v Chicagu podrobněji Dominic A. PACYGA, *Chicago – A Biography*, Chicago 2011, s. 60–63 a 317–319.

²⁸³ Josef KOŘENSKÝ, *Cesty po světě. Plavba do Nového světa. Amerika*, Praha b. d. [1899–1902], s. 105–106.

Armour & Company patřily mezi největší chicagské jateční závody.²⁸⁴ V Armour & Company pracoval po krátký čas Alois Richard Nykl (1885–1958). Nevzpomínal na to však rád a zdůrazňoval, že musel chodit do „*smrdutých jatek*“.²⁸⁵ Na chicagském předměstí byla jednoznačně největším závodem firma Western Electric Company, respektive její tovární komplex Hawthorne Works. Ve dvacátých letech 20. století v něm pracovalo pětadvacet až třicet tisíc dělníků. Závody se specializovaly na výrobu telefonů a jejich součástek.²⁸⁶

3.2. Čeští podnikatelé a živnostníci

České hospodářství v Chicagu představovala zejména řada menších obchodů a mnoho hostinců.²⁸⁷ Řezníci, hokynáři, krejčí, hospodští, obchodníci se smíšeným zbožím, lékárníci, právníci i lékaři sídlící v českých čtvrtích měli převážně českou klientelu. Hlavní příčinou byla poměrně malá zběhlost v anglickém jazyce, proto se také Češi stále drželi ve svých osadách. Je to jistě také jeden z důvodů, který déle udržoval pospolitost české komunity v Chicagu. Určité profese navíc zakládaly profesní spolky, které posilovaly socio-profesní status svých představitelů a přispívaly k soudržnosti české komunity.

Jmenujme alespoň několik živnostníků, kteří se výrazněji zapsali do dějin českého Chicaga. Prvním českým kožišníkem v Chicagu byl údajně Karel Fouček, který se narodil roku 1843 v Mladé Boleslavi. Jeho výrobky nakupovala nejen česká komunita. Nejvíce byl proslaven sokolskými čepicemi.²⁸⁸ Pravděpodobně nejstarším českým doutníkářem byl Josef Vaska. Jednalo se o velice aktivního člena Česko-amerického Sokola.²⁸⁹ Vavřinec Blahník (1845–1888) byl první lékárník českého Chicaga. Pocházel z Klatovska a do Ameriky dorazil roku 1866. Již o dva roky později si otevřel vlastní lékárnou nedaleko kostela sv. Václava, tedy

---

²⁸⁴ Karel ADÁMEK, *Chicago*, Praha 1893, s. 17–18.

²⁸⁵ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 292.

²⁸⁶ Lizabeth COHEN, *Making a New Deal: Industrial Workers in Chicago, 1919–1939*, Cambridge 1999, s. 173.

²⁸⁷ Před rokem 1897 mělo být v Chicagu na pět set hospodských, viz *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvanáctý díl. Ch – Sv. Jan*, Praha: J. Otto, 1897, s. 170.

²⁸⁸ Karel KYSILKA, *Vystěhovalectví z Boleslavska do USA*, in: *Historie emigrace z českých zemí. Sborník referátů ze semináře, který se konal při příležitosti Setkání krajanů v Mladé Boleslavi 22.–25. 6. 2000*, Mladá Boleslav 2001, s. 28.

²⁸⁹ Jiří NĚMEC (ed.), *150 let krajanského ochotnického divadla v USA*, Praha 2019, s. 35.

ve čtvrti Praha. Po jeho smrti lékárnu převzala jeho manželka Marie Blahníková, první česká lékárnice vystudovaná v USA.²⁹⁰

Mezi další úspěšné živnostníky patřil Josef (Joseph) Peklo. Pocházel z Putimi, kde se narodil roku 1856, a do Ameriky přišel roku 1879. Nejprve pracoval několik let v oděvním průmyslu a po nabytí praxe si založil vlastní obchod s oděvy. Jednalo se o firmu Peklo a Hrubý, vzniklou v roce 1887. Do dvou let však se společníkem prodali svůj podnik konkurenci, neboť jejich oděvy byly na české poměry poměrně drahé. Následně pracoval Josef Peklo mnoho let pro významnou oděvní firmu Rothschild. Roku 1893 dodával oděvy na světovou výstavu v Chicagu. Za své výtvořky obdržel tamtéž medaili. Po tomto úspěchu se rozhodl znovu podnikat. Rok po světové výstavě v Chicagu si otevřel oděvní podnik. Firma sídlila v srdci chicagské Plzně a nesla název Joseph Peklo and Company. Oděvnímu velkozávodu se hospodářsky velice dobře dařilo.²⁹¹

Významným obuvníkem byl Karel (Charles) Salz, který měl vlastní podnik na Blue Island, tedy v české Plzni. Firmu otevřel roku 1887, když mu bylo 23 let. Do Ameriky emigroval už roku 1880.²⁹² Čech židovského původu Adolf Lurie si otevřel malý krámeček se střížným zbožím v české Plzni v sedmdesátých letech 19. století. V podnikání byl velmi úspěšný, neboť jeho syn Albert šéfoval již ve dvacátých letech 20. století velkému obchodnímu domu s oděvním zbožím.²⁹³ Oblíbeným lékárníkem byl Charles G. Fouček, který vlastnil dvě lékárny. Jednu měl v Plzni a druhou v České Kalifornii. Narodil se 7. srpna 1870 v Chicagu a jeho otec byl již zmíněný kožešník Karel Fouček. Pro zajímavost uvedme, že mladý Fouček nestudoval pouze v Chicagu, ale i v Praze. Tato zkušenost ho značně ovlivnila a díky tomu se stal velmi aktivním v českém spolkovém životě, přestože používal americký ekvivalent svého křestního jména.²⁹⁴

Existovaly také pohřební ústavy, které byly v českých rukou. Populární byla Čermákova pohřební společnost v Ciceru.²⁹⁵ V Berwynu existovala Ševcova pohřební kaple.²⁹⁶ V České Kalifornii fungovala Maříkova pohřební služba, která byla založena v roce 1896.²⁹⁷

---

²⁹⁰ *Duch času*, roč. XXIII, 12. 11. 1899, č. 7, s. 102. Rudolf Bubeníček uvádí, že Blahník otevřel svoji lékárnu již roku 1867, tedy o rok dříve než je uvedeno v citovaném periodiku, viz Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 475.

²⁹¹ *Americký sborník*, duben, č. 3, 1898, s. 163–164 a 166.

²⁹² *Americký sborník*, květen, č. 4, 1898, s. 244 a 247.

²⁹³ Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011, s. 70.

²⁹⁴ *Americký sborník*, září, č. 8, 1898, s. 498–499.

²⁹⁵ Podrobněji *Denní hlasatel*, roč. LI, 1. 5. 1941, č. 1, s. 5.

²⁹⁶ *Denní hlasatel*, roč. LI, 1. 5. 1941, č. 1, s. 11.

²⁹⁷ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 58 a 118.

Důležitou profesí představovali stavitelé domů a výškových budov. Z těch nejdůležitějších v rámci české komunity jmenujme alespoň tyto: John Královec, Jan Blažek, Martin J. Královec, Joseph F. Mřížek, Anton Bezchleba.²⁹⁸ Všichni se podepsali na výstavbě českých čtvrtí. Značnou část České Kalifornie, Cicera a Berwynu totiž vystavěly české firmy. Mnoho českých rodin pak využilo služeb firmy Stanleyho J. Louly, rodáka z Týna nad Vltavou u Českých Budějovic, která zaváděla do domácností rozvod vody, plynu a odpadu. Majitel firmy Stanislav Loula přišel do USA roku 1887 a byl velice aktivní v českém spolkovém životě.²⁹⁹

Větších českých firem bylo sice méně, ale některé z nich byly velice úspěšné. Patřily k nim např. tiskárna Augusta Geringera (1842–1930) či banka Kašpara & Karla v české Plzni.³⁰⁰ Velmi úspěšný byl dřevařský podnik (Pilsen Lumber Company), který vznikl již roku 1888. Dnes jsou na jeho místě sklady firmy Coca-Cola.³⁰¹ Národní tiskárna (National Printing & Publishing Company) vznikla roku 1892. Zakladateli byli Josef Jurka a J. E. Zárobský.³⁰² Firma sídlila v české Plzni a v dobách největší slávy zaměstnávala na dvě stě pracovníků.³⁰³

Mezi úspěšnými podniky byly zastoupeny také pivovary. První český pivovar byl postaven roku 1891. Podnik založili Karel J. Vopička (1857–1935), Otto Kubín (1858–1929) a Jan Královec (1849–1931), kteří pro svou myšlenku získali mnoho příslušníků české komunity. Vytvořili tak podílnickou firmu s názvem Česká pivovarnická společnost v Chicagu, později přejmenovanou na společnost Atlas. Pivovar nabízel čtyři druha piva: Pravé české, Export, Magnet a Granát. Před rokem 1900 prodával ročně přes 75 000 pivních sudů.³⁰⁴ Za prohibice vymysleli sládci v pivovaru nový pivní druh Peptomalt, který obsahoval méně než půl procenta alkoholu, jak to nařizoval zákon. Nápoj si získal oblibu po celých Spojených státech amerických.³⁰⁵

Další český pivovar byl Garden City Brewery, jenž vznikl roku 1901. Jeho hlavním artiklem bylo sudové pivo Primátor.³⁰⁶ Roku 1904 byl založen nejslavnější český pivovar, a to

---

²⁹⁸ Podrobněji o nich a jejich aktivitách viz *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 242–243, 255–256 a 266.

²⁹⁹ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 254.

³⁰⁰ *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvanáctý díl. Ch – Sv. Jan*, Praha: J. Otto, 1897, s. 169–170.

³⁰¹ Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011, s. 71.

³⁰² Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 471.

³⁰³ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 58.

³⁰⁴ *Americký sborník*, duben, č. 3, 1898, s. 158–159.

³⁰⁵ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 59–60.

³⁰⁶ *Amerikán. Národní kalendář 1945*, Chicago 1944, s. 2.

Plzeňský pivovar v Chicagu (Pilsen Brewing Company). Tovární kolos stál na Albany Avenue. Velice brzy se vedle něho vystavěl park, který pro českou komunitu fungoval jako kulturně-společenský prostor. Pivovar zanikl v roce 1963.³⁰⁷

Ze své pekárny dokázal vytvořit největší československou pekárenskou společnost v USA Rudolf J. Mřížek. Sídlo měl v České Kalifornii. Pečivo této pekárny nabízela většina českých i slovenských obchodů se smíšeným zbožím v Chicagu. Slavný artikl tohoto podniku byl Mřížkův český chléb.³⁰⁸ Další slavnou českou pekárnu představoval Rytinův pekařský a cukrářský závod (Rytina's Baking Company), který založil Alois Rytina počátkem 20. století, ale později ho koupili Češi John Kuttentberg a Vít J. Kupička. Největší specialitou Rytinovy pekárny byl pravý žitný chléb kulatého tvaru.³⁰⁹

Uvedme také, že česká komunita měla i svůj biograf. Kino Praga vzniklo v České Kalifornii a začalo promítat 11. prosince 1935. Jednalo se o první české kino v USA. Majiteli byli A. Jelínek a F. Veskrna.³¹⁰

K závodům, které zaměstnávaly nejvíce Čechů, patřily firmy zpracovávající tabák,³¹¹ pily,³¹² jatka,³¹³ pivovary³¹⁴ a od roku 1905 zejména závodní kolos Western Electric Company, jenž se nacházel na chicagském předměstí Cicero.³¹⁵ Mezi nejvýznamnější a nejbohatší Čechy v Chicagu patřil Josef Triner (1861–1918). Jeho továrna vyráběla speciální vína léčivého charakteru. Trinerovo léčivé hořké víno bylo populární po celé Americe. Josef Triner byl velice aktivní ve spolkové činnosti české komunity v Chicagu.³¹⁶ Po otcově smrti převzal firmu syn Josef (Joseph) Triner (1894–1969). V české komunitě byl též velmi aktivní,

³⁰⁷ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 39.

³⁰⁸ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 147.

³⁰⁹ *Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu*, Chicago 1915, s. 256. Nebo též Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 148.

³¹⁰ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 77.

³¹¹ Např. roku 1890 fungovalo v Chicagu více než tisíc továren na zpracování tabáku, viz Karel ADÁMEK, *Chicago*, Praha 1893, s. 12.

³¹² Např. roku 1890 fungovalo v Chicagu čtyři sta sedmdesát závodů na zpracování dřeva, kde pracovalo přes dvacet čtyři tisíc dělníků, viz Karel ADÁMEK, *Chicago*, Praha 1893, s. 27.

³¹³ Roku 1891 bylo sedmdesát šest fungujících závodů uzenářského průmyslu, kde pracovalo na dvacet pět tisíc osob, viz Karel ADÁMEK, *Chicago*, Praha 1893, s. 17.

³¹⁴ Karel KYSILKA, *Vystěhovalectví z Boleslavska do USA*, in: *Historie emigrace z českých zemí. Sborník referátů ze semináře, který se konal při příležitosti Setkání krajanů v Mladé Boleslavi 22.–25. 6. 2000*, Mladá Boleslav 2001, s. 28.

³¹⁵ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 199.

³¹⁶ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 196.

zejména ve sportovních spolcích. V řadách americké armády se zúčastnil první světové války. Významně se angažoval ve spolupráci s Československem; zajišťoval různé spolkové kooperace přes Atlantický oceán. Roku 1931 obdržel Československý řád Bílého lva.³¹⁷

Roku 1921 vznikla na území Cicera bankovní instituce v držení Čechů. S myšlenkou založit v Ciceru banku přišel již roku 1919 bankéř Václav (William) Kašpar (1835–1922), který měl též banku v chicagské Plzni. Stavba banky stála 375 000 dolarů a byla otevřena 7. května 1921. Sloužila především Čechům a Slovákům z blízkého Berwynu a Cicera, avšak nejen jim. Nesla však již americký název – First National Bank of the Cicero.³¹⁸ Budova dodnes stojí. Roku 1923 vznikla v Ciceru prádelna, kterou založili krajané L. Houska, R. Melichar, O. Novotný a Ervin Bureš. Z malého závodu se brzy stal velký reprezentativní krajanský podnik. Na reklamním letáku z roku 1933 se firma chlubila tím, že se jedná o největší českou prádelnu ve Spojených státech amerických a každý den sváží a rozváží prádlo po různých částech Chicaga a západního předměstí dvacet nákladních aut.³¹⁹

Jak již bylo zmíněno, českých živnostníků nebylo málo, ale působili především v českých čtvrtích. Uplatnilo se hodně krejčovských dílen, hostinců, obchodů s potravinami, i několik kaváren bychom v českých čtvrtích objevili. V rámci potravinářského průmyslu bylo velké množství řezníků, uzenářů, pekařů a perníkářů. Existovaly také české banky a hypoteční domy, stavitelé a majitelé stavebnin či firmy zpracovávající tabák.³²⁰ Jak mohla vypadat česká ulice v Chicagu plná obchodů, kde jsme slyšeli pouze český jazyk, dokládá text z roku 1898, jenž pojednává o české Plzni: „*Ani v samotné Praze není v jedné ulici skupena taková řada českých rozsáhlých obchodů a velkoobchodů, jako na „Příkopech chicagské Plzně“, na Blue Island Avenue, mezi 18tou a 19tou ulicí. Většina nádherně zařízených těch krámů se skvělou úpravou výkladních skříní a s celými hromadami zboží nejrůznějšího druhu, vyloženého i po širokých, kamenných chodnících, večer elektricky ozářených, náleží našincům. A nejen ony nákladné krámy, ale i výstavné domy, jež vespolek s nimi dodávají široké třídě této rázu zcela velkoměstského, s nímž by i mnohý z těch vyhlášených pařížských boulevardů mohl býti úplně*

---

³¹⁷ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 135.

³¹⁸ *Denní hlasatel*, roč. LI, 1. 5. 1941, č. 1, s. 3.

³¹⁹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 129.

³²⁰ Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Strípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 192.

*spokojen a jemuž neschází ani velice čilý ruch pouliční, hojná pasáž jízdní i pěší, lanová pouliční dráha atd. Skvělou tuto třídu činíci dojem velkoměstské oasy uprostřed tišších, většinou jen obydelných ulic, vytvořil pak vlastně český lid, v okolí nejhojněji usazený, který má zde svá nákupní místa v celé té řadě rozsáhlých tržnic, v nichž obsluhován je v mateřské řeči své upřímnými krajany. I obchodníci jiných národností, zde ovšem ve značné menšině se nacházející, nuceni jsou buď sami přiučiti se jazyku našemu, nebo zaměstnávají české prodavače, takže v každém zdejším obchodu, snad vůbec bez výjimky, možno našinci vše si obstarati v řeči české a potřeba angličtiny klesá zde aspoň v tomto směru téměř na nulu. Čeština požívá zde úplné rovnoprávnosti, ba daleko větší vážnosti a ohledu, než-li mnohde v Praze, bohužel!*³²¹

Mohli bychom zmínit desítky a desítky dalších živnostníků či firem, kteří se zapsali ať už větším či menším písmem do historie českého Chicaga. Kdybychom si vzali dobové krajanské noviny, časopisy či různé spolkové památníky, vždy bychom našli značné množství reklamní inzerce českých živnostníků či firem lákajících na jejich produkty.³²²

3.3. Sonda: život podnikatele v Chicagu³²³

Pro názornou ukázkou úspěšného emigranta jsem zvolil osobnost Augusta Geringera, majitele české tiskárny v Chicagu. Geringer a jeho rodina jsou totiž velice vhodným příkladem přistěhovalců, kteří prožili tzv. americký sen. Navíc se jedná o rodinu, jež se hlásila k českému původu i ve druhé a třetí přistěhovalcké generaci.

August Geringer se narodil 2. srpna 1842³²⁴ v Březnici jako druhé z jedenácti dětí pomocného učitele Václava Geringera a jeho manželky Amálie. Učitelské povolání mělo v rodině jistou tradici – učitelem byl již děd Antonín.³²⁵ Povinnou školní docházku absolvoval mladý Geringer v Březnici.³²⁶ Již jako mladík vypomáhal otcí při výuce ve škole v Lašovicích

³²¹ *Americký sborník*, č. 5, 1898, s. 301–302.

³²² Poměrně podrobný přehled Čechů v chicagském průmyslu před rokem 1893 vypracoval Rudolf Bubeníček, viz Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 471–483. Další informace nám poskytne *Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu*, Chicago 1915, s. 139–319, kde nalezneme adresy českých živnostníků i firem a také řadu reklamních inzerátů.

³²³ Jedná se o parafrázi anglického článku: Lenka PROCHÁZKOVÁ – Jaroslav KRÍŽ, *The American Dream in "Czech" Chicago. August Geringer's Publishing Activities*, in: Comenius – Journal of Euro-American Civilization, 2016, roč. 3, č. 1, s. 81–95, který byl však rozšířen a upraven.

³²⁴ Toto datum se objevuje ve všech materiálech týkajících se Geringerova života. Pouze v matrice je uvedeno datum 3. 8., srovnej Státní oblastní archiv Praha, Sběrka matrik Středočeského kraje, matriční kniha narozených, Březnice 8, pag. 70.

³²⁵ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 137.

³²⁶ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 258.

u Milevska. Ačkoli měl původně studovat na pražské reálce, začal pracovat v knihtiskařství a vzdělával se na večerní škole.³²⁷ Další zkušenosti v knihařském řemesle nabral ve Vídni, kde pracoval v kožené galanterii a kde se později specializoval na výrobu fotografických alb. Vypomáhal také v nábytkové továrně švagra své tety, a to nejen s výrobou, ale i se sjednáváním zakázek a vedením obchodních knih. Roku 1862 se vrátil domů a stal se výpomocným učitelem, aby nahradil nemocného otce. Vyjma samotné učitelské profese vedl také matriku, každoročně ověřoval záznamy o obyvatelích, ministroval, hrál na varhany a organizoval společenský život obce.³²⁸ Věnoval se i knihařině; vázal modlitební knížky, úřední knihy a obdržel též povolení k prodeji a vazbě učebnic. Zakázek měl tolik, že si dokonce musel najmout pomocníka. Ten také prodával na jarmarcích a poutích snáře, kalendáře, modlitební knihy a další knižní produkci.³²⁹

Krátce před svým odchodem do USA se August Geringer oženil s dcerou hostinského z Milína, třidvacetiletou Antonií Kolářovou (1845–1913). Proč přesně se Geringer rozhodl odcestovat na jaře roku 1869 do Ameriky, s určitostí nevíme. Ve svých pamětech otištěných v kalendáři *Amerikán* pro rok 1923 nakladatel uvádí, že jednou z příčin byla nevraživost spoluobčanů, kterou mu začali projevovat poté, co se oženil.³³⁰ Za oceán zamířili 22. června 1869 také někteří příbuzní jeho manželky; později dorazil do Chicaga také mladší bratr Jan.³³¹ Na radu svého známého Jana Synka, který v Chicagu již nějakou dobu žil, vzal Geringer s sebou přes oceán knihvazačské potřeby a také knihy, které byly v Americe mezi krajany vzácností.³³²

Geringerova skupina cestovala do německého přístavu Brémy, odkud pluli do New Yorku. Na americké půdě Geringer stanul 13. července 1869.³³³ Manželé Geringerovi se poté vydali do Chicaga vlakem. Cesta trvala celých pět dní, neboť pasažéři byli často nuceni

---

³²⁷ Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska – lidé okolo knih (Autor – tvůrce – recipient), Sborník z 13. odborné konference Olomouc (23. – 24. listopadu 2004), Brno 2005, s. 223.

³²⁸ Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska – lidé okolo knih (Autor – tvůrce – recipient), Sborník z 13. odborné konference Olomouc (23. – 24. listopadu 2004), Brno 2005, s. 223.

³²⁹ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 261.

³³⁰ Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska – lidé okolo knih (Autor – tvůrce – recipient), Sborník z 13. odborné konference Olomouc (23. – 24. listopadu 2004), Brno 2005, s. 224.

³³¹ Chicago History Museum, Family Geringer, rodinné dopisy a zápisky Augusta Geringera.

³³² Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska – lidé okolo knih (Autor – tvůrce – recipient), Sborník z 13. odborné konference Olomouc (23. – 24. listopadu 2004), Brno 2005, s. 224.

³³³ Chicago History Museum, Family Geringer, účty Augusta Geringera.

přesedat, a zažili dokonce přepadení lupičů.³³⁴ V městě u Michiganského jezera tedy stanuli 18. července roku 1869.³³⁵

O prvních měsících rodiny Augusta Geringera v Chicagu nás informují účetní záznamy, které si sám vedl; manželé měli výdaje za nábytek, ale také za potřeby, které knihař potřeboval k výkonu svého řemesla.³³⁶ Poněvadž Antonie Geringerová byla již ve vysokém stupni těhotenství, bylo třeba zajistit takové bydlení, kde by mohla přebývat mladá rodina. 6. listopadu 1869 přišel na svět první potomek Augustin Ottokar.³³⁷ V té době měl již Geringer zařízené malé knihkupectví, kde vázal i knihy. Další děti přicházely na svět v rychlém sledu: po Augustinu Ottokaru (zemřel 5. září 1870), se narodili Miroslav (22. 12. 1870), Vladimír Augustin (25. 10. 1872), Vlasta (2. 8. 1874), Zdeňka Růženka (13. 3. 1876; zemřela 25. 8. 1876), Gustava Antonie (3. 6. 1877), Adéla Jaroslava (27. 8. 1880; zemřela 19. 3. 1885), bylo tedy potřeba zajistit rodině pravidelný příjem.³³⁸

Zpočátku se Geringer živil vázáním knih. Jak již bylo uvedeno, tuto činnost si osvojil v době svého mládí. Když zastupoval svého otce na lašovické škole, přivydělával si knihvazačstvím dokonce během prázdnin.³³⁹ Zpočátku několikrát změnil zaměstnavatele, ale roku 1871 se spojil s Čenkem Durasem a začali společně podnikat. August Geringer si zřídil vlastní knihkupectví a malou tiskárnu. Spolupráce s Durasem měla však krátkého trvání. Antonie Geringerová vypomáhala rodinnému rozpočtu tím, že příležitostně vařila pro několik dalších strážníků, kterým obstarávala i prádlo.³⁴⁰

V říjnu 1871 bylo Chicago postiženo velkým požárem, jenž zničil více než sedmnáct tisíc domů a také téměř všechny tiskárny.³⁴¹ Geringerův podnik se však zachránil téměř bez újmy a byl okamžitě zavalen množstvím objednávek. Pro papír a lepenku pak musel majitel jet až do Milwaukee (ve státě Wisconsin), neboť v Chicagu obdobný materiál nebyl k dostání.³⁴² Zpočátku se tisklo na zapůjčeném lisu v německé tiskárně, později si Geringer pořídil lis vlastní – nejprve mechanický, později parní. Protože podnik se pohyboval na

---

³³⁴ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 263.

³³⁵ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis [1910], s. 578.

³³⁶ Chicago History Museum, Family Geringer, fragment účetního deníku Augusta Geringera.

³³⁷ Chicago History Museum, Family Geringer, rukopisné paměti A. Geringera.

³³⁸ Chicago History Museum, Family Geringer, rukopisné paměti A. Geringera.

³³⁹ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 138.

³⁴⁰ *Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlasti, „Svornosti“*, v *Chicagu, Ill.*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 29.

³⁴¹ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 217–227.

³⁴² *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 264.

hranici výdělečnosti, a někdy byl dokonce ztrátový, znamenaly všechny inovace zadlužení.³⁴³ Čechoamerický novinář Tomáš Čapek zdůrazňuje, že August Geringer vsadil při podnikání vše na jednu kartu: „*Na velkou budoucnost Chicaga. Věřil, že až město setřese se sebe mour a popel ohně, bude výstavnější, bohatší i lidnatější než kdykoli předtím. Že jej tato víra nezklamala, víme. Dále věřil, že svou zeměpisnou polohou je Chicago předurčeno státi se metropolí amerických Čechů. Ani v tom se nezmýlil.*“³⁴⁴

Zakázky se po velkém požáru nezastavovaly, proto si mohl Geringer brzy otevřít větší tiskárnu: roku 1879 nechal postavit třípatrovou budovu a tiskárnu vybavil nejmodernějšími technikou, kterou představovaly rychlolis a sázecí stroj.³⁴⁵ V té době také rozšířil svou časopiseckou produkci.³⁴⁶ Znovu se podnik stěhoval o mnoho let později, v roce, kdy Spojené státy vstoupily do první světové války.³⁴⁷ Ačkoli se tehdy Geringer přesouval směrem od centra Chicaga, byla pro něj poloha nové budovy strategická, neboť české čtvrti se v té době nacházely na samé periferii města.

Prvním časopisem, který Geringer společně s novým společníkem Josefem Langmayerem v Chicagu od 2. října 1873 vydával, byl čtyřstránkový *Chicagský věstník*, řízený Janem A. Oliveriem. Týdeník byl zdarma, neboť jej financovala inzerce a reklamy. Geringer však od vydávání po půl roce upustil.³⁴⁸ Noviny vycházely dále až do roku 1880. Financoval je však pouze J. Langmayer.³⁴⁹

V říjnu 1875 začal Geringerovou zásluhou vycházet první český deník v USA – *Svornost*.³⁵⁰ V té době již v Chicagu žilo přes dvacet tisíc osob a v celých Spojených státech se nacházelo pravděpodobně dvě stě tisíc Čechů, Moravanů a Slezanů.³⁵¹ Podle vlastních Geringerových slov vznikla *Svornost* jako „*časopis, který by šířil zásady svobodomyšlnosti*“.³⁵² Periodikum, jehož redaktorem byl František Boleslav Zdrůbek,

---

³⁴³ Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlasti, „*Svornosti*“ v Chicagu, Ill., in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 29.

³⁴⁴ Tomáš ČAPEK, *Moje Amerika: vzpomínky a úvahy (1861–1934)*, Praha 1935, s. 85.

³⁴⁵ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 273.

³⁴⁶ Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska – lidé okolo knih (Autor – tvůrce – recipient), Sborník z 13. odborné konference Olomouc (23. – 24. listopadu 2004), Brno 2005, s. 225.

³⁴⁷ Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlasti, „*Svornosti*“ v Chicagu, Ill., in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 32.

³⁴⁸ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 282.

³⁴⁹ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 451. Podrobněji Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 112–113.

³⁵⁰ Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 254. Nebo též Miloslav RECHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 145.

³⁵¹ Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlasti, „*Svornosti*“ v Chicagu, Ill., in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 27.

³⁵² Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 285.

přinášelo zprávy ze Spojených států i z celého světa, informovalo o dění v česko-amerických spolicích a zprostředkovávalo doručování dopisů příšlých z Evropy, na nichž nebyla uvedena úplná adresa. Součástí byly také práce beletristické, které přilákaly řadu čtenářů.³⁵³ Z vydavatelových pamětí vyplývá, že důležitou podmínkou byly opět inzeráty, které měly alespoň částečně financovat provoz listu. Geringerova představa, kterou ztělesňoval již název, byla taková, že periodikum budou odebírat všichni Češi žijící ve městě – napříč sociálním a politickým spektrem. Pro svou volnomyšlenkářskou tendenci však nebyla *Svornost* odbírána katolíky a také dělníci ji odmítali – byla jimi pokládána za příliš měšťáckou.³⁵⁴ Zpočátku měl list pouze něco málo přes dvě stě předplatitelů. Proto se August Geringer rozhodl, že ještě k tomu založí malý obchůdek s tapetami, aby mohl finančně zajistit rozrůstající se rodinu. Příjmy za vytapetované prostory často kompenzovaly nedostatek peněz k vydávání *Svornosti*.³⁵⁵ Počet abonentů však postupně narůstal – na počátku devadesátých let 19. století se již blížil ke dvěma tisícům.³⁵⁶

Zároveň také Geringer založil týdeník *Amerikán*, v němž se často přetiskoval obsah různých článků z deníku *Svornost*. Také jeho redaktorem byl František Boleslav Zdrůbek. Časopis byl o něco úspěšnější než deník: ačkoli měl na počátku pouze 500 předplatitelů, o tři roky později narostl jejich počet čtyřnásobně, a když Geringer vyslal na americký venkov do míst, kde žili Češi, svého obchodního zástupce, zaznamenal ještě větší úspěchy.³⁵⁷ Od roku 1896 tak vycházel *Amerikán* dvakrát týdně.³⁵⁸

August Geringer věděl, že lidé se po práci chtějí také pobavit a odreagovat. Od roku 1876 proto vycházel humoristický časopis *Rarášek*, který se o rok později změnil na *Duch času* a stal se nedělní přílohou *Svornosti*.³⁵⁹ V roce 1878 začal Geringer vydávat vlastní kalendář *Amerikán*, s podtitulem *Národní kalendář*. Jeho cílem bylo především pobavit, ale také zaznamenávat dějiny české menšiny v Americe. Součástí byly od počátku ilustrace, původně tištěné pomocí dřevorytů.³⁶⁰

---

³⁵³ *Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlasti, „Svornosti“ v Chicagu, Ill.*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 28.

³⁵⁴ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 147.

³⁵⁵ Miloslav REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 146.

³⁵⁶ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, zejména s. 145–151 a 198.

³⁵⁷ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 271.

³⁵⁸ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 415.

³⁵⁹ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis [1910], s. 579.

³⁶⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 274. Podrobněji o *Amerikánu – Národním kalendáři*, viz Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 179–182.

Dobrym obchodnim tahem jiste bylo, ze *Svornost* byla pozdeji vydavana v ruznych mutacich take v jinych statech USA. Listy byly casto samostatnymi periodiky, Geringer je vsak postupne odkoupil. V oklahomskem mestecku Praha tak vychazely jeho *Oklahomské noviny* (od 1905), v Cedar Rapids *Věstník Iowský* (od 1905), v Baltimoru byly k dostání *Baltimorské listy* (od 1890, Geringer je vlastnil od roku 1891) a ve státě Pensylvánie *Alleghenské listy* (od 1903).³⁶¹ Geringer postupně koupil také *Clevelandské listy* (1891) a od roku 1910 tak tiskl *Clevelandský obzor*,³⁶² týdeník *Amerika* (Chicago, 1893) a *Lidové noviny* (Chicago 1903). V jejich vydávání nepokračoval³⁶³ a odstranil tak nežádoucí konkurenci. Od roku 1894 tiskl také *Svojan*, periodikum vydávané Svobodnou obcí v Chicagu, jehož redaktorem byl opět František Boleslav Zdrůbek.³⁶⁴ Naposledy koupil roku 1918 od L. J. Tupého nejstarší vydávaný česko-americký list *Slavia*.³⁶⁵

Již krátce poté, co založil společně s Josefem Langmayerem *Chicagský věstník*, vydal Geringer své první sešitové romány.³⁶⁶ Když se roku 1874 seznámil s Františkem Boleslavem Zdrůbkem, rozhodli se společně vydat českou čítanku, která by odpovídala realitě, jež obklopovala děti v USA. Kvůli plánované čítance musel Geringer objednat tiskařské písmo až z Prahy, a místní tiskařské stroje musely být tomuto fontu přizpůsobeny.³⁶⁷ F. B. Zdrůbkovi i A. Geringerovi zřejmě také vadil prokatolický a prohabsburský tón původní učebnice,³⁶⁸ poněvadž byli stoupenci svobodomyšlného tábora, který tvořil v Chicagu katolíkům silnou opozici. Čítanka nabyla mezi krajany v USA takové obliby, že na počátku dvacátých let 20. století dosáhla již dvaceti vydání.³⁶⁹ Ještě téhož roku ji následovala také učebnice angličtiny pro Čechy, nazvaná *Nová anglická mluvnice aneb vůdce k nabytí zběhlosti v anglickém mluvení, čtení a psaní v čase nejkratším*. Oba tyto počiny do jisté míry předznamenal Geringerovo vydavatelské směřování.

Jako vydavatel se Geringer zaměřoval na umělecky nenáročnou produkci pro řadového českého čtenáře. Z doby, kdy byl v Čechách výpomocným učitelem a přivydělával si

³⁶¹ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis [1910], s. 548. Allegheny jsou dnes součástí města Pittsburgh, kde bývala významná slovenská komunita.

³⁶² Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 423.

³⁶³ Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 135, 138 a 166; též Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 417.

³⁶⁴ Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 151.

³⁶⁵ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, zejména s. 152.

³⁶⁶ *Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlastí, „Svornosti“ v Chicagu, Ill.*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 27.

³⁶⁷ *Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlastí, „Svornosti“ v Chicagu, Ill.*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 27.

³⁶⁸ *Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlastí, „Svornosti“ v Chicagu, Ill.*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 27.

³⁶⁹ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 265.

prodejem knih, věděl, jaká literatura je u lidí žádaná, a tuto zkušenost dokázal velice efektivně zúročit. Beletrie, již vydával, nebyla pokládána za umělecky hodnotnou, jednalo se o populární produkci, kterou někteří odsuzovali. Lékař Jan Habenicht, rovněž jeden z představitelů krajanské elity, Geringerovu produkci krásné literatury charakterizoval jako „*hnusné a tolika mravní hnilobou páchnoucí krváky*“.³⁷⁰

Geringer vydával také práce „*rázu vědeckého, historického nebo všeobecně poučného*“,³⁷¹ jejichž funkce byla především informativní. Jazyk těchto populárně-naučných spisů byl jednoduchý a prostý složitějších metafor, aby byl srozumitelný nejširším vrstvám. K další produkci patřily zpěvníky, učebnice české i anglické, společenské katechismy a svobodomyšlně orientované publikace (např. práce Františka Išky či Františka Boleslava Zdrůbka). Na počátku druhého desetiletí 20. století Geringer také patřil k jednomu ze čtyř vydavatelů v celé Americe, kteří tiskli praktické příručky pro hospodyně a hospodáře.³⁷² Největší obliby patrně dosáhla česko-americká kuchařka Emanuela Perseina-Beránka.³⁷³ V Geringerově podniku však vyšly také Palackého *Dějiny národu českého* ve třech dílech (1881 a 1883), *Věk rozumu* od Thomase Paina (1884) a několikery dějiny USA. Své práce u Geringera nejčastěji publikovali František Boleslav Zdrůbek a Josef Čermák, výrazné postavy českého Chicaga a svého času oba redaktori *Svornosti*. Produkce byla prakticky jen v češtině s výjimkou vysokoškolské učebnice vydané až ve dvacátých letech 20. století.³⁷⁴

Geringer byl dobrým obchodníkem: inzeráty na jím vydávané knihy se objevovaly také v jeho periodických – a naopak. Jedinou konkurenci představovala od osmdesátých let tiskárna českých benediktinů v městečku Lisle nedaleko Chicaga. Za 55 let své vydavatelské činnosti vydalo Geringerovo nakladatelství více než 200 knih s obsahem vzdělávacím, historickým i zábavným.³⁷⁵

Když roku 1877 založil svobodomyšlný řád Věrnost³⁷⁶ českou nedělní svobodomyšlnou školu v Chicagu, uvolil se v ní Geringer vyučovat.³⁷⁷ Výrazně také podporoval krajanský život v USA: z redakce *Svornosti* povstala myšlenka na založení Českého národního hřbitova, sirotčince či útulny v Chicagu. August Geringer byl rovněž mecenášem: finanční dar věnoval

³⁷⁰ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis [1910], s. 580.

³⁷¹ L. E. BEČVÁŘ, *K osmdesátce Augusta Geringera*, Národní listy 62, č. 208, 1. 8. 1922, s. 3.

³⁷² Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 69.

³⁷³ Podrobněji Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 306–310.

³⁷⁴ Jaroslav Josef ZMRHAL, *Selected Readings in Czechoslovak for High Schools and Colleges*, Chicago 1923.

³⁷⁵ Miloslav REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 147.

³⁷⁶ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 277.

³⁷⁷ *Amerikán. Národní kalendář 1923*, Chicago 1922, s. 272.

rodné Březnici a Lašovicím;³⁷⁸ pravidelně přispíval na dobročinné účely v původní vlasti, s níž zůstával ve spojení. Ještě za jeho života mu byla roku 1928 za zásluhy odhalena v rodném městě pamětní deska. Do Čech se však vrátil jen jednou – v roce 1895, kdy se konala Národopisná výstava československá, jejímž cílem bylo přiblížit kulturní specifika jednotlivých regionů a představit český folklór jako celek. Při této příležitosti zavítal nakladatel také do Českého ráje.³⁷⁹ Kontakty s českým prostředím ovšem umocnily jeho děti, neboť Vladimír i Vlasta pobývali po roce 1918 delší dobu v Československu.³⁸⁰

Po vypuknutí první světové války se August Geringer postavil po bok české politické emigrace v čele s Tomášem Garrigue Masarykem a *Svornost* se stala hlavním ideovým podporovatelem vzniku samostatného Československa. Proto není tolik překvapivé, že se jeho noviny a časopisy během první světové války objevily na seznamu zakázaných tiskovin v Předlitavsku.³⁸¹

Roku 1887 byl na praxi v redakci *Svornosti* novinář Tomáš Čapek. Ve svých vzpomínkách uvedl: „*U Geringerů se žilo jako doma v Březnici: česká kuchyň, české způsoby, česká výchova dětí – dva hoši a dvě děvčata –, český hovor. Ač žil v zemi osmnáct let, pochybují, že starý pán znal mnoho angličtiny.*“³⁸² August Geringer byl velkým českým patriotem a snažil se tak vychovávat i své děti. Lingvista, orientalista a novinář Alois Richard Nykl (1885–1958) pro redakci *Svornosti* po určité období pracoval. Geringera nazýval „starým pánem“, ne však ve smyslu hanlivém: „*Kdo v celé hierarchii Svornosti byl jedině upřímným vůči mně, byl starý Geringer, jenž při všech svých chybách a nedostacích zachoval si staročeskou správnost, třebaže měl po vykonávání její mnohdy zcela osobité, zastaralé a ne všem lidem příjemné měřítko.*“³⁸³ Dodejme také, že se Augustu Geringerovi prý přezdívalo Ježíšek, a to kvůli tomu, že na počátku své obchodní kariéry prodával náboženské předměty (růžence, křížky atp.).³⁸⁴

Jak to vypadalo v redakci *Svornosti*, víme opět díky pamětem A. R. Nikla: „*Vedle pana šéfa pracoval u svého stolku jeho syn Vladimír (V. A. G.), krátce zvaný právník, [...] Za*

³⁷⁸ Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska – lidé okolo knih (Autor – tvůrce – recipient), Sborník z 13. odborné konference Olomouc (23. – 24. listopadu 2004), Brno 2005, s. 226.

³⁷⁹ Karel ČERMÁK, *Kronika obrazů života. Český ráj v letech 1848–1900*, Jilemnice 2013, s. 232.

³⁸⁰ Chicago History Museum, Family Geringer, korespondence.

³⁸¹ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 66.

³⁸² Tomáš ČAPEK, *Moje Amerika: vzpomínky a úvahy (1861–1934)*, Praha 1935, s. 83.

³⁸³ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 111.

³⁸⁴ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 217.

přepážkou jevil se v pokladním okénku okouzující úsměv a cvikr slečny Růženy Radové, za ní váhavá a liknavá postava druhého syna šéfova Miloslava, který z nezapáleného cigára se snažil vysátí moudrost oznámkového ředitele a velká, lysé lebce budhistického opata podobná hlava účetního Jindřicha Kolbena, který běhal od jednoho konce svého dřevěného pódia ke druhému, nad svými knihami a záznamy. Tvrdilo se o něm, že zná z paměti všech dvacet tisíc adres odběratelů časopisu. Jeho spolupracovníky byli starý Vaňouček a mladý Loudl, kteří balili čísla novin, jdoucí na venek a lepili na ně adresy, natištěné na oranžovém papíře. Místní expedice byla obstarávána deseti až patnácti roznášeči, kteří vždy časně zrána si naplnili své plátěné torby čerstvě natištěnými výtisky Svornosti a rozjeli se po svých revírech. Byl to pestrý sbor jinak dobromyslných mazavků, povětšinou s kornovkami mezi sporými zuby. Dopravu těžších balíků obstarával kočí Kadlec, vyčouhlý typický Ferda od koní, jemuž plavý jeho knír dodával vzezření galského válečníka na penzi.³⁸⁵ Alois Richard Nykl zanechal z této doby i drobnou vzpomínku na setkání s celou Geringerovou rodinou: „Pan Geringer mne přijmul [v říjnu 1905] do služeb závodu za osm dolarů týdně. Ráno od sedmi do poledne, pak od jedné do šesti, celkem deset hodin denně; v neděli od devíti do poledne. Celkem 63 hodiny; okrouhle, jako v továrně, 12 a ½ centu na hodinu. Mne ovšem tehdy ani nenapadlo takto si věc rozpočítávat; byl jsem rád, že jsem na cestě k novinářské a literární slávě. Abychom to oslavili, byl jsem pozván na oběd do páně Geringerova bytu na druhém poschodí budovy (prvním, dle počítání evropského), kde bydlil též jeho zeť, pan Pšenka, choť jeho dcery Gusty. Paní Geringerová, starostlivá a pečlivá hospodyně, nás častovala vepřovou se zelím. Mluvili jsme o všeličems, též o Havlasovi,³⁸⁶ který tehdy Svornost zuřivě kritizoval ve svých glosách v Pokroku Západu.“³⁸⁷

Geringer otiskoval ve svých novinách mnoho reportáží z různých částí světa. Autorům platil někdy i dopředu, ale většinou se jednalo o ověřené jedince, respektive osoby, kterým věřil. Alois Richard Nykl k nim pravděpodobně také patřil, neboť se dochoval tento zápis z roku 1909: „Psal jsem panu Geringerovi o svém plánu velké, několikaleté cesty kolem světa a žádal jej o malý fóřsus na budoucí příspěvky. Poslal mi padesát dolarů s přípísem, abych psal věci časové, ne tak mnoho o dějinách.“³⁸⁸

---

³⁸⁵ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 217–218.

³⁸⁶ Je tím míněn spisovatel, cestovatel a diplomat Jan Havlasa (1883–1964).

³⁸⁷ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 216.

³⁸⁸ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 353.

Ačkoli měl Geringer nepochybné zásluhy o českou komunitu, nebyl všemi svými současníky vnímán pouze pozitivně. Podle slov lékaře Jana Habenichta byl „*také jednou a to velikou příčinou rozhádaných společenských poměrů mezi americkými Čechy*“.³⁸⁹ Příčinou byly zejména jeho protikatolické postoje a snad také některé podnikatelské aktivity. Právě Janem Habenichem byl pak Geringer dokonce obviněn, že zadržoval peníze z veřejné sbírky na pomník mistra Jana Husa a na pomoc postiženým povodněmi roku 1891. Finance měl údajně zadržet proto, že s nimi chtěl obchodovat.³⁹⁰

Alois Richard Nykl popsal také pracovní zvyklost Augusta Geringera: „*Starý pán nám dával příklad v pilnosti, přesnosti a dochvilnosti. Ráno v pět hodin byl již dole v obchodě, kde většinou seděl u svého psacího stolku, s malými přestávkami až do večera. V poledne byla jedna hodina na lunc [oběd]*“.³⁹¹ O odchodu na odpočinek přemýšlel Geringer již od počátku dvacátých let 20. století.³⁹² Protože syn Vladimír pobýval po roce 1918 delší dobu v Československu jako obchodní komisař Spojených států v Československu, uvažoval August, že podnik promění na akciový, v němž by oba synové měli po 30 %, zeť Rudolf Jaromír Pšenka by vlastnil 10 % a podílíky by byli i někteří zaměstnanci závodu.³⁹³ Počítalo se také s vnukem Viktorem Vrázem, který se ovšem rozhodl pro akademickou kariéru v oblasti ekonomie.³⁹⁴

Geringer zemřel po těžké operaci 1. dubna 1930. Nekrology přinesla také řada českých periodik, mezi nimi i nejčtenější deníky *Národní listy* a *Lidové noviny*.³⁹⁵ Jeho kremace na Českém národním hřbitově se 3. dubna zúčastnila řada osob z českého Chicaga a okolí, zastoupeny byly rovněž mnohé spolky. Pochován byl Geringer na Českém národním hřbitově. Ve své poslední vůli pamatoval také na některé instituce, které v Čechách pomáhaly potřebným. Finanční částku odkázal např. pražskému Deylovu ústavu slepých nebo Jedličkovu či Bakulovu ústavu pro zmrzačené děti.³⁹⁶

Všichni Geringerovi potomci si byli vědomi svého českého původu a dlouhodobě se k němu hlásili. Roku 1885 navštívila Geringerova manželka s dcerami, Vlastou a Augustou

---

³⁸⁹ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis [1910], s. 579.

³⁹⁰ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis [1910], s. 580 a 582.

³⁹¹ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 218.

³⁹² Chicago History Museum, Family Geringer, dopis Vladimíru Geringerovi ze dne 28. 6. 1921.

³⁹³ Chicago History Museum, Family Geringer, dopis Vladimíru Geringerovi ze dne 6. 9. 1926.

³⁹⁴ Chicago History Museum, Family Geringer, dopis Vladimíru Geringerovi ze dne 4. 7. 1927.

³⁹⁵ *Úmrtí vydavatele Augusta Geringera*, *Národní listy*, roč. 70, č. 92, 3. 4. 1930, s. 1.

³⁹⁶ Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska – lidé okolo knih* (Autor – tvůrce – recipient), Sborník z 13. odborné konference Olomouc (23. – 24. listopadu 2004), Brno 2005, s. 234.

(Gustou) někdejší vlast.³⁹⁷ Shodou okolností se obě dívky, ač příslušnice druhé generace, provdaly za rodilé Čechy: Vlasta (1875–1961), byla ženou cestovatele Enriquea Stanka Vráze (snad 1860 – 1932) a žila střídavě v Evropě a USA, Augusta (1877–1967) se vdala za novináře Rudolfa Jaromíra Pšenku (1875–1939), který na počátku 20. století pracoval nejprve v Paříži a později patřil k novinářskému okruhu deníku *Svornost*. Ve dvacátých letech byl hlavním redaktorem periodika a jeho romány patřily mezi českými emigranty k populární četbě.

Synové Miroslav (1870–1958) a Vladimír (1872–1968) pomáhali již od mládí v expedici, administraci a redakci *Svornosti*. Starší Miroslav dosáhl obchodního vzdělání a v redakci *Svornosti* ho zaměstnávaly zejména inzeráty, později se stal spolujednatel a obchodním ředitelem. Vladimír Geringer stál roku 1909 za změnou, jež se ukázala být dobrým obchodním tahem; deník se tehdy změnil z ranního listu v odpolední.³⁹⁸ Protože se jako vystudovaný právník vyznal v amerických zákonech a žil v naturalizované rodině, sepsal krátce před první světovou válkou příručku *Jak dosáhnout naturalizace* a byl také spoluautorem pojednání o československém daňovém systému.³⁹⁹ Oba Geringerovi synové doučovali české imigranty angličtinu a patřili také k zakladatelům Sdružení cizojazyčných novinářů (Foreign Language Press). Aktivní byli rovněž v krajanských spolcích.⁴⁰⁰ Ačkoli v průběhu druhé světové války podporovali po vzoru svého otce československý odboj, roku 1946 se podniku vzdali. Geringerovo nakladatelství zaniklo v roce 1957.⁴⁰¹ Příčinou byl nepochybně rozpad české, resp. československé komunity a jistou roli mohla sehrát také skutečnost, že styky s původní vlastí byly vinou politického vývoje v ČSR utlumeny.

Ačkoli se August Geringer domníval, že by v rodinném odkazu mohl pokračovat jeho vnuk, nadaný hudebník Viktor Vráz (1904–1939), nestalo se tak, neboť krátce před vypuknutím druhé světové války předčasně zemřel. Nositelem rodinné tradice se tak stala Vlasta Adéla Vrázová (1900–1989), která pečovala o rodinný odkaz a byla členkou a funkcionářskou několika krajanských organizací. Publikovala také řadu článků o české krajanské komunitě. Protože jako dítě žila střídavě v Praze a v Chicagu, byla to právě ona, kdo po roce 1945 přivezl do ČSR velkou finanční pomoc od American Relief for Czechoslovakia. Díky tomu byla vyznamenána československým řádem Bílého lva. Po

³⁹⁷ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 402–403.

³⁹⁸ *Padesát let prvního českého denního časopisu mimo hranice vlasti, „Svornosti“ v Chicagu, Ill.*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 31.

³⁹⁹ Vladimír A. GERINGER – Philip E. MCKENNEY, *Czechoslovak Taxation System, Budget and Trade*, Washington 1923.

⁴⁰⁰ *Miroslav Geringer zemřel*, *Denní hlasatel*, 22. 2. 1958.

⁴⁰¹ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 181.

únorovém komunistickém převratu však byla souzena pro špionáž a krátce vězněna. Vzápětí se vrátila do rodného Berwynu na předměstí Chicaga. Vrázová byla, podobně jako její děd, také mecenáškou: když ve druhé polovině šedesátých let zemřela teta Augusta Pšenková, uctila její památku prostřednictvím darů Československé národní radě americké a České útulně v Chicagu. Zasazovala se také o dodržování lidských práv, opakovaně vystupovala proti komunistickému režimu v Československu, mj. na rozhlasové stanici Hlas Ameriky. Zemřela symbolicky v roce 1989, kdy došlo k sametové revoluci a Československo se opět mohlo stát demokratickou zemí.⁴⁰²

August Geringer byl jedním z mnoha tisíců imigrantů, kteří v období druhé poloviny 19. století opustili české země. Již jeho vzdělání a skutečnost, že v Čechách vykonával kvalifikovanou profesi, ho do jisté míry předurčovaly k tomu, aby byl v Americe úspěšný. Díky nespornému obchodnímu talentu se dokázal vypracovat v elitu mezi Čechoameričany. Periodika i knihy, které vydával, se staly každodenní součástí životů tisíců českých imigrantů, produkce nakladatelství jim přinášela poučení, zábavu, ale také vzdělávala.

---

⁴⁰² Ctibor VOTRUBEC, *E. St. Vráz stále ještě záhadný*, in: Vesmír 74, č. 10, 1995, s. 583. Nebo též Chicago History Museum, Family Geringer, dokumentace k Vlastě Adéle Vrázové.

4. Sociokulturní a náboženský život Čechů v Chicagu

Většina imigrantů z české komunity první generace pociťovala stesk po své rodné zemi. Proto udržovalo mnoho Čechů korespondenční styky s přáteli a příbuznými za oceánem. Než se v Chicagu vydávaly české noviny a tiskly se knihy v českém jazyce, mnozí si nechávali posílat noviny až z Čech. Od šedesátých let 19. století docházelo k zakládání různých spolků, tedy k rozvoji kulturně-společenského života české komunity v Chicagu.

Vedle spolkového života české komunity byly důležité také festivity. Jednalo se zejména o výročí významných osobností českých dějin, kdy si Češi připomínali data narození či úmrtí osob, k nimž patřili Jan Hus, Jan Ámos Komenský, Karel Havlíček Borovský či později první československý prezident T. G. Masaryk. Mezi festivity patřily také národní manifestace, které jsou v Chicagu spojeny především se světovou výstavou roku 1893, výstavbou pomníku Karla Havlíčka Borovského, částečně i snahou o vznik Československa během první světové války či druhým zahraničním odbojem (míněny jsou zejména charitativní akce). Do sociokulturního života v české Americe spadá také sokolské hnutí a pořádání sokolských sletů (první se uskutečnil roku 1909),⁴⁰³ které proběhlo několikrát i v Chicagu.⁴⁰⁴

4.1. Kulturní a spolková činnost

Spolková činnost v Čechách byla během dlouhého 19. století významnou platformou v několika směrech. Za prvé se jednalo o dobrovolné seskupení lidí stejného názoru, kteří se k němu tímto způsobem veřejně hlásili, za druhé šlo o vědomé a zároveň nenařízené prosté setkávání se. Spolky tedy prosazovaly zájmy jednotlivých skupin obyvatelstva a rozšiřovaly obecné povědomí o nových vědomostech, myšlenkách a názorech. Právě 19. století naznačilo potřebu institucionalizovat činnosti, které sloužily spíše k pobavení (tedy k trávení nově se konstituujícího volného času).⁴⁰⁵

České spolky v Americe vznikaly v podstatě ve stejných konturách jako spolky v Čechách. Čeští vystěhovalci se zcela zřejmě inspirovali ve své domovině, i když docházelo

---

⁴⁰³ Podrobněji k tomu např. Josef OSVALD, *Výprava českého Sokolstva v Americe*, Příbram 1909.

⁴⁰⁴ Podrobněji Antonín HŘEBÍK, *Století sokolstva 1862–1962*, Chicago 1962. Všeobecně k Sokolu viz Jan WALDAUF, *Sokol: malé dějiny velké myšlenky*, sv. 1–3, Luhačovice 2007–2010.

⁴⁰⁵ Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009, s. 317.

k obměnám především z důvodu americké asimilace a také díky odlišnému sociálně-kulturnímu prostředí. Spolky byly dlouhou dobu genderově rozdělené, což do jisté míry vycházelo z toho, že sféry působení mužů a žen byly v 19. století poměrně významně odděleny.

Češi se v Chicagu sdružovali podle náboženského vyznání, politického přesvědčení nebo kulturních zájmů do mnoha spolků, jednot a dalších organizací. Řada spolků se dělila podle náboženské orientace, neboť záhy proti sobě začalo vystupovat katolické a svobodomyšlné hnutí. K nejznámějším svobodomyšlným organizacím patřila Jednota řádů česko-slovanských podporujících spolků s ústřednou v Chicagu, založená v roce 1854 v St. Louis.⁴⁰⁶

Nejrozšířenější organizací Čechů v Americe se stal Sokol; předními tělocvičnými organizacemi v Chicagu byly Národní jednota sokolská a župa Fügner-Tyrš, která čítala osmnáct mužských a osm ženských jednot s více než dvěma tisíci členy.⁴⁰⁷ První sokolská jednota vznikla v Chicagu v roce 1866 jako druhá v Americe.⁴⁰⁸ Ve městě existovalo na pět set českých spolků, např. pěvecké, dramatické, dělnické či zábavné.

První český spolek v Chicagu datujeme do padesátých let 19. století. Jednalo se o podnik vlasteneckého charakteru, v němž šlo o snahu vytvořit první české noviny v Americe. Za tímto plánem nestál nikdo jiný než Vojta Náprstek (1826–1894),⁴⁰⁹ který žil tehdy v Milwaukee ve státě Wisconsin. Náprstek hodlal založit český list, proto se radil s Čechy ve všech větších osadách. Chicago navštívil v červnu 1857 a podnítil zdejší k založení akciové společnosti, která měla za úkol nashromáždit nejméně osm set dolarů pro potřeby budoucích novin. Dne 7. června proběhla ustavující schůze akciové společnosti, kde byli zvoleni předseda, tajemník, pokladník a členové výboru. Zajištění financí bylo velice obtížné, poněvadž v této době bylo české Chicago ještě hospodářsky slabé a zájem o věc také ochabl Náprstkovým návratem do Čech (1858). První české noviny v Americe *Slowan Amerikánský* nakonec vyšly 1. ledna roku 1860 v Racine ve Wisconsinu. Tato akciová společnost byla v podstatě prvním českým spolkem v Chicagu. Sdružení Češi sice nedosáhli svého cíle, ale

---

⁴⁰⁶ Podrobněji k tomuto spolku Joseph MARTÍNEK, *One hundred years of the ČSA. The History of the Czechoslovak Society of America*, Cicero 1955.

⁴⁰⁷ Jaroslav VACULÍK, *Češi v cizině 1850–1938*, Brno 2007, s. 165.

⁴⁰⁸ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 86.

⁴⁰⁹ Podrobněji o této osobnosti Zdeněk ŠOLLE, *Vojta Náprstek a jeho doba*, Praha 1994 nebo Milena SECKÁ, *Vojta Náprstek. Vlastenec, sběratel, mecenáš*, Praha 2011.

poprvé se spojili za účelem vzdělávacím. Spolek zanikl v listopadu 1860, kde se na schůzi rozhodlo, že se vybrané peníze pošlou do St. Louise jako podpora pro české noviny.⁴¹⁰

Několik měsíců před americkou občanskou válkou vznikl v Chicagu český vojenský spolek. Byl pojmenován Slovanská setnina a první ustavující schůze se konala 16. října 1860. Spolek měl na padesát členů. V dubnu 1861 byla setnina povolána do bojů, z Chicaga však odešla jen v počtu dvanácti mužů. Ostatní buď dostali strach, nebo se jednalo o otce rodin, kteří zůstali doma. Došlo i k případům, že někteří obnovili svou oddanost rakouskému císaři u rakouského konzula, aby nemohli být odvedeni do války.⁴¹¹

Nejdůležitějším spolkem Čechů v Chicagu byla v šedesátých letech Slovanská lípa. První schůze spolku se konala 20. listopadu 1861. Hned o čtyři dny později se uskutečnila ustavující schůze, na níž byly přijaty stanovy a zvoleno vedení spolku. Název se odvolával na český obrozenecký spolek, který byl založen 30. dubna 1848 v Praze. Prvotní akcí, kterou Slovanská lípa v Chicagu pořádala, se stal ples s českou hudbou, jenž proběhl 26. prosince 1861. Ze získaných peněz bylo posláno dvacet pět dolarů cestovnímu agentovi Aloisi Karešovi (1822–1885) do Brém, aby zakoupil spolku poučné a zábavné knihy a předplatil jim *Národní listy* z Prahy a pařížské periodikum *Čech*.⁴¹² Se Slovanskou lípou souvisí i počátek českého ochotnického divadla v Chicagu. První ochotnické představení proběhlo 22. února 1863, kdy se hrála divadelní hra *Pan strejček*. Divadlo se velice rychle ujalo a hrávalo se několikrát za rok. Spolek se brzy zmohl na vlastní budovu. Byla postavena ze dřeva a 18. září 1864 slavnostně otevřena. Jednalo se o první spolkovou budovu Čechů v Americe.⁴¹³ Ocitujme přímo text z ochotnického památníku: „*Roku 1864 spolek začíná přemýšlet o vlastní budově, neboť přišla výpověď z budovy Canal a Van Buren ulici. Každý Čech si koupil 50 dolarovou akci a započalo se se stavbou. Dřevěná budova byla postavena na pronajatém pozemku v ulici Van Buren a Clinto. Budova stála 3000 dolarů. Za pozemek se platil nájem 100 dolarů ročně. 18. září se divadlo za přítomnosti mnoha krajanů ze širokého okolí otevřelo. První zde uvedené představení byl Klicperův⁴¹⁴ Valdek. V představení hrál Barcal Prokopa Divého, Věnceslavu sl. Klementina Chládková, hrdinu Ad. Chládek, dále Anna Matušková, Antonín Matuška, Josef Dvořák.*“⁴¹⁵

⁴¹⁰ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 45–48.

⁴¹¹ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 49–50.

⁴¹² Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 36.

⁴¹³ *Památník Ochotnického divadla v Chicagu 1863–1913*, Chicago 1913, nestr.

⁴¹⁴ Je míněn český spisovatel a dramatik Václav Kliment Klicpera (1792–1859).

⁴¹⁵ Citováno dle Jiří NĚMEC (ed.), *150 let krajanického ochotnického divadla v USA*, Praha 2019, s. 38.

Slovanská lípa byla už tím klasickým spolkem, který především v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století organizoval kulturní život Čechů v Chicagu. V následujících letech se největšími českými spolky staly podpůrné organizace pomáhající v případě nemoci či úmrtí a také pojišťovny. V této oblasti se rovněž projevilo základní rozdělení na svobodomyšlný a katolický tábor. Mezi nejznámější svobodomyšlné organizace patřila Jednota řádů česko-slovanských podporujících spolků⁴¹⁶ s ústřednou v Chicagu, která měla rok před první světovou válkou skoro dvacet pět tisíc registrovaných členů ve sto osmdesáti dvou spolcích.⁴¹⁷ Jednota stála hierarchicky výše než spolek, neboť sdružovala stejné spolky do hromadné organizace.

Dne 2. září 1877 byl slavnostně otevřen Český národní hřbitov (Bohemian National Cemetery), jehož činnost zařizoval hřbitovní spolek.⁴¹⁸ Za vznikem stál svobodomyšlný tábor. Od roku 2004 existuje spolek *Friends of Bohemian National Cemetery*, jehož posláním je obnova Českého národního hřbitova, propagace historického významu tohoto místa a uchování jeho uměleckého dědictví.⁴¹⁹

Existovaly také dělnické spolky, neboť jak již bylo uvedeno, Chicago vyrostlo v druhé polovině 19. století převážně na dělnické imigraci. Tolik českých dělnických spolků jako v chicagských čtvrtích Plzeň, Klatovy, Tábor a Česká Kalifornie jinde v Americe nebylo. Mezi českými organizacemi byly na přelomu století jistým fenoménem výpomocné spolky (Building and Loan Associations). Některé z nich měly hospodářský charakter, poněvadž členové do spolků ukládali úspory týdně nebo měsíčně, aby si později zakoupili pozemky a stavěli na nich budovy. Tímto způsobem vzniklo několik českých čtvrtí. Roku 1912 existovalo jen v Chicagu 227 výpomocných spolků. Z tohoto počtu bylo 106 spolků českých. Aktiva všech chicagských výpomocných spolků činila za zmíněný rok přes devatenáct milionů dolarů, z čehož přes deset milionů dolarů připadalo na české spolky. Spolky byly

---

⁴¹⁶ Srovnej *Jubilejní oslava 90letého trvání Č. S. A.*, Chicago 1944.

⁴¹⁷ Dagmar HÁJKOVÁ, „Naše česká věc“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 19.

⁴¹⁸ Podrobněji František Boleslav ZDRŮBEK, *Dějiny Česko-národního hřbitova v Chicagu, Illinois – od jeho založení 1877, do jeho 25leté jubilejní slavnosti 1902*, Chicago 1902; John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927 nebo Rudolf JANDA, *Sedmdesátileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952.

⁴¹⁹ Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 189.

nejčastěji pojmenovány podle ulic, najdeme však i názvy se zcela zřejmým národním odkazem, např. Bořivoj, Libuše, Lipany, Labe, Karel Havlíček, Vojta Náprstek atp.⁴²⁰

Další důležité spolky byly tzv. podpůrné čili bratrské organizace. Nejstarší i největší co do počtu členů byla již zmíněná svobodomyslná Jednota Č. S. P. S., která dokonce vlastnila dvě budovy přímo v Chicagu. Z dalších podpůrných jednot, které měly vlastní pobočky v českém Chicagu, jmenujme alespoň Jednotu českých dam (měla přes dvacet tisíc členek), Československou bratrskou podporující jednotu, Česko-slovenskou jednotu, Jednotu táboritů, Sdružení česko-amerických žen nebo katolické spolky První ústřední jednota či Ústřední jednota žen amerických.⁴²¹

Existovalo také mnoho spolků, které byly založeny za konkrétním účelem, ale brzy se jejich aktivity tak rozšířily, že naprosto změnily svůj prvotní záměr. Takovýmto významným spolkem byla třeba Česká beseda (Bohemia club), která vznikla jako umělecký spolek, ale velice brzy se stala společenským klubem, který pořádal mnoho kulturních a vzdělávacích aktivit: koncerty, přednášky, bankety nebo i dětské zábavy.⁴²² Klub vznikl již v roce 1899. Později si postavil honosný dům v České Kalifornii. Do svých prostor zvali představitelé klubu především umělce, a to nejen z české Ameriky, ale i z původní vlasti. Česká beseda se tak stala centrem uměleckého života české komunity v Chicagu.⁴²³

Největší počet národních budov postavily spolky sokolské.⁴²⁴ Jedná se o budovy Plzeňského Sokola, Sokola Slovanské lípy, Sokola Tábor, Sokola Chicago, Sokola Havlíček-Tyrš atp. Pěveckých spolků bylo rovněž několik. Sedm z nich (Lyra, Volnost, Dělnický pěvecký sbor, Máj, Dalibor, Karel Marx a Karel Bendl) se v prosinci 1906 sdružilo do Ústřední pěvecké jednoty. Z ostatních uvedme alespoň pěvecký spolek Bedřich Smetana. Spolek česko-americká národní rada, založený roku 1911 českým cestovatelem Enriquem

---

⁴²⁰ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 42 a 44.

⁴²¹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 63.

⁴²² *Český svět*, roč. III, 26. 7. 1907, č. 40, s. [18].

⁴²³ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 37.

⁴²⁴ Více k historii sokolským spolkům např. *Památník tělovýchovné jednoty sokol Praha*, Chicago 1908; *Sokol Slavsky – Our 90th year 1890–1980*, Cicero 1980; *Sokol Tabor 1866–2006 – 140th Anniversary*, Chicago 2006; *Dějiny župy Fuegner-Tyršovy ve Spojených státech a Kanadě*, Chicago 1912.

Stankem Vrázem (snad 1860 – 1932),⁴²⁵ prosadil výuku českého jazyka na několika středních školách v Chicagu.⁴²⁶

Malíři, sochaři, architekti, literáti a herci založili roku 1912 Umělecký klub, jenž pořádal především výstavy, koncerty a přednášky.⁴²⁷ Ochotnická představení zajišťovaly spolky Sokola Chicago a Havlíček-Tyrš, dále Prokopovo divadlo a zejména Ludvíkova divadelní společnost, která se stala prvním stálým českým divadlem v Americe.⁴²⁸ V Chicagu hrála poprvé 30. dubna 1893, a to Kolárovu hru *Královna Barbora*. Divadlo v chicagské čtvrti Plzeň, v němž „Ludvíkovci“ vystupovali, neslo název Thalia Hall a bylo součástí kavárny Čechoameričana Jana Duška.⁴²⁹ Zde se divadelní společnost usadila; jednalo se také o první stálé chicagské divadlo, které nehrálo v anglickém jazyce.⁴³⁰ Po smrti Františka Ludvíka (1843–1910) vedla podnik jeho choť Bohumila (1855–1932) a později syn František (1876–1939).⁴³¹

4.1.1. Typologie spolků

Češi v Chicagu měli na počátku minulého století několik stovek spolků, proto je problematické vytvořit nosnou analýzu. V této práci jsou zmíněny zejména spolky, které byly buď založeny mezi prvními, nebo se jednalo o spolky významné či o ty, které byly největší z pohledu organizování spolkové činnosti.

Abychom si mohli udělat lepší představu o různorodosti spolků, předkládám zde typologii českých spolků v Chicagu. Vycházím ze svého terénního a archivního výzkumu v Chicagu.⁴³² Teoreticky se opírám o typologii spolků z Čech, kterou sestavila Eva

---

⁴²⁵ Český cestovatel Vráz si vzal za ženu Vlastu Geringerovou, dceru chicagského vydavatele českých novin. Svatba se konala 1897 v Americe. Žili střídavě mezi Amerikou a Čechami, i když častěji pobývali ve Spojených státech (zejména v období 1910–1920 se zdržovali v Chicagu). Roku 1921 se usadili nastálo v Praze.

⁴²⁶ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 64.

⁴²⁷ *Denní hlasatel*, roč. LI, 1. 5. 1941, č. 1, s. 4.

⁴²⁸ Jaroslav KRÍŽ, *České spolky v Chicagu*, in: Pavel Horák – Pavel Boštík – Jaromír Karpíšek – Zbyněk Sturz (edd.), *České, slovenské a československé dějiny 20. století X.*, Ústí nad Orlicí 2015, s. 144. Podrobněji k tomuto tématu Lenka KRÍŽOVÁ – Jaroslav KRÍŽ, *Co srdce spojí – moře nerozdvojí. Z Dobrovice do Amerického Chicaga (a zpět)*, in: Boleslavica, roč. 10, 2017, s. 81–89.

⁴²⁹ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 441.

⁴³⁰ *Chicago Has More Foreign Theaters Than Any Other City In the World*, The Chicago Sunday Tribune, 31. 5. 1908, nepag.

⁴³¹ *Památník Ludvíkovy divadelní společnosti*, Chicago 1918, s. 12.

⁴³² Zejména jde o Archives Czechs and Slovaks Abroad (ACASA), který je pod patronátem Chicagské univerzity a Czech and Slovak American Genealogy Society of Illinois.

Drašarová,⁴³³ již však nelze využít v úplnosti. Je vytvořena pro český kontext 19. století a americké prostředí bylo v několika ohledech odlišné. Musíme si také uvědomit, že spektrum spolkových oblastí bylo proměnlivé v čase a prostoru, proto je složité rozdělit spolky dle jednoznačných kritérií. Mnoho českých spolků v Chicagu totiž slučovalo více kritérií.⁴³⁴ Oproti Čechám neexistovaly zemědělské spolky, což je dáno charakterem osídlení. Spolky také vznikaly při institucích, především šlo o sokolské oddíly, kostelní sbory či školy. Většina spolků byla genderově rozdělena, výjimkou byly spolky umělecké či dramatické. Zajímavým jevem bylo v Chicagu fungování spolků, jež odkazovaly k místu v rodné zemi, kterou vystěhovalci opustili. Např. Vzdělávací klub Moravské Blatnice byl založen v roce 1931 a na dálku finančně podporoval rozvoj české obce.⁴³⁵

Spolky tedy můžeme rozdělit podle jejich cílů na čtrnáct kategorií:

První kategorií jsou náboženské a církevní spolky. Svůj původ v Čechách mají už ve středověkém období. Náboženské a církevní spolky vznikaly většinou při církevních osadách. Vedle kostela byla ohniskem náboženského života také církevní škola, jako např. u osady Blahoslavené Anežky České v České Kalifornii nebo sv. Prokopa v české Plzni.

Spolky dobročinné a humanitární patřily v Čechách rovněž k staršímu typu sociability a byly zakládány i v Chicagu. Velmi aktivní v nich byly ženy. Podpora směřovala zejména k dobročinným ústavům (špitály, sirotčince, opatrovny malých dětí). Příkladem podpory útulen a sirotčinců bylo pořádání banketů, koncertů a plesů. Zisk z těchto akcí byl využit na údržbu těchto institucí. Během obou světových válek byly velice aktivní dámské spolky, které měly v názvu slovo včelky, které zajišťovaly sběr potravin, oděvů, finančních prostředků a vše zasílaly do Evropy, zmítané válkou, za účelem pomoci.

Podpůrné spolky v podstatě vyplňovaly mezeru v sociální sféře, jež byla dosti citelná. Shromažďovaly majetek, který byl svým členům rozdělován dle stanovených podmínek. Většinou se jednalo o zabezpečení podpory v nemoci, stáří nebo v případě osíření. Velice aktivním byl Česko-slovanský podporující spolek, který vyplácel podporu při nemoci nebo úmrtí živitele. Výpomocné spolky měly, jak již bylo uvedeno výše, odlišný hospodářský charakter.

---

⁴³³ Srov. Eva DRAŠAROVÁ, *Typologie spolků v Čechách v padesátých letech 19. století*, in: Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového, Praha 1992, s. 271–281.

⁴³⁴ Existovaly např. spolky, které byly zábavné i podpůrné, srov. Zábavní a podporující spolek Buchlov založený roku 1912 nebo Zábavní a podporující spolek Žen z Moravského Slovácka založený 1933.

⁴³⁵ *Památník k oslavě 25letého trvání Vzdělávacího klubu Moravská Blatnice*, Chicago 1956, s. 4. Obdobně fungoval Přátelský klub Polešovice a okolí, jenž vzniknul v roce 1927.

Pátou kategorií byly dělnické spolky. Jejich počet v Chicagu byl dán průmyslovým charakterem města. Jejich zastřešující organizací bylo Česko-slovanské dělnictvo v Americe.

Do další kategorie patřily spolky obchodního a finančního charakteru, jež měly za cíl rozvoj podnikání a průmyslu, zejména fungování českých bank a spořitelén.⁴³⁶ Jejich českou obdobou byly spolky živnostenské.

Další kategorií byly vojenské spolky, jež častěji vznikaly až po první světové válce a hlásily se k odkazu československých legionářů.⁴³⁷ Dále existovaly profesní (řemeslnické) spolky. Sdružovaly lidi stejné či podobné profese a svým způsobem předcházely novodobým odborovým organizacím.⁴³⁸ Z největších spolků jmenujme alespoň Spolek českých právníků v Chicagu (Bohemian Lawyers Association of Chicago) či částečně Podporující spolek plzeňských řezníků (Pilsen Butchers Benevolent Association).

Tělovýchovné a sportovní spolky byly značně početné, zpravidla díky pobočkám Sokola. Více sportovních spolků vznikalo až ve 20. století. Byly již specializované – zaměřovaly se konkrétně na určitý sport – fotbal,⁴³⁹ basketbal či baseball.⁴⁴⁰ Existovaly ale také spolky lučičtíků nebo kuželkářů.⁴⁴¹ Fotbal evropského typu patřil mezi Čechy k nejoblíbenějším sportovním aktivitám, jako tomu bylo i v rodné zemi. Jedním ze známých týmů byl S. K. Olympia F. C. ze Cicera.⁴⁴² Nejúspěšnějším fotbalovým klubem však byla Sparta A. B. A., která se velice brzy zmohla na vlastní stadion na 21. ulici a Kostner Avenue, kam se vešlo na pět tisíc osob.⁴⁴³ Z největších úspěchů jmenujme šest zisků Peelova poháru pro nejlepší chicagské mužstvo v letech 1928–1933, devětkrát vyhrála Sparta A. B. A. chicagskou ligu a roku 1938 získala dokonce titul fotbalového šampióna celých USA.⁴⁴⁴

Další kategorii lze označit za účelově-stavební spolky, které vznikaly s konkrétním záměrem. Jejich cílem většinou bylo zřízení obecně prospěšné instituce, např. školy či sirotčince. Spolky často proklamovaly určitou myšlenku, někdy i politického charakteru.

---

⁴³⁶ Nejznámější a nejúspěšnější institucí tohoto charakteru byla banka Františka (Franka) J. Skály (1869–1945).

⁴³⁷ Např. První družina československých legionářů v Chicagu nebo Hlídka I. batalionu.

⁴³⁸ Profesní spolky měli právníci, inženýři, truhláři, pekaři, řezníci, uzenáři atp.

⁴³⁹ Český sportovní klub vznikl v Chicagu roku 1913.

⁴⁴⁰ Basketbal i baseball byl u Čechů v Chicagu také velmi oblíben. Baseballový spolek Kolumba Sokol vyhrál roku 1927 Distriktní Svaz. Sokolská basketbalová složka v osadě České Kalifornie vyhrála roku 1929 Distriktní Svaz. Více k tomu *Památník oslavy 25letého trvání osady Blahoslavené Anežky České v Chicagu*, Chicago 1929, s. 68–70.

⁴⁴¹ *Památník Česko-Americké Jednoty*, Chicago 1940, s. 7–8.

⁴⁴² Podrobněji *Silver jubilee of Olympia A. F. C.*, Cicero 1939.

⁴⁴³ *Památník Sparty A. B. A.*, Chicago 1934, s. 15.

⁴⁴⁴ Martin NEKOLA, *České Chicago*, s. 25.

Členství v nich mnohdy znamenalo deklaraci názorů a přesvědčení.⁴⁴⁵ Český národní hřbitov vznikl roku 1877 právě na těchto principech. Kvůli založení útulny, k němuž došlo až roku 1910, vznikl již roku 1893 Spolek pro zbudování útulny a sirotčince.⁴⁴⁶

Nejběžnější byly spolky umělecké (dramatické), zábavné a vzdělávací spolky. Protože jejich hlavním cílem byla zábava, byly velmi oblíbené. Mezi umělecké spolky můžeme zařadit pěvecké, hudební či divadelní soubory. Nejstarším českým pěveckým spolkem v Chicagu byl Hlahol, založený krátce po českém vzoru, a to roku 1865.⁴⁴⁷ Vzdělávací spolky se zaměřovaly na nejrůznější osvětové akce, pořádaly především přednášky ze všech možných oborů. Zábavné spolky kromě sdružování členů uskutečňovaly plesy, bankety nebo zábavné večery. Tyto spolky v podstatě vytvářely největší část kulturního života českého Chicaga.

Poslední kategorii tvořily spolky vlastenecké, jejichž hlavní funkcí bylo sdružování a udržování kontaktů Čechů v Chicagu. Někteří členové tyto spolky navštěvovali, aby nezapomněli svůj rodný jazyk. K nejdůležitějším patřil klub Dobrovský, založený roku 1903.⁴⁴⁸

Česká komunita nezakládala jen vlastní spolky, ale vstupovala také do jinonárodních spolků. Velice specifickým spolkem byl Independent Order of Odd Fellows, který byl mezi Čechy znám pod zkratkou I. O. O. F. Tento spolek fungoval na způsob zednářské lože. Přestože řada Čechů byla ovlivněna americkou kulturou a o to více se snažila odpoutat od českého původu, mnozí Češi se rozhodli založit i české lože, v nichž byl důležitý vlastenecký prvek. Proto velmi brzy vznikly v Chicagu české lože s názvy Palacký, Praha, Plzeň, Komenský, Karel Havlíček atp. První česká lože byla založena 22. ledna 1877 ve čtvrti Plzeň a nesla pojmenování po českém dějepisci Františku Palackém.⁴⁴⁹ Politik a novinář František Soukup (1871–1940) při své návštěvě Chicaga popsal i fungování českých zednářů. Poslechněme si jeho barvitě líčení o fungování takového spolku: „*V české společnosti americké měl jsem také možnost poznat – americké zednáře. Do smrti na to nezapomenu! [...] Musil jsem obléci černý šat a v deset hodin v noci jsem vstupoval do slavnostně osvětleného zednářského kostela v jednom chicagském parku. Odložil jsem zimník. Dvě dámy mi připjaly veliký rudý karafiát. Takto ozdoben jsem stoupal po schodech. Sluha mi otevřel, a octl jsem se*

⁴⁴⁵ Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009, s. 323.

⁴⁴⁶ Podrobněji *Památník otevření útulny*, Chicago 1910.

⁴⁴⁷ Jan BORECKÝ, *Z dějin prvních českých spolků v Chicagu*, in: P. A. (ed.), *II. památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1901, s. 15.

⁴⁴⁸ Podrobněji *Dobrovský Club – Our 50th Anniversary (1903–1953)*, Chicago 1953.

⁴⁴⁹ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 333–334.

ve velikolepé chrámové síni. Všude už nabyto. Na rozsáhlých galeriích svrchovaně elegantní dámský svět a kolem dokola chrámové lože na sedadlech čtyři až pět set mužů různého věku ve vybraných salonních úborech. Rozhlížím se kolem. Nádherná gotická klenba, vysoká kostelní okna, střed chrámové lodi pokryt jediným těžkým rudým kobercem a uprostřed dubový stojan s ohromnou biblí a různými zednářskými odznaky. V popředí chrámu veliké podium, v jeho pozadí varhany a vedle nich skupiny operních pěvců a pěvkyně. V první řadě na podiu hlavní funkcionáři lože. – Zednářské ceremonie byly již v plném proudu. – Byla tu všechna vybraná a nejbohatší česká společnost v Chicagu. Čeští advokáti, lékaři, obchodníci, bankéři, majitelé domů – ale nikdo neproněsl oficiálně jediného českého slova. Slavnost měla ráz eminentně anglický. Nikomu ani nenapadlo, že by snad mohlo být jinak, a že by se při zakládání české lože mohlo také mluvit česky. – Díval jsem se na ty zednářské ceremonie, ale byly okamžiky, kdy jsem myslel, že jsem blázen já anebo oni. Kdyby to člověk neviděl na vlastní oči, ani by neuvěřil, jak jest taková americká společnost skrz naskrz obřadná, ceremonielní a tajnůstkářská. Viděl jsem, jak předsedové na podiu nosili kolem beder malé, vyšívané bílé zástěrky, jako trochu větší dětské slintáčky. Na hlavě měli vysoké černé cylindry. Viděl jsem, jak v chrámové síni povstávali mužové ze svých sedadel, a majíce rovněž bílé zástěrky kolem beder, šli odměřeným krokem až doprostřed sálu, tam udělali vpravo vbok, a stejným krokem pak šli zase až k podiu, kde trůnil předseda. Tam se poklonili a stanuli jako sochy. Předseda jim dělal nějaké nesrozumitelné kázání, načež za chvíli se obrátili a vraceli se stejným způsobem na své místo. Když usedli, vyvstali zase jiní, a celá tato ceremonie se opakovala. Při tom chodili po chrámu různí funkcionáři s ohromnými vysokými berlami, patrně vrátní, bdíce nad tím, aby nikdo »nepovoláný« se do chrámu nedostal. Při tom bylo v jistých přestávkách hráno na varhany, a pěvci i pěvkyně pěli tajuplné polohlasité melodie. Najednou se předseda vzbopil, udeřil třikrát kladívkem na pult, a celé ohromné shromáždění se postavilo na hapták. Chvíli něco všichni společně zpívali, předseda pak zase zaklepal, shromáždění usedlo – a takhle se ty ceremonie opakovaly přes tři hodiny. Když byl konec, všichni funkcionáři se seřadili, hezky dva a dva za sebou, předseda české lože třikrát zatleskal a vyšli hromadně z chrámové síně. Dole byla společná hostina a na konec se tancovalo...“⁴⁵⁰ Zmiňme také, že české lože Odd Fellows a Rebekah si nechaly roku 1937 postavit žulový pomník jako poctu všem svým členům na Českém národním hřbitově.⁴⁵¹

⁴⁵⁰ František SOUKUP, *Amerika. Řada obrazů amerického života*, Praha 1912, s. 205–206.

⁴⁵¹ *Pamětní kniha českých loží Odd Fellows a Rebekah. Memorial Book I. O. O. F.*, Chicago 1937, s. 5.

4.2. Náboženský život a svobodomyšlný tábor

Historiograf české menšiny v Chicagu Rudolf Bubeníček (1887–1958) tvrdí, že téměř všichni čeští imigranti v padesátých a šedesátých letech 19. století byli římsko-katolického vyznání. Není proto divu, že již v šedesátých letech byl postaven kostel sv. Václava. V Chicagu také žilo několik českých židů a evangelíků. V této době zde ještě nebyli Češi bez vyznání,⁴⁵² neboť Všeobecný občanský zákoník platící v Rakousku, a tedy v českých zemích, něco takového až do roku 1868 nepřipouštěl, a do USA odházeli lidé, kteří alespoň formálně náleželi k nějaké církvi. Až o desetiletí později přibylo osob evangelického vyznání a zejména Čechů bez vyznání, tzv. svobodomyšlných. Počty svobodomyšlných narůstaly zřejmě také v důsledku uvolněného amerického způsobu života, spojeného se svobodou projevu. Mezi katolíky a svobodomyšlnými docházelo často k náboženským sporům, zejména na stránkách chicagských periodik, a to již od sedmdesátých let 19. století.⁴⁵³ Spisovatel a překladatel Jan Wagner (1856–1905) atmosféru tohoto období charakterizoval slovy: „*Jelikož časopisy vycházely jen jednou týdně a podrážděné obecnstvo chtělo se stále hádati, zanášen spor do spolků, do společností, do rodin, do dílen, do hospod a všude, kde Češi stýkali se mezi sebou. Najednou nepsalo a nemluvalo se o ničem jiném než o náboženství.*“⁴⁵⁴ Doplňme to ještě krátkým anekdotickým příkladem od stejného autora: „*Jistému čtenáři ve veřejné městské knihovně v Chicagu dostal se nedávno do ruky výtisk B. Němcové „Babičky“.* Na kraji stránky, kde babička napomíná vnučku k bohobojnosti, napsal kdosi tužkou: „*Já v Boha nevěřím.*“ Pod toto napsal jiný „*zmúdrělý osvojenec*“ těžkou nevypsanou rukou: „*Já také ne!*“ Třetí pak dal najevo své náboženské přesvědčení slovy: „*Poněvadž jste oba oslové!*“⁴⁵⁵

Cestovatel a spisovatel Archibald Václav Novák (1895–1979) navštívil Chicago roku 1920 a nemile ho překvapila nevráživost krajanských táborů mezi sebou.⁴⁵⁶ „*Město s českou komunitou čítající v době Novákovy návštěvy na 200 000 krajanů se zdálo pro přednášky ideálním místem. Když však začal s navazováním kontaktů, zjistil, že krajanská komunita v Chicagu je rozdělena do několika frakcí podle politických názorů, třídní a spolkové příslušnosti. Tyto frakce k sobě chovaly značnou nevráživost. Novák sám se o tom přesvědčil, když po příjezdu navštívil nejprve redakci krajanských novin Denní hlasatel, a do*

⁴⁵² Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 79.

⁴⁵³ Podrobněji k tomuto tématu Krasimira MARHOLEVA, *Chicagští katolíci a svobodomyšlní Češi v druhé polovině XIX. století*, Studia historica Brunensia, 2014, roč. 61, č. 2, s. 71–88.

⁴⁵⁴ Jan WAGNER, *Zámořské klepy*, Praha 1899, s. 108.

⁴⁵⁵ Jan WAGNER, *Zámořské klepy*, Praha 1899, s. 109.

⁴⁵⁶ Jan ŠEJBL (ed.), *Archibald Václav Novák – Hříšná exotika*, Praha 2020, s. 105.

konkurenční redakce novin *Svornost* šel až další den. Od redaktorů *Svornosti* si tím vysloužil kritiku a nepříznivé hodnocení v novinách. To se projevilo i v návštěvnosti přednášek, která nenaplnila očekávání. V Chicagu uspořádal A. V. Novák přednášek hned několik, v jednotlivých českých čtvrtích.⁴⁵⁷ Českou komunitu většinou stmelila určitá národní manifestace (např. české oslavy na světových výstavách, příjezd T. G. Masaryka do Chicaga) či spolupráce na zahraničním odboji kvůli osvobození Československa.

Svobodná obec v Chicagu vznikla již roku 1870. Hlavními body svobodomyšlného hnutí, k nimž patřilo zúčtování s Římem a Vídní ve staré vlasti za všechno zlo způsobené na českém národě, šíření racionalismu a vymanění se z moci církve, byly zpočátku spíše utopií. Jednou z hlavních osobností byl František Boleslav Zdrůbek (1842–1911). K největším úspěchům svobodné obce, jež vydávala periodikum *Svojan* (měsíčník), patřily výstavba několika českých škol, založení Českého národního hřbitova a Husova domu.⁴⁵⁸ Založení hřbitova bylo výsledkem rozporu mezi katolíky a svobodomyšlnými, který se týkal pohřbívání nekatolíků na katolických hřbitovech.⁴⁵⁹

Nejdůležitějším projevem katolického a evangelického proudu bylo zakládání českých škol pro děti vystěhovalců. Katolické školy poskytovaly obvykle veškeré základní učivo. Čeští katolíci se věnovali také odbornému vzdělávání druhé české generace: za tímto účelem založili roku 1887 Kolej sv. Prokopa v Plzni. Škola měla dva směry – klasický byl určen pro ty, kteří se chtěli zaměřit na kněžskou dráhu nebo jít na univerzitu, druhý směr měl obchodní charakter. Výuka obsahovala náboženství, český, anglický i německý jazyk, zeměpis, dějepis, latinu, algebru a geometrii. Ředitelem koleje se stal Prokop Neužil.⁴⁶⁰ Po několika letech byla kolej přenesena do obce Lisle, která se nachází nedaleko Chicaga. Benediktínský řád zde postavil také sirotčinec svatého Josefa a vlastní tiskárnu.⁴⁶¹ Odkaz tohoto řádu je v Lisle stále patrný, neboť zde funguje jejich soukromá univerzita.

V Chicagu vznikaly také svobodomyšlné školy, které byly do devadesátých let 19. století otevřeny většinou jen o sobotách,⁴⁶² později navíc i v neděli. Výuka probíhala

---

⁴⁵⁷ Jan ŠEJBL (ed.), *Archibald Václav Novák – Hříšná exotika*, Praha 2020, s. 32.

⁴⁵⁸ Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 8–10.

⁴⁵⁹ John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 10.

⁴⁶⁰ Krasimira MARHOLEVA, *Chicagští katolíci a svobodomyšlní Češi v druhé polovině XIX. století*, *Studia historica Brunensia*, 2014, roč. 61, č. 2, s. 77–78.

⁴⁶¹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: *Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu*, Chicago 1915, s. 56–59.

⁴⁶² Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 40.

v českém a anglickém jazyce, někdy obsahovala výklad o české historii. Existovaly i celodenní česko-anglické školy, čím se dětem usnadňoval nástup do amerických škol. Učebnice psal většinou František Boleslav Zdrůbek a vydával je August Geringer v redakci *Svornosti*. Oba byli významní představitelé svobodomyslného proudu v Chicagu.

Roku 1896 se všechny svobodomyslné školy sjednotily pod jeden sdružující výbor.⁴⁶³ Na počátku 20. století existovalo devatenáct svobodomyslných škol. Nesly jména osobností českého národního života, např. Jana Amose Komenského, Františka Palackého, Karla Havlíčka Borovského, Jana Nerudy, Svatopluka Čecha, Mikoláše Alše a také organizátorů čechoamerického společenského života Františka Boleslava Zdrůbka, Ladimíra Klácela či Vojty Náprstka.⁴⁶⁴

Po první světové válce patřily mezi nejdůležitější katolické školy v Chicagu Blahoslavená Anežka Česká v České Kalifornii, sv. Cyril a Metoděj v Town of Lake a škola Panny Marie svatohorské v Ciceru. Katolíci také založili ústav humanitního charakteru, který nesl název Domov sv. Benedikta pro starce a stařeny v Chicagu. Pro představu o počtu českých katolíků, uveďme, že české katolické školy ve státě Illinois tehdy navštěvovalo skoro tři tisíce pět set dětí.⁴⁶⁵ Minimálně polovina z nich navštěvovala školy v Chicagu či na jeho západním předměstí.

Ve třicátých letech 20. století stále existovalo v Chicagu 21 českých svobodomyslných škol. V nich vyučovalo 22 učitelek a učitelů. Pouze ve třech se však vyučovalo denně, tedy po skončení amerických škol. Jednalo se o školy Vojta Náprstek,⁴⁶⁶ Jan Neruda⁴⁶⁷ a T. G. Masaryk v Ciceru.⁴⁶⁸ Ostatní školy byly otevřeny jen o víkendu. Ve školách se kladl důraz na čtení, pravopis, základy mluvnice a slohu, zeměpis, české dějiny a zpěv. V každé vzdělávací instituci probíhala divadla a různé zábavy, kde vystupovali přímo žáci. Kulturně-vzdělávací

---

⁴⁶³ Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyslných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 4–5.

⁴⁶⁴ Krasimira MARHOLEVA, *Chicagští katolíci a svobodomyslní Češi v druhé polovině XIX. století*, *Studia historica Brunensia*, 2014, roč. 61, č. 2, s. 77.

⁴⁶⁵ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 76–77.

⁴⁶⁶ Podrobněji o škole *Památník slavnosti padesátiletého jubilea české svobodomyslné školy "Vojta Náprstek" 1896–1946*, Chicago 1946.

⁴⁶⁷ Podrobněji o historii školy *Památník České Svobodomyslné Školy Jan Neruda 1912–1972*, Cicero 1972.

⁴⁶⁸ Podrobněji o historii školy *Banket a oslava 50ti letého jubilea české svobodomyslné školy T. G. Masaryk 1921–1971*, Cicero 1971.

pořady směřující na veřejnost sloužily také k získávání finančních prostředků pro udržování škol. Školy tehdy navštěvovalo přes tisíc tři sta žáků v Chicagu a jeho předměstích.⁴⁶⁹

Stále častěji však docházelo k úbytku dětí v obou táborech, poněvadž děti přistěhovalců narozené již v USA (druhá generace) a později i jejich děti (třetí generace) neměly již o český jazyk a českou kulturu takový zájem. Školy se snažily přizpůsobit tomuto vývoji, a tak se v podstatě měnily na komunitní centra. O to více se pak zaměřovaly na pořádání kulturních aktivit, aby měly čím komunitu zaujmout. Došlo také ke snížení požadavků na zvládnutí učiva, protože mnoho žáků ovládalo již jen anglický jazyk.⁴⁷⁰

Českou komunitu dnes představuje především škola T. G. Masaryka (T. G. Masaryk Czech School) v Ciceru na západním předměstí Chicaga. Zde probíhá výuka pro děti každý víkend. V týdnu se ve škole pořádají aktivity pro širokou veřejnost (výuka českého jazyka, přednášková činnost), zejména pro americké seniory českého původu. Náboženským a kulturním střediskem je Česká katolická misie sv. Cyrila a Metoděje (Czech Catholic Mission of Sts. Cyril and Methodius) v Brookfieldu, dalším západním předměstí Chicaga. Desítky českých spolků jsou stále aktivní, přestože v nich působí minimum Čechů. Mnoho spolků vystupuje však pod svým americkým ekvivalentem a název spolku tak pouze odkazuje k jeho české historii. Američané českého původu udržují alespoň částečně tradici svých předků. Některé spolky byly oživeny či vznikly úplně nové po roce 1989, kdy do Chicaga přišla nová vlna imigrantů z Československa, případně České republiky a Slovenska. Jmenujme např. Divadlo Bohemia, které vzniklo za účelem propagace české a slovenské kultury v Chicagu, a to prostřednictvím různých přehlídek a her pro dospělé i děti (zejména dramatického charakteru).⁴⁷¹

4.3. Česká periodika v Chicagu

V Chicagu vycházelo mnoho periodik v českém jazyce. Mezi nejvýznamnějšími deníky patřily v době před první světovou válkou svobodomyšlná *Svornost*, katolický *Národ*, dalším důležitým periodikem byl *Denní hlasatel* a také *Spravedlnost*, deník Československé

---

⁴⁶⁹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 85.

⁴⁷⁰ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 75–76.

⁴⁷¹ Jiří NĚMEC (ed.), *150 let krajského ochotnického divadla v USA*, Praha 2019, s. 36.

socialistické strany v Americe. Velmi populární byl též týdeník *Amerikán*, který vydávalo nakladatelství *Svornosti*.⁴⁷²

Prvním českým listem, který vznikl v Chicagu, byl však týdeník *Pokrok*, jenž vyšel poprvé 25. září roku 1867. Periodikum založili vydavatelé *Slávie*, která vycházela v Racine ve státě Wisconsin. Noviny nesly heslo „*Pokrok vzdělanosti, pokrok národnosti, pokrok svobody*“, je tedy zřejmé, že se jednalo o noviny svobodomyšlného charakteru. Redaktorem byl Josef Pastor, pozdější vystěhovalecký agent. Týdeník v Chicagu ale dlouho nevycházel, neboť již roku 1868 redakce přesídlila do Racine. O rok později už bylo periodikum vydáváno v Cedar Rapids ve státě Iowa a roku 1871 se usadila redakce v Clevelandu, jenž leží ve státě Ohio. Zde noviny zanikly v srpnu roku 1878.⁴⁷³

První katolický list české Ameriky vyšel v Chicagu v říjnu 1867. Nesl název *Katolické noviny* a pro malý počet odběratelů zanikl již v květnu 1868.⁴⁷⁴ Dalším listem v pořadí byly v českém Chicagu *Národní noviny*. Ty prvotně vyšly v červnu 1868 v St. Louis, ale o dva roky později přesídlily do Chicaga a již v lednu 1871 zanikly. V redakci působili Jan Oliverius (1843–1904), Josef Pastor, Josef Václav Sládek, Jan Rosický (1845–1910) a Lev J. Palda.⁴⁷⁵

V Chicagu vycházelo v průběhu sta let více než osmdesát českých periodik. Některé noviny měly však životnost pouze jepičí.⁴⁷⁶ Noviny byly tehdy hlavním médiem, a proto je zřejmé, že s růstem české komunity se zvyšoval počet periodik a prodlužovala se jejich životnost. Např. roku 1915 vycházelo přímo v Chicagu více než třicatero českých novin.⁴⁷⁷ Zmíňme ještě několik z nich, které byly u české komunity oblíbené.

První český deník v Americe *Svornost* začal vycházet 25. října 1875 v nakladatelství Augusta Geringera. Chicagský deník redakčně vedl František Boleslav Zdrůbek.⁴⁷⁸ Noviny přestaly vycházet až 19. května 1957.⁴⁷⁹ Nakladatel Geringer vydával několik periodik, později skupoval také konkurenci. Z těch nejdůležitějších, jež u něj vycházely, uvedme

⁴⁷² Podrobněji k české literatuře v Chicagu viz Vladimír PAPOUŠEK, *Česká literatura v Chicagu. Literární tvorba Čechoameričanů v letech 1880–1939*, Olomouc 2001. Podrobněji o českých novinách v Americe viz Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010. Literární pohled na Ameriku přinesl Josef ŠVÉDA, *Země zaslíbená, země zlořečená: obrazy Ameriky v české literatuře a kultuře*, Příbram 2016.

⁴⁷³ Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 99.

⁴⁷⁴ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Českoamerické časopisy*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 82.

⁴⁷⁵ Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 107.

⁴⁷⁶ Podrobněji viz Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 64–72.

⁴⁷⁷ Podrobněji Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Českoamerické časopisy*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 84–87.

⁴⁷⁸ Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 116.

⁴⁷⁹ Podrobněji o *Svornosti* viz Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 145–151.

týdeník *Amerikán*, humoristický týdeník *Duch času*, týdeník *Slávie* a také v letech 1878–1957 vydávaný kalendář *Amerikán: Národní kalendář*.⁴⁸⁰

Nejstarším krajanským sokolským časopisem se stal měsíčník *Sokol americký*, který vyšel poprvé v lednu roku 1879. Vydavatelem byla Americká obec sokolská v Chicagu. Mezi redaktory vynikal J. Rudiš-Jičínský (1860–1930). Do třicátých let 20. století si udržel český obsah, ale poté již převážila angličtina. Od roku 1966 nese periodikum název *American Sokol*.⁴⁸¹

Denní hlasatel vyšel poprvé v květnu 1891.⁴⁸² Tento deník byl velice oblíben mezi dělnictvem. Jeho podtitul zněl *Časopis věnovaný zájmům lidu československého v Americe*. Od roku 1978 měl reklamní titulek „*Denní hlasatel slouží 50 000 Čechoslováků*“. Zanikl až roku 1994, ale v posledních letech vycházel již jako týdeník. Kromě českých příspěvků se brzy objevovala slovenština a v posledních letech převažoval anglický jazyk.⁴⁸³

Pro katolickou komunitu v Chicagu a blízkém okolí byly nejdůležitějšími periodiky deník *Národ* a týdeník *Katolík*. *Národ* vycházel od února 1894 do roku 1975. Od roku 1945 byl tištěn již jen dvakrát týdně a roku 1960 se stal týdeníkem. *Katolík* vycházel v letech 1893–1975. Řád českých benediktinů v Chicagu vydával také katolický kalendář, a to v letech 1895–1948.⁴⁸⁴ V Ciceru vycházel více než deset let měsíčník *Svatohorské listy*, ale již ve třicátých letech 20. století zanikl. Texty vycházely v českém i anglickém jazyce.⁴⁸⁵

Spravedlnost vyšla poprvé 4. července 1905. Deník socialistického charakteru, v němž byl stěžejní osobností František Josef Hlaváček, zaniklo po dvaceti pěti letech. V redakci působil mimo jiné Karel Pergler.⁴⁸⁶

Sdružení českých svobodomyšlných škol v Chicagu vydávalo již od roku 1896 také vlastní časopis. *Svobodná škola* byla zejména obrázkovým časopisem, vydávaným za účelem výchovy české mládeže.⁴⁸⁷ Jeho periodicita se v průběhu let velmi proměnila, nejčastěji však

---

⁴⁸⁰ Podrobněji Lenka PROCHÁZKOVÁ – Jaroslav KŘÍŽ, *The American Dream in “Czech” Chicago. August Geringer’s Publishing Activities*, in: Comenius – Journal of Euro-American Civilization, 2016, roč. 3, č. 1, s. 81–95.

⁴⁸¹ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 343 a 564–565.

⁴⁸² Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 142.

⁴⁸³ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 438.

⁴⁸⁴ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 459 a 469.

⁴⁸⁵ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 512–513.

⁴⁸⁶ Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911, s. 173.

⁴⁸⁷ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Českoamerické časopisy*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 85.

vycházel jako měsíčník. Poslední číslo vyšlo pravděpodobně v roce 2000. Texty byly otiskovány v českém i anglickém jazyce.⁴⁸⁸

4.4. Kulturní kontakty s původní vlastí

Ke konci 19. století, kdy již bylo Chicago považována za největší české krajanské centrum ve světě, navštěvovalo tuto destinaci stále více osob českého kulturního života. Osobnosti z Čech tak zprostředkovávaly české komunitě v Chicagu kulturu rodné země. Vzájemné kontakty byly završeny v 19. století návštěvou Čechoameričanů na Národopisné výstavě československé v Praze.

Národopisná výstava československá se konala od 15. května do 31. října 1895 a měla být prezentací české kultury.⁴⁸⁹ V prostorách holešovického Výstaviště neměly být zastoupeny pouze regiony české, ale od počátku se počítalo také s krajany žijícími v zahraničí. Proto vznikl v Chicagu výbor katolických zástupců, který se zasazoval o to, jak budou na výstavě prezentováni Čechoameričané.⁴⁹⁰ Výbor doznal několika personálních změn, přesto však vyvinul nemalé úsilí: již 24. února 1895 byla v Chicagu slavnostně otevřena národopisná výstava, kde byly zastoupeny fotografie, obrazy, ruční práce dívek a školních dětí, písemné a kresebné výtvořky vybraných žáků, šerpy, uniformy a knihy. Zaslali je krajané prakticky z celé české Ameriky. Chicagští Češi se tedy na Národopisné výstavě v Praze neprezentovali zvlášť, ale byli zahrnuti mezi americké krajany. Administrátorem amerického oddělení byl chicagský architekt Josef Krčil, který zde také podával výklad. Město u Michiganského jezera bylo na výstavě připomenuto malbami malíře Jaroslava (Jarky)⁴⁹¹ Košáře (1870–1959), který vyzdobil svými díly městskou rezidenci amerického Čecha, dále např. mapou Chicaga, fotografiemi i spolkovými knihami. Všechny předměty, které američtí katolíci na výstavě prezentovali, pak byly věnovány na dobročinné účely po celých českých zemích. Výstavu se zúčastnila delegace Čechů z Ameriky. Část výpravy

---

⁴⁸⁸ Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 515–516.

⁴⁸⁹ Podrobněji o Národopisné výstavě československé viz Jan PARGAČ (ed.), *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*, Praha 1996.

⁴⁹⁰ Podrobněji o přípravách českých katolíků v Chicagu viz Krasimira MARHOLEVA, *Přeshraniční nacionalismus: Přípravy katolických Čechů v Americe k obeslání národopisné výstavy v Praze roku 1895*, in: Tomáš Hradecký – Pavel Horák – Pavel Boštík (edd.), *České, slovenské a československé dějiny 20. století IX., Ústí nad Orlicí 2014*, s. 495–505.

⁴⁹¹ V krajanském tisku je často nazýván Jarka, viz Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 72.

dorazila do Prahy již v květnu, většina účastníků však přijela 16. června 1895. Čechoameričané byli během svého pobytu přijati na Staroměstské radnici i v domě U Halánků a navštívili řadu českých pamětihodností.⁴⁹²

Mnoho českých osobností přijelo do Chicaga na světovou výstavu konanou roku 1893 v Chicagu. Jednalo se např. o spisovatele a vodňanského starostu Františka Heritese (1851–1929), cestovatele Josefa Kořenského (1847–1938), politika a národohospodáře Karla Adámka (1840–1918), ředitele Ringhofferových závodů Františka Adolfa Heringa (1853–1910), učitele, herce a režiséra Národního divadla Josefa Šmahu (1848–1915) či propagátora sportu a pozdějšího generálního tajemníka Mezinárodního olympijského výboru Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského (1861–1943).⁴⁹³

V Chicagu také krátce působil malíř Alfons Mucha (1860–1939). Mecenášem Slovanské epeje, jeho životního díla, byl chicagský podnikatel a filantrop Charles E. Crane (1858–1939), který se velmi zajímal o slovanské národy.⁴⁹⁴ Další malíř Josef Klír (1860–1916) pobýval v Chicagu v letech 1887–1892.⁴⁹⁵ Cestovatel Emil Holub (1847–1902) v Chicagu přednášel roku 1894 o svých afrických cestách.⁴⁹⁶ Pěvkyně a herečka Marie Zieglerová (1881–1966) sklídila v Chicagu roku 1906 obrovské úspěchy. Její představení byla skoro vždy vyprodána.⁴⁹⁷ Poněvadž česká komunita v Chicagu velmi podporovala zahraniční odboj během obou světových válek, navštívila město alespoň na čas řada tehdejších českých politiků. Kromě Tomáše Garrigue Masaryka (1850–1937), který se v Chicagu objevil již v letech 1902, 1907 jako hostující profesor na chicagské univerzitě a v roce 1918 v rámci boje za samostatnost Československa, zde uspořádal několik přednášek také bratr pozdějšího druhého prezidenta Československé republiky Vojta Beneš (1878–1951), v obou zahraničních odbojích velmi činný. Nábor dobrovolníků do československých legií ve Francii za první světové války zde organizoval Stanislav V. Klíma (1895–1965), který v Chicagu žil od roku

---

⁴⁹² Podrobněji o Česích z Ameriky na Národopisné výstavě československé v Praze viz Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 370, 374–383. Nebo též *Amerikán. Národní kalendář 1896*, Chicago 1895, s. 178–181.

⁴⁹³ Podrobněji o návštěvnících z Čech na světové výstavě v Chicagu roku 1893 viz Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 403–431.

⁴⁹⁴ Norman E. SAUL, *The Life and Times of Charles R. Crane, 1858–1939. American Businessman, Philanthropist, and a Founder of Russian Studies in America*, Lanham 2013, s. 260.

⁴⁹⁵ Tomáš ČAPEK, *Návštěvníci z Čech a Moravy v Americe v letech 1848–1939. Příspěvek k dějinám amerických Čechů*, Chicago 1940, s. 25.

⁴⁹⁶ Martin ŠÁMAL, *Emil Holub. Cestovatel – etnograf – sběratel*, Praha 2013, s. 377.

⁴⁹⁷ Marie ZIEGLEROVÁ, *Dojmy z umělecké cesty Amerikou*, Praha 1907, s. 63. Nebo též *Osvěta americká*, roč. XIV, 27. 3. 1907, č. 35, s. 8.

1913.⁴⁹⁸ Edvard Beneš (1884–1948) v Chicagu v podstatě založil druhý odboj. Uvedený výčet však samozřejmě není úplný.

---

⁴⁹⁸ KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 385.

5. Politická angažovanost české menšiny

V raném období imigrace české komunity do Chicaga nefigurovala v rámci městské politiky ještě žádná velká jména. V padesátých letech 19. století se česká komunita teprve vytvářela a v následujícím desetiletí se jako etnikum v rámci města stabilizovala.

Českou komunitu však začala velice brzy politika zajímat. Určitým důvodem mohla být skutečnost, že jim byla v českých zemích politická práva upírána, proto se možná Češi v USA stali progresivní a velmi činnou komunitou, která brzy vytvořila početnou voličskou základnu.⁴⁹⁹

Ke změně došlo v sedmdesátých letech 19. století, kdy již byla česká komunita poměrně kompaktní a měla v některých čtvrtích i početnější výhodu nad jinými etniky. Řada Čechů se v tomto období poprvé dostala do městské politiky. Převážná část z nich byla demokratického smýšlení. Prvním českým radním (aldermanem, dle dobového slovníku) v Chicagu byl roku 1889 zvolen František (Frank) J. Dvořák.⁵⁰⁰ Na chicagské radnici působil v letech 1889–1892.⁵⁰¹ Dvořák prolomil ledy a po něm následovali např. žid českého původu Vilém Loeffler, František (Frank) Slepíčka, Václav Kleňha, Antonín (Anton) Novák, Rudolf Hurt, Antonín (Anton) Zeman, Josef (Joseph) Šindelář a Jakub Šindelář.⁵⁰² Na přelomu století se stali další zástupci české komunity chicagskými radními; v té době již bylo v Chicagu podle odhadů přes devadesát tisíc Čechů. Zde je výčet českých radních města Chicaga: Frank (František) Meek (Mík),⁵⁰³ Edward J. Novák, Frank Doubek, Charles G. Fouček, V. E. Červený, soudce Josef (Joseph) Z. Uhlíř (1876–1918) či Joseph F. Kohout. Rudolf Hurt byl radním hned několikrát: nejprve v letech 1897–1901 a poté v období 1904–1910.⁵⁰⁴ Na počátku 20. století tedy pracovaly pro chicagskou radnici již desítky Čechů. Nejednalo se samozřejmě jenom o důležité funkce v městské radě, ale někteří zastávali také funkce úředníků, členů odborných městských komisí, soudců a početná enkláva byla i policistů.

---

⁴⁹⁹ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 33.

⁵⁰⁰ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 93.

⁵⁰¹ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 219.

⁵⁰² L. I. FLÍGL, *Čechové v místní politice*, in: Almanach největší české osady v Americe „Plzeň“, Chicago 1904, s. 12.

⁵⁰³ Krajanské noviny *Hlas* v St. Louis píšou o jeho zvolení roku 1896 a používají českou variantu jména. Viz *Hlas*, roč. XXIII, 15. 4. 1896, č. 1124, s. 1. Ve *Zlaté knize československého Chicaga* z roku 1926 je uvedena již anglická varianta jeho jména; srovnej *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 219.

⁵⁰⁴ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 219.

Nejúspěšnějším Čechem v americké politice do roku 1918 se však nestal obyvatel Chicaga, ačkoli město dobře znal ze svých návštěv. Jednalo se o Karla Jonáše (1840–1896), který žil v Racine ve státě Wisconsin. Původně byl redaktorem listu *Slavie* a později se dal na politickou kariéru: dvakrát byl zvolen místogovernérem státu Wisconsin. Americký prezident Grover Cleveland (1837–1908) ho využil v diplomatických službách. Jonáš se stal postupně konzulem v Praze, Petrohradu a německém Krefeldu, kde zemřel. Karel Jonáš se tak stal prvním Čechoameričanem ve službách americké diplomacie.⁵⁰⁵ Další úspěch na mezinárodním politickém poli zažil již člověk z českého Chicaga. Karel J. Vopička (1857–1935) byl úspěšný podnikatel a člen různých městských komisí. Pocházel z Dolních Hbitů na Příbramsku. Do Ameriky se odstěhoval roku 1880. V Chicagu podnikal v bankovníctví a s pozemky. Dařilo se mu, proto mohl investovat finance do prvního českého pivovaru či do dalších bankovních institucí. Byl také veřejně činný v rámci chicagské politiky. Roku 1913 ho prezident Woodrow Wilson (1856–1924) ustanovil americkým vyslancem pro Rumunsko, Srbsko a Bulharsko. Po diplomatické práci, kterou ukončil roku 1920, se Karel J. Vopička vrátil zpět do Chicaga. O svých balkánských zkušenostech sepsal i knihu.⁵⁰⁶ Byl také členem řady českých spolků, např. České besedy.⁵⁰⁷

Prvním zvoleným Čechem do zákonodárního sněmu státu Illinois byl Lev (Leo) Meilbeck⁵⁰⁸ (1850–1883), který zastupoval především zájmy chicagských dělníků. Do města přišel teprve roku 1873, pracoval v městské knihovně. Zvolen byl roku 1878. Jednalo se o první případ v dějinách státu, kdy se přistěhovalec za tak krátký čas dostal do zákonodárního sněmu.⁵⁰⁹ Jako socialista vydržel však jen jedno funkční období. Vinou vážné nemoci se stáhnul z veřejného života a roku 1883 spáchal sebevraždu.⁵¹⁰ Prvním českým státním senátorem byl právník Cyril R. Jandous (1865–1933), který byl zvolen roku 1902.⁵¹¹ Dalšími zástupci v zákonodárném sněmu ve Springfieldu byli např. senátor Jan (John) J. Boehm a

---

⁵⁰⁵ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 67–68. Nebo též Miloslav RECHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 141–142.

⁵⁰⁶ Charles J. VOPICKA, *Secrets of the Balkans: seven years of a diplomatist's life in the storm center of Europe*, Chicago 1921. O šest let později vyšla i v českém jazyce, viz Charles J. VOPICKA, *Taje Balkánu: sedm roků diplomatova života v bouřlivém centru Evropy*, Praha 1927.

⁵⁰⁷ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 236–237.

⁵⁰⁸ Psáno i Meilbek, viz Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 350.

⁵⁰⁹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 68. Nebo též Joseph Čada, *Czechs of Chicago*, in: Panorama. A Historical Review of Czechs and Slovaks in the United States, Cicero [1970], s. 33.

⁵¹⁰ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 88.

⁵¹¹ *Šípy*, roč. V, 19. 9. 1914, č. 36, s. 5.

zákonodárci Josef Plaček, Josef Peřina a Fred W. Hrdlička.⁵¹² V dalším období to byli např. senátor Josef Mendl a poslanci Edvard Škarda, J. L. Kostka a Jan O. Hrubý.⁵¹³

Nejzasloužilejším krajanem ve školské radě města Chicaga byl František J. Jirka (1858–1895), který patřil mezi nejpilnější a nejhorlivější členy této instituce a byl také členem několika českých spolků. Po jeho smrti byla jedna z veřejných škol v Plzni pojmenována právě jeho jménem.⁵¹⁴ Z pramenů vyplývá, že chicagské veřejné školy získaly české názvy (Komenský, Jungman – psáno opravdu s jediným „n“) právě přičiněním českých zástupců ve školské radě.⁵¹⁵

James Bohumil Dibelka (1869–1925) byl v Chicagu významný architektem i politikem. V letech 1911–1914 byl za demokratickou stranu členem městské školské rady. V letech 1913–1917 působil také jako státní architekt.⁵¹⁶ V Chicagu navrhl několik výškových budov a podílel se také na návrhu Harrisonovy vyšší školy technické, kde se mimo jiné po první světové válce vyučoval český jazyk.⁵¹⁷ Dibelka byl velice aktivní ve spolkovém životě; zastával např. funkci předsedy českoamerické organizace Matice vyššího vzdělání a po určitou dobu byl též předsedou Uměleckého klubu.⁵¹⁸

Jan (John) Toman (1876–1946) se narodil ještě na českém území. Se svými rodiči emigroval roku 1883. Po škole pracoval více než dvacet let v městské knihovně a poté se začal angažovat v politice.⁵¹⁹ Toman byl městským radním poprvé v letech 1912–1923 a znovu od roku 1925. Kandidoval za 25. wardu a stal se prvním radním, jenž byl jmenován předsedou vodohospodářského výboru v Chicagu. Většinu svého života věnoval veřejné práci pro město a českou komunitu.⁵²⁰

---

⁵¹² *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 218.

⁵¹³ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 94.

⁵¹⁴ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 65–66.

⁵¹⁵ L. I. FLÍGL, *Čechové v místní politice*, in: Almanach největší české osady v Americe „Plzeň“, Chicago 1904, s. 12. Nebo též Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *České Chicago*, in: Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 65.

⁵¹⁶ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 98.

⁵¹⁷ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 130.

⁵¹⁸ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 131.

⁵¹⁹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 138.

⁵²⁰ Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 286.

Městským radním, který zastával řadu dalších volených funkcí, byl Joseph (Josef) O. Kostner (1882–1925). Během první světové války sloužil v americké armádě⁵²¹ a v městské radě zasedal v letech 1917–1925.⁵²² Jedna z chicagských ulic a zastávka nadzemní dráhy nesou jeho příjmení.

Jan (John) A. Červenka (1870–1951) nejprve podnikal, ale brzy vstoupil za demokratickou stranu i do městské politiky. V Chicagu začínal jako restauratér, později vstoupil jako podílník do plzeňského pivovaru, jehož byl řadu let předsedou. Měl rovněž podíl v American State Bank a po její fúzi s Kaspar (Kašpar) State Bank v Kaspar American State Bank. V letech 1910–1918 byl zvolen úředníkem probačního soudu. Úřad městského pokladníka vykonával v letech 1922–1931 a za starosty Antonína Čermáka byl městským nákupčím. Byl aktivní i spolkově a během druhé světové války předsedal Českému národnímu sdružení v Chicagu. Červenka byl také švagrem dalšího demokratického politika Josefa A. Bolka (1874–1945). Bolek byl původně hostinský a v roce 1904 převzal Červenkův hostinec. Později zastával řadu volených funkcí.⁵²³

Čeští zástupci tedy nezřídka zasedali v městské radě a měli zastoupení i ve vládě státu Illinois. Někteří byli zvoleni dokonce do federálního Kongresu ve Washingtonu. Roku 1904 byl za republikány zvolen Anton Michálek (1878–1916)⁵²⁴ a o dva roky později se do Kongresu dostal právník Adolph Joachim Sabath, který poté působil v parlamentních lavicích neuvěřitelných pětadvaceti let.⁵²⁵

V letech 1913–1919 se stal radním za 12. wardu právník Otto Kerner st. (1884–1952),⁵²⁶ později byl soudcem Federálního apelačního soudu, jeho syn Otto Kerner jr. (1908–1976) byl zvolen guvernérem státu Illinois v letech 1961–1968.⁵²⁷ Další výraznou politickou osobností českého původu byla Judy Baar Topinka (1944–2014). V letech 1995 až 2007 byla ministryní financí státu Illinois za republikánskou stranu. Jako první žena v dějinách byla zvolena ve třech po sobě jdoucích volebních obdobích. V roce 2006 neúspěšně kandidovala na guvernerku státu Illinois. Později byla zvolena do úřadu auditora státních financí státu

---

⁵²¹ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 140.

⁵²² *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 219.

⁵²³ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 98.

⁵²⁴ Tomáš ČAPEK, *The Čechs (Bohemians) in America. A study of their national, cultural, political, social, economic and religious life*, Boston a New York 1920, s. 89.

⁵²⁵ Podrobněji Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020.

⁵²⁶ Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu, Chicago 1915, s. 273.

⁵²⁷ Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 84.

Illinois (state comptroller). Do této funkce nastoupila v roce 2011.⁵²⁸ Vrcholem české stopy v chicagské politice se stalo však zvolení českého imigranta Antonína Čermáka (1873–1933) 44. starostou města Chicaga v roce 1931.⁵²⁹

5.1. Dlouholetý člen Kongresu: Adolph Joachim Sabath

Adolf Jáchym Sabath, v Americe používal variantu svého jména Adolph Joachim Sabath, se zařadil mezi nejdéle sloužící kongresmany v americké politice. Od roku 1906 byl totiž třiadvacetkrát zvolen za pátý kongresní obvod v Chicagu.⁵³⁰ Na českého žida z chudé rodiny opravdu obdivuhodný výsledek. Výrazně totiž ovlivnil běh moderních dějin v první polovině 20. století, zejména anglosaský svět.

Adolph J. Sabath se narodil 4. dubna roku 1866 v Záboří nedaleko Blatné v jižních Čechách. Jeho rodiče, Jáchym a Barbara, byli pracovití obchodníci, ale jejich rozvětvená rodina žila v chudých poměrech. Proto se také Adolph Sabath zapojil již v raném věku do pracovního procesu. Vypomáhal v rodinném krámku se smíšeným zbožím, sklízel sousedům ovoce, pásal krávy farářů, jeden čas vypomáhal u dědečka ve Vídni a po ukončení obecné školy začal pracovat jakožto kupecký učeďník v obchodě v Horažďovicích. Zde slyšel od jednoho častého návštěvníka mnoho informací o Americe, které ho zásadně ovlivnily. Proto napsal svému vzdálenému příbuznému do Chicaga, jestli by mu do začátku nepomohl. Když mu strýc Sloup přislíbil ubytování a Sabath si našetřil potřebné finance, nastoupil na vlak a vydal se vstříc americkému životu.⁵³¹

V Chicagu se A. J. Sabath brzy rozkoukal a začal pracovat v obuvnickém obchodě. Byl pracovitý a aktivní, poněvadž již ve svých osmnácti letech se stal vedoucím tohoto závodu. Začal také podnikat s pozemky a svůj volný čas věnoval vzdělání. Absolvoval Bryantovu a Strattonovu obchodní školu a poté se přihlásil na Chicagskou právní kolej. Záhy však přešel na univerzitu Lake Forest, kde mu byl roku 1891 udělen právnický titul.⁵³²

Když Sabath jako patnáctiletý odjížděl z Čech, slíbil své rodině, že až dosáhne určitého postavení, zajistí, aby všichni mohli odejít za ním do Ameriky. Jak slíbil, tak se za

---

⁵²⁸ Jesse WHITE (ed.), *Illinois Blue Book 2013–2014*, Springfield 2014, s. 29.

⁵²⁹ Podrobněji o Antonínu Čermákovi a jeho politické kariéře viz Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962.

⁵³⁰ Miloslav RECHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 91.

⁵³¹ Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 106–107.

⁵³² Miloslav RECHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 91.

několik let také stalo: všem svým deseti sourozencům zajistil plavbu přes Atlantický oceán. Všichni se v USA poměrně dobře uchytili, zejména Josef (Joseph) Sabath (1870–1956) se stal výraznou postavou české komunity v Chicagu. Jednalo se o respektovaného právníka a soudce (specializoval se zejména na rozvody).⁵³³ Do Chicaga přišel roku 1885 jako patnáctiletý, šel tedy ve šlépějích svého staršího bratra Adolpha. Rodiče emigrovali až o sedm let později.⁵³⁴

Adolph Joachim Sabath byl velkým milovníkem sborového zpěvu. Působil hned v několika českých hudebních seskupeních: „*V prostředí české Plzně, kde Sabath po svém příjezdu do Chicaga trvale zakotvil, nalézal se všeobecně oblíbený český pěvecký sbor, ve kterém se soustřeďoval značný počet národně uvědomělých krajanů, kteří si zachovali symbolické heslo „Zpěvem k srdcím, srdcem k národu“.* Toto pěvecké sdružení vzalo svůj počátek v měsíci říjnu roku 1890, když po různých poradách došlo k rozhodnutí založit v Chicagu Český dělnický pěvecký sbor, jehož první sbormistr byl Josef Hošek. Cvičilo se pravidelně jednou týdně. [...] *Jak úchvatné a povznášející bylo slyšet takový čtyřicetičlenný mužský sbor zpívat v mohutném souzvuku překrásné melodie, až to ozvěnou zaléhalo daleko do vukolních ulic České Plzně. [...] A když častokrát se s „Lyrrou“ nebo „Dělnickým pěveckým sborem“ zúčastnil některého z národních reprezentačních podniků a slavností, rozsvěcovalo se mu v duši a hřejivé uspokojení naplňovalo jeho srdce.*“⁵³⁵ Sabath byl členem mnoha spolků (např. Plzeňský Sokol), a to nejen českých. Účast v některých z nich byla snad motivována jeho politickými aktivitami coby kongresmana a také židovským vyznáním.⁵³⁶

Po studiu se začal Sabath věnovat advokátské praxi a lákala ho i politická činnost. Již roku 1890 založil Český demokratický klub. K demokratické straně choval sympatie, proto chtěl nalákat i další krajanů, aby byli v této politické straně činní. Roku 1894 začal pracovat na částečný úvazek jako tajemník Františka (Franka) Dvořáka, prvního chicagského radního narozeného v Čechách. Díky tomu poznával fungování radnice. Postupně byl zvolen policejním a posléze municipálním soudcem. Za několik let si udělal mezi demokraty dobré jméno, proto se mohl roku 1906 utkat ve volbách o křeslo ve Sněmovně reprezentantů. Sabath zvítězil sice jen o pár stovek hlasů, ale zvítězil.⁵³⁷ Úspěch ve volbách do amerického

---

⁵³³ Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 106–108.

⁵³⁴ Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 282.

⁵³⁵ Vzpomínky Adolpha Joachima Sabatha citovány dle Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 48.

⁵³⁶ Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 283.

⁵³⁷ Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 109 a 114.

Kongresu mu naprosto změnil život. Stal se politikem z povolání a do konce svého života cestoval mezi Washingtonem a Chicagem.

V americkém Kongresu se českému rodákovi přezdívalo „soudce Sabath“.⁵³⁸ Jistě to nesouviselo jenom s tím, že dříve vykonával funkci policejního soudce; pevně stál za svými názory. Stal se oblíbeným politikem, což potvrzuje jeho neustálé vyhrávání voleb do amerického Kongresu. Svým programem dokázal oslovit zřejmě více etnik, respektive americkou společnost především v Chicagu. Uveďme si, jak vypadala politická agitace v dobovém krajanském tisku: „*ADOLPH J. SABATH. Muž z lidu a muž lidu. Vykonal více pro lid, nežli celé řady jiných. Jako kongresník za 5. kong. okrsek získal Čechům mnoho na vážnosti a vykonal věci, které jsou respektovány lidem celé země. Čechové! Rodáci! Konejte svou povinnost a pošlete Ad. J. Sabatha do Kongresu popáté. Kdo nám slouží ku cti, nechť je v našich službách ponechán. Volba v úterý dne 3. listopadu 1914.*“⁵³⁹ Z volební inzerce je zřejmé, že i roku 1914 se při získávání volebních preferencí stále zdůrazňovala národnost tohoto politika. To mj. potvrzuje, že česká komunita v Chicagu v té době byla silnou etnickou menšinou.

Adolph J. Sabath patří mezi americké Čechy, kteří významně přispěli k prosazení samostatného Československa. V rámci své politické činnosti v USA se snažil prosazovat české zájmy. V květnu 1917 se mu navíc povedlo prosadit rezoluci, která českým zemím přiznávala právo na svobodu a nezávislost. Podporoval aktivity Tomáše G. Masaryka a zprostředkoval mu několik důležitých schůzek ve Washingtonu. Sabath přirozeně uplatňoval svůj politický vliv ve prospěch Československa i během druhé světové války.⁵⁴⁰

Jako zákonodárce se snažil vytvářet zákony, které by pomohly lidem. Zajímal se o sociální, hospodářská i etnická témata. V rámci občanských práv se zajímal zejména o přistěhovaleckou problematiku, ale nebylo mu cizí ani pomáhat dělnictvu. Navrhl penzijní systém, liberalizaci imigrační politiky nebo se zasloužil o reformu sčítání lidu. Kritizoval prohibici, která podle něho nahrávala nekalému obchodu a zločineckým aktivitám. Diplomatickou cestou podporoval vznik státu Izrael.⁵⁴¹ To je jen krátký výčet mnoha jeho úspěchů v americké politice.

---

⁵³⁸ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 96.

⁵³⁹ *Štípy*, roč. V, 19. 9. 1914, č. 36, s. 5.

⁵⁴⁰ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 94 a 96.

⁵⁴¹ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 37–38.

V červnu 1952 prodělal komplikovanou operaci jater. Poněvadž měl stále zdravotní problémy, nemohl vést volební kampaň. Přesto vyhrál s výrazným rozdílem a byl do Kongresu zvolen potříadvacáté. Je zřejmé, že jeho jméno bylo v Chicagu stále v povědomí a lidé věřili jeho úsudku. Již 6. listopadu 1952 však ve věku šestaosmdesáti let zemřel. Odešla velká osobnost nejen politického života české Ameriky. Pohřeb se konal ve Washingtonu, posléze proběhl smuteční obřad i v samotném Chicagu a Sabathovy ostatky spočinuly na hřbitově ve Forest Park, na západním předměstí Chicaga sousedícím s Berwynem.⁵⁴²

5.2. Starosta Chicaga: Antonín Josef Čermák

Antonín Josef Čermák, v Americe psaný jako Anton (Tony) Cermak, zůstává dodnes výraznou figurou české Ameriky. Jeho životní dráha je jistým naplněním amerického snu. Z chudého hornického synka se Čermák vypracoval až na nejmocnějšího muže amerického Chicaga. Právem je řazen mezi nejslavnější Čechoameričany 20. století.⁵⁴³

Antonín Čermák se narodil 9. května roku 1873 v jedné z ulic tzv. Nového Kladna.⁵⁴⁴ Pokřtěn byl o dva dny později. Jeho otec Antonín, jenž své jméno rovněž dostal po svém tatínkovi, pracoval jako havíř. Se svou ženou Kateřinou žil v domku čp. 844 na Kladně. Kmotry křtu se stali zámečník Čeněk Chvoj a žena havíře Barbora Švarcová.⁵⁴⁵

Čermákovi se v dubnu 1875 vystěhovali z Kladna do USA, kde chtěli zkusit štěstí za „velkou louži.“ Antonínovi byly necelé dva roky, když překonal Atlantický oceán.⁵⁴⁶ Rodina se usadila v Chicagu, kde bydleli na křižovatce Canal a 15. ulice.⁵⁴⁷ Antonín Čermák pracoval již od svých jedenácti let po chicagských továrnách. Později začal jako jeho otec pracovat v uhelném dole v Braidwoodu, vzdáleném sto kilometrů od Chicaga, kam se celá rodina odstěhovala za práci. Mladý Čermák tam řídil potah mul.⁵⁴⁸ V Braidwoodu byla tehdy poměrně početná komunita českých horníků. Energetický Čermák si uvědomoval, že dělnická práce je finančně velmi podhodnocena, proto inicioval stávkou za zvýšení mezd. Přineslo mu to však pouze propuštění z dolu. Tato událost paradoxně nastartovala jeho výjimečný život,

---

⁵⁴² Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 130–131.

⁵⁴³ Např. Stephanie SAKSON-FORD, *The Czech Americans*, [Filadelfie] 1989, s. 77.

⁵⁴⁴ Jiří KOVAŘÍK, *Chicagský starosta*, in: Muzejní listy – Vlastivědný zpravodaj Kladenska a Unhošťska, roč. II, č. 2, 1993, s. 3.

⁵⁴⁵ Státní oblastní archiv Praha, fond Sbírkka matrik Středočeského kraje, matrika narozených Kladno 27, fol 12.

⁵⁴⁶ Stanislav KRAJNÍK, *O rodu Antonína Čermáka*, in: Muzejní listy – Vlastivědný zpravodaj Kladenska a Unhošťska, roč. II, č. 2, 1993, s. 7.

⁵⁴⁷ Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 265.

⁵⁴⁸ Gustav DRNEC, *Kdo je Antonín Čermák*, Praha 1948, s. 3.

neboť se na vlastní pěst vrátil do Chicaga a začal tam podnikat.⁵⁴⁹ Usadil se ve čtvrti Plzeň.⁵⁵⁰ Vedle různých pomocných prací, které ze začátku vykonával, studoval v Chicagu také obchodní školu a práva.⁵⁵¹

V devadesátých letech 19. století provozoval povoznickou živnost s jedním potahem. Podnikání se mu časem rozrostlo na čtyřicet potahů. Převážel všechny možné věci, nejčastěji ale uhlí a dřevo. Firmu předal roku 1904 rodině, sám začal podnikat s pozemky.⁵⁵² Byl činný také v bance Lawndale National Bank a ve výpomocném spolku pro tuto oblast.⁵⁵³ V rámci české komunity se Čermák stával stále více veřejně známým, jeho další ambice tak začaly směřovat do politiky.

Čermák se oženil již v jednadvaceti letech. Jeho nevěstou se stala česká švadlena Marie Hořejšová. V prvních letech mu pomáhala v obchodě, později i v politické činnosti. Měli spolu tři dcery. V nově vznikající čtvrti Česká Kalifornie si postavili rodinný dům. Marie Čermáková se však manželova politického vrcholu nedožila, neboť 23. listopadu 1928 zemřela.⁵⁵⁴

Přestože Čermáková žena byla katolička, on sám se k tomuto táboru neřadil. Často bývá řazen mezi svobodomyšlné, ale Alex Gottfried tuto tezi částečně vyvrací.⁵⁵⁵ Zřejmá je však jeho aktivní účast v českých spolcích. Antonín J. Čermák byl členem českého lóže Praha při „zednářském“ spolku I. O. O. F. Tato lóže byla založena již roku 1886.⁵⁵⁶ Byl také činný v Sokolu Chicago. Čermák v období finanční jistoty podporoval rovněž mnoho charitativních podniků, proto dokonce roku 1910 založil Českou charitativní organizaci.⁵⁵⁷

Čermák svou politickou kariéru spojil s demokratickou stranou a volebním okrskem 12. wardy. Na počátku století pracoval v soudnictví a byl funkcionářem strany v rámci volebního obvodu. Již v roce 1902 byl zvolen do Sněmovny reprezentantů státu Illinois, kde vydržel až do roku 1908.⁵⁵⁸ Roku 1909 se stal městským radním Chicaga za oblast Lawndale,

---

⁵⁴⁹ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 38.

⁵⁵⁰ Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962, s. 368.

⁵⁵¹ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 106.

⁵⁵² Miloslav RECHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, s. 95.

⁵⁵³ Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 266.

⁵⁵⁴ Gustav DRNEC, *Kdo je Antonín Čermák*, Praha 1948, s. 4–5.

⁵⁵⁵ Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962, s. 46.

⁵⁵⁶ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 335 a 342.

⁵⁵⁷ Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962, s. 44–45.

⁵⁵⁸ Gustav DRNEC – J. V. WELCL, *Náš Čermák*, Chicago 1933, s. 10.

když porazil svého republikánského protikandidáta značným rozdílem hlasů.⁵⁵⁹ Čermák se tak zasadil o vybudování nemocnice, vyšší školy, domova mládeže či vězení.⁵⁶⁰

Na podzim roku 1912 byl zvolen vrchním bailiffem, soudním vykonavatelem, municipálního soudu, a to většinou.⁵⁶¹ Tuto pozici vykonával až do roku 1918. Poté se stal znovu radním na období tří let.⁵⁶² Když vykonával funkci vrchního soudního vykonavatele municipálního soudu, byl druhým nejvýznamnějším českým představitelem demokratické strany v Chicagu.⁵⁶³ Čermákova popularita mezi lidmi stále rostla a mohl proto pomýšlet na vyšší pozice. Roku 1922 úspěšně kandidoval na prezidenta okresu Cook.⁵⁶⁴ Čermákovo působení ve funkci prezidenta okresu Cook krajanský tisk okomentoval takto: „*Pan Antonín Čermák je mužem, na něhož jsou chicažští krajané právem hrdi, neboť vyšinul se na důležitý úřad, který nyní zastává, svou vlastní přičinlivostí, poctivou snahou a svými schopnostmi a plně dostává těžkému úkolu spravovati jeden z nejsilnějších okresů ve Spojených Státech s jeho veleměstem Chicagem a s četnými zvelebovacími projekty.*“⁵⁶⁵ V této funkci působil Čermák po tři volební období. Za jeho vedení úřadu došlo k mnoha úpravám zejména v sociální politice. Změnil třeba systém ochrany osiřelých dětí. Nechal rekonstruovat okresní chudobinec a okresní nemocnici, kde se zlepšila i nabídka poskytovaných služeb. Došlo také na opravy mnoha stovek kilometrů okresních silnic, vznik několika přírodních parků či výstavbu sportovišť např. golfového hřiště či plovárny.⁵⁶⁶

Roku 1928 přišel první velký neúspěch Antonína J. Čermáka na politické dráze. Prohrál totiž boj o křeslo v americkém senátu. Na druhé straně se však toho roku stal prvním mužem demokratické strany státu Illinois. Vše tedy pomalu směřovalo k tomu, aby se pokusil utkat o post starosty města Chicaga.⁵⁶⁷

Volby byly ostře sledované. Čermák postavil kampaň především na boji proti korupci na radnici. Republikánský starosta William Hale Thompson (1869–1944) si věřil a domníval se, že ho přistěhovalec nemůže porazit. Výsledek voleb byl však překvapující. Antonín J. Čermák získal přes 671 tisíc hlasů a Thomson necelých 477 tisíc hlasů. 194 tisíc hlasů

---

⁵⁵⁹ Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962, s. 62–63.

⁵⁶⁰ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 38.

⁵⁶¹ *Amerikán. Národní kalendář 1926*, Chicago 1925, s. 315.

⁵⁶² Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 266.

⁵⁶³ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 30.

⁵⁶⁴ Dominic A. PACYGA, *Chicago – A Biography*, Chicago 2011, s. 258.

⁵⁶⁵ *Amerikán. Národní kalendář 1926*, Chicago 1925, s. 315.

⁵⁶⁶ Gustav DRNEC – J. V. WELCL, *Náš Čermák*, Chicago 1933, s. 13–15.

⁵⁶⁷ Dominic A. PACYGA, *Chicago – A Biography*, Chicago 2011, s. 258.

představovalo tedy propastný rozdíl, doposavad největší v historii Chicaga.⁵⁶⁸ Hned po zvolení vymýšlel Čermák postupy, jak zabránit hrozícímu bankrotu města, ale především vytáhl do boje proti mafii, zejména proti gangu Ala Capona (1899–1947),⁵⁶⁹ ovládajícímu chicagské ulice. Proto vytvořil Antonín Čermák nezkorumpované útvary policie, které potíraly zločineckou infrastrukturu v Chicagu.⁵⁷⁰

V roce 1932 navštívil Antonín J. Čermák Evropu. Původní plán byl, že se pojedje léčit do Karlových Varů. Na evropském kontinentu se z jeho cesty v podstatě stala propagace nadcházející světové výstavy, která je s Chicagem spojena. Čermák se svojí družinou projel postupně tyto destinace: Lipsko, Karlovy Vary, Praha, Poděbrady, Kladno, Plzeň, Vídeň, Bratislava, Budapešť, Bystřička, Zlín, Varšava, Poznaň, Berlín, Basilej, Paříž, Londýn a Dublin.⁵⁷¹ Při příjezdu do Prahy se od Čechů dočkal triumfálního přivítání, neboť všude byly davy lidí, které ho v jeho rodné zemi přišly přivítat. Obdobného přivítání se dočkal i na Kladně, kam dorazil 10. srpna 1932. Čermák se také setkal s prezidentem T. G. Masarykem, jenž ho pozval na své letní sídlo do Bystřičky. Do Chicaga se z Evropy vrátil v září 1932.⁵⁷²

V únoru roku 1933 se Čermák nacházel v Miami na Floridě. Jedním z důvodů bylo i setkání s nově zvoleným americkým prezidentem Franklinem Delanem Rooseveltem (1882–1945), kterého sám veřejně podporoval. 15. února 1933 se na setkání v Bayfront Park objevil italský atentátník Giuseppe Zangara (1900–1933), který začal střílet na prezidentský vůz. Trefil však Čermáka a několik dalších osob. Čermák byl hned převezen do nemocnice. Prezident Roosevelt, který byl Čermákovým přítelem, ho v nemocnici navštívil. Antonín Josef Čermák k němu pronesl slavnou větu: „*Jsem rád, že jsem to byl já, a ne vy.*“⁵⁷³ Na následky průstřelu plic 6. března 1933 zemřel. Zangara byl za svůj čin popraven na elektrickém křesle.⁵⁷⁴ Dodnes existují konspirační teorie, že nechtěl zastřelit prezidenta USA, ale chicagského starostu a jeho čin měl být odplatou místní mafie.⁵⁷⁵ Americká historiografie však tyto domněnky odmítá, podle historiografů byl A. J. Čermák náhodnou obětí.⁵⁷⁶

⁵⁶⁸ Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962, s. 234–235.

⁵⁶⁹ Podrobněji Ivan BROŽ, *Čermák versus Al Capone*, Praha 1998.

⁵⁷⁰ Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020, s. 109.

⁵⁷¹ Gustav DRNEC – J. V. WELCL, *Náš Čermák*, Chicago 1933, s. 28.

⁵⁷² Gustav DRNEC, *Kdo je Antonín Čermák*, Praha 1948, s. 18–19.

⁵⁷³ *Amerikán. Národní kalendář 1934*, Chicago 1933, s. 30.

⁵⁷⁴ Jiří KOVAŘÍK, *Chicagský starosta*, in: Muzejní listy – Vlastivědný zpravodaj Kladenska a Unhošťska, roč. II, č. 2, 1993, s. 4.

⁵⁷⁵ Např. Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 71. Dominic A. PACYGA, *Chicago – A Biography*, Chicago 2011, s. 262 či Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962, s. 318–319.

⁵⁷⁶ Jiří KOVAŘÍK, *Chicagský starosta*, in: Muzejní listy – Vlastivědný zpravodaj Kladenska a Unhošťska, roč. II, č. 2, 1993, s. 4.

Krajanský tisk informoval o ztrátě velké osobnosti české Ameriky takto: „Antonín Čermák, mayor města Chicaga, dotrpěl. Zemřel jeden z nejlepších synů našeho národa. Z Miami na Floridě, kde byl léčen náš krajan, [...] došla truchlivá zpráva ráno po radiu, že tam o 6:37 ráno, dne 6. března, zemřel. Tato zpráva zarmoutí každé české věrné srdce, zarmoutí občany velkoměsta Chicaga, dotkne se bolestně celého amerického národa, neboť zesnulý Antonín J. Čermák byl vynikajícím charakterním a v každém směru řádným mužem a politikem.“⁵⁷⁷ Následoval převoz Čermákova těla v bronzové rakvi vlakem z Miami do Chicaga. Poté se konal slavnostní pohřeb prvního českého starosty Chicaga. Nechme znovu promluvit krajanský tisk: „Tělesné pozůstatky zesnulého byly převezeny z Miami na Floridě do Chicaga, kde přijaty byly veškerým obyvatelstvem se smutkem v srdcích. Mnoho tisíc lidí přišlo se naposledy podívat do tváře zesnulého starosty Chicaga, když rakev s jeho tělesnými pozůstatky byla vystavena v jeho residenci v krajanské čtvrti zvané „Česká Kalifornie“, a další nespočetné množství obyvatelstva přišlo na radnici, kde rovněž pozůstatky jeho byly vystaveny. Pohřební obřady vykonány byly v Chicažském Stadiu za účasti vysokých hodnostářů městských, státních s guvernérem Hornerem v čele a za přítomnosti osobního zástupce presidenta Roosevelta, jenž sám vzhledem ke kritickým chvílím amerického bankovníctví nemohl se vzdáliti z Washingtonu. Stadium bylo zaplněno dvacetipěti (!) tisíci lidmi do posledního místečka. Mnoho tisíc lidí tísnilo se v ulicích, jimiž se pohřební průvod ubíral na Český Národní hřbitov, kde rakev s pozůstatky Antona J. Čermáka byla uložena do rodinné hrobky. Pohřeb mayora Čermáka byl největším, jaký kdy Chicago vidělo.“⁵⁷⁸ Alex Gottfried podotýká, že se jednalo o největší pohřeb v historii Chicaga. V průvodu šlo na půl milionu osob a přes padesát tisíc lidí se s Antonínem J. Čermákem přišlo rozloučit na Český národní hřbitov.⁵⁷⁹

Brzy také v Chicagu došlo na počest českého starosty k přejmenování jedné z významných ulic. Žurnalista Rudolf Jaromír Pšenka to komentoval slovy: „Jméno jedné z největších tříd města, 22. ulice – Cermak Road – bude na všechny časy hlásati, k jakým metám vypracoval se v Chicagu český člověk.“⁵⁸⁰

Již dříve obdržel sochař Antonín Vožech (1892–1965), člen Uměleckého klubu, zakázku od správy Českého národního hřbitova na výrobu bust T. G. Masaryka a W. Wilsona

⁵⁷⁷ *Hlas*, roč. LX, 7. 3. 1933, č. 4471, s. 1.

⁵⁷⁸ *Duch času*, roč. LV, 19. 3. 1933, č. 25, s. 1.

⁵⁷⁹ Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962, s. 328.

⁵⁸⁰ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 94.

na světovou výstavu, která měla proběhnout v letech 1933 a 1934 v Chicagu. Po nešťastné smrti starosty A. J. Čermáka dostal za úkol vytvořit ještě jeho bustu, a to během jednoho měsíce. Čermákova busta byla vystavena na počest jeho památky na Českém národním hřbitově.⁵⁸¹ V září 1934 byla přemístěna do československého pavilonu na světové výstavě, kde byl odhalen ještě obraz prvního českého starosty Chicaga. Tato pietní akce byla důstojnou připomínkou této osobnosti, která se též zasadila o to, aby světová výstava mohla proběhnout v Chicagu.⁵⁸² Dnes bychom všechny tři busty významných politiků našli v kanceláři hřbitovní správy.

V následujícím roce proběhlo několik pietních akcí, které měly vzpomenout osobnost Antonína J. Čermáka. Jednou z trochu netradičních akcí byl Čermákův pamětní vlak, který byl zorganizován na jeho počest proto, poněvadž politik vytvořil pro emigrantskou dělnickou třídu v Chicagu nové možnosti.⁵⁸³ Proběhla i sportovní akce na počest A. J. Čermáka. V září 1934 se totiž konal Československý sportovní den – Čermákův memoriál –, který byl výjimečný tím, že do Chicaga dorazil fotbalový klub S. K. Kladno.⁵⁸⁴ Všechny pietní akce poukazyvaly na to, že nejen česká komunita, ale především město Chicago ztratily obrovskou osobnost, která toho mohla pro metropoli u Michiganského jezera ještě mnoho vykonat.

5.3. Politici z předměstí Chicaga

Cicero a Berwyn byly největšími obcemi s rezidenty českého původu na západ od Chicaga. Proto se také česká komunita velice brzy dostávala do rozhodujících pozic na radnicích těchto obcí. Někdy proti sobě dokonce kandidovaly české frakce republikánů a demokratů.

Josef (Joseph) Z. Kleňha (1875–1936) byl profesí právník.⁵⁸⁵ Na starostu Cicera kandidoval za republikány roku 1924. Volební boj byl velice vyrovnaný, a to nejen díky tomu, že protikandidátem se stal Rudolf (Rudolph) Hurt, také Čechoameričan. Republikánský kandidát získal 7 878 hlasů a demokrat Hurt „jen“ 6 993 hlasů. Kleňhův úřad byl však řadu let spojován s organizovaným zločinem, který mu měl dokonce pomoci k úspěchu ve volbách.

---

⁵⁸¹ Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 74.

⁵⁸² *Amerikán. Národní kalendář 1935*, Chicago 1934, s. 229.

⁵⁸³ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 88.

⁵⁸⁴ Podrobněji *Amerikán. Národní kalendář 1935*, Chicago 1934, s. 233–236. Nebo též *Památník Sparty A. B. A.*, Chicago 1934.

⁵⁸⁵ *Hlas*, roč. XXXVII, 1. 7. 1910, č. 2100, s. 6. Nebo též Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 676.

V Ciceru a okolí totiž působil slavný mafián Al Capone se svým gangem,⁵⁸⁶ na radnici Cicera pravděpodobně docházelo k úplatkářství, aby úřad s policejním oddílem nebyl vždy tam, kde ho bylo třeba.⁵⁸⁷ Kleňha přesto udržel mandát až do roku 1932. Na radnici měl vedle sebe i další osoby z české komunity: Frank Houček pracoval jako městský tajemník, Theodor Svoboda jako policejní náčelník, Henry Sandusky zastával pozici policejního soudce, Emil E. Fischer, T. M. Zasadil, Josef F. Palach byli smírčími soudci a Frank J. Petru zastával funkci předsedy školní rady.⁵⁸⁸

Následujícím starostou Cicera byl také Čechoameričan, Josef (Joseph) G. Černý, jenž byl zvolen roku 1932. Narodil se v Chicagu roku 1887. Byl členem řady spolků, např. Američtí legionáři, Sokol Slávský, zednářských loží Praha a Cicero.⁵⁸⁹ V dobovém prameni se dočteme, co především stálo za tím, že byl Černý zvolen starostou Cicera: „[...] *lid cicenský, zklamáný sliby profesionálních politikářů, zdrcený tíhou daní, stále rostoucích, nespokojený s administrací, našel v p. Josefu Černém, jehož demokratická strana nominovala na úřad starosty cicenského a který také v úterý, dne 5. dubna 1932 ohromnou většinou hlasů byl zvolen, muže, který by dovedl lidu prospěti.*“⁵⁹⁰ Černý ve volbách porazil předchozího starostu Kleňhu, a to rozdílem šesti tisíc hlasů. Ve volební kampani Černý kladl důraz na očištění radnice od úplatků a boj proti mafii.⁵⁹¹

Ve třicátých letech 20. století nalezneme v městské politice Cicera první ženu. Rose Cuchna (1889–1972) se narodila roku 1889 v Chicagu. Její otec, Edvard Havlín, přišel do Ameriky roku 1886. O rok později emigrovala do USA její matka Antonie, roz. Prepejchalová. Rose Havlínová navštěvovala katolickou školu sv. Prokopa v české Plzni. V letech 1906–1912 pracovala v závodě Western Electric v Ciceru. Po tragické smrti svého manžela Franka Cuchny (1889–1932), za něhož se vdala roku 1912, byla zvolena na období jednoho roku městskou výběřčí daní. V následujícím roce byla zvolena znovu, a to již na období tříleté. Byla velice aktivní v českých dámských spolcích a napsala také řadu článků do periodika *Národ*.⁵⁹²

---

⁵⁸⁶ Podrobněji k Al Caponovi a jeho nezákonným aktivitám v Chicagu a Ciceru např. Dominic A. PACYGA, *Chicago – A Biography*, Chicago 2011, s. 243–248.

⁵⁸⁷ Ivan BROŽ, *Al Capone: řečený „Zjizvená tvář“*, Praha 2007, s. 54–56.

⁵⁸⁸ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 218.

⁵⁸⁹ Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 267.

⁵⁹⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1933*, Chicago 1932, s. 242.

⁵⁹¹ Miloslav RECHCIGL, *Czech American Timeline: Chronology of Milestones in the History of Czechs in America*, Bloomington 2013, s. 270.

⁵⁹² Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 269.

V roce 1941 přinesl *Denní hlasatel* článek o Ciceru, jakožto největší české obci ve Spojených státech amerických. Tehdy zde žilo sedmdesát jedna tisíc obyvatel a značná část byla českého původu. Dokazuje to i soupis radních za demokratickou stranu: George Stědronský, Joseph Daněk, Leo Kasperski, Gustav O. Randa, Anton J. Krupička, Rudolph J. Krejčí, Jerry J. Viterna a Edward Grisko. Už jen z uvedených příjmení je zřejmý český původ u většiny z nich. Jediný kdo se však narodil přímo v Čechách, byl důvěrník Gustav O. Randa. Ostatní se již narodili v Chicagu nebo v Ciceru. George Stědronský byl starostou Cicera v letech 1937–1942.⁵⁹³

Roku 1925 se stal prvním starostou Berwynu Čechoameričan Frank Janda.⁵⁹⁴ K ruce mu byli Otto Pecha jako městský tajemník, J. J. Mikeš se stal policejním náčelníkem, James Boháč a James Pávek smírčími soudci a Josef Černý policejním soudcem.⁵⁹⁵ Dalšími starosty českého původu se v Berwynu stali: František (Frank) Novotný (1881–1934)⁵⁹⁶ v letech 1933–1934, Anton Janura v letech 1935–1942 (zasloužil se o výstavbu nové radnice),⁵⁹⁷ Fred J. Mraz v letech 1942–1945, William J. Kriz v letech 1947–1958.⁵⁹⁸

V roce 1925 byl v sedmi předměstích Chicaga ve funkci starosty člověk českého původu. Jednalo se o Cicero (Josef Z. Kleňha), Berwyn (Frank Janda), Lyons (John R. Hlávka), Stickney (John Loudin), Brookfield (Arthur Huebsch) a Forest View (Josef W. Nosek).⁵⁹⁹ Můžeme tedy říci, že český živel politicky ovládal před druhou světovou válkou značnou část západních předměstí Chicaga. Po druhé světové válce byla však už česká komunita ve značném úpadku, zejména v Chicagu. Američané českého původu, především třetí generace, měli od národních zvyků a české kultury odstup. Nepotřebovali se scházet a udržovat český jazyk ani povědomí o svém národnostním původu. A přestože bylo v Ciceru i Berwynu po druhé světové válce stále mnoho rezidentů českého a slovenského původu, i tak se jednalo pro českou historii Chicaga a jeho blízkého okolí o labutí píseň.

---

⁵⁹³ *Denní hlasatel*, roč. LI, 1. 5. 1941, č. 1, s. 6–7.

⁵⁹⁴ Douglas DEUCHLER, *Berwyn, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco* 2005, s. 64.

⁵⁹⁵ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 219.

⁵⁹⁶ František Novotný se narodil v Chicagu v červnu 1881 a zemřel v lednu 1934 při autonehodě. Byl velice aktivní v českých spolcích, viz Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934, s. 280.

⁵⁹⁷ Roku 1939 se zasloužil o výstavbu radniční budovu Berwynu, viz *Denní hlasatel*, roč. LI, 1. 5. 1941, č. 1, s. 7.

⁵⁹⁸ V Berwynu nalezneme menší městské parky s názvy Janura, Mraz, Kriz, které odkazují na dřívější starosty této obce, viz Lenka PROCHÁZKOVÁ, *Česká toponyma ve Spojených státech amerických se zvláštním zřetelem k českému Chicagu*, in: Jaroslav David (ed.), Ostrava 2016, s. 190.

⁵⁹⁹ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 218–219.

6. Důležité události českého Chicaga

Vývoj české komunity nepřímou ovlivňovaly události ve Spojených státech amerických a v menší míře i v českých zemích, respektive po roce 1918 v Československu. Nejmarkantnější pro české krajany bylo však dění přímo v Chicagu a blízkém okolí. V historii města Chicaga nalezneme mnoho milníků, které se zapsaly významným písmem do rozvoje tohoto velkoměsta. Některé události přímo ovlivnily české čtvrtě, jiné jen nepřímou či vůbec. Naopak české etnikum mělo i své vlastní mezníky, které se do historie města výrazněji nepromítly. K těm nejdůležitějším patřilo založení Českého národního hřbitova, české manifestace v rámci světových výstav, výstavba českých kostelů a pomníků nebo třeba návštěva Tomáše Garriguea Masaryka v květnu 1918, která úzce souvisela se vznikem samostatného československého státu. V následující části podrobněji uvádíme jen několik opravdu významných událostí, které se zapsaly, ať už tragicky či pozitivně, do historie Čechů v Chicagu. Každá z událostí většinou dokázala stmelit českou komunitu, takže náboženské, sociální nebo politické rozdíly či odlišné názory mezi jednotlivými skupinami zůstávaly většinou stranou.

6.1. Velký požár roku 1871

Velký požár v Chicagu (Great Chicago Fire) se řadí mezi světové katastrofy. Během dvou říjnových dnů shořelo na 18 tisíc budov, 90 tisíc osob přišlo o střechu nad hlavou a téměř tři sta lidí zemřelo. Rozloha zničené oblasti byla přes osm čtverečních kilometrů.⁶⁰⁰ Město Chicago tak roku 1871 zažilo svoji asi největší zkázu.

Požár vypukl 8. října 1871 večer v malé stodole patřící irské rodině O'Learyových (na adrese DeKoven 137).⁶⁰¹ Ohnisko požáru bylo tedy takřka v centru Prahy, kde žilo na 10 tisíc Čechů.⁶⁰² Dlouhotrvající sucho a prudký vítr znamenaly pro Chicago zkázu neuvěřitelných rozměrů, neboť ničivé plameny se rozšířily do značné části města. Chicago bylo tehdy postaveno z velké části jenom ze dřeva, dokonce i chodníky a dlažba na ulicích byly pouze dřevěné. Navíc hasičské jednotky likvidovaly předchozího dne požár na západní straně města,

⁶⁰⁰ Ross MILLER, *The Great Chicago Fire*, Urbana a Chicago 2000, s. 18.

⁶⁰¹ Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago, Volume III. The Rise of a Modern City 1871–1893*, Chicago 1957, s. 4.

⁶⁰² Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Z minulosti Chicaga a počátků českého Chicaga*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 17.

který pohltil čtyři bloky domů. Hasiči byli tedy vyčerpaní a na takovýto obrovský požár nebyli připraveni. Jihozápadní vítr hnal plameny na severní část města. Oheň se dostal dokonce přes řeku a značná část centra, včetně radnice, shořela. Plameny zhasly na severním cípu města, kde jim došla „potrava“. Přestože lidé zápasili s ničivým živlem dva dny, hned po ničivém ohni nastalo v Chicagu rabování a žhářství.⁶⁰³

Uveďme vzpomínku Jana Královce (1849–1931), který se narodil v Domažlicích a do USA přišel v roce 1868. Osudný den pro „dřevěné“ město Chicago popsal takto: *„Přišel 8. říjen roku 1871, nešťastný den vypuknutí velkého chicažského ohně; ve středu české kolonie povstal v dřevěné chalupě jedné Irčanky, a v krátké době zachvátil celé širé okolí. To musel bych opakovati již známou povídku, jak oheň vznikl – o té proslavené krávě, která měla býti podruhé toho večera dojena, aby měli hosté oné Irčanky mléko, jak ze zlosti a lítosti nad lidskou nepravostí vyhodila, rozbila hrnec, do kterého chtěl zlý mladík mléko nadojit, a při tom – a zde vidíme, co způsobilo ono neštěstí – i petrolejovou lampu, kterou si spustlík na své dílo svítil. Za chvíli byla stáj v plameni, po ní dřevěný domek a již se šířily plameny na všechny strany. Od onoho místa, kde neštěstí vzniklo, byla na východ Tělocvičná Jednota Sokol, na západ kostel sv. Václava a na jih Česko-Americký Sokol, každá budova jen asi dva čtverce domů od oné chatrče vzdálená. Já sám nalézal jsem se v době vypuknutí ohně v Tělocvičné Jednotě Sokol na představení českého divadla Sirotek Lowoodský. Po prvním jednání jsem viděl oknem, jak nedaleko šlehají vysoko plameny a jak již také lidé se všech stran se začínají sbíhat. I já jsem nelenil a běžel k ohni. Na Taylor ulici již hořela česká stavení Jana Koláře, Těhly a jiných krajanů. Oheň se rychle rozšiřoval, neb žhavé oharky a jiskry litaly i na dvoupatrové domy okolní, jichž dřevěné střechy od ohnivého deště brzy se vznály. Hasiči již byli na místě a hadicemi pouštěli proudy vody do ohně okny domů a stavení. Dle mého názoru měla se však chrliti voda nahoru a hasiti střechy, ale jelikož jsem neuměl dostatečně anglicky, byla moje jen myšlená rada zbytečná. Kdo ví také, zda by mě byli, i kdybych jim to byl řekl a vysvětlil bezvadnou angličtinou, poslechli. Ale dodnes jsem toho náhledu, že dle mého způsobu hašení by se byl oheň omezil jen na jižní stranu Taylor ulice. Takto ale v několika minutách šlehaly plameny již i na protější ulici, za chvíli byla i tato v jednom plameni, hasiči vytáhli z ulice Taylor a bylo zle. Že oheň se tak rychle rozšířil a tolik zhouby a škod nadělal, mělo několik příčin. Předně hasiči přišli třeba jen nepatrně, ale přece o něco osudně pozdě, jelikož byli ještě zaměstnáni hašením ohně, který vypukl 27 hodin předtím v továrně na hoblování prken, která byla v místech nynějšího Union nádraží. Hasiči*

⁶⁰³ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 217–218.

ulívali ještě poslední zbytky ohně, který strávil čtyři bloky, to jest od Adams k Van Buren a od Canal k Jefferson, a dle všeho nebyli dobře připraveni na tak blízký nový oheň. Dále bylo v tu dobu velmi sucho, neb mnoho neděl nepršelo, vše kolem bylo dřevěné, a jak se plameny šířily, povstával stále větší a větší vítr, který na všechny strany roznášel jiskry a žhavé oharky, které nesly zkázu po celém okolí, kde snadno chytly narovnané na mnohém dvoře třísky, jimiž tehdy přistěhovalci většinou topili. Když se nedala zachrániti stavení, snažili se lidé vynésti aspoň nábytek, jako např. krajan Frank Stejskal, Josef Pukner a jiní. Mnoho nábytku bylo složeno na Polk ulici, ale i odtud museli nešťastníci utíkat, aby neuhoreli, neboť povstal kotoučový vítr, jako pravý hurikán, který se přenesl i ohněm na druhou stranu řeky. Já sám vylezl jsem si tehdy na Cihlářův dům, stojící na Canal a Taylor ulici, s něhož jsem viděl to strašné divadlo, které mně pro vždy utkvělo v paměti. Bydlel jsem totiž v onom domě u sestry pana Kostnera a asi dva měsíce před tím v domě pana Josefa Koláře, který stál právě naproti onomu nešťastnému domu, v němž vypukl požár. Do spáleniště se nemohlo přes týden vkročiti pro velký žár a i roztavený kámen, z něhož zděné domy byly stavěny.“⁶⁰⁴ Pozdější podnikatel Jan Královec zmiňuje dobovou fámou týkající se krávy, která nechtěla být dojena, proto se ošívala, až srazila lampu na slámu ležící na zemi, což údajně zapříčinilo vznik velkého ohně. Příčina není zřejmá dodnes. Pravděpodobně se jednalo o náhodu, ale existují i názory, že šlo o úmyslné žhářství.

Poněvadž dům O'Learyových sousedil s českou hospodou Křenkových, existovala také domněnka, že některý host, který se byl venku nadýchat čerstvého vzduchu, mohl omylem odhodit nedopalek cigarety do otevřeného okénka u chléva.⁶⁰⁵ Ať je pravda jakákoliv, nová výstavba Chicaga přinesla i mnoho pozitivního. Lidé nacházeli pracovní místa ve stavebnictví a město se rozvíjelo snad ještě rychleji než dříve. Jedním z Čechů, kterým výstavba města přinesla práci, byl již zmíněný Jan Královec, neboť pracoval ve stavebním průmyslu. Roku 1873 dokonce založil společně s Janem Waskou (snad 1847 – 1910) první českou stavební společnost. Začínali s jedním učedníkem, později přibrali druhého, kterým byl Královcův bratr Jakub (1858–1934), jenž přišel do Chicaga právě za sourozencem, a to kvůli práci. V roce 1874 zavládla ve stavebnictví krize, jejímž následkem Waska z nedávno založené společnosti vystoupil a přesunul se do státu Missouri. Královec však krizi překonal a začal od roku 1881 spekulovat s pozemky v české Plzni a později především v České Kalifornii. Podnikání se mu dařilo, proto mohl roku 1890 založit první českou pivovarní společnost.

---

⁶⁰⁴ Vzpomínky Jana Královce, cit. dle Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 220–221.

⁶⁰⁵ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 11.

Královec myslel i na jiné, neboť ve své závěti odkázal svůj majetek několika dobročinným ústavům v USA i v Čechách.⁶⁰⁶

Ohnisko velkého požáru v Chicagu bylo sice v české čtvrti, ale oheň se za pomoci jihozápadního větru dostal zejména na severní část města, tedy mimo české osídlení. Učitel Martin Kubín byl jediným Čechem, který zahynul při této katastrofě. Údajně spatřil hořící město a úlekem dostal srdeční mrtvici.⁶⁰⁷ Přestože lehlo popelem jenom málo domů české komunity, nalezneme desítky osob českého původu, které neměly takové štěstí jako ostatní. Uvedme ještě několik dobových záznamů zaznamenávajících smutné osudy: *„Těžce dolehla chicažská ohňová katastrofa však zejména na Čechy, usazené na severní straně města, na východ od Halsted ul. Na bývalé Michigan ulici, mezi ulicemi State a Dearborn, blíže State, provozoval sedlářství a povoznictví Vojtěch Škliba, první český vystěhovalec do Chicaga, pokud se nám podařilo až dosud vypátrati. Ten přišel za ohně o všechn majetek. Stokař a zaváděč potrubí Karel Kostlivý, jenž založil již. r. 1862 samostatnou firmu na Kinzie ul. při Wells ul., sice nevyhořel, ale utrpěl značnou škodu tím, že za jeho nepřítomnosti v domě, odkud odvezl manželku s dětmi, peřinami a několika kusy nábytku do okolí ulic Halsted a 16., mu chicažská spodina dílnu i příbytek úplně vydrancovala. Popelem lehly na Orchard ulici domky rodin Barcalovy, Pádeckého a Sadílkovy, které zachránily jen skrovnou část domácího zařízení. Stejný osud potkal na těžce ulici bydlícího Matěje Svátka, výrobce doutníků s krámkem na severní Clark ulici, mezi ulicemi Schiller a Goethe, i jeho bratra Jana, jenž u něho pracoval, krejčího a střihače Bečváře, rovněž dávno na severní straně Chicaga usazeného. Rodiny Barcalova a Pádeckého našly dočasné přístřeší v bytě rodiny Legrovy v chicažské Praze, několik českých rodin se uteklo do příbytku rodiny Trsovy na Taylor ul., jiné přijal do svého nového třípatrového dřevěného domuna Bunker ul. při Desplaines ul. krejčí Václav Topinka, např. rodinu Slachovu.“*⁶⁰⁸ Z poslední části citovaného úryvku vidíme, že Češi si uměli podat pomocnou ruku, když bylo v nouzi potřeba.

Roku 1873 se dostal do USA cestovatel a spisovatel Josef Štolba. Při svém ročním pobytu navštívil i Chicago, které ho naprosto fascinovalo tím, jak rychle se město oklepalo z ohnivě katastrofy. Štolba popsal Chicago roku 1873 a přemýšlel nad tím, jak mohlo toto město z velké části vyhořet: *„Domy v srdci města jsou velmi krásné a bohaté. Zevnějšek jest z tesaného kamene a neb docela ze železa, avšak vnitřek za to překvapuje tím více. Jest totiž*

---

⁶⁰⁶ Jaroslav KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 160.

⁶⁰⁷ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 225.

⁶⁰⁸ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 225–226.

úplně dřevěný. Když četl jsem r. 1871 o hrozném onom požáru, jenž zničil tisíce domů, nešlo mi to do hlavy, a když viděl jsem v Chicagu r. 1873 ještě ohromné zříceniny velkolepých domů kamených [!], nemohl jsem pochopiti, jak bylo možno, že domy takové nebyly sto [!], odolati ohni. Brzy došel jsem však vysvětlení. Viděl jsem totiž v Chicagu stavěti mnoho domů, jichž facada byla roztomilá, buď kamená [!] neb železná, jež však uvnitř vypadaly jako dřevěné klec. [...] Zato však staví se náramně rychle. Parní stroj vytáhne kámen a všechny ostatní věci snadno nahoru a pak není divu, že za 14 dní vyroste dům z přízemku do třetího patra. [...] Co dále vysvětluje, že požár r. 1871 mohl nabýti takých rozměrů, jest, že většina ulic je dlážděna dřevěnými kostkami. [...] A nezdá se, žeby [!] zkušenost, jižto dožili se Američané ve velkém onom požáru, byla je napravila. V dlažbě aspoň zůstali při starém; většinu ulic svých dláždí posud, jako dříve, dřevěnými kostkami. Pohodlí je v chicagských domech jako v Americe vůbec veliké. V každém skoro velikém a vysokém jest vytahovací stroj, elevator, jenž pomůže ti do kteréhokoliv poschodí takřka v okamžiku; a nechcešli [!] použítí elevatoru, máš v přízemku dalekomluvy. Na příhodném místě v průjezdu nalezněš několik otvorů s vyčnívajícími okraji a s jmény nájemníků; přiložíš ústa, zavoláš si na toho, s nímž mluvití chceš, nechť je v kterémkoliv poschodí, pak přiložíš ucho, a smluvil jsi se, aniž bys byl musel schodům se i jen přiblížiti. Praktičtí lidé ti Američané, neníliž [!] pravda?“⁶⁰⁹ Štolba si vedle rozmanitého stavebního ruchu v Chicagu všimá také moderních technických pomůcek, které se v nově postavených domech po velkém ohni začaly objevovat. Možná to bylo štěstí v neštěstí, neboť Chicago ve velice krátkém časovém úseku obnovilo značnou část poničeného města a výrazným způsobem ukázalo, že je opravdu nejen průmyslovým centrem Středozápadu.

6.2. Český národní hřbitov

V současném Chicagu není asi větší místo paměti české komunity, než je Český národní hřbitov. Tato instituce sídlí na adrese 5255 North Pulaski Road. Jedná se o severní oblast směrem od centra velkoměsta. Hřbitov stále funguje, i když české etnikum, respektive Američané s českými kořeny, není již jediné, které zde pohřbívá. V roce 2006 byl hřbitov zařazen na Národní seznam historických míst Spojených států amerických.⁶¹⁰

---

⁶⁰⁹ Josef ŠTOLBA, *Za oceánem III., V Severní Americe*, Praha 1876, s. 90–92.

⁶¹⁰ Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 9.

Zaměříme se nyní na historii Českého národního hřbitova. Impulsem k jeho založení tohoto byla poměrně překvapivá událost, která se stala v létě 1876. Farář Josef Molitor totiž nechtěl povolit pohřeb na česko-polském katolickém hřbitově, protože se nebožka Marie Šilhánková údajně před smrtí nevyzpovídala. Přestože se jednalo o osobu, jež byla celý život praktikujícím katolíkem. Pohřeb nakonec proběhl na obecním hřbitově Graceland.⁶¹¹ Byla to jedna z větších rozepří mezi katolíky a svobodomyšlnými, která začala v české komunitě eskalovat. V lednu 1877 navrhl František Boleslav Zdrůbek vznik národního hřbitova v Chicagu. Mnoho krajanů, a především českých spolků tato myšlenka oslovila. Začaly se proto hledat finanční prostředky a ideální poloha pro vznik hřbitova.⁶¹² 12. března 1877 došlo k oficiálnímu založení hřbitovního spolku. Předsedou se stal František Pracna, který byl jinak členem Česko-dělnického podporujícího sboru. Zapisovatelem byl zvolen Prokop Hudek a také se na této první schůzce domluvilo, že všechna spolková setkání budou veřejně přístupná.⁶¹³ Poté začalo hledání vhodného pozemku. Nakonec spolek zakoupil parcely v hodnotě deset tisíc dolarů o rozloze dvaceti hektarů několik kilometrů severně od Chicaga v obci Jefferson.⁶¹⁴ Ta tehdy byla ještě samostatná (až roku 1889 se stala součástí Chicaga). Starousedlíci nebyli zrovna nadšeni, že v jejich městečku vznikne český hřbitov, proto se snažili tento podnik zhatit. Právník hřbitovnímu spolku poradil, ať co nejdříve začnou pohřbívat a případně se nebojí soudní pře. K prvnímu pohřbu došlo tedy již 1. července 1877. Jednalo se o malé dítě, teprve nemluvně, z rodiny K. Brady. Druhý pohřeb proběhl 2. srpna 1877, a znovu šlo o dětský pohřeb – Annu Bicanovou. Hřbitovní spolek naštěstí našel brzy společnou řeč s mnohými nespokojenými obyvateli Jeffersonu, soud navíc skončil ve prospěch české strany.⁶¹⁵ Proti vzniku, respektive oficiálnímu fungování Českého národního hřbitova nemohl už nikdo nic namítat.

---

⁶¹¹ František Boleslav ZDRŮBEK, *Dějiny Česko-národního hřbitova v Chicagu, Illinois – od jeho založení 1877, do jeho 25leté jubilejní slavnosti 1902*, Chicago 1902, s. 5. Nebo též Helen A. SCLAIR, *Ethnic Cemeteries: Underground Rites*, in: Melvin G. HOLLI – Peter d' A. JONES (edd.), *Ethnic Chicago – a multicultural portrait*, Grand Rapids 1995, s. 623.

⁶¹² John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 10–12.

⁶¹³ Rudolf JANDA, *Sedmdesátipětileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátipětileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952, s. 12–13.

⁶¹⁴ John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 16.

⁶¹⁵ Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 14–15.

Dne 2. září 1877 došlo k slavnostnímu otevření Českého národního hřbitova (Bohemian National Cemetery). Ilustrujme si toto slavnostní otevření úryvkem z dobových pramenů: „[...] odbývala se velkolepá národní slavnost, největší toho druhu v Chicago v tom roce, při níž byl hřbitov odevzdán českému obecenstvu. Průvod městem zahrnující všechny národní spolky chicagské, vyjma kostelní, čítal na 4000 osob a vlak vezoucí účastníky na hřbitov měl 25 vozů. Mimo to jely nesčetné soukromé povozy silnicí ku hřbitovu. Pěvecká společnost „Lyra“ zapěla, Fr. B. Zdrůbek měl slavnostní řeč, v níž odevzdal jmenem výboru hřbitovního hřbitov obecenstvu a účelu jeho. V krásném pořádku odbyla se slavnost a všichni účastníci byli nadšení radostí nad provedením nákladného národního podniku tak zdařile. Pro národní život Čechů chicagských byla slavnost ta krásnou příležitostí sblížení se spolků i jednotlivců.“⁶¹⁶ Po úspěšné prezentaci Českého národního hřbitova musel však sbor hřbitovní pracovat dále, neboť musela např. vzniknout pravidla pro pohřbívání. Také došlo k výstavbě domku pro hrobníka za čtyři sta dolarů. 1. listopadu 1877 proběhl první veřejný pohřeb. První zde pohřbenou ženou byla Anna Hubáčková. Stavitel Jan Beneš vytvořil také základní strukturu cest pro vozy a místa pro pohřbívání. Pro dětské hroby byla vykázána zvláštní řada.⁶¹⁷ Roku 1878 došlo k výstavbě hrobky. Hřbitovní sbor znovu využil spolupráci s Janem Benešem. Stavba stála přes osm set dolarů. Pokládání základního kamene dne 21. července 1878 se znovu stalo velmi úspěšnou manifestací české komunity.⁶¹⁸

V následujících letech došlo k výstavbě několika budov, které měly zlepšit celkové fungování Českého národního hřbitova. Hřbitov se měl stát velmi reprezentativním místem a také určitou oázou klidu. Roku 1880 byla postavena kamenná brána, kterou navrhl a vystavěl opět Jan Beneš. O třináct let později byla vstupní brána přestavěna dle návrhu Jana Křivánka. Stavba je v novogotickém stylu s viktoriánskými prvky. Roku 1906 byla ještě rozšířena o čekárnu a umývárny dle návrhu architekta Antonína F. Rusého. Přístavba stála skoro čtrnáct tisíc dolarů.⁶¹⁹ Došlo také k výstavbě skleníku, a to roku 1885. Již o rok dříve se začalo uvažovat o vzniku drobného pomníku profesoru Ladimíru Klácelovi (František Matouš

---

⁶¹⁶ *Amerikán. Národní kalendář 1879*, Chicago 1878, s. 150.

⁶¹⁷ John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicago, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 21.

⁶¹⁸ Rudolf JANDA, *Sedmdesátipětileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátipětileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952, s. 27–29. O slavnosti podrobněji též *Amerikán. Národní kalendář 1879*, Chicago 1878, s. 151–153.

⁶¹⁹ Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 38–39.

Klácel).⁶²⁰ K jeho odhalení došlo 26. července 1885 a znovu se jednalo o velkou událost pro českou komunitu: „Byla to slavnost velmi dojemná a české naší [!] metropole zajisté důstojná. Na tisíce lidí sešlo se, aby přítomni byli odhalení pomníku velikému učiteli našemu, Lad. Klácelovi. Již zrána braly na se ulice Čechy obydlené tvářnost sváteční, neb tu a tam objevovaly se prapory – prapory červenobílé. [...] Jakmile vlaky dovezly ohromné množství Čechů na hřbitov a hudba zahrála národní píseň, po té zapěl smíšený sbor Lumír krásnou píseň, která i velmi precísně byla provedena, a skládány byly na pomník věnce. První věnec darovali Čechové Belle-Plainští, pak paní Paldová z Cedar Rapids, a damský sbor Vlasta.“⁶²¹ Doplňme k tomu, že mramorovou bustu na žulovém podstavci vytvořil sochař František Hess. Při slavnostním odhalení pronesl řeč František Boleslav Zdrůbek, kterého si mělo vyslechnout neuvěřitelných deset tisíc návštěvníků.⁶²²

29. května 1892 došlo k dalšímu odhalení pomníku na Českém národním hřbitově, tentokrát se jednalo o veterány občanské války. Slavnostního ceremoniálu a především průvodu se zúčastnilo několik tisíc osob. Většina českých spolků byla zastoupena ve slavnostním průvodu, ale největší ohlas sklidily vojenské oddíly, které ve svých stejnokrojích zářily při průchodu městem.⁶²³ Na hřbitově řečnilo několik osob, mimo jiné i starosta Chicaga Carter H. Harrison či předseda hřbitovního spolku Josef Matoušek, který anglicky pronesl: „*Jsme Američany a milujeme naši novou vlast nejen slovy, nýbrž i skutky, jak pomník tento dokazuje*“.⁶²⁴ Pro zajímavost ještě doplňme, že na pomníku nalezneme dva české nápisy. První text objevíme pod postavou vojáka americké Unie, kde je vytesáno „PRO NOVOU VLAST“. Na podstavci je pak deska, která nese dedikaci „Českým rekům 1861–1865“. Vedle pomníku je ještě pamětní deska, kde je uvedeno osmnáct českých osob, které jsou pohřbeny na Českém národním hřbitově a zúčastnily se americké občanské války.

---

⁶²⁰ *The Centennial of the Bohemian National Cemetery Association of Chicago, Illinois*, Berwyn 1977, s. 54 a 58.

⁶²¹ *Amerikán*, roč. X, 29. 7. 1885, č. 45, s. 2.

⁶²² Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 22.

⁶²³ Rudolf JANDA, *Sedmdesátipětileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátipětileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952, s. 69–70.

⁶²⁴ John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 78.

25. prosince roku 1898 proběhl pohřeb Josefa Matouška, jednoho z neaktivnějších pracovníků hřbitovního spolku (několik let byl přímo předsedou), který měl opravdu značné zásluhy na tom, že byl Český národní hřbitov velkou chloubou české komunity.⁶²⁵

Hřbitov se rok od roku rozšiřoval (např. byla postavena nová hrobka);⁶²⁶ přibývali členové hřbitovního sboru (docházelo samozřejmě k obměnám na různých spolkových postech) a také stoupal počet členských spolků⁶²⁷ z české komunity, neboť stále více Čechů se chtělo podílet na tomto projektu. Na přelomu století bylo na hřbitově pohřbeno už více než 13 400 osob.⁶²⁸ Roku 1901 se začalo uvažovat o výstavbě prvního českého krematoria.⁶²⁹ Přestože hřbitovní spolek každoročně rozdával ze svých zisků charitativní dary, ozvali se i tací, kteří se domnívali, že je to málo. Citujme proto krajanský týdeník *Květy americké* z roku 1901: „*Poslední dar správy Národního hřbitova – věnovaný asi půl tuctu tak zvaných svobodomyšlných škol v Chicagu, jest vlastně almužnou. Či je snad těch \$200 – povolených ku vzdělávání mládeže v duchu českém něčím více?*“⁶³⁰ Pisateli, uvedenému pod zkratkou R. R., šlo jistě o dobrou věc, neboť české svobodomyšlné školy fungující pouze o víkendech v dětech udržovaly český jazyk a vštěpovaly jim zvyky z rodné země, přesto patrně nezvoli nejšťastnější formu. V jedné části svého textu sice chválí projekt Českého národního hřbitova, v další však hořekuje nad tím, jestli bude v budoucnu vůbec koho na hřbitov pohřbívat. Z jeho slov je zřejmá obava týkající se asimilace české komunity v Americe. V následujícím roce věnoval hřbitovní sbor školám v Chicagu o sto dolarů více; je tedy možné, že text padl na úrodnou půdu.⁶³¹ Roku 1902 se hřbitov navíc razantním způsobem rozšířil, neboť nové pozemky v hodnotě šedesáti tisíc dolarů měly rozlohu dvaceti čtyř hektarů. Hřbitov byl také rozdělen do několika celků a mezi těmito sekcemi byly vytvořeny rovnoběžné cesty, které nesly jména českých velikanů: Komenský, Klácel, Hus a Havlíček. Dva ještě nesly

---

⁶²⁵ Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910, s. 672.

⁶²⁶ Podrobněji Rudolf JANDA, *Sedmdesátipětileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátipětileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952, s. 88–89.

⁶²⁷ Roku 1901 jich bylo zapsáno 41, viz František Boleslav ZDRŮBEK, *Dějiny Česko-národního hřbitova v Chicagu, Illinois – od jeho založení 1877, do jeho 25leté jubilejní slavnosti 1902*, Chicago 1902, s. 132.

⁶²⁸ Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 15.

⁶²⁹ John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 124.

⁶³⁰ *Květy americké*, roč. I, 17. 1. 1901, č. 12, s. 2.

⁶³¹ John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 119.

pojmenování Národní a Nábřeží. Kolmé uličky byly uspořádány číselně dle amerického zvyku.⁶³²

V historii české komunity nalezneme mnoho úspěšných obchodníků, politiků či umělců, ale osob s tragickým koncem. Jedním z takových smutných případů je i osud české dívky Elišky Paroubkové (Elsie Paroubek). Její příběh zde uvádíme, neboť byla pohřbena na Českém národním hřbitově. Eliška „Elsie“ Paroubková (1906–1911) byla 8. dubna 1911 unesena. Policie vyhlásila intenzivní pátrání nejen po městě Chicagu, ale i v okolních státech, Wisconsinu a Minnesotě. 9. května 1911 však byla dívka nalezena mrtva.⁶³³ Krajanský tisk o tom informoval takto: „*Eliška Paroubkova z Chicaga, jež zmizela před pěti týdny, nalezena byla v drenážním průplavu nedaleko stavidel u Lockport, Ill., a stotožněna nade všecku pochybnost. Obdukci bylo zjištěno, že dívka byla znásilněna a zadušena a teprve potom do průplavu vhozena. Dle náhledu lékařů nebyla ve vodě déle nežli dva týdny. Na vypátrání bestiálního vraha vypsáno jest \$1,000 odměny.*“⁶³⁴ Pohřeb proběhl 11. května 1911 a navštívilo ho přes dva tisíce osob. Rakev Elišky Paroubkové neslo osm holčiček v bílých šatičkách. Pohřební květiny poslalo mnoho osob nejen z české komunity, mezi nimi např. starosta Harrison a český právník a politik Adolph Joachim Sabath. Pohřební řeč pronesl Jaromír Pšenka.⁶³⁵ Text na náhrobku zní takto: „*Zde odpočívá ELIŠKA PAROUBEK. Tragická oběť Chicagské bezpečnosti a lidské vášně. Zem. v Stáří 4 roky. Roku 1911.*“ Případ únos a vražda Elišky Paroubkové nebyl vyřešen, přestože chicagská policie měla několik podezřelých. Chyběli však důkazy. Dodnes není zřejmé, kdo byl pachatelem.

V kalendáři *Amerikán* na rok 1911 je zaznamenán únos další české dívky. Tento netradiční příběh se šťastným koncem působí sice věrohodným dojmem (v textu je uvedeno „*věrně dle skutečnosti*“), ale nikde jinde v krajanském tisku se o tomto případu nepíše, proto se pravděpodobně jedná o beletristickou fikci.⁶³⁶ Josefa „Pepička“ Šajnostová byla unesena roku 1888 v Nebrasce ve věku pouhých dvou let a nalezena až po osmnácti letech v Chicagu, tedy o dva státy dále. Když se navrátila ke své české rodině, musela se nejprve naučit česky, poněvadž žena, která ji unesla, mluvila pouze anglicky a Josefu pojmenovala Lila. Pravdu o

---

⁶³² Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 18–19.

⁶³³ Informace nejen o hrobech je možné čerpat na americké databázi Find a Grave. Viz profil Eliška “Elsie” Paroubek [online, cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.findagrave.com/memorial/19844142/eli%C5%A1ka-paroubek>.

⁶³⁴ *Osvěta americká*, roč. XVIII., 17. 5. 1911, č. 43, s. 10.

⁶³⁵ *Chicago Examiner*, roč. IX, 12. 5. 1911, č. 102, s. 2.

⁶³⁶ Růžena Rosická ve své klasické práci *Dějiny Čechů v Nebrasce* vnímá tento příběh jako pravdivý. Podrobněji Růžena ROSICKÁ, *Dějiny Čechů v Nebrasce*, Omaha 1928, s. 248–252.

svém českém původu se Josefa Šajnostová dozvěděla až po úmrtí své údajné maminky.⁶³⁷ Co však můžeme s jistotou doložit, je případ nezletilé české dívky, která se svým milencem utekla z Čech do Chicaga roku 1893. O dva roky později se však vrátili zpět a její manžel (v Chicagu došlo ke sňatku) byl odsouzen za údajný únos.⁶³⁸ Vraťme se však na Český národní hřbitov.

Roku 1911 zastihla českou komunitu ještě jedna smutná zpráva, a to úmrtí novináře Františka Boleslava Zdrůbka, největší osobnosti svobodomyšlného tábora v Chicagu. „*V pondělí dne 11. září byl p. Zdrůbek ještě v redakci, kam denně asi na hodinu dojížděl. V poledne, krátce po tom, když se navrátil domů, klesl k zemi, jsa raněn mrtvicí. Žil pak ještě 63 hodiny ale v úplném bezvědomí, a smrt jeho podobala se usnutí. Tak si vždy přál zemřítí.*“⁶³⁹ Zdrůbek zemřel 14. září 1911; jeho pohřeb proběhl o tři dny později. Krajanský tisk o pohřbu referoval takto: „*České Chicago se rozloučilo se s nestorem česko-amerického novinářství Fr. B. Zdrůbkem velkolepou, tklivou slavností pohřební, jaké snad dosud v české Americe nebylo rozsahem a upřímností. Tisíce českého lidu prošlo v budově Č. S. P. S. za nedělního dopoledne od 9. do půl 12. hod. kolem rakve, v níž spočívalo tělo muže, jehož jméno po tolik desetiletí bylo spjato s česko-americkým národním a kulturním životem. [...] Dvorana byla i s galerií naplněna do posledního místa.*“⁶⁴⁰ Poté následovalo rozloučení v podobě několika slavnostních řečníků, většinou zástupců z mnoha českých spolků. Po skončení pietního aktu vyrazil průvod s rakví z české Plzně směrem k Českému národnímu hřbitovu. Nechme ještě jednou promluvit dobový tisk: „*V předu průvodu kráčely dívky z českých svobodomyšlných škol v průvodu svých učitelek a učitelů. Děvčátka oblečena byla v bílé šatečky se smutečnickými páskami na pažích. Za dlouhou řadou školních dítek a za kočáry s květinami kráčeli členové Svobodné Obce v plném počtu, se smutečnými odznaky na pažích. Zvolený výbor ze členů Svob. Obce šel kolem vozu s rakví špalírem. Za rakví ubírali se členové Sokola Slovanské Lípy, za nimi pak kočáry se členy rodiny, přáteli a kočáry pro členy Svobodné Obce. Čtyřiapadesát kočárů vyprovázelo pohřební vůz, na cestě k hřbitovu. [...] Když přijel průvod s rakví, bylo lidstva kolem pomníku Klácelova, před jehož tváří rakev na svém katafalku stála, kolem dokola na prostranství i na trávníku mezi hroby do tisíců. Pěvci zapěli smuteční sbor, načež vystoupil p. Jan Pecha jakožto osobní přítel zesnulého a zástupce sboru Česko-Národního Hřbitova a srdečnými slovy vzpomněl toho, že české Chicago jest*

⁶³⁷ Podrobněji *Amerikán. Národní kalendář 1911*, Chicago 1910, s. 197–205.

⁶³⁸ Podrobněji Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 238–248.

⁶³⁹ *Amerikán. Národní kalendář 1913*, Chicago 1912, s. 231.

⁶⁴⁰ *Slavie*, roč. 50, 22. 9. 1911, č. 3280, s. 2.

zesnulému muži povinnou vděčností za to, že dnes má svoji chloubu, jeden z nejkrásnějších hřbitovů v Chicagu, neboť od něho vyšel podnět k tomuto podniku.“⁶⁴¹ František Boleslav Zdrůbek byl zastáncem pohřbu žehem, proto byl převezen na nedaleký hřbitov Montrose, kde byla jeho mrtvola v krematoriu spálena.⁶⁴² Žeh proběhl 19. září 1911 a druhý den poté byl Zdrůbkův popel uložen pod náhrobní kámen na Českém národním hřbitově, kde se již nacházel popel jeho zesnulé ženy.⁶⁴³

Pravděpodobně nejkrásnější stavbou na Českém národním hřbitově je kolumbárium, jenž mělo být původně jen krematoriem. Roku 1912 došlo k odsouhlasení jeho výstavby za třicet pět tisíc dolarů.⁶⁴⁴ Stavba se však značně prodražila, neboť konečná částka činila něco málo přes sto tisíc dolarů. Základní kámen prvního českého krematoria byl položen 7. prosince 1913 a slavnostní řeč pronesl Jan Pecha. Stavbu neorenesančního stylu navrhl architekt František Randák.⁶⁴⁵ 6. listopadu 1914 bylo krematorium otevřeno.⁶⁴⁶ Ještě toho roku proběhl první žeh. Jednalo se o básníka Josefa Bezděka (1878–1914), který se upil k smrti.⁶⁴⁷ V roce 1915 došlo k úpravě první části kolumbária a v následujících letech se prostory rozšiřovaly a upravovaly. Za dekorativním stylem kolumbária stál John Anton Mallin⁶⁴⁸ (Jan Antonín Malinkovic).⁶⁴⁹ Vnitřní výklenky v kolumbáriu jsou bohatě zdobené fotografiemi, vlajkami i dalšími předměty připomínající ty, jejichž popel je zde uchován.⁶⁵⁰ Tato netradiční pieta dělá z českého kolumbária v podstatě folklorní muzeum. Navíc spojení kaple, kolumbária a krematoria je v rámci Chicaga naprosto unikátní.⁶⁵¹

Na přelomu července a srpna 1915 proběhlo na Českém národním hřbitově více než sto pohřbů. Havárie výletního parníku Eastland se totiž razantním způsobem propsala i do historie české komunity.⁶⁵² V následujících letech došlo na hřbitově k další výstavbě,

---

⁶⁴¹ *Amerikán. Národní kalendář 1913*, Chicago 1912, s. 237.

⁶⁴² *Slavie*, roč. 50, 19. 9. 1911, č. 3279, s. 1.

⁶⁴³ *Amerikán. Národní kalendář 1913*, Chicago 1912, s. 238.

⁶⁴⁴ Podrobněji Rudolf JANDA, *Sedmdesátipětileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátipětileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952, s. 144.

⁶⁴⁵ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 231.

⁶⁴⁶ Tomáš ČAPEK, *Naše Amerika*, Praha 1926, s. 500.

⁶⁴⁷ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016, s. 218.

⁶⁴⁸ V českých dobových pramenech psán také jako J. A. Malín, viz např. John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 199.

⁶⁴⁹ Podrobněji Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 53–59.

⁶⁵⁰ Camilo José VERGARA – Timothy J. SAMUELSON, *Unexpected Chicagoland*, New York 2001, s. 47–48.

⁶⁵¹ Helen A. SCLAIR, *Ethnic Cemeteries: Underground Rites*, in: Melvin G. HOLLI – Peter d' A. JONES (edd.), *Ethnic Chicago – a multicultural portrait*, Grand Rapids 1995, s. 625–626.

⁶⁵² Podrobněji např. Jaroslav KRÍŽ, *Havárie parníku Eastland. Černý den v dějinách českého Chicaga*, *Dějiny a současnost*, 2021, roč. XLIII., č. 6, s. 40–41.

tentokrát především administrativních budov, neboť vznikla nová úřadovna a také skleníkové prostory prošly obměnou.⁶⁵³

26. září roku 1926 byl odhalen pomník vysloužilcům ze španělsko-americké války. Znovu se organizoval průvod směřující z České Kalifornie ke hřbitovu (část cesty byla však uskutečněna vlakovou dopravou). Průvod vedl František Stejskal, účastník americké občanské války. Pomník je vytesán z žulového balvanu, který byl dovezen z Wisconsinu. Socha vojáka je z jednoho kusu bronzu. Autorem je sochař Theodore A. R. Kitson z New Yorku.⁶⁵⁴ O rok později, na paměť 50. výročí Českého národního hřbitova, byla postavena socha Matky před kolumbáriem. Autorem je česko-americký sochař Albín Polášek (1879–1965).⁶⁵⁵

Na hřbitově bylo ke konci roku 1929 dle statistiky pohřbeno už více než padesát čtyři tisíc osob a od fungování krematoria spáleno už více než tisíc pět set osob.⁶⁵⁶ Hřbitov se i v následujících letech zvětšoval a určitým způsobem zkrášloval (dodnes každoročně probíhá např. den zdobení hrobů). Na Českém národním hřbitově nalezneme mnoho větších hrobů a především rodinných hrobek, které byly stavěny i s jistou uměleckou ambicí.⁶⁵⁷ Došlo i k výstavbě dalších pomníků: pomník loží Odd Fellows a Rebekah vznikl v roce 1937, pomník veteránům první a druhé světové války byl postaven k výročí hřbitova roku 1952, v roce 1960 bylo postaveno Masarykovo pamětní mausoleum, které se později rozšířilo o křídla Edvarda Beneše a Milana Rastislava Štefánika.⁶⁵⁸ V roce 2009 dokonce vzniklo kolumbárium pro fanoušky baseballového klubu Chicago Cubs, což potvrzuje fakt, že dnes už není Český národní hřbitov určen striktně jen Čechům, respektive Američanům s českými kořeny. Mezi náhrobky nalezneme mnoho jmen, jež prozrazují, že se zde nechávali pohřbívat také Slováci.

Hřbitov je především prostorem, kde v průběhu posledních sto padesáti let spočinula značná část české komunity. Některé osobnosti jsme zmínili, na mnoho jiných nezbyl prostor, proto uveďme ještě několik jmen jedinců, kteří zde spočinuli ve druhé polovině dvacátého století: jednalo se např. o Alici Garrigue Masarykovou (1879–1966), Petra Zenkla (1884–

---

⁶⁵³ John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicago, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927, s. 254–255.

⁶⁵⁴ *The Centennial of the Bohemian National Cemetery Association of Chicago, Illinois*, Berwyn 1977, s. 532.

⁶⁵⁵ Rudolf JANDA, *Sedmdesátipětileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátipětileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952, s. 248–249.

⁶⁵⁶ Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930], s. 24 a 27.

⁶⁵⁷ Například sochař Josef Mario Korbel pro rodinu Beránkovu postavil monumentální hrob s bronzovou sochou, který pojmenoval *Rezignace*. Podrobněji Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 68–69.

⁶⁵⁸ Podrobněji *The Centennial of the Bohemian National Cemetery Association of Chicago, Illinois*, Berwyn 1977, s. 533, 553–569.

1975), Vlastu Adélu Vrázovou (1900–1989) či Milana Hodžu (1878–1944), jehož ostatky byly později převezeny na Slovensko. Český národní hřbitov je opravdu jedinečným místem paměti a výraznou českou stopou nejen v rámci historie, ale i současnosti města Chicaga.

6.3. Světová výstava roku 1893

Světová výstava roku 1893 v Chicagu proběhla na počest 400. výročí objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem. Trvala od 1. května do 30. října 1893 a navštívilo ji přes dvacet sedm milionů osob. Počet vystavovatelů činil padesát tisíc z padesáti zemí. Než se rozhodla vláda USA pro pořádání výstavy v Chicagu, uvažovalo se ještě o New Yorku, Filadelfii, St. Louis, Cincinnati či Washingtonu. Chicago bylo finančně nejlépe připraveno, proto v dubnu 1890 podepsal prezident Spojených států Benjamin Harrison zákon o pořádání kolumbovské výstavy na jaře a v létě roku 1893 v Chicagu.⁶⁵⁹

Přípravy na světovou výstavu zajistily obživu mnoha občanům Chicaga. Určitě mezi nimi bylo i mnoho Čechů, jako například Frank Fuka (narozen 1871 v jihočeské vesničce Křída), který přišel do Chicaga již roku 1888. V Českých Budějovicích se vyučil štukatérství, ale v tomto oboru se v Chicagu nemohl nejdříve uchytit: „...začal pracovati jako barvíř, později co modelář. V roce 1890, když tu započaly přípravy na Columbijskou výstavu, podařilo se mu získati práci ve vlastním oboru, a tak pracoval na výstavišti 26 měsíců.“⁶⁶⁰ Hlavním architektem výstavy se stal Daniel H. Burnham (1846–1912), který se se svými spolupracovníky rozhodl, že všechny výstavní budovy a dekorativní umělecké prvky budou utvořeny v jednotném duchu neoklasicismu. V Jacksonově parku, kde výstava probíhala, vzniklo tak sněhově bílé město.⁶⁶¹

Chicagská výstava v mnoha směrech výrazně předčila předchozí světové výstavy jak v Evropě, tak na jiných kontinentech. České komunitě ve městě u Michiganského jezera přinesla v první řadě možnosti ekonomického charakteru, které byly spojeny s pořádáním takovéto velkolepé akce. Dalším aspektem bylo určité propojení s rodnou zemí, neboť se předpokládalo, že do Chicaga dorazí Češi ze staré vlasti. Vznikla kvůli tomu Česko-americká úřadovna pro uvítání hostů z Čech a v českých novinách se začaly objevovat pravidelné

---

⁶⁵⁹ Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000, s. 91–92.

⁶⁶⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1943*, Chicago 1942, s. 67.

⁶⁶¹ Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000, s. 93.

zprávy o přípravách výstavy, inzeráty plavebních společností a reklamy chicagských hotelů vhodných k pobytu. Oficiální česká výprava dorazila do Chicaga 10. srpna 1893. Bylo to dva dny před očekávaným Českým dnem na světové výstavě. Skutečnost, že tento akt se odehrál ještě před Rakouským dnem, měl pro imigranty z českých zemí dalekosáhlý význam: v očích ostatních národů se od Rakouska-Uherska, jehož součástí země byly, emancipovaly a vystupovaly svébytně.⁶⁶² Jednalo se také o obrovskou prezentaci českých spolků fungujících v celém Chicagu, respektive celé české komunity. Jistě nebude tolik nadnesené tvrzení, když řekneme, že celá česká Amerika se prezentovala světu.

Pro české uvědomění měla však výstava drobný šrám, neboť úplně všechny předměty hospodářského nebo průmyslového charakteru, které byly vystaveny v pavilonech vlastní průmyslové výstavy, byly prezentovány jako součást rakouského oddělení, ať se již jednalo o broušené sklo, granáty, hudební nástroje, karlovarský porcelán nebo fezy vyráběné v Sušici.⁶⁶³ Na 110 obrazů čítalo rakouské oddělení uměleckého pavilonu. Mezi nimi bylo i 10 děl od českých umělců – např. Václava Brožíka (1851–1901), Beneše Knüpfera (1844–1910), Hanuše Schwaigera (1854–1912) a sochaře Josefa Václava Myslbeka (1848–1922).⁶⁶⁴

Popišme si nyní podrobněji tento významný den pro českou komunitu v Chicagu: *„Dvanáctý srpen r. 1893 zůstane v dějinách všech Čechů amerických zaznamenán zlatým písmem, neboť byla to manifestace, již podobné jsme v zemi této neměli a snad nikdy více mítí nebudem. Zdálo se, že v den ten veškeří Čechové chicagští – ženy i děti – dali si na výstavě dostaveníčko, neb kamkoliv jen oko pohlédlo, všude zřítí bylo barvu bílou a červenou – ba vyhlíželo to, jakoby dne 12. srpna byli na výstavě buďto sami Čechové, anebo že se i cizinci okrášlili našimi národními barvami. Český den nebyl pouhou slavností, zbubnovanou pro nějaký prázdný lesk, nebyla to slavnost jen četných praporů, uniforem a hlučné hudby, nemající žádného hlubšího významu – byla to demonstrace českého lidu, již cizinci na naši ratolest měli ve víru výstavním býti upozorněni, byla to slavnost synů a dcer probudilého, na výši kulturního vývoje nalézajícího se národa, byla to manifestace kulturní i národní, mající svůj hluboký význam též v tom, že byla uspořádána přede „dnem rakouským“⁶⁶⁵ a velikolepostí svojí předčila dle doznání tisku anglického všechny ostatní demonstrace druhu podobného. Jak obrovský počet Čechů nejen chicagských, ale Čechů ze všech končin Unie, ba*

⁶⁶² Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 163–164.

⁶⁶³ Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 164.

⁶⁶⁴ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 136.

⁶⁶⁵ Rakouský den se konal o týden později, viz Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 524.

*i od břehů Vltavy, českých slavností na výstavě se účastnil, o tom svědčí nejlépe ta okolnost, že návštěva výstavy, stále kolísající mezi 75–100 tisíci osob platících, v den český vystoupila na 152.000.*⁶⁶⁶ Rudolf Bubeníček podotýká, že celkové přípravy a konečná manifestace české komunity se povedla především díky tomu, že se všichni Češi v Chicagu bez rozdílu náboženského vyznání, politického smýšlení a sociálního postavení spojili k úspěšné spolupráci na Českém dni.⁶⁶⁷

Povězme si něco o celkových přípravách této národní manifestace. Více než rok před začátkem světové výstavy se domluvili čeští sokolové v Chicagu, že uspořádají sokolský slet přímo v rámci výstavy. Proběhlo mnoho jednání s úředníky světové výstavy, kteří nakonec souhlasili, že slet se může pořádat, ale sokolové se musí zaručit minimálně třemi stovkami cvičících. V úřední knize pro různé slavnosti bylo tak zaznamenáno, že 12. srpen 1893 ponese označení „*Bohemian Day, under the auspices of the Bohemian-American Gymnastic Union*“.⁶⁶⁸ Výbor českých sokolů předpokládal aktivní účast pouze spolkových členů, nicméně očekával značnou návštěvnost české menšiny zejména v Chicagu, proto byl volen název Český den.⁶⁶⁹ Brzy však došlo ke spolupráci s dalším výrazným subjektem, neboť výbor spolku Česko-americké úřadovny pro uvítání hostů z Čech oslovil sokolskou část, jestli by se nemohli spojit pro organizaci Českého dne. Sokolové byli pro, neboť věřili, že čím bude slavnost velkolepější, tím bude větší ohlas nejen u české komunity v Chicagu. Proto zvolili společný výbor, který připravil program na celý den. Ve výboru zasedli: J. M. Královec, V. Vaněk, A. Kapsa, J. Čermák, prof. J. Vilím, J. J. Král, J. Mandl, M. Farník, R. Hurt, V. Roth a V. Dibelka.⁶⁷⁰ Program sestavili následovně: „*Dopoledne velký průvod všech českých spolků městem k nádraží. O 12. hodině český koncert ve velké hudební síni na výstavě (Festival Hall) a po koncertu sokolské cvičení v aréně. Všechny snahy korunovány byly největším zdarem. K řízení koncertu získán věhlasný skladatel český dr. Antonín Dvořák, ředitel hudební konservatoře v New Yorku a mimo to prof. Voj. I. Hlaváč z Petrohradu, dvě to hvězdy na obzoru hudby, které do koncertu přivábily velké zástupy cizinců. Řečníkem slavnostním ustanoven byl p. Karel Jonáš, místogovernér státu Wisconsin. Cvičení sokolská řídil společný cvičitel Národní Jednoty Sokolské, P. Straka, jemuž byli nápomocni Sokolové F. Pecivál a Josef Čermák. Vůdcem průvodu, čili vrchním maršálkem, jmenován byl p. L. W. Kadlec a*

---

⁶⁶⁶ *Amerikán. Národní kalendář 1894*, Chicago 1893, s. 196–197.

⁶⁶⁷ Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939, s. 519.

⁶⁶⁸ Český den pod záštitou Česko-americké gymnastické unie.

⁶⁶⁹ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 137.

⁶⁷⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1894*, Chicago 1893, s. 198–199.

ladné uspořádání průvodu a dochvilnost svědčily, že výbor volil dobře.“⁶⁷¹ Výbor všechny své přípravné aktivity vykonával na vlastní náklady. Jednalo se zejména o cesty na výstaviště kvůli různým jednáním s úředníky, dále cesty za skladatelem Antonínem Dvořákem (1841–1904), domluvy ohledně koncertní síně atp. Je zřejmé, že pro všechny pracovníky výboru to byla veliká pocta připravovat Český den a jistě věřili v úspěch celé akce, proto si vůbec nepřipouštěli případný neúspěch. Když však bylo potřeba ručit finančně za určité závazky výboru, vše na sebe napsal sokol Královec, který byl ve výboru jediný majetnější. Naštěstí vše úspěšně dopadlo.⁶⁷²

Poslechněme si nyní podrobněji, jak celá česká manifestace byla popisována v dobovém tisku: „Časně ráno dne 12. srpna, sotva že slunce zlatou svojí září zaplašilo chmury noční, scházely se v ulicích, jimiž se průvod ubíral, nepřehledné davy lidí a nadšeně pozdravovaly jednotlivé čety Sokolů, ubírající se na své shromáždění před tělocvičnou Plzeňského Sokola na Ashland avenue. Cvičící Sokolové oděni v šedé spodky, trikoty a kajdy,⁶⁷³ v čemž statné postavy jejich krásně se vyjímaly, tvořily předvoj průvodu a byli všude nadšeně pozdravováni. Celkem bylo jich na 360 a pohled na ten krásný předvoj byl vskutku imponující. Za nimi kráčelo četné žactvo tělocvičných škol, tělocvičné spolky dívek a Sokolové v kroji spolkovém. Sokolský vůz, představující „hold myšlence sokolské“ byl nejkrásnější v průvodu a sestaven byl dle návrhu br. Jar. Košare, bývalého člena Sokola Žižkovského a nyní člena Plzeňského Sokola v Chicagu. Za Sokoly kráčely ostatní spolky a snad nebylo jediného spolku českého v Chicagu, katolického nebo svobodomyšlného, jenž by se nebyl slavnosti účastnil. Znalci udávají, že bylo v průvodu celkem na 20.000 osob a malebností svojí celý průvod překonal všechny, při podobné příležitosti v Chicagu až posud uspořádané. Těž vozy, jmenovitě Č. S. P. S., lesníků, řezníku a spolků katolických byly velmi skvostné a byly ozdobou mohutného toho průvodu. Trvalo to déle nežli dvě hodiny, nežli prošel průvod určité místo, dle čehož každý může si utvořiti úsudek o počtu účastníků, kráčejících vpřed v těsně sražených šestistupech.“⁶⁷⁴ Česká čtvrť Plzeň byla hlavním dějištěm ranního programu, neboť se jednalo o stěžejní tepnu tehdejšího českého Chicaga. Návštěvnost předčila všechna očekávání, a to jak z hlediska počtu aktivních účastníků v průvodu, tak i diváků. Kromě české komunity se v hojné míře účastnilo rovněž mnoho slovanských národů. Průvod směřoval do centra města, kde poté bylo možné nastoupit na vlak směrem k výstavišti.

⁶⁷¹ Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 138.

⁶⁷² Rudolf BUBENÍČEK, Dějiny Čechů v Chicagu, Chicago 1939, s. 520–521.

⁶⁷³ Kajda je krátký kabát či kazajka.

⁶⁷⁴ Amerikán. Národní kalendář 1894, Chicago 1893, s. 200–201.

Následoval program přímo na světové výstavě, a to hudební část. „*Festival Hall, v němž zahájen byl ve 12. hodin koncert, pojme pohodlně na 6000 lidí a byli pochybnosti, bude-li obrovská místnost naplněna. A ona byla – a jak byla! Když první zvuky čarovné ouvertury k „Prodané nevěstě“ zazněly, byla síň v pravém slova smyslu přeplněna a bouře, s jakou uvítán byl věhlasný krajan prof. Hlaváč, otrásala budovou až v samých základech.*“⁶⁷⁵ Po prvním hudebním vystupu promluvil ke shromáždění anglicky i česky Karel Jonáš, tehdejší místogovernér státu Wisconsin. Poté se objevil na scéně skladatel Antonín Dvořák, který jen svým nástupem sklídl několikaminutový potlesk. Až poté začala jeho část hudebního vystoupení. Dle anglického tisku byl český koncert nejlepším požitkem hudebním na celé světové výstavě.⁶⁷⁶ Po koncertě, který skončil zhruba v půl třetí, se vydali sokolové do arény, kde následovala závěrečná část Českého dne na světové výstavě v Chicagu: „*Aréna, která pojme 15.000 lidí, byla dlouho před započítím diváky všech národností tak naplněna, že mnoho lidí bylo nuceno stát. Objevení se Sokolů bylo znamením k bouřlivému, dlouho trvajícimu potlesku a volání slávy. Pořadatelé byli v aréně uvítáni členy komise výstavní, kteří nemohli nalézt slov k vyjádření nadšeného obdivu českému junáctvu. Po krátkém odpočinku dal vrchní pořadatel Sokol Straka trubkou znamením k započítí a na 350 Sokolů nastoupilo krátkou a jednoduchou rejí k cvičením prostným. [...] Po Sokolech provedly Sokolky cvičení činkami, sestavené J. Čermákem, načež 34 družstev zahájilo cvičení na všech možných nářadích. Mezi tím, co Sokolové cvičili na nářadích, provedlo žactvo denních tělocvičných škol cvičení prostná (sestavená J. Čermákem) a žáci večerních škol čili čekanci provedli pěkná cvičení tyčemi (sestavená Sokolem Strakou). Jelikož byl již čas valně pokročil, aréna musila být upravena pro večerní vojanské cvičení, mnoho lidí přálo si prohlédnouti výstavu a jiní opět měli za to, že odchodem Sokolů od nářadí jest program vyčerpán, upuštěno bylo od cvičení volných a když byla družstva New-yorského Sokola provedla ještě cvičení tyčemi, dal pořadatel znamením k ukončení a vše se počalo rozcházeti po „Bílém městě“, jak výstava chicagská jest všeobecně nazývána.*“⁶⁷⁷

Poněvadž se do programu Českého dne již nevešlo divadelní představení, rozhodlo se, že Ludvíkova divadelní společnost bude hrát české hry v divadle Haymarket od 7. srpna do 20. srpna 1893. Česká dramata byla dokonce hrána pod vedením divadelního režiséra Josefa Šmahy (1848–1915), který přijel do USA právě kvůli návštěvě světové výstavy. Vrcholem se

---

⁶⁷⁵ Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 138.

⁶⁷⁶ Jaroslav KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ, *Strípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 170–171.

⁶⁷⁷ *Amerikán. Národní kalendář 1894*, Chicago 1893, s. 201–202.

stalo nastudování opery Bedřicha Smetany (1827–1884) *Prodaná nevěsta*, která byla uvedena 20. srpna 1893.⁶⁷⁸ Po sokolském cvičení přímo na výstavišti měli sokolové ještě tělocvičné závody Národní jednoty sokolské, a to 14. a 15. srpna. Poté ještě proběhl sokolský sjezd, čím byly završeny všechny sokolské aktivity, které probíhaly v Chicagu od 12. do 20. srpna 1893.⁶⁷⁹

Český den na světové výstavě v Chicagu se opravdu zapsal zlatým písmem do historie české komunity v tomto městě, respektive měl ohlas napříč celou českou Amerikou. Ocitujme závěrem znovu vlastenecky laděný článek z kalendáře *Amerikán*: „*Měsíc srpen roku 1893 zůstane pro nás všechny měsícem velice památným a snahou nás všech budiž, bychom opravdovou, vážnou prací i nadále dobývali v zemi této jménu českému čest a uznání.*“⁶⁸⁰

6.4. Pomník Karla Havlíčka Borovského

Jednou z dalších netradičních událostí v rámci vývoje české komunity v Chicagu bylo postavení pomníku Karla Havlíčka Borovského (1821–1856). Idea vybudovat ho vznikla již roku 1905, uskutečněna však byla až později. S myšlenkou postavit první pomník Čechovi v Americe přišel Josef Anděl (1849–1929), který pocházel z Ohrazenic u Turnova.⁶⁸¹ V Chicagu provozoval populární kavárnu na 18. ulici, jedné z hlavních tepen české Plzně.

Úkolu se zhostil spolek České stráže. Původně si tento spolek kladl menší cíle společenského charakteru (např. zřízení dětského hřiště, otevření čítárny pro veřejnost).⁶⁸² Postavení sochy Karla Havlíčka Borovského se však časem stalo jejich hlavním cílem, který měl přispět zejména k soudružnosti české komunity v Chicagu. Proč byl vybrán právě K. H. Borovský je zřejmé: byl národním mučedníkem, symbolem svobody a demokratického myšlení.⁶⁸³

Česká stráž vznikla sice v roce 1904, ale již v prosinci 1907 bylo založeno Družstvo pro postavení pomníku, které získalo necelé 3 tisíce dolarů, které byly na výstavbu zatím

---

⁶⁷⁸ Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 164.

⁶⁷⁹ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 139.

⁶⁸⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1894*, Chicago 1893, s. 203.

⁶⁸¹ *Hlasy pojizerské*, roč. XLIV, 20. 9. 1929, č. 38, s. 2.

⁶⁸² Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), *Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, Ill. Dne 30. července roku 1911*, Chicago 1911, s. 59–60.

⁶⁸³ Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 175.

vybrány od podporovatelů.⁶⁸⁴ Původně se uvažovalo, že by pomník mohl být postaven na Českém národním hřbitově, proti tomu se však ohradilo několik spolků. Došlo tedy k vyjednávání, nakonec se hledala vhodná lokalita – veřejný park. Za účelem realizace byl osloven sochař Josef Strachovský (1850–1913), který již vytvořil pomník K. H. Borovského v Kutné Hoře.⁶⁸⁵

Finance se získávaly z různých kulturních akcí probíhajících zejména v Plzeňském parku či při představeních Ludvíkovy divadelní společnosti, dále od různých podporovatelů, především od českých spolků, respektive jejich členů.⁶⁸⁶ V roce 1908 získal spolek povolení, aby mohl umístit sochu K. H. Borovského v Douglasově parku, jenž se nacházel v blízkosti českých čtvrtí (Plzeň a zejména Česká Kalifornie). Rozpočet na práce s postavením pomníku byl odhadnut na 6 tisíc dolarů. V červenci 1910 naštěstí spolek Českého národního hřbitova daroval chybějící částku, tedy 1 500 dolarů.⁶⁸⁷

Věrný odlitek původního díla byl vytvořen v Maškových slévárnách v Praze. Socha pak byla za pomoci železniční a lodní dopravy přepravena do Chicaga.⁶⁸⁸ Bedna se sochou vážila při převozu 1700 kilogramů. Architektonickou část pomníku vytvořil Antonín F. Rusý, který si nechal zaplatit pouze pětiprocentní mzdu za odvedenou práci.⁶⁸⁹

Socha byla slavnostně odhalena 30. července 1911 v Douglasově parku. Nechme promluvit dobový tisk: „*Slavnosti započaly odpoledním průvodem, jenž se sestavil v ulicích Plzně a šel do parku hlavními třídami, po 18. ul., Ashland ave., Dvanáctém boulevardu a Ogden ave. Průvod byl jedním z nejohromnějších a nejkrásnějších jaké kdy Chicago vidělo. Nalézalo se v něm na 5000 osob, jimž do kroku vyhrávalo 14 mohutných hudebních kapel, byly v něm tři krásné allegorické vozy; 150 ozdobených kočárů a 20 automobilů vezlo delegaci a hosty a 50 praporů v osmi skupinách bylo nesené. V Douglasově parku, kde se kolem sochy Havlíčkovy, zabalené ve dva prapory, český a americký, kupilo tisíce dychtivě čekajících lidí a kde byly tribuny postavené pro 2,000 sezvaných hostů naplněny do posledního místečka, seskupili se praporečníci sokolských jednot se svými prapory kolem piedestalu*

---

⁶⁸⁴ Amerikán. Národní kalendář 1912, Chicago 1911, s. 218.

⁶⁸⁵ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, Ill. Dne 30. července roku 1911, Chicago 1911, s. 61–62.

⁶⁸⁶ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, Ill. Dne 30. července roku 1911, Chicago 1911, s. 64.

⁶⁸⁷ Amerikán. Národní kalendář 1912, Chicago 1911, s. 218. Též John J. JELÍNEK, Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927, Chicago 1927, s. 158.

⁶⁸⁸ Jaroslav KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ, Strípky z českého Chicaga: edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918, Praha 2017, s. 175.

⁶⁸⁹ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, Ill. Dne 30. července roku 1911, Chicago 1911, s. 66.

*pomníku, a byl to pohled přímo úchvatný.*⁶⁹⁰ Poté přišli na řadu řečníci. Slavnost krátce zahájil Jan Pecha, předseda několika českých spolků, jenž v průběhu slavnosti představoval ostatní řečníky. Hlavní řečníkem byl profesor Jaroslav Joseph Zmrhal (1878–1951), který mluvil anglicky, neboť se snažil cizincům vysvětlit význam K. H. Borovského pro český národ. Následoval sokol Jaroslav Košař, který řečnil již česky a vylíčil životní činnost Havlíčkovu. Poté došlo k odhalení sochy za zpěvu národní hymny *Kde domov můj*. Po odhalení došlo k symbolickému činu, neboť předseda družstva Vojtěch Sedláček udělil sochu do držení předsedovi parkovní rady Wilému Koláčkovi. Z vážených hostů dále promluvili guvernér státu Illinois Charles S. Deneen (1863–1940) a starosta města Chicaga Carter Harrison Jr. (1860–1953). Jako zástupce staré vlasti a poslední řečník pojednal o významu Karla Havlíčka Borovského cestovatel Enrique Stanko Vráz (snad 1860 – 1932).⁶⁹¹ Jaroslav (Jarka) Košař dokonce napsal pro tuto slavnost báseň *V tvých šlépějích...*⁶⁹² Odhalení sochy Karla Havlíčka Borovského bylo českou komunitou velmi sledováno, neboť přihlízejících mělo být téměř 20 tisíc osob.⁶⁹³ To znovu prokazuje, že česká komunita v Chicagu byla před první světovou válkou opravdu silná.

Dnes bychom sochu hledali v Douglas parku marně, roku 1981 byla odvezena a zakonzervována.⁶⁹⁴ O dva roky později, kdy již byla česká komunita takřka asimilována, byla socha nově odhalena v lokalitě s názvem Museum Campus, kde sídlí několik kulturních institucí.⁶⁹⁵ Karel Havlíček Borovský zde má opravdu impozantní výhled na centrum Chicaga s dominantními mrakodrapy.

6.5. Boj za nezávislost rodné země

Česká Amerika se výrazně zapsala do dějin vzniku samostatného státu Čechů a Slováků. Československo by totiž roku 1918 nevzniklo bez pomoci za Atlantickým oceánem, neboť krajanská komunita v USA byla důležitým pilířem prvního československého zahraničního odboje. Chicago samozřejmě patřilo mezi přední centra české komunity během první světové války.

---

⁶⁹⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1912*, Chicago 1911, s. 220.

⁶⁹¹ *Amerikán. Národní kalendář 1912*, Chicago 1911, s. 220 a 222.

⁶⁹² Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), *Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, Ill. Dne 30. července roku 1911*, Chicago 1911, s. 11–12.

⁶⁹³ John GRAF – Steve SCORPAL, *Chicago's Monuments, Markers, and Memorials*, Chicago 2002, s. 14.

⁶⁹⁴ John GRAF – Steve SCORPAL, *Chicago's Monuments, Markers, and Memorials*, Chicago 2002, s. 14.

⁶⁹⁵ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 120.

V Chicagu byla česká komunita velmi aktivní již na začátku první světové války. První manifestace na podporu Srbska proběhla 28. července 1914, tedy hned první den Velké války. Protestní manifestace se konala v Plzeňském parku, předním místě setkávání českých krajanů.⁶⁹⁶ Přišlo na čtyři tisíce účastníků, kteří mezi sebou vybrali tři tisíce dolarů a zaslali je Srbům. Navíc došlo k emotivnímu výjevu pošlapání rakouské uniformy a rozvášněný dav dokonce poničil visící erby. Dle přímého účastníka se demonstranti však spletli a k újmě přišel moravský a srbský erb.⁶⁹⁷ O den dříve dokonce pronesl na uzavřené schůzi profesor Jaroslav Victor Nigrin (1882–1922), učitel a novinář, jenž se usadil nastálo v Chicagu až roku 1914, myšlenku, že válka povede k porážce a snad rozbití Rakousko-Uherska.⁶⁹⁸

Další schůze české a slovenské komunity ve Spojených státech amerických se konaly během srpna 1914 v několika městech: New York, Baltimore, Boston, Cleveland či St. Louis. Na evropské události mělo demonstračně zareagovat na šedesát tisíc Čechů a Slováků usazených v USA.⁶⁹⁹ V Chicagu z podnětu novináře Josefa Tvrzického (1884–1920) svolal redaktor Jaromír Pšenka na 25. srpna 1914 schůzi do školy Vojta Náprstek. Ze schůze vzešla potřeba založit organizaci Českého národního sdružení (Bohemian National Alliance), která by koordinovala pomoc krajanů staré vlasti.⁷⁰⁰ K tomu oficiálně došlo 2. září 1914 v Chicagu. V čele stanul český lékař Ludvík Fisher (1880–1945). Dalšími úředníky byli zvoleni Jaroslav Josef Zmrhal (1878–1951), jakožto anglický tajemník, Karel Vinklárek (1886 – po roce 1948) za českého tajemníka a bankéř Jaroslav (James) F. Štěpina (1864–1923) obdržel funkci pokladníka.⁷⁰¹

MUDr. Ludvík Fisher působil jako pediatr a gynekolog v Chicagu s ordinacemi v českých čtvrtích Plzni a České Kalifornii. Svoji profesi vykonával i během práce pro České národní sdružení (ČNS). Před válkou nebyl v rámci české komunity tolik aktivní.⁷⁰² ČNS s Fisherem v čele se velmi brzy stalo nejdůležitější odbojovou organizací, která reprezentovala přes sto tisíc Čechů žijících v USA. Další výraznou úlohu v této organizaci

---

⁶⁹⁶ Joseph JAHSELKA, *The Role of Chicago Czechs in the Struggle for Czechoslovak Independence*, Source Journal of the Illinois State – Historical Society, roč. 31, č. 4, 1938, s. 385.

⁶⁹⁷ Dagmar HÁJKOVÁ, „Naše česká věc“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 31.

⁶⁹⁸ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 41.

⁶⁹⁹ Dagmar HÁJKOVÁ, „Naše česká věc“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 32.

⁷⁰⁰ Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2008, s. 13.

⁷⁰¹ Joseph JAHSELKA, *The Role of Chicago Czechs in the Struggle for Czechoslovak Independence*, Source Journal of the Illinois State – Historical Society, roč. 31, č. 4, 1938, s. 391.

⁷⁰² Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 82–83.

sehrál Vojta Beneš (1878–1951), který přišel do Ameriky roku 1915 a hned zahájil výraznou agitační a přednáškovou kampaň po všech českých i slovenských centrech v USA.⁷⁰³

Důležitým krokem byl vznik vzájemné spolupráce Čechů a Slováků v Americe. Hlavním představitelem slovenské komunity byl Albert Mamatey (1870–1923), jenž byl předsedou Národního slovenského spolku i Slovenské ligy, organizace slučující slovenské etnikum v Americe. Mamatey si uvědomoval, že úplná nezávislost Slovenska po první světové válce není zřejmě realistická, proto ohledně spolupráce oslovil ČNS. V říjnu 1915 proběhl společný kongres v Clevelandu, kde byla podepsána Clevelandská dohoda. Obě strany se zavázaly, že budou spolupracovat v boji za nezávislost a vznik nového společného státu.⁷⁰⁴

Sokolové byli další důležitou složkou česko-amerického odboje, neboť poskytovali po dobu války rozsáhlou všestrannou pomoc (materiální i finanční) a zapojili se také do náboru dobrovolníků do armády. Sokol všeobecně spolupracoval s pobočkami Českého národního shromáždění. Roku 1918 mělo ČNS na tři sta padesát poboček s více než dvěma sty tisíci členy.⁷⁰⁵ Další podpůrné akce pořádali čeští katolíci, ale nejprve po vlastní ose. Až v červnu 1917 Národní svaz katolíků zintenzivnil spolupráci s ČNS.⁷⁰⁶

Československá Amerika měla v podstatě dva hlavní úkoly: politicko-propagační a finanční,⁷⁰⁷ tedy získávat sympatie americké veřejnosti pro vznik nového státu uprostřed Evropy a především získávat finance pro odbojovou činnost vedou T. G. Masarykem. České národní shromáždění a další krajanské spolky získávaly finance zejména z pořádání kulturních akcí, bazarů, různých slavností, posvícení a zábav. Pořádaly se veřejné sbírky a třeba i přednášková činnost probíhala se záměrem výběru financí. Zdrojem příjmů bylo rovněž členství v ČNS za symbolický jeden dolar. Významnou roli sehrály ženské pomocné organizace. Ženy v těchto spolcích, především se jednalo o spolek Včelky (jen v Chicagu bylo několik odboček tohoto spolku – např. Včelky Cicero, Včelky Česká Kalifornie), šily oděvy, balily potraviny a léky do krabic, které se posílaly do Evropy.⁷⁰⁸ Pro představu si ocitujme výňatek z přednášky Vojty Beneše, která pojednávala o sbírání financí pro československý

---

⁷⁰³ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 80.

⁷⁰⁴ Alain SOUBIGOU, *Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha – Litomyšl 2004, s. 213.

⁷⁰⁵ Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2008, s. 18 a 23.

⁷⁰⁶ Dagmar HÁJKOVÁ, „Naše česká věc“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 81.

⁷⁰⁷ Josef KUDELA, *Rok 1917 v dějinách odboje*, Brno 1927, s. 89.

⁷⁰⁸ Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2008, s. 53–55.

odboj: „Bazarů i slavností pořádána byla veliká řada a na nejrůznějších místech, po farmách, hornických distriktech i v československých čtvrtích velkoměst. Úspěchy rostou s dobou. Tak chicagské posvícení vynáší 11.000 dolarů, bazar tamní za obětavé pomoci „Plzeňského pivovaru“ a jeho předsedy Červenky dokonce 40.000, [...] Bavlňářský Texas má na svém bazaru balíky bavlny vedle produktů svého jižanského hospodářství a odvádí do Chicaga (katolíci i svobodomyšlní rukou společnou i nerozdílnou) 54.000 dolarů.“⁷⁰⁹ Za celé období měla Československá národní rada obdržet jeden milion dolarů. Navíc půl milionu dolarů bylo využito na vlastní agitační a propagační činnost a podporu pro legionáře ve Francii a na Sibiři.⁷¹⁰ Česká Amerika se opravdu činila.⁷¹¹

V říjnu 1917 zavítal Milan Rastislav Štefánik (1880–1919), jeden z vůdců československého zahraničního odboje, do Chicaga. Do Ameriky přijel, aby organizoval nábor českých a slovenských dobrovolníků, kteří by vstoupili do armády a bojovali na západní frontě. Štefánik mluvil před lidmi 14. října 1917, a to hned dvakrát. Odpoledne byl totiž na akci s názvem *Francie promluví dnes k českému Chicagu* v síni Sokola Havlíček-Tyrš a později vystoupil na katolické akci pořádané v Plzeňském parku. Doprovázela ho Karel (Charles) Pergler (1882–1954), aktivní pracovník československého exilu v Americe.⁷¹²

Budoucí první prezident Československa Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937) při svých cestách po světě ohledně zahraniční podpory československému odboji navštívil také českou komunitu v Chicagu. Jeho příjezd do města se stal národní manifestací. Sám Masaryk na to vzpomíná takto: „V Chicagu mi krajané připravili po americkém způsobu okázalé přijetí. Chicago bylo po Praze největší město české a také centrum akce finanční. [...] Podařilo se nám získat skoro celé Chicago, nejen kolonie slovenské, které se připojily k našim, ale také Američany. Od nádraží do hotelu se táhl ohromný průvod, město bylo zaplaveno našimi národními a slovanskými barvami. Začátek byl skvělý a stal se vzorem pro jiná města, v nichž máme četnější kolonie české a slovenské. Řeči byly proneseny na ulici v průvodu, české a anglické. Pak následovaly větší a menší schůze, buď české, nebo česko-americké. Musil jsem do Chicaga přijít podruhé (koncem května) a konat schůze pro

---

⁷⁰⁹ Vojta BENEŠ, *Jak jsme sbírali a pracovali pro revoluci*, in: Zlatá kniha československého Chicaga, Chicago 1926, s. 56.

⁷¹⁰ Josef KUDELA, *Rok 1917 v dějinách odboje*, Brno 1927, s. 90. Nebo též František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 4.

⁷¹¹ Existují dokonce odhady, že američtí krajané darovali na pomoc zahraničnímu a domácímu odboji přes 2,6 milionu dolarů, viz *Vzkazy domů: příběhy Čechů, kteří odešli do zahraničí (emigrace a exil 1848–1989)*, Praha 2012, s. 26.

⁷¹² Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 282–283.

*jednotlivé organisace; tenkrát jsem měl schůze a řeči v některých institucích amerických, jako na universitě, v hlavním žurnalistickém klubu chicagském atd.*⁷¹³

Masarykův příjezd do českého Chicaga byl naprosto neuvěřitelný. 5. května 1918 odpoledne dorazil T. G. Masaryk na nádraží Northwestern. Tisícové davy ho přivítaly již na nástupišti a následovaly jej dvouhodinovou jízdou městem do hotelu Blackstone, odkud měl budoucí prezident ČSR překrásný výhled na Michiganské jezero. Kolik osob si nenechalo ujít možnost osobního setkání s Tomášem G. Masarykem, však není známo, odhady se různí. Často se mluví o stotisícovém davu,⁷¹⁴ někdy dokonce i o dvojnásobku.⁷¹⁵ Nejčastěji se v dobových pramenech objevuje, že Masaryka ulicemi Chicaga provázelo sto padesát tisíc duší.⁷¹⁶ Ať je pravda jakákoliv, určitě se jednalo o několik tisícovek Čechů, Slováků a příslušníků jiných slovanských etnik, kteří se zúčastnili této národní manifestace. Nechme ještě promluvit krajanský tisk: *„Ač pouze necelý týden byl vyměřen k přípravám, byla to tak obrovská a imposantní manifestace, že všechny jiné podobné slavnosti s ní porovnání nesnesou. Vnitřní část města Chicaga vzala na se neobvyklé vzezření již krátce po polednách. Veškerá doprava byla přerušena, ulice vyprázdněny, aby učiněno bylo místo lidu československému, jenž přišel vzdát nadšený a upřímný hold otci svého osvobození. Se všech stran za zvuků hudby scházely se české a slovenské organisace a nepřehledné zástupy lidu, jenž zaplavil úplně ulice po celé délce od nádraží Northwestern až k hotelu Blackstone, po celé délce Madison ul. a Michigan ave. utvořil se hustý špalír, v němž malebně se vyjímaly kroje sokolů českých, slovenských a katolických, nesčetné prapory spolkové, tisíce vlajky v barvách českých, slovenských i amerických. [...] Počet účastníků, kteří přišli oslaviti našeho revolučního vůdce, odhaduje se na 100,000 až 150,000 osob. Bylo to, jako kdyby moře postav rozlilo se vnitřním městem a zmítáno bylo nadšeným jásotem, jenž stále a stále stoupal, kudy se průvod ubíral.*“⁷¹⁷ Po třech dnech opustil Masaryk Chicago a směřoval do Washingtonu, kde se chtěl setkat s americkým prezidentem Woodrowem Wilsonem (1856–1924). Navíc měl domluvenou schůzku s vlivnými podporovateli a také s několika americkými kongresmany, které dal dohromady kongresman českého původu Adolph Joachim Sabath. Poněvadž Wilson neměl stále čas, rozhodl se Masaryk vyrazit na propagační turné po centrech české a slovenské Ameriky, proto se do Chicaga vrátil i ke konci května 1918.⁷¹⁸

⁷¹³ Tomáš Garrigue MASARYK, *Světová revoluce za války a ve válce 1914–1918*, Praha 1933, s. 252.

⁷¹⁴ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 47–48.

⁷¹⁵ Jiří KOVTUN, *Masarykův triumf. Příběh konce velké války*, Praha 1991, s. 134.

⁷¹⁶ *Zlatá kniha československého Chicaga*, Chicago 1926, s. 68.

⁷¹⁷ *Slavie*, roč. 57, 7. 5. 1918, č. 54 (3668), s. 1.

⁷¹⁸ Dagmar HÁJKOVÁ, *„Naše česká věc“: Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011, s. 123.

V následujících dnech probíhal znovu v Plzeňském parku bazar Českého národního sdružení a Svazu českých katolíků pro podporu československého odboje. Na něm se aktivně podílelo mnoho českých i slovenských spolků přímo z Chicaga, dokonce byly zastoupeny i spolky z dalších amerických států (např. Wisconsin a Kalifornie).⁷¹⁹ 28. května 1918 T. G. Masaryk mluvil k obrovskému davu v Harrisonově vyšší škole v Chicagu,⁷²⁰ přitom již 30. a 31. května 1918 sepsal se slovenskými zástupci tzv. Pittsburskou dohodu (oficiálně Česko-Slovenská dohoda).⁷²¹

Tomáš G. Masaryk se čtyřikrát sešel s americkým prezidentem Woodrowem Wilsonem, aby mu vysvětlil osobní pohled na situaci v Evropě. K prvnímu setkání došlo 19. června 1918. Velký politický úspěch přišel 2. září 1918, kdy Spojené státy uznaly Československou národní radu v Paříži za vrcholný orgán československého odboje.⁷²² Česko-slovenské hnutí vyvrcholilo 18. října 1918, neboť T. G. Masaryk toho dne vyhlásil nezávislost československého národa. Prohlášení se nazývá Washingtonská deklarace (oficiálně Prohlášení nezávislosti československého národa jeho zatímní vládou československou). Tuto deklaraci americký prezident W. Wilson přijal a vyzval rakousko-uherskou vládu jednat přímo s Prozatímní vládou československou v Paříži.⁷²³

28. října 1918 přišla do Prahy zpráva, že Rakousko-Uhersko kapitulovalo. Domácí odboj na nic nečekal a hned podnikl kroky k vyhlášení Československa.⁷²⁴ Několikaletý cíl se podařil. Česká komunita v Chicagu patřila k důležitým podporovatelům zahraničního odboje. Zdejší krajané svoji aktivitou a neustálou agitací napomohli určitým, i když samozřejmě malým způsobem vzniku samostatného československého státu. Podpora Čechů a Slováků jejich rodné zemi během první světové války by však neměla být přehlížena.

6.6. Havárie parníku Eastland

Havárie parníku Eastland je spojena s firmou Western Electric. Ta na sobotu 24. července 1915 pronajala Eastland a další čtyři parníky, aby dopravila své zaměstnance přes

⁷¹⁹ *Slavie*, roč. 57, 14. 5. 1918, č. 56 (3670), s. 5.

⁷²⁰ Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017, s. 305.

⁷²¹ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 80.

⁷²² Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 88.

⁷²³ Alain SOUBIGOU, *Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha – Litomyšl 2004, s. 214–215.

⁷²⁴ Jakub RÁKOSNÍK, *První československá republika*, in: Jan KLÁPŠTĚ – Ivan ŠEDIVÝ (edd.), *Dějiny Česka*, Praha 2019, s. 218–219.

Michiganské jezero na plážový piknik nedaleko města Michigan ve státě Indiana.⁷²⁵ Obdobné akce pro své zaměstnance s rodinami pořádala firma často. Očekávala se účast až sedmi tisíc osob. Pro stovky z nich se tato volnočasová zábava stala osudnou.

V mlžném sobotním ránu na výletníky čekalo v přístavišti na řece Chicago pět parníků. Největší lodí byl Eastland, jehož povolená kapacita byla 2500 osob. Plavidlo mělo vyplout jako první v osm hodin. Již v sedm hodin byla loď zaplněna. Bylo na ni však vpuštěno více osob, než mohla pojmout. Snad se jednalo o více než 3000 pasažérů. Ačkoli byla loď stále v přístavu, začala se kymáčet. Námořníci si toho všimli a parník vyrovnali. Otevřenými okénky ve spodní části lodi začala dovnitř proudit voda. Nikdo to údajně nezpozoroval. Remorkér Kenosha zapráhl loď v 7.28 a připravoval se vyvézt ji z ústí řeky na široké jezero. Jenže Eastland se v půl osmé naklonil znovu a již se převrhl na bok. Skoro dva tisíce lidí bylo smeteno do řeky a ti, kteří zůstali uvnitř lodi (v kajutách, herně a dalších místnostech), byli uvězněni. Okolní lodě ihned přispěchaly na pomoc. Do boku parníku byly vyvrtány díry, aby byl umožněn přístup přímo do vnitřku lodi, byli povoláni profesionální potápěči, přesto byly ztráty na životech obrovské. Při tomto neštěstí zahynulo 844 osob, z toho minimálně 220 bylo českého původu.⁷²⁶

V kalendáři *Amerikán* pro rok 1916 byl otištěn velmi podrobný článek o této nešťastné události, jež se propsala do historie Chicaga. Autorem byl literát Josef Mach (1883–1951), který v letech 1912–1920 pobýval v USA (zejména v Chicagu a New Yorku). Nechme promluvit jeho pero: „Většina obětí katastrofy byly ženy a děti. A mezi všemi oběťmi byla dobrá třetina krajanů a krajanek. Stalo se několik případů, že celé české rodiny zahynuly. Soucit a smutek jímá každého, kdo četl anebo slyšel, vyprávěti o tragickém konci celé rodiny Šindelářovy, čítající 7 členů, nebo o tom, jak celá rodina krajana Novotného našla svůj hrob ve vlnách řeky a zanechala zde staříčkou, bolestí zdrcenou babičku, či o rodině krajana Fenyka, jejíž všichni členové stali se oběťmi neblahé lodi „Eastlandu“. [...] Společně zahynuli při katastrofě milenci Ervin Nádeník z č. 1830 Hamlin ave. a sl. Anna Řeboutová, 3159 Miliard ave., kteří v brzké době chtěli slaviti svatbu. Byli pohřbeni ve společném hrobě.“⁷²⁷ Nešťastných životních příběhů nalezneme v rámci české komunity opravdu hodně. Nejednalo se však pouze o české rodiny žijící v Ciceru (tedy nedaleko závodů Western

---

⁷²⁵ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 73.

⁷²⁶ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 63–64.

⁷²⁷ Josef Stanislav MACH, *Katastrofa na řece chicagské*, in: *Amerikán. Národní kalendář na rok 1916*, roč. 39, Chicago 1915, s. 301 a 305.

Electric), ale některé z nich pocházely i z oblasti Berwynu či České Kalifornie.⁷²⁸ Dalším příkladem může být rodina Doležalova, která žila právě v oblasti České Kalifornie: „*Krutě byl též katastrofou postižen krajan František Doležal z č. 2802 již. St. Louis avenue. Vydal se na výlet s manželkou Josefou, s dceruškami Mařenkou a Ludmilou, 3letým synáčkem Františkem a tchýní pí. Drnkovou. Seděli všichni uvnitř lodi, a když se voda začala valit dovnitř, byl p. Doležal vržen stranou k jakémusi zábradlí, kde se zachytil. Také pí. Drnková se zábradlí onoho přidržela, ale vtom viděla, jak její dcera, pí. Doležalová, s malou Ludmilou a Mařenkou mizí v kalných vlnách. Pan Doležal zaslechl vtom hlas svého synka Františka a podařilo se mu vytáhnouti ho z vody k sobě. Pí. Doležalová i dvě dcerušky utonuly a p. Doležal s pí. Drnkovou a s malým Františkem jen stěží se zachránili z převržené lodi, na které jim hrozilo všemožné nebezpečí. Manželku a dcerušky našel teprve později v márnici – mrtvé!*“⁷²⁹

Krajanský tisk nepsal pouze o tragických osudech, ale otiskoval i příběhy přeživších. Uvedme si pro představu popis události od Bedřicha Šimonka: „*Seděli jsme dole uvnitř lodi a byli veselí, neboť jsme se těšili na zábavu. Bylo tam více než 200 lidí! Asi po dvaceti minutách začala se loď klonit a klesat k jedné straně. Nejprve jsme z toho měli švandu, neb jsme mysleli, že je to obvyklé kývání lodi a že nehrozí žádné nebezpečí. Pojednou nás to všechny srazilo k jedné straně. Piano se převrhlo, rozbilo a zabilo asi 20 lidí. Všichni křičeli a hleděli se zachránit. – Voda vnikala do lodi. Jsem dobrým plavcem a hleděl jsem se plováním udržeti na povrchu. Šlo to těžko. Asi 6 osob se mně chytilo, ale strhli mne též dolů. Strachem se mně pustili a snažili se jinak zachránit. Následkem toho bylo mi možno dostat se opět na povrch. Byl bych rád pomohl jiným, ale nemohl jsem a byl jsem rád, že ztěžka jsem zachránil svůj vlastní život. Oknem lodi jsem je dostal ven a po provaze byl jsem vytažen na břeh – do výše asi 15 střeoviců na ulici.*“⁷³⁰

Thomas Zahradník patřil mezi „malé“ hrdiny této neblahé události. Původně to vypadalo, že akce se zúčastní i se svojí rodinou (měl pět dětí). Naštěstí jeho nejstarší dcera plánovala svatbu, proto většina rodiny zůstala doma a zaměřila se na svatební přípravy. Nejmladšího synka si nakonec s sebou nebral, neboť měl na starost několik her na pikniku. Poněvadž byl Thomas Zahradník velmi dobrý plavec, dokázal zachránit z chicagských vln nejen sebe, ale i jednoho dalšího muže. Poté šel do hospody zavolat svým známým do české

⁷²⁸ Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010, s. 50.

⁷²⁹ Josef Stanislav MACH, *Katastrofa na řece chicagské*, in: Amerikán. Národní kalendář na rok 1916, roč. 39, Chicago 1915, s. 303.

⁷³⁰ Josef Stanislav MACH, *Katastrofa na řece chicagské*, in: Amerikán. Národní kalendář na rok 1916, roč. 39, Chicago 1915, s. 301.

čtvrti, aby se rodina dozvěděla, že je v pořádku. Domů do Plzně šel přes čtyři kilometry v promočeném oblečení. Dožil se 88 let a celý pracovní život strávil ve společnosti Western Electric.⁷³¹

Symbolem celého neštěstí se stal Vilík Novotný, kterému bylo 7 let. Na palubě byl s rodiči a se starší sestrou. Nikdo z nich nepřežil. Neidentifikované Vilíkovo tělo, označené pouhým číslem 396, leželo v provizorní márnici celý týden. Až pak ho identifikovali jeho spolužáci Walter Čech a František Řežábek. Krajanský tisk o tom psal takto: „*Celé město truchlilo a jato bylo soucitem nad smutným koncem této nešťastné rodiny, a zvláště o malého Vilíka jevil se všude takový zájem, že pohřeb hošíkův a s ním i celé rodiny byl nejvelkolepějším a nejkrásnějším a stal se jaksi symbolickým uctěním památky všech obětí Eastlandu městem Chicagem. [...] Dne 31. července konal se pohřeb rodiny Novotných, jenž vypraven byl péčí Čes. Pomocného Výboru a byl jedním z nejkrásnějších českých pohřbů obětí katastrofy. Pohřeb konal se z české svobodomysl. školy Vojta Náprstek na Homan avenue a súčastnily se ho nejen nepřehledné zástupy chicažského obyvatelstva, ale i zástupci města Chicaga s mayorem Thompsonem v čele a celá řada českých jinonárodních organizací. Rakve byly umístěny na smutečně vyzdobených podstavcích před školou a vedle nich bylo plno věnců, květin a stuh.*“⁷³²

V dokumentech Českého národního hřbitova je zaznamenáno 143 pohřbů obětí lodní katastrofy, což byl tehdy nejvyšší počet pohřbů na jakémkoli hřbitově v Chicagu. Pozůstalí rodinní příslušníci museli na tuto tragédii rychle reagovat, proto došlo k značnému nákupu parcel na hřbitovech. Vzhledem k tomu, že se na Českém národním hřbitově prodávaly parcely zejména v jedné oblasti, jsou oběti katastrofy pohřbeny blízko u sebe. V této době se ještě hroby vykopávaly ručně. Příprava hrobu trvala dvěma mužům čtyři hodiny. Aby se vše na Českém národním hřbitově stihlo včas připravit, muselo být speciálně zaměstnáno padesát mužů, kteří na vykopávání hrobů pracovali dvanáct hodin denně. Politik Antonín Čermák dokonce zajistil truchlícím z české komunity automobilovou přepravu, která také převážela květinovou výzdobu na poslední rozloučení s oběti Eastlandu.⁷³³

O tragické lodní katastrofě psaly dokonce české listy. V *Národních listech* se objevil dne 26. července 1915 článek *Katastrofa zábavního parníku – 1200 osob zahynulo*: „Z

---

⁷³¹ Informace o pasažérech parníku Eastland je možné čerpat z webu eastlanddisaster.org, který velmi podrobně informuje o této nešťastné události. Viz profil Thomas (Gardner) Zahradník [online, cit. 11. 1. 2021]. Dostupné z: <http://www.eastlanddisaster.org/people/accounts/papagezahradnikthomas.htm>.

⁷³² Josef Stanislav MACH, *Katastrofa na řece chicagské*, in: Amerikán. Národní kalendář na rok 1916, roč. 39, Chicago 1915, s. 302.

⁷³³ Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012, s. 169.

Londýna, 24. července (K. k.) O zániku zábavního parníku „Eastland“ došly ještě tyto zprávy „Reuterovy kanceláře“ z Chicaga: Když nastala katastrofa, odehrály se strašlivé výjevy. V okamžiku neštěstí bylo aspoň 2500 osob na lodi. Většinou těch, kdož byli na palubě, se zdařilo, zadržeti se na okrajích lodi a byli pak lodmi mimo plujícími zachráněni. Cestující v kajutách, většinou ženy a dívky, neměly žádné naděje uniknouti. Hasiči, kteří vynášeli utonulé, našli mrtvoly v kajutách nakupené jako balíky zboží, z čehož se soudí, že na východy byl podniknut útok. Zachránění vypravují, že za 5 minut bylo po všem. Křik žen oněměl, když voda vnikla do lodi. Mrtvoly byly dopraveny vlečným parníkem na pobřeží a odtamtud po železnici dále. Vyšetřováním v umrlčí komoře se zjistilo, že mnoho žen si rozedralo šaty, z čehož lze souditi na zoufalý boj tonoucích. Převrácení lodi se vysvětluje tím, že všichni cestující se tlačili na jednu stranu. Toto vysvětlení však úřadům nestačí. Kapitán, důstojníci a kormidelník lodi byli zatčeni. [...] Počet cestujících, utonulých při zániku parníku „Eastland“, odhaduje se na 1200. Až doposud bylo vyloveno 500 mrtvol, hlavně z trupu lodi, ležícího pod vodou. Bylo nutno vysekati otvory do lodních boků, aby mrtví mohli býti z lodi vytaženi.“⁷³⁴ Z těchto řádků je jasně zřejmé, že české noviny neměly přesné informace. Druhý den totiž otiskly informaci, že zahynulo dokonce 1810 osob.⁷³⁵ Deník jistě vycházel ze špatně převzatých zpráv od zahraniční agentury, proto rovněž pravděpodobně neupozornil na českou přítomnost na palubě parníku.

Vraťme se ještě zpět k historii lodi. Parník Eastland původně sloužil pro přepravu ovoce, později byl přestavěn na výletní parník, ale stavební úpravy nebyly zrovna šťastné, neboť loď měla problémy se stabilitou. Dle vyšetřovací komise k neštěstí přispělo také velké množství záchranných člunů, které byly na palubě zavěšeny poměrně vysoko. Před havárií navíc nefungovaly balastní nádrže, do nichž se pumpuje voda, aby měl parník větší ponor. Kapitán s posádkou jednoznačně podcenili bezpečnostní předpisy. Přestože se hledal viník soudní cestou a proběhly žaloby o finanční vyrovnání, jež se táhly po řadu let, nakonec nebyl nikdo potrestán. Ještě roku 1915 byl Eastland z řeky vyzvednut. Loď koupilo americké námořnictvo a přejmenovalo ji na USS Wilmette. Využívalo ji i během druhé světové války. Roku 1947 byl někdejší Eastland sešrotován.⁷³⁶

⁷³⁴ *Národní listy*, roč. 55, 26. 7. 1915, ranní vydání, č. 205, s. [1].

⁷³⁵ *Národní listy*, roč. 55, 27. 7. 1915, večerní vydání, č. 206, s. [5].

⁷³⁶ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 65.

Poněvadž při havárii parníku Eastland zemřelo mnoho Čechů, přezdívá se této tragické události český Titanic.⁷³⁷ Ve městě se dodnes na tuto smutnou událost nezapomnělo a je každoročně připomínána velkou pietní akcí v centru Chicaga. Příběh Eastlandu byl několikrát literárně zpracován, vznikly také filmové dokumenty a před několika lety byl dokonce na toto téma realizován muzikál. Roku 2015, při 100. výročí osudné události, vznikl památník obětem havárie Eastland na Českém národním hřbitově.⁷³⁸

6.7. Světová výstava 1933/1934

Po čtyřiceti letech se světová výstava vrátila zpět do Chicaga. Nesla název Století pokroku, což mělo symbolizovat neuvěřitelný vývoj města Chicaga během sta let jeho existence a také zdůraznit rozvoj vědy a techniky v tehdejší světě. Pro Chicago to byl opravdu obrovský přerod, poněvadž během několika desítek let se z malé skupiny dřevěných domků stalo jedno z největších měst v Americe, kde žilo přes tři miliony obyvatel. Výstava také zdůrazňovala vynalézavost lidské mysli a snažila se dát světu příslib lepší budoucnosti, umožněné pokrokem vědy a vynálezů.⁷³⁹

Výstava probíhala od 27. května do 12. listopadu 1933, a poněvadž zaznamenala velký ohlas, byla nakonec prodloužena i pro rok 1934, kdy byla otevřena od 25. května do 31. října 1934. Plocha výstaviště byla 171 hektarů. Na ní se prezentovalo dvacet jedna států, mezi nimi i Československo. Výstavu navštívilo přes třicet devět milionů osob. Přesto byl zisk pouhých sto šedesát tisíc dolarů.⁷⁴⁰ Chicago začalo světovou výstavu plánovat v polovině dvacátých let 20. století. V té době se začal připravovat výbor v New Yorku, který plánoval uspořádat světovou výstavu tam v roce 1932 k příležitosti 200. výročí od narození George Washingtona (1732–1799). Výbor měl problémy s financováním a krach newyorské burzy roku 1929 uspil zánik celé této akce. New York tedy přenechal pořádání světové výstavy Chicagu.⁷⁴¹

Krajanský tisk dne 28. května 1933, tedy den po otevření, výstavu stručně okomentoval takto: „*V Chicagu zahájena byla právě imposantním způsobem světová výstava*

---

⁷³⁷ Jaroslav KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga. Edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017, s. 186–187.

⁷³⁸ Jaroslav KŘÍŽ, *Havárie parníku Eastland. Černý den v dějinách českého Chicaga*, Dějiny a současnost, 2021, roč. XLIII., č. 6, s. 41.

⁷³⁹ *Amerikán. Národní kalendář 1934*, Chicago 1933, s. 250.

⁷⁴⁰ Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000, s. 138.

⁷⁴¹ Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000, s. 265.

„*Století Pokroku*“. Výstaviště rozkládá se na jezerním pobřeží a celkový pohled na výstavní budovy, paláce a pavilony, laguny, věže, modré jezero Michiganské na jedné a panorama města Chicaga na druhé straně, vše hýřící bohatostí barev, je úchvatné.“⁷⁴² Výstavu zahájil americký prezident Herbert Clark Hoover (1874–1964), kterému v březnu toho roku skončil prezidentský mandát. Uchopení výstavy se naprosto odpoutalo do romantismu minulých světových výstav, a to nejen z pohledu architektury, ale i snahou ukázat současný vědecký a průmyslový rozvoj. Úkolem bylo zpřístupnit poznání vědy a techniky co nejširšímu okruhu návštěvníků. Největší atrakcí byla určitě lanovka Sky-ride, ze které bylo možné pozorovat nejen celé výstaviště, ale i značnou část centra Chicaga. Jednalo se totiž o konstrukci o dvou stožárech (190 metrů vysokých), vzdálených od sebe necelých šest set metrů. Zdviže vytáhly návštěvníky na vyhlídkovou plošinu ve výšce šedesáti pěti metrů, kde byly věže spojeny silnými ocelovými kabely. Na nich pak byly zavěšeny kabinky ve tvaru raket, jejichž výfukové roury vypouštěly barevné plyny. Hodinová kapacita byla nastavena na čtyři tisíce osob.⁷⁴³

Československý pavilon navrhl architekt Kamil Roškot (1886–1945), který realizoval také veletržní pavilon v Miláně roku 1927. Roškot byl žákem Jana Kotěry (1871–1925). Přestože vycházel z kubismu, jeho nejvýraznější stavby jsou funkcionalistického ražení.⁷⁴⁴ Pavilon měl v rámci světové výstavy poměrně dobrou polohu. Ocitujme dobový památník, který tuto skutečnost přibližuje: „*Američtí Češi a Slováci vyhledávají na výstavě se značným zájmem stánek své staré vlasti. Nacházejí jej snadno, nebo má vskutku neobyčejně výhodnou polohu. Čs. pavilon je zcela blízko hlavního vchodu výstavy na Roosevelt Road, u stadionu „Soldiers' Field“, právě na konci vznosné Třídy vlajek, jež tvoří originelní vstup do výstavy. Již čtvrtou budovou, čelící na tuto vstupní třídu, je čs. pavilon, který je v jednom z nejživějších center veliké výstavy, kde procházejí každého dne tisíce a tisíce návštěvníků. Po vnější stránce zapadá budova docela do modernistického rámce výstavy. Je rovněž postavena v modernistickém stylu, skříňovitého, až strohého tvaru, bez jakékoliv ozdoby. Účelnost tu jediné rozhodovala, což působí dojmem přijatelné a poctivé pravdivosti. Pavilon je tvořen z dvou částí. Přední, vyšší je vstupem k dlouhé a nízké části výstavní. Průčelí je celé skleněné, s krásně provedenou skleněnou mosaikou čs. státního znaku. Obě postranní zdi výstavní části jsou rovněž skleněné, zatímco vyšší část má stěny ze žlutých překližek (veneer). Za večerního*

⁷⁴² *Duch času*, roč. LV, 28. 5. 1933, č. 35, s. 1.

⁷⁴³ Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000, s. 139 a 141.

⁷⁴⁴ Marcy CAMERON, *The Dual Identity of the Czechoslovakian Pavilion at the 1933 Chicago World's Fair*, Boulder 2012, s. 62.

osvětlení je proto pavilon vlastně jakousi skvěle zářící výkladní skříň čs. výrobků. Tato okolnost i žlutá barva jeho stěn dává mu zvláště vystupovat mezi výstavními budovami, jež jsou v mnoha případech bez oken vůbec!“⁷⁴⁵ Výška budovy byla zhruba 9 metrů a nad vchodem byl vytvořen československý státní znak celý ze skla. Skleněné panely byly opravdu neobvyklým prvkem. Sklo bylo velmi nákladné a obtížně se do Chicaga dopravovalo. Pavilon postavil Bedřich Sirotek (1899–1974), který do Chicaga dorazil v dubnu 1933 ještě se třemi kolegy. Design celého pavilonu staví na originálním Roškotovu schématu, který výborně pracuje se sklem jako materiálem a v malých detailech zdůrazňuje národní symboliku.⁷⁴⁶

V pavilonu vystavovalo na sedmdesát československých firem. K expozici byla připojena ještě drobná výstavka týkající se československé Ameriky. Jednalo se především o statistiku českých a slovenských osad, přehled všech českých a slovenských tiskovin a soupis krajských organizací ve Spojených státech amerických.⁷⁴⁷

Oficiální příručka výstavy informovala o tom, že československý pavilon stojí naproti italské budově a nabízí nádhernou ukázkou produktů z různých průmyslových odvětví, zejména z barevného a čirého skla. Mezi exponáty nalezneme především ruční práce, české sklo, porcelán, drahé kameny, granátové šperky a výstavku turistického charakteru.⁷⁴⁸

Česká a slovenská komunita v Chicagu hostila II. slet Svazu československého sokolstva v Americe. Ten se konal v Chicagu 25. června 1933.⁷⁴⁹ Československý den na světové výstavě navíc proběhl 20. srpna 1933, takže krajská komunita dala o sobě Americe pořádně vědět. Na sto padesát účastníků, dokonce poprvé i s ženským oddílem, přijelo na slet z Československa. V den sletu bylo na stadionu Soldier Field přítomno na padesát tisíc krajanů. Cvičících sokolů a sokolek bylo bez mála dva tisíce. Z čestných hostů jmenujme především předsedu československého senátu JUDr. Františka Soukupa (1871–1940), který zrovna v tomto období navštívil Ameriku.⁷⁵⁰ Československý den se znovu odehrával na největším stadionu v Chicagu, tedy na Soldier Field, kde se sešlo na šedesát tisíc Čechů a Slováků. Čestným hostem byl znovu zástupce Československa JUDr. František Soukup.

---

⁷⁴⁵ Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Památník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933, s. 181.

⁷⁴⁶ Marcy CAMERON, *The Dual Identity of the Czechoslovakian Pavilion at the 1933 Chicago World's Fair*, Boulder 2012, s. 66–67.

⁷⁴⁷ Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000, s. 146.

⁷⁴⁸ *Official Guide Book of the Fair 1933*, Chicago 1933, s. 95

⁷⁴⁹ Podrobněji o sletu *Památník a program II. slet a závody Svazu čs. sokolstva v Americe 21.–25. června 1933 v Chicagu*, Chicago 1933.

⁷⁵⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1934*, Chicago 1933, s. 246 a 248.

Nechme promluvit dobový tisk: „Číslo programu následovala ráz na ráz. Po overtuře a hymnách „Star Spangled Banner“, „Kde domov můj“ a „Nad Tatrou sa blýská“, vystoupil na tribunu předseda Výstavního Výboru p. Jan A. Červenka, který uvítal hosty a zakončil krásným holdem památce starosty Čermáka, při němž všichni přítomní povstali, zatímco trubačská četa legionářů vytrubovala večerku. [...] Další částí pořadu byl nádherný průvod allegorických vozů, z nichž většina byla neobyčejně umělecky vybavena a dělala velikou čest organisacím, jež si na jejich výpravě daly záležeti.“⁷⁵¹ Následoval průvod desítek českých a slovenských spolků z Chicaga a blízkého okolí. Poté přišlo šest set sokolů a proběhla ukázka jejich cvičení. Na spolupráci se domluvily sokolské oddíly jak svobodomyšlného, tak i katolického tábora. Dle dobových záznamů byla atmosféra velkolepá, proto citujme ještě dobový tisk: „Působivou ukázkou národních krojů a jezdeckého umění moravských šohajů byla „Jízda Králů“, předvedená sdruženými spolky moravského Slovácka. Po šohajích se představily dívky a ženy v tanci „Královničky“, který zaujal pozornost nádhrou krojů a hýřením barev. Vyvrcholením pořadu byla scéna „O, vlasti má!“ předvádějící vystižně děje československého lidu, upadnutí v poddanství, útrapy za světové války, probuzení a osvobození. Scénu napsal a řídil Jarka Jelínek, náčelník Svazu československého sokolstva v Americe; hudební doprovod upravil p. Fr. Kubína, a režii měli v rukou pp. V. Havelka, Josef Ondřejkovič, Jos. R. Krejčí a Lad. Dvořák. Účinkujících ve scéně bylo na 2.800. Scéna „O, vlasti má!“ byla skutečným zlatým hřebem Československého Dne, události to, která zaznamenána byla na čestném místě v historii Čechoslováků amerických. Večer uspořádána byla „Zlatá hodinka“ Československého dne v nádvoří Paláce věd. Všudypřítomná a všudy vítězí Lyra se svým sbormistrem F. Kubinou zapěla zdravici a hymny. Předseda výstavního výboru pan Jan A. Červenka a místopředseda rev. Pelikán uvítali přítomné, mayor Kelly vzdal tribut svému předchůdci Čermákovi i živým Čechoslovákům. Dr. Frant. Soukup promluvil svoji poslední zdravici v Chicagu, která roznášena byla rozhlasem po celé zemi.“⁷⁵² Krajanská komunita znovu dokázala svoji sílu při organizaci velkolepé akce.

K výstavě se také vázaly určité soutěže. Pro zajímavost uvedme, že správa výstavní za součinnosti Dámského zahrádkářského klubu Illinois vypsala soutěž zahrádkových ozdob. Mezi oceněnými byl i český krajan, který své dílo vystavil v přední části budovy Horticultural. U návštěvníků zaznamenalo toto dílo velký ohlas, neboť denně bylo terčem fotoaparátů. Dílo bylo prezentováno na výstavě o letních prázdninových měsících roku 1933.

⁷⁵¹ Amerikán. Národní kalendář 1934, Chicago 1933, s. 253.

⁷⁵² Amerikán. Národní kalendář 1934, Chicago 1933, s. 253–254.

František Soukal, český zahradník z Berwynu, obdržel nakonec bronzovou výstavní medaili. Soukal vytvořil barvitou skalní zahrádku, při jejíž realizaci se nechal inspirovat obrázky českých hradů, které doplnil květinovou a rostlinou výzdobou.⁷⁵³

V květnu roku 1934 se znovu otevřely brány světové výstavy a i ve druhém roce nalákala tato akce miliony návštěvníků. Nejcennějším obohacením výstavy ve druhém roce bylo získání dvou z největších symfonických orchestrů v Americe. Oba soubory po dobu letních měsíců na výstavě denně koncertovaly. Jednalo se Detroitský symfonický orchestr a symfonický orchestr z Chicaga, ve kterém účinkovalo několik českých umělců, např. John Weicher či Václav Jiskra. Detroitský orchestr měl dokonce českého dirigenta Viktora Koláře. Kolář na výstavě dirigoval neuvěřitelných 160 vystoupení. Oba orchestry měly na svých programech často české skladby. Chicagský orchestr navíc uspořádal 19. července 1934 večerní program jenom ze skladeb českých autorů. Československý pavilon uspořádal 2. září 1934 pietní akci věnovanou Antonínu Josefu Čermákovi. Došlo k odhalení portrétu zesnulého starosty, který namaloval profesor Antonín Štěrba. Akce se zúčastnilo mnoho významných hostů v čele se starostou Chicaga Edwardem Josephem Kellym (1876–1950).⁷⁵⁴

Československým pavilonem prošlo za celou dobu světové výstavy šest a půl milionu osob. Mnozí návštěvníci si pochvalovali českou restauraci, která stála hned u pavilonu, neboť se zde točilo české pivo (případně české pivo pivovaru Atlas z chicagské Plzně) a obsluha chodila oblečena v národních krojích v doprovodu českého zpěvu a hudby.⁷⁵⁵ Navíc sokolský slet i národní den na světové výstavě měly velice pozitivní ohlas, takže krajanská komunita mohla být spokojena se svou reprezentací vůči světu. Světová výstava se z národního a krajanského pohledu určitě povedla.

6.8. Česká komunita v Chicagu a osvobození Československa

V roce 1940, tedy již během druhé světové války, proběhlo v USA sčítání lidu. K československému původu se přihlásilo něco málo přes jeden milion osob. Práce se statistickými údaji je poměrně ošemetná, neboť výsledné číslo zahrnovalo nejen první generaci přistěhovalců, ale započítávalo i zástupce druhé a třetí generace. Právě u třetí generace je velmi složité mluvit o české či slovenské identitě, když její příslušníci český či

⁷⁵³ *Amerikán. Národní kalendář 1934*, Chicago 1933, s. 284.

⁷⁵⁴ *Amerikán. Národní kalendář 1935*, Chicago 1933, s. 227–229.

⁷⁵⁵ Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000, s. 146.

slovenský stát většinou vůbec nepoznali. Jisté však je, že se nejednalo o homogenní skupinu. Přesto představovali Češi a Slováci v Americe ekonomickou i politickou sílu, která mohla napomoci ke znovunastolení svobodného Československa.⁷⁵⁶ Ve Spojených státech amerických bylo navíc během druhé světové války veřejné mínění z 90 % Československu nakloněno.⁷⁵⁷ Američané si přáli, aby v Evropě zavládl mír a Čechoslováci měli znovu svobodný stát.

Vraťme se však ještě do třicátých let 20. století. Světová výstava v Chicagu, která proběhla v letech 1933–1934, přispěla k oživení krajanského hnutí v USA, a poněvadž Československo patřilo k vystavujícím zemím, tak se i více o tomto státě v americkém tisku psalo. Bylo to samozřejmě v době, kdy v Německu razantně nastupoval fašismus a západní svět se obával vývoje ve střední Evropě.⁷⁵⁸ Krajanský tisk se ve druhé polovině třicátých let 20. století více zaměřoval na témata spojená s Československem a roku 1938 již s obavou informoval o květnové částečné mobilizaci, stoupajícím mezinárodním tlaku na Československo či neúspěšném vyjednávání se sudetskými Němci.⁷⁵⁹

Česká komunita v USA se začala aktivizovat už na jaře roku 1938. První protestní schůze krajanů proti Německu (a také na podporu Československa) se konala dokonce 21. dubna 1938 v Chicagu. Krajanské hnutí zakládalo obranné výbory a organizovalo různé veřejné sbírky, obdobně jako tomu bylo během první světové války. Došlo k reorganizaci Českého národního sdružení. Předsedou se nově stal chicagský podnikatel a především politik Jan (John) Červenka (1870–1951) a tajemníkem Vincenc Vrdský. Obnovena byla také Československá americká tisková kancelář. Hlavním redaktorem byl Jan Hilgert. Tato organizace měla především šířit informace o ohrožení demokratických států německým fašismem.⁷⁶⁰

Hnutí v Chicagu bylo opravdu aktivní, neboť 25. září 1938 proběhla obrovská demonstrace proti rozpínání Německa. Na chicagském stadionu bylo neuvěřitelných šedesát pět tisíc protestujících. Značnou část tvořili Češi a Slováci. Po návštěvě prezidenta T. G.

---

⁷⁵⁶ Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanského tisku*, Olomouc 2017, s. 90–91.

⁷⁵⁷ Bedřich ZEMEK, *Češi a Slováci v Americe*, Praha 1947, s. 11.

⁷⁵⁸ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 5.

⁷⁵⁹ Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanského tisku*, Olomouc 2017, s. 90–91.

⁷⁶⁰ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 5.

Masaryka v květnu 1918 to byla asi největší manifestace tohoto typu v Chicagu.⁷⁶¹ Ve dnech 21. a 22. října 1938 došlo v Chicagu k založení Americké rady Čechů, Slováků a Rusínů. Za touto iniciativou stál Vojta Beneš, který přijel do USA podnítit zahraniční odboj.⁷⁶² Jednou z dalších akcí na podporu československé republiky se stala manifestace k dvacátému výročí vzniku Československa. V Chicagu se 28. října 1938 sešlo přes šest tisíc krajanů v budově Mezinárodního amfiteátru (stavba dnes již nestojí). Mezi nimi byli i sokolové a legionáři. Hlavním řečníkem byl Vojta Beneš, který přednášel po celé české i slovenské Americe.⁷⁶³ Krajanská Amerika začínala být velice aktivní, přesto ale chyběl vůdčí typ či organizace, která by udávala jednotný směr odboje. Akcelerátorem se stal až příjezd Edvarda Beneše (1884–1948) do Chicaga.⁷⁶⁴

V den, kdy Adolf Hitler s armádou vstoupil na území Prahy, proběhla v Plzeňském parku v Chicagu velká manifestace krajanských organizací. 15. března 1939 promluvil před krajany také Jan Masaryk (1886–1948). Přečetl rovněž dopis Edvarda Beneše adresovaný Adolfu Hitlerovi.⁷⁶⁵ Edvard Beneš vystoupil v rozhlase s výzvou týkající se boje proti nacismu dne 19. března 1939 v Chicagu, kam však přijel působit jako univerzitní profesor. Krajanská komunita a zastupitelské úřady se tak staly prvními složkami odboje v zahraničí. Hned v dubnu došlo ke sjezdu Českého národního shromáždění a domlouvala se tam rozsáhlá spolupráce mnoha krajanských spolků nejen českých, ale i slovenských. 21. dubna 1939 navíc proběhlo v Chicagu další velké protestní shromáždění proti okupaci Československa. Česká a slovenská Amerika uznala Edvarda Beneše za vůdce zahraničního odboje.⁷⁶⁶

Edvard Beneš původně přijel do USA jako soukromá osoba, ale okupace Československa a neustálé projevy sympatie ze strany Čechů a Slováků v Americe ho přiměly aktivně se ujmout zahraničního odboje a stát se prezidentem v exilu.⁷⁶⁷ Veřejně však vystoupil až 8. června 1939 v Plzeňském parku, kde představil ideu protinacistického odboje. Mnichovská dohoda nebyla přijata ústavní cestou, a proto se jí představitelé nemusejí řídit a

---

⁷⁶¹ Joseph MARTÍNEK, *One hundred years of the ČSA. The History of the Czechoslovak Society of America*, Cicero 1955, s. 404.

⁷⁶² Joseph CHADA, *The Czechs in the United States*, [Washington] 1981, s. 173

⁷⁶³ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 9.

⁷⁶⁴ Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanského tisku*, Olomouc 2017, s. 98.

⁷⁶⁵ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 10.

⁷⁶⁶ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe. Czechs in America. České vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*, Praha 2003, s. 43.

⁷⁶⁷ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 118.

republika de facto funguje nadále. Beneš svůj pobyt v USA ukončil v červenci 1939 a odplul do Velké Británie, kde později založil prozatímní vládu Československé republiky.⁷⁶⁸

Hlavní krajskou organizací zajišťující pomoc československému zahraničnímu odboji se stala Československá národní rada v Americe (ČSNRA). Do čela byl zvolen profesor Jaroslav Josef Zmrhal (1878–1951) z Chicaga. Výkonný výbor této organizace měl dvacet členů. Deset zástupců mělo být českých a dalších deset slovenských.⁷⁶⁹ Vznikl také Československý pomocný výbor, který sloužil k zasílání materiální i finanční pomoci do Anglie. Tato pomoc byla určena především československé armádě, uprchlíkům z Československa a samozřejmě prozatímní vládě v Londýně. Práce výboru byla řízena z Chicaga, ale zásilky chodily z New Yorku. Za materiální pomoci stály především dámské spolky, včelky, jako tomu bylo za první světové války.⁷⁷⁰ Další důležitou podpůrnou organizací byl Československý červený kříž v exilu. Za jeho založením stály Alice Masaryková (1879–1966), Betka Papánková a Vlasta Adéla Vrázová (1900–1989). Dva tisíce dobrovolníků sbíraly finance, léky, potraviny, ošacení pro uprchlíky a vojenské jednotky.⁷⁷¹

Krajský tisk hrál též důležitou informační roli i během druhé světové války. V Chicagu vycházel v anglickém jazyce měsíčník *The News Flashes from Czechoslovakia*. Vydávala ho Československá národní rada americká, a to od ledna 1939 do prosince 1945. Redaktorem byl Joseph Martínek. České národní sdružení vydávalo měsíčník *Svobodné Československo – Free Czechoslovakia*. Tištěný bulletin měl podtitul *Věstník Českého národního sdružení v Americe* a vycházel v Berwynu v letech 1939–1977. V Chicagu ještě vycházel *Zpravodaj krajského výboru ČNS*. Jednalo se o tištěný svobodomyšlný měsíčník v českém jazyce. Významným listem byla také *Hlídky*. Byl to měsíčník, který vycházel v letech 1920–1947 a vydavatelem byl Národní svaz českých katolíků. Od roku 1939 vycházel jako příloha katolického týdeníku *Národ*.⁷⁷²

Po celé české a slovenské Americe docházelo k projevům podpory Československu. Manifestace probíhaly každoročně v podstatě ve všech větších centrech. 13. srpna 1939 proběhla jedna z takovýchto akcí v Plzeňském parku. Účastníků bylo dle dobového tisku dvacet tisíc.⁷⁷³ Krajané také každoročně 7. března slavili narození T. G. Masaryka. Oslavy

---

⁷⁶⁸ Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 51.

⁷⁶⁹ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 14.

⁷⁷⁰ Vojta BENEŠ, *Světlo na křižovatkách*, Chicago 1941, s. 67.

⁷⁷¹ Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008, s. 107.

⁷⁷² Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010, s. 320–321.

⁷⁷³ *Amerikán. Národní kalendář 1940*, Chicago 1939, s. 62.

jeho narozenin probíhaly nejen mezi českou a slovenskou komunitou, ale i v řadě amerických institucí a na vysokých školách po celých Spojených státech amerických. Mnoho rozsáhlejších oslav proběhlo v roce 1940, kdy se připomínalo Masarykovo 90. výročí narození. Při těchto aktivitách byla vždy snaha získat finanční prostředky pro zahraniční odboj.⁷⁷⁴ V roce 1941 se v Chicagu uskutečnil další sokolský slet. Tato akce byla využita i k propagaci československého zahraničního odboje. IV. slet Svazu proběhl 21.–25. června 1941.⁷⁷⁵

Češi i Slováci v Americe přispívali na každoroční sbírkové akce. Nakupovali krajaný tisk, který informoval o dění v Československu a na válečné frontě. Dalším zdrojem finančních prostředků bylo pořádání kulturních akcí a také přednášková činnost. Krajané dokonce shromáždili finance na pořízení dvou bombardovacích letadel a na postavení nákladní oceánské lodi, která byla dedikována bývalému starostovi Chicaga, nesla tedy pojmenování A. J. Cermak.⁷⁷⁶

10. června 1942 nacisté vyhladili a srovnali se zemí vesnici Lidice v Československu. Světová veřejnost byla z tohoto hrůzného činu v šoku. Velmi osobitou formou vyjádřili svoje sympatie k Československu Američané, neboť 12. července 1942 došlo k přejmenování komunity Stern Park Garden ve městě Crest Hill (stát Illinois) na Lidice. Ceremonie přejmenování byla vysílána rozhlasem a osobně se jí účastnil Jan Masaryk. Později došlo k přejmenování dalších lokalit po celém světě, zejména v Latinské Americe.⁷⁷⁷ Lidice jsou stále jistým symbolem. Crest Hill se nachází zhruba hodinu jízdy od Chicaga a každoročně se zde koná pietní akce za účasti českého konzulátu v Americe.

Prezident Edvard Beneš navštívil v květnu 1943 USA, poněvadž měl domluvenou schůzku s americkým prezidentem Franklinem Delanem Rooseveltem. Znovu však navštívil české Chicago, proto nechme promluvit dobový tisk: „*V sobotu dne 22. května přibyl dr. Beneš do Chicaga, kde byl slavnostně uvítán na nádraží La Salle velkým počtem krajanů,*⁷⁷⁸ *mayorem města Edwardem J. Kellym a četnými Američany. Mayor Kelly odvezl pak presidenta na radnici, kde jej oficiálně uvítal jménem města Chicaga. [...] V sobotu*

---

⁷⁷⁴ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 14.

⁷⁷⁵ Podrobněji o sletu *Souvenir Program, IV. slet Svazu čsl. Sokolstva v Americe, červen 26–29 1941*, Chicago 1941.

⁷⁷⁶ Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha 1996, s. 102. Podrobněji o pojmenování lodi A. J. Cermak, viz *Národ*, 6. 12. 1943, s. 2.

⁷⁷⁷ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 132.

⁷⁷⁸ Mělo se jednat o 150 tisíc osob, viz František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 86.

odpoledne učinil dr. Beneš zájezd do Lidic u Joliet, Ill., kde položil věnec u pomníku, postaveného na počest obětí nacistického zločinu, spáchaného na vesničce Lidicích v Čechách u Kladna. Večer byla v hotelu Windermere uspořádána recepce, jíž zúčastnilo se kolem 200 zástupců předních českých a slovenských spolkových těles. Neděle dne 23. května byla památným dnem československého Chicaga, velkolepé manifestace, uspořádané v Chicago Stadium, jíž předcházela jeden z nejúchvatnějších průvodů českou Plzní, jaký Chicago vidělo od historického uvítání T. G. Masaryka dne 5. května 1918. Manifestaci v Chicago Stadium předsedal mayor Kelly. President Beneš pronesl anglicky významnou řeč na téma „Zač bojujeme?“, již tisíce posluchačů⁷⁷⁹ vyslechlo s velkým zájmem. Mnoho krajanů přijelo k uvítání dra Beneše do Chicaga i ze vzdálených měst, z Clevelandu, Cedar Rapids, Milwaukee aj.⁷⁸⁰

Česká a slovenská Amerika neustále pomáhala zahraničnímu odboji. Se vstupem Spojených států americké do druhé světové války se však v mnoha rodinách změnil pohled na válku, neboť pro ně najednou představovala něco podstatně reálnějšího než dříve. Američané českého a slovenského původu se začali objevovat i ve vojenských složkách.⁷⁸¹ Naštěstí se blížil konec války. Osvobození Československa přivítali s radostí krajané ve všech zemích světa. Jejich celkovou pomoc zahraničnímu odboji v průběhu druhé světové války lze jen těžko vyčíslit. ČSNRA měla poslat pomoc během války do Evropy částku přesahující dva miliony dolarů.⁷⁸²

Finanční i materiální pomoc krajanů, především z USA, pokračovala i v následujících letech. Nejdůležitější organizací byla United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA), v této organizaci se angažovala i Alice Masaryková. Tato organizace poslala do Československa pomoc v hodnotě sto osmdesáti tří milionů dolarů. Ze značné části tyto částky hradily Spojené státy americké. Mnoho krajanských organizací posílalo i po roce 1945 finanční i materiální pomoc. Existovala také individuální pomoc od řady Čechoameričanů. Firma z Chicaga Sokol and Company, kterou založil počátkem 20. století Jan A. Sokol (1875–1942), posílala do Československa i dva roky po válce potravinové balíčky vyráběné přímo ve vlastní továrně.⁷⁸³

---

⁷⁷⁹ Účastníků bylo 15 tisíc osob, viz Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017, s. 51.

⁷⁸⁰ *Amerikán. Národní kalendář 1944*, Chicago 1943, s. 31.

⁷⁸¹ Podrobněji Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanského tisku*, Olomouc 2017, s. 115–125.

⁷⁸² František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010, s. 137.

⁷⁸³ Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018, s. 140.

Závěr

Americké Chicago vyrostlo během prvního století své existence z malé osady na jedno z nejdůležitějších center Severní Ameriky. Tento neuvěřitelně rychlý rozvoj města byl dán především evropskou imigrací a průmyslovým vývojem regionu. Evropská etnika proudila k Michiganskému jezeru ve větších vlnách především ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století, než došlo ve Spojených státech amerických k zavedení kvótového systému. Z hlediska etnicity lze na Chicago použít teorii tavícího kotle (melting pot),⁷⁸⁴ poněvadž v chicagských čtvrtích žilo mnoho různých etnik, které v podstatě vytvořily americký národ. První generace příchozích si vždy udržovala kulturu z rodné země, proto ještě nedocházelo ve větší míře ke kulturní adaptaci. U druhé generace většinou již docházelo k pozvolné asimilaci. U třetí generace a generací následujících mluvíme již o úplném splynutí s novou domovinou. Mohlo samozřejmě docházet i k výjimkám, kdy se kultura etnika udržela po více generací. V české Americe se tak dělo např. v odlehlých lokalitách Texasu či Středozápadu, které byly do jisté míry separovány od dalších kulturních vlivů. Pro lidnaté oblasti, k nimž patřilo také Chicago, však byla typická kulturní integrace, kdy se přistěhovalci setkávali a střetávali s více identitami.

Češi se v Chicagu usadili ve větším počtu v padesátých letech 19. století. Příliv tohoto etnika, jak naznačily předchozí stránky, byl nejprve pozvolný, později spíše přímočarý. Pomyslného vrcholu dosáhla česká komunita v období první světové války. Poté již začalo docházet k pozvolnému úpadku, který byl spojen s výraznou asimilací. Tento trend si můžeme demonstrovat na několika příkladech. První generace Čechů se většinou usazovala v Chicagu v jedné oblasti, případně nedaleko od sebe, poněvadž se snažila udržovat vzájemné kontakty. Mnoho příchozích neumělo ještě anglicky, proto se snažili vybudovat si vlastní komunitu. Během druhé poloviny 19. století se v oblasti u Michiganského jezera usazovalo stále více osob z českých zemí. Proto také vznikly české čtvrtě, kde si česká komunita v určitém období vystačila téměř výhradně s vlastní kulturou. Problém české komunity pomalu přicházel s druhou generací. Děti přistěhovalců se totiž narodily již na americkém území a k zemi svých rodičů neměly takový vztah. Většinou začaly také chodit do amerických škol, kde začaly masově přijímat americkou kulturu. I když české děti mohly navštěvovat české školy, jednalo se o instituce, které fungovaly většinou jen o sobotách a

---

⁷⁸⁴ Robin COHEN, *Migrace – stěhování lidstva od pravěku po současnost*, Brno 2019, s. 71–72.

nedělích (existovaly i odpolední české školy, ale těch bylo jen několik). Pro druhou generaci Čechoameričanů tak bylo složité udržet si kulturní integritu původní země, přestože si udržovala český jazyk a kulturu v nejširším smyslu slova díky styku se svými rodiči ve vlastní domácnosti. Školní docházka tak byla zásadní iniciační zkušeností, která většinou stála na počátku integračního procesu. Docházelo také k tomu, že se někteří příslušníci slovanských etnik styděli za svůj původ, proto si měnili svá jména a zejména příjmení.⁷⁸⁵ Ke změně křestního jména docházelo někdy již u nositelů první generace, pro druhou i třetí generaci je však typické, že používá téměř výhradně anglická jména. Většinou se jednalo o americkou variantu českého pojmenování (Jan = John, František = Frank, Karel = Charles, Jaroslav = Jerry atp.). Z rodového jména nejprve mizela česká diakritika, která jistě byla odstraňována i z důvodu lepší výslovnosti, zejména pokud příslušníci druhé a třetí generace již neuměli česky, a jednodušší grafické podoby jména. To ostatně potvrzuje také statistika, neboť v meziválečném období klesl počet česky hovořících Američanů.⁷⁸⁶

Výraznou událostí, která se promítla také do vývoje české komunity v Chicagu, byl konec první světové války a vznik Československa. To, že české země byly najednou samostatné a došlo v nich k celé řadě přelomových změn, např. v sociální oblasti, podnítilo reemigraci z USA. Přestože byla nižší, než se původně očekávalo, k odlivu osob českého původu došlo.⁷⁸⁷ Začal se rovněž snižovat počet emigrantů z Československa do USA. Od roku 1921 začal navíc platit kvótový systém, takže příliv osob první generace se snížil. To byl také jeden z důvodů, proč se české komunity napříč Spojenými státy časem začaly rozpadat.

Dalším prvkem, jenž svědčí o postupném upadání české komunity v Chicagu ve 20. století, je proměna názvů českých firem. Mnoho českých podnikatelů začalo totiž své firmy nazývat pouze anglicky. Jeden z faktorů byl jistě ekonomický – své služby mohli nabízet širšímu spektru obyvatel Chicaga –, tento jev však zároveň ukazuje, že české čtvrtě již nebyly tak soběstačné jako v minulosti. Obdobné to bylo u mnoha českých spolků, které začaly užívat anglický ekvivalent svého českého označení. V průběhu 20. století začal anglický jazyk převládat i u vydávaných almanachů a dalších spolkových brožur. Ve spolcích v té době začala převládat druhá a třetí generace Američanů českého původu.

---

⁷⁸⁵ Podrobněji Lenka PROCHÁZKOVÁ, *Amerikanizace českých příjmení na území Chicaga*, Naše řeč, roč. 99, č. 3, 2016, s. 147–157.

⁷⁸⁶ Roku 1920 bylo 622 tisíc Čechů a Slováků první generace v USA. Druhé generace bylo 388 tisíc příslušníků. O deset let později se počty razantně mění: 492 tisíc Čechoslováků první generace a 890 tisíc druhé generace, viz Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, s. 283–284.

⁷⁸⁷ Dominic A. PACYGA, *Chicago. A Biography*, Chicago 2011, s. 217.

Výrazným místem paměti české komunity v Chicagu je Český národní hřbitov. I na něm je možné vnímat asimilační prvky.⁷⁸⁸ První generace Čechů pohřbená v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století si nechávala vesměs vyrábět náhrobky, které se téměř nelišily od těch, jež byly typickými pro české země. Nalezneme na nich jména s diakritikou, přechýlená ženská příjmení, což již není pro následující generace typické. U dalších generací dochází také k vizuální proměně hrobů, které svou podobou odpovídají těm typicky americkým.

Za úpadkem české komunity v Chicagu také do jisté míry stálo stěhování směrem na západ. Na západní předměstí Chicaga Češi odcházeli díky tomu, že v Ciceru a Berwynu si mohli dovolit postavit si rodinný dům. Tak došlo k pozvolnému rozpadu české čtvrti Plzeň. Primárním důvodem úpadku českého etnika v Chicagu byla asimilace a amerikanizace českého obyvatelstva. Čechoameričané třetí a čtvrté generace již málokdy uměli česky a dodržované tradice se obsahově vyprázdnily. Drobné festivity českého původu pomalu zanikaly, případně změnily svůj obsah (např. Houby Fest, Kolache Fest).

Disertační práce o české komunitě v Chicagu analyzovala její zrod a vývoj během dlouhého 19. století až do konce druhé světové války. Česká komunita byla představena z několika hledisek. Důraz byl kladen na společensko-ekonomická, náboženská a politická hlediska s přesahy do dalších oblastí. V disertační práci je také představeno mnoho osobností českého původu, které byly v rámci české komunity významné, případně jejichž činy zasáhly dokonce do historie Spojených států amerických. Disertační práce s názvem „*České Chicago*“ – *etnohistorický pohled na vývoj českého etnika v americkém městě v letech 1852–1945* přináší komplexní pohled na velmi málo zpracovanou tematiku české Ameriky.

Slavnou minulost českého Chicaga dnes připomínají především stavby v bývalých českých čtvrtích. Jedná se zejména o budovy a kostely, na kterých nalezneme české nápisy (zejména ve čtvrtích Plzeň, Česká Kalifornie a Cicero), dále Český národní hřbitov či památník Karla Havlíčka Borovského a sochu Blanického rytíře v areálu chicagské univerzity (University of Chicago). Blanický rytíř – památník Tomáše Garrigue Masaryka od sochaře Albína Poláška – vznikl až roku 1955.⁷⁸⁹ Upomíná na osobnost T. G. Masaryka a především na jeho přednášky na chicagské univerzitě v letech 1902 a 1907.

Někdejší české čtvrtě jsou nyní – až na malé výjimky – výhradně mexické (Plzeň, Česká Kalifornie, Cicero a Berwyn). Přesto v nich lze občas objevit obchody, jejichž majitelé

---

⁷⁸⁸ Obdobný přístup práce s náhrobky na českých hřbitovech v Texasu, viz Eva ECKERTOVIÁ, *Kameny na prérii. Čeští vystěhovalci v Texasu*, Praha 2004.

⁷⁸⁹ John GRAF – Steve SCORPAL, *Chicago's Monuments, Markers, and Memorials*, Chicago 2002, s. 32.

mají prokazatelně český původ. Existuje také několik českých spolků, ale jejich obsah funguje již na americký způsob, přesto se alespoň udržuje určitá tradice (většinou však pod americkým názvem, např. Bohemian Lawyers Association of Chicago).

V současnosti ve městě sídlí Generální konzulát České republiky a v Ciceru stále funguje česko-americká škola T. G. Masaryka, která nedávno oslavila sto let od svého vzniku a dnes je hlavním nositelem tradic česko-americké komunity v Chicagu. Určitý podíl na tom samozřejmě mají imigranti z Čech po roce 1989, tedy nová první generace Čechoameričanů, a také fungující spolupráce mezi Spojenými státy a Českou republikou, kterou bylo možno obnovit v devadesátých letech 20. století. V neposlední řadě je třeba zdůraznit, že mnoho Američanů začalo hledat své předky a napříč USA vzniklo několik genealogických společností. Jedna z nich, spolek The Czech & Slovak American Genealogy Society of Illinois, je v Chicagu, respektive na západním předměstí v Riverside, a patří k velmi aktivním. Česká komunita v americkém Chicagu je tedy stále „živá“, respektive početná, i ve 21. století, ale vzhledem k jiným časoprostorovým souvislostem se jedná již jen o zcela jinou komunitu, než jakou bylo obyvatelstvo „českého“ Chicaga před první světovou válkou.

Seznam pramenů a literatury

I. Prameny k dějinám českého Chicaga

a) archivní fondy

- Chicago History Museum,
  - fond Geringer Family Papers
- Muzeum a galerie Vodňany,
  - fond František Herites
- Muzeum Českého ráje v Turnově,
  - pozůstalost Čeňka Paclta
- Muzeum města Mnichovo Hradiště,
  - fond Osobnosti města
- Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur,
  - fond Krajanství 1
  - fond Krajanství 2
  - fond Vojta Náprstek
- Památník národního písemnictví v Praze. Literární archiv,
  - fond Adolf Heyduk
  - fond Eliška Krásnohorská
  - fond Josef Vavřinec Dušek
- Soukromá sbírka Carol Kala,
  - rodinná korespondence
- Soukromá sbírka Judy Zarob,
  - rodinná korespondence
- Státní oblastní archiv Praha
  - Sbírká matrik Středočeského kraje – matriční kniha narozených
- Státní okresní archiv Strakonice,
  - fond OÚ Strakonice
- The University of Chicago, Archives of Czechs and Slovaks Abroad (ACASA),
  - fond Inventory I.
  - fond Inventory II.

b) Periodika (výběr)

- *Americký sborník*, Chicago 1898
- *Amerikán*, Chicago 1880–1945
- *Amerikán* (kalendář), Chicago 1878–1945
- *Blahověst*, Praha 1874
- *Český svět*, Praha 1907
- *Denní hlasatel*, Chicago 1891–1958
- *Duch času*, Chicago 1877–1945
- *Hlas*, St. Louis 1896–1933
- *Hlasatel*, Chicago 1902–1945
- *Hlasy pojizerské*, Turnov 1893–1929
- *Chicago Examiner*, Chicago 1911
- *Katolík*, Chicago 1913–1945
- *Květy americké*, Omaha 1901
- *Národ*, Chicago 1894–1945
- *Národní listy*, Praha 1871–1930
- *Našinec*, Chicago 1882–1891
- *Osvěta americká*, Omaha 1903–1913
- *Slavie*, Racine 1911–1912 a Chicago 1912–1918
- *Socialistická revue Akademie*, Praha 1911
- *Sokol americký*, Chicago 1879–1945
- *Spravedlnost*, Chicago 1900–1939
- *Svornost*, Chicago 1875–1945
- *Šípy*, Chicago 1914
- *The Chicago Sunday Tribune*, Chicago 1908
- *Ženské listy*, Chicago 1894–1939

c) Vydané prameny

- Oldřich KAŠPAR (ed.), *Tam za mořem je Amerika. Dopisy a vzpomínky českých vystěhovalců do Ameriky v 19. století*, Praha 1986.

- Martin NEKOLA (ed.), *Čech v americkém Kongresu*, Praha 2020.
- Josef Václav SLÁDEK, *Americké obrázky a jiná prósa I–II*, Praha 1914.
- Josef Václav SLÁDEK, *Má Amerika. Fejetony a příhody 1871–1892*, Praha 1998.
- Jan ŠEJBL (ed.), *Archibald Václav Novák – Hříšná exotika*, Praha 2020.
- Marek VLHA (ed.), *Dopisy z války Severu proti Jihu. Korespondence českých vojáků v americké občanské válce*, Brno 2010.

d) Beletrie

- Pavel ALBIERI, *Nevěsta za padesát dollarů! Česko-americký obrázek z Chicaga*, Praha [1898].
- Norbert BLEI, *Neighborhood*, Granite Falls 1998.
- Renáta FUČÍKOVÁ, *Historie Čechů v USA*, Praha 2019.
- Zdeněk Matěj KUDĚJ, *Dobrodružství Jendy Smolika v Americe*, Praha [1917].
- Zdeněk Matěj KUDĚJ, *Mezi dvěma oceány: dobrodružství Čecha v dálné cizině*, Praha 1917.
- Zdeněk Matěj KUDĚJ, *Z nového světa: americké obrázky*, Praha 1918.
- Josef MACH, *Americké verše z doby válečné (1914–1919)*, Praha [1924].
- Martin NEKOLA (ed.), *Pražané ve světě: sedm komiksů o úspěšných krajanech*, Praha 2020.
- Tomáš PÁNEK – Martina KAŇÁKOVÁ (edd.), *Čechoslováci ve světě*, Praha 2019.
- František J. ŠKALOUD, *Bordynkáři. Kousek českého života v Chicagu*, Chicago 1906.
- František J. ŠKALOUD, *U Kratinů. Román ze života chicagských Čechů*, Chicago 1905.
- Josef ŠTOLBA, *Americké povídky*, Praha [1882].
- Jan VRÁNEK, *Na půdě americké. Básně*, Chicago 1905.

II. Dobová odborná literatura

- Karel ADÁMEK, *Chicago*, Praha 1893.
- *Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu*, Chicago 1915.
- *Adresář českých obchodníků, živnostníků a spolků*, Chicago 1900.

- P[avel] A[LBIERI] (ed.), *II. památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1901.
- *Almanach největší české osady v Americe „Plzeň“*, Chicago 1904.
- *Banket a oslava 50ti letého jubilea české svobodomyslné školy T. G. Masaryk 1921–1971*, Cicero 1971.
- Vojta BENEŠ, *České národní sdružení: vznik a historie revolučního hnutí osvobozenkého mezi svobodomyslnými a evangelickými Čechy ve Spojených Státech Amerických*, Chicago 1925.
- Vojta BENEŠ, *Československá Amerika v odboji. 1, Od června 1914 do srpna 1915*, Praha 1931.
- Vojta BENEŠ, *Světlo na křižovatkách: pět kapitol československému lidu v Americe*, Chicago 1941.
- František BOŽENEK, *Památník stříbrného jubilea osady sv. Ludmily v Chicagu. 1891–1916, Ill.*, Chicago [1916].
- Rudolf BUBENÍČEK, *Dějiny Čechů v Chicagu*, Chicago 1939.
- Thomas CAPEK, *American Czechs in Public Office*, Omaha 1940.
- Tomáš ČAPEK, *Moje Amerika: vzpomínky a úvahy (1861–1934)*, Praha 1935.
- Tomáš ČAPEK, *Naše Amerika*, Praha 1926.
- Tomáš ČAPEK, *Návštěvníci z Čech a Moravy v Americe v letech 1848–1939. Příspěvek k dějinám amerických Čechů*, Chicago 1940.
- Tomáš ČAPEK, *Padesát let českého tisku v Americe*, New York 1911.
- Tomáš ČAPEK, *The Čechs (Bohemians) in America. A study of their national, cultural, political, social, economic and religious life*, Boston a New York 1920.
- Josef ČERMÁK, *Dějiny občanské války s připojením zkušeností českých vojinů*, Chicago 1889.
- *Česká čítanka. Československé mládeži v Americe*, Praha 1912.
- *Česko-americký dopisovatel, čili, Návod ku správnému sestavení po anglicku i po česku všech dopisů společenských, obchodních a právních listin dle amerických zákonů. Bohemian-american Letter Writer or directions to compose correctly letters, documents, etc., which occur in the social relations and business life of the United States*, Chicago [mezi 1907 a 1917].
- *Dějiny Čech v povídkách*, Chicago [1904].

- *Dějiny župy Fuegner-Tyršovy ve Spojených státech a Kanadě*, Chicago 1912.
- *Dobrovský Club – Our 50th Anniversary (1903–1953)*, Chicago 1953.
- Gustav DRNEC – J. V. WELCL, *Náš Čermák*, Chicago 1933.
- Gustav DRNEC, *Kdo je Antonín Čermák*, Praha 1948.
- Daniel D. DROBA (ed.), *Czech and Slovak Leaders in Metropolitan Chicago*, Chicago 1934.
- Josef A. DVOŘÁK, *Dějiny Čechův ve Státu South Dakota: Památní kniha vydaná při slavnosti padesátiletého výročí prvních českých osadníků do státu, odbyvané dne 25. a 26. srpna 1920 v Táboře So. Dakota*, Tábor (South Dakota) 1920.
- Ladislav FLÍGL, *O Chicagu a Chicagčanech. Zajímavosti a zábavy ze života a ruchu velkoměstského života*, Chicago [1896].
- Josef FOŘT, *O stěhování se našeho lidu do ciziny. Přednáška J. Fořta v obchodním spolku „Merkur“*, Praha 1876.
- Vladimír A. GERINGER – Philip E. MCKENNEY, *Czechoslovak Taxation System, Budget and Trade*, Washington 1923.
- Jiří Stanislav GUTH-JARCOVSKÝ, *Na moři a za mořem. Zápisky a drobné vzpomínky*, Kostelec nad Orlicí 1902.
- Jan HABENICHT, *Dějiny Čechův amerických*, St. Louis 1910.
- Jan HABENICHT, *Z paměti českého lékaře. Příspěvek k dějinám Čechů amerických*, Chicago 1897.
- Jan HABENICHT – Antonín PREGLER, *Památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill.*, Chicago 1899.
- Gustav HABRMAN, *Z mého života. Vzpomínky z let 1876–1877, 1884–1896*, Praha 1914.
- František Adolf HERING, *Cestovní upomínky z Ameriky*, Praha 1896.
- František HERITES, *Amerika a jiné črty z cest*, Praha 1913.
- František Alois HORA, *Dvorný společník. Pravidla slušného se chování, navedení i vzory k vyznání lásky, krátká barvo i květomluva, předpisy k tajným dopisům, společenské hry, přípitky, hádanky atd.*, Chicago 1890.
- Antonín Petr HOUŠŤ, *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických. Ku vzpomínce na 25leté jubileum veledůstp. faráře Josefa Hessouna*, St. Louis 1890.

- Josefa HUMPAL ZEMAN, *The Bohemian People in Chicago*, in: *Hull-House Maps and Papers*, Boston 1895, s. 115–128.
- Rudolf JANDA, *Sedmdesátipětileté jubileum Českého Národního Hřbitova v Chicagu. Dějiny sedmdesátipětileté činnosti sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1952*, Chicago 1952.
- John J. JELÍNEK, *Padesátileté jubileum Českého národního hřbitova v Chicago, Illinois. Dějiny půlstoletého trvání a činnosti Sboru hřbitovního od jeho založení v roce 1877 do slavnosti jubilejní v roce 1927*, Chicago 1927.
- Vilém JIČÍNSKÝ, *Cesta Ostravana do Ameriky leta Páně 1893*, Ostrava 1893.
- Karel JONÁŠ, *Americké právo. Sbirka zákonů a výkladů právních zvláště důležitých pro osadníky česko-americké*, Racine 1882.
- *Jubilejní oslava 90letého trvání Č. S. A.*, Chicago 1944.
- Josef KALDA, *Pohřební řeči pro různé stavy a věky*, Chicago [kol. r. 1900].
- Stanislav KLÍMA, *Čechové a Slováci za hranicemi*, Praha 1925.
- Josef KOŘENSKÝ, *Cesty po světě. Plavba do Nového světa. Amerika*, Praha b. d. [1899–1902].
- Josef KOŘENSKÝ, *Z dalekých krajin*, Praha 1927.
- Josef KOUDELKA, *První čítanka pro milou mládež českou*, Chicago 1881.
- Josef KUDELA, *Rok 1917 v dějinách odboje*, Brno 1927.
- Anton MACHEK (ed.), *Památník sdružených svobodomyšlných škol v Chicagu a okolí 1930*, [Chicago 1930].
- Jakub MALÝ, *Amerika od času svého odkrytí až po nejnovější dobu I.–VI.*, Praha 1854–1857.
- Ferdinand MISSLER, *Spolehlivý rádce pro cestovatele do Ameriky*, Brémy b. d.
- Ferdinand L. MUSIL, *Československá Amerika. Ze spolkového a národního života Čechů a Slováků ve Spoj. Státech a Kanadě roku 1932*, Chicago 1933.
- Karel MÜLLER, *Máme-liž stěhowati se do Ameriky? Dle wyprawowánj gednoho zkusseného muže, genž cestu tam konal*, Jindřichův Hradec 1856.
- Václav Archibald NOVÁK, *Amerika dnešní a minulé doby a život našich krajanů ve Spoj. Státech – filmové obrazy z cest po Novém světě*, Praha 1925.
- *Official Guide Book of the Fair 1933*, Chicago 1933.
- Josef OSVALD, *Výprava českého Sokolstva v Americe*, Příbram 1909.

- *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvanáctý díl. Ch – Sv. Jan, Praha 1897.*
- *Památka Národopisné výstavy česko-slovenské. Česko-Americké Katolické oddělení, Chicago [snad 1895].*
- *Památník a program II. slet a závody Svazu čs. sokolstva v Americe 21.–25. června 1933 v Chicagu, Chicago 1933.*
- *Památník České Svobodomyslné Školy Jan Neruda 1912–1972, Cicero 1972.*
- *Památník Česko-Americké Jednoty, Chicago 1940.*
- *Památník k oslavě 25tiletého trvání Vzdělávacího klubu Moravská Blatnice, Chicago 1956.*
- *Památník Ludvíkovy divadelní společnosti, Chicago 1918.*
- *Památník Ochotnického divadla v Chicagu 1863–1913, Chicago 1913.*
- *Památník otevření útulny, Chicago 1910.*
- *Památník osady sv. Víta v Chicagu, Ill. 1888–1913, Chicago 1913.*
- *Památník oslavy 25letého trvání osady Blahoslavené Anežky České v Chicagu, Illinois, Chicago 1929.*
- *Památník slavnosti padesátiletého jubilea české svobodomyslné školy “Vojta Náprstek“ 1896–1946, Chicago 1946.*
- *Památník Sparty A. B. A., Chicago 1934.*
- *Památník Těl. Jednoty Sokol „Praha“ vydaný na oslavu dvacetiletého trvání dne 6. září 1908, Chicago 1908.*
- *Pamětní kniha českých loží Odd Fellows a Rebekah. Memorial Book I. O. O. F., Chicago 1937.*
- *Josef PASTOR, Americký vystěhovalec. Spolehlivé zprávy a rady pro české vystěhovalce na cestu do Ameriky, Praha 1873.*
- *Josef PASTOR, Cesta do Spojených Států severoamerických, Praha 1891.*
- *Josef PEČÍRKA – Jan HABENICHT, Domácí lékař. Učení o člověku ve stavu zdravém a chorobném, Chicago [b. d.].*
- *Emanuel PERSEIN-BERÁNEK, Nová domácí kuchařka pro česko-americké hospodyně čili praktický a spolehlivý návod l nejsnadnějšímu připravování těch nejoblíbenějších, jednoduchých i složitých, českých, amerických a francouzských masitých i postních pokrmů všeho druhu, jakož i různých zavařenin, rozličných*

lahůdek, a též nápojů, kromě jiných užitečných pokynů a předpisů, Chicago, b. d. [kolem 1896].

- *Průvodce hostům „chicagské světové výstavy Pokroku“*, Chicago 1933.
- John J. REICHMAN, *Czechoslovaks in Chicago. Contributions to a History of a National Group with an Introduction on the Part of Czechoslovaks in the Development of Chicago*, Chicago 1937.
- Růžena ROSICKÁ, *Dějiny Čechů v Nebrasce*, Omaha 1928.
- Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Česko-americké epištoly*, Chicago 1911.
- Jaroslav Egon SALABA-VOJAN (ed.), *Památník k odhalení pomníku Karla Havlíčka v Chicagu, Ill. Dne 30. července roku 1911*, Chicago 1911.
- Jaroslav Egon SALABA-VOJAN – Michal LAUČÍK (edd.), *World's fair memorial of the Czechoslovak group (Czechs and Slovaks): international exposition, Chicago, 1933, incorporated = Památník Československého Výboru Světové Výstavy v Chicagu 1933 = Pamätník Československého Výboru Svetovej Výstavy v Chicagu 1933*, Chicago 1933.
- Jaroslav Egon SALABA-VOJAN, *Velký New York. Dějiny New Yorku a české čtvrti – Prův. po New Yorku a okolí*, New York 1908.
- *Silver jubilee of Olympia A. F. C.*, Cicero 1939.
- *Sokol Slavsky – Our 90th year 1890–1980*, Cicero 1980.
- František SOUKUP, *Amerika. Řada obrazů amerického života*, Praha 1912.
- *Souvenir Program, IV. slet Svazu čsl. Sokolstva v Americe, červen 26–29 1941*, Chicago 1941.
- *Stanovy Českého národního sdružení v Americe*, Chicago 1939.
- František ŠINDELÁŘ, *Z boje za svobodu otčiny*, Chicago 1924.
- Josef ŠMAHA, *Americké táčky. Dojmy se zaoceánské cesty*, Praha 1894.
- Jaroslav ŠPANIHEL (ed.), *Adresář Čechů ve Spojených Státech Severoamerických*, Praha 1913.
- Josef ŠTOLBA, *Za oceánem III., V Severní Americe*, Praha 1876.
- Eduard Georgievič VALEČKA, *Máme-li stěhovati se do Ameriky aneb do Ruska?*, Klatovy 1871.
- František VEVERKA, *Třetí čítanka pro české svobodomyšlné školy v Americe*, Chicago 1917.

- Charles J. VOPICKA, *Secrets of the Balkans: seven years of a diplomatist's life in the storm center of Europe*, Chicago 1921.
- Charles J. VOPICKA, *Taje Balkánu: sedm roků diplomatova života v bouřlivém centru Evropy*, Praha 1927.
- Jan WAGNER, *Čeští osadníci v Severní Americe*, Praha 1887.
- Jan WAGNER, *Zámořské klepy*, Praha 1899.
- *Zlatá kniha Československého Chicaga*, Chicago 1926.
- František Boleslav ZDRŮBEK, *Česko-anglický tlumač pro Čechy americké se snadným mluvnickým návodem pro žáky i samouky*, Chicago 1907.
- František Boleslav ZDRŮBEK, *Dějiny Česko-národního hřbitova v Chicagu, Illinois. Od jeho založení 1877, do jeho 25leté jubilejní slavnosti 1902*, Chicago 1902.
- František Boleslav ZDRŮBEK (ed.), *Druhá čítanka pro školy česko-americké*, Chicago [snad 1907].
- František Boleslav ZDRŮBEK, *Obrázková dějepisná čítanka Spojených států pro školy americké a domácnost*, Chicago 1878.
- František Boleslav ZDRŮBEK, *Pohřební řeči s přidáním řeči při pojmenování dětí, řeč kmotra a poděkování otce*, Chicago [1881].
- [František Boleslav ZDRŮBEK], *První čítanka pro školy česko-americké*, Chicago [mezi 1912–1918].
- František Boleslav ZDRŮBEK, *Základové českého pravopisu a mluvnice*, Chicago 1889.
- Bedřich ZEMEK, *Češi a Slováci v Americe*, Praha 1947.
- Marie ZIEGLEROVÁ, *Dojmy z umělecké cesty Amerikou*, Praha 1907.
- Jaroslav Josef ZMRHAL, *Anglicky snadno ve třiceti úlohách. Úplný kurz k naučení se mluvení jazyka anglického bez učitele*, Chicago 1913.
- Jaroslav Josef ZMRHAL, *Selected Readings in Czechoslovak for High Schools and Colleges*, Chicago 1923.
- Arnošt Jan ŽIŽKA, *Kulturní přínosy amerických Čech*, Praha 1932.

III. Výběrová bibliografie

- William J. ADELMAN, *Pilsen and the West Side*, Chicago 1983.

- Leo BACA, *Dokládání českých přistěhovaleckých příchodů*, Genealogické a heraldické listy roč. 15, č. 1–2, 1995, s. 26–30.
- Dudley BAINES, *Emigration from Europe 1815–1930*, Londýn 1991.
- Jan BALHAR – Stanislava KLOFEROVÁ – Jarmila VOJTOVÁ (edd.), *U nás ve Vídni: vídeňští Češi vzpomínají*, Brno 1999.
- David BÍRÓCZI, *Czechs in America. The Maintenance of Czech Identity in Contemporary America*, diplomová práce, Plzeň 2003.
- Jack BOCHAR, *Locations of Chicago. Roman Catholic Churches*, Chicago 1998.
- Martin BOČEK, *Snaději za oceán. Soupeření lodních společností o zákazníky v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století*, Plzeň 2019.
- Stanislav BROUČEK (ed.), *Češi národ bez hranic*, Praha 2011.
- Stanislav BROUČEK, *Etapy českého vystěhovalectví*, Praha 2003.
- Stanislav BROUČEK – Tomáš GRULICH, *Domácí postoje k zahraničním Čechům v novodobých dějinách (1918–2008)*, Praha 2009.
- Ivan BROŽ, *Al Capone: řečený „Zjizvená tvář“*, Praha 2007.
- Ivan BROŽ, *Čermák versus Al Capone*, Praha 1998.
- Ivan BROŽ, *Hvězdy proti hvězdám – Americká občanská válka 1861–1865*, Praha 2009.
- Ivan BROŽ, *Roosevelt: čtyřikrát prezidentem USA*, Praha 2010.
- Marcy CAMERON, *The Dual Identity of the Czechoslovakian Pavilion at the 1933 Chicago World's Fair*, Boulder 2012.
- Lizabeth COHEN, *Making a New Deal: Industrial Workers in Chicago, 1919–1939*, Cambridge 1999.
- Robin COHEN, *Migrace – stěhování lidstva od pravěku po současnost*, Brno 2019.
- Bill COTTER, *Chicago's 1933–34 World's Fair: A Century of Progress*, Charleston 2015.
- William CRONON, *Nature's Metropolis: Chicago and the Great West*, New York 1992.
- Karel ČERMÁK, *Kronika obrazů života. Český ráj v letech 1848–1900*, Jilemnice 2013.
- Douglas DEUCHLER, *Berwyn, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco* 2005.

- Douglas DEUCHLER, *Cicero Revisited*, Charleston 2006.
- Vratislav DOUBEK, *Česká politika a [východní] vystěholectví 1848–1922*, Praha 2012.
- Eva DRAŠAROVÁ, *Typologie spolků v Čechách v padesátých letech 19. století*, in: *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, Praha 1992, s. 271–281.
- Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. Czechs in America and Czech-American relations in a course of five centuries*, Praha 2018.
- Ivan DUBOVICKÝ, *Češi v Americe. Czechs in America. České vystěholectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*, Praha 2003.
- Ivan DUBOVICKÝ, *Právo a vystěholectví*, in: *Český lid* 7, 1993, s. 67–92.
- Ann DURKIN KEATING (ed.), *Chicago Neighborhoods and Suburbs*, Chicago 2008.
- Eva ECKERTOVÁ, *Kameny na prérii. Čeští vystěhovalci v Texasu*, Praha 2004.
- František FRÖM (ed.), *Z pramenů k dějinám českého vystěholectví do Severní Ameriky*, *Český lid*, roč. 77, č. 1, 1990, s. 19–28.
- John GRAF – Steve SCORPAL, *Chicago's Monuments, Markers, and Memorials*, Chicago 2002.
- Miroslav GERŠIC, *K legální emigraci obyvatel z jihomoravského regionu do Ameriky ve 2. polovině 19. století*, *Malovaný kraj*, roč. 36, č. 6, 2000, s. 6–7.
- Alex GOTTFRIED, *Boss Cermak of Chicago. A Study of Political Leadership*, Seattle 1962.
- Dagmar HÁJKOVÁ, „*Naše česká věc*“. *Češi v Americe za první světové války*, Praha 2011.
- Dagmar HÁJKOVÁ, *T. G. Masaryk v Chicagu*, in: *Život plný neklidu. Sborník k devadesátinám historika Jaroslava Opata*, Praha 2014, s. 118–124.
- Šárka HAKENOVÁ, *Kulturní identita české emigrace v USA*, rigorózní práce, Praha 2009.
- Jaroslav HALADA – Milan HLAVAČKA, *Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000*, Praha 2000.
- František HANZLÍK – Karel KONEČNÝ – Ivana POLLEY, *Československá obec legionářská v exilu 1949–1989*, Praha 2013.

- František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945: v dokumentech a fotografiích*, Praha 2010.
- František HANZLÍK, *Vojenský exil a krajané v USA pro obnovu demokracie v Československu po únoru 1948*, Praha 2012.
- *Historic City – The Settlement of Chicago*, Chicago 1976.
- *Historie emigrace z českých zemí. Sborník referátů ze semináře, který se konal při příležitosti Setkání krajanů v Mladé Boleslavi 22.–25. 6. 2000*, Mladá Boleslav 2001.
- Milan HLAVAČKA, *Ta pravá mobilita: cestování*, in: *Mezi časy. Kultura a umění v českých zemích kolem roku 1800*, Praha 1999, s. 329–339.
- Milan HLAVAČKA, *Cestování v éře dostavníku*, Praha 1996.
- Milan HLAVAČKA a kol., *České země v 19. století I. Proměny společnosti v moderní době*, Praha 2014.
- Milan HLAVAČKA a kol., *České země v 19. století II. Proměny společnosti v moderní době*, Praha 2016.
- Milan HLAVAČKA, *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*, Praha 1990.
- Milan HLAVAČKA, *Mobilita, doprava, cestování, turismus – zamyšlení nad pojmy a jejich rolí ve společnosti*, in: *Na kolech do světa. Po silnicích nejen Českého ráje a Pojizeří*, Semily – Turnov – Jičín 2016, s. 11–24.
- Jaroslava HOFFMANNOVÁ, *Vystěhovalectví z Polné do Severní Ameriky v druhé polovině 19. století*, Havlíčkův Brod 1969.
- Melvin G. HOLLI – Peter d' A. JONES (edd.), *Ethnic Chicago – a multicultural portrait*, Grand Rapids 1995.
- Antonín HŘEBÍK (ed.), *Amerika Masarykovi. Památník slavnostního odevzdání pomníku presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka v Chicagu ve dnech 28. a 29. května 1955*, Chicago 1955.
- Antonín HŘEBÍK, *Století sokolstva 1862–1962*, Chicago 1962.
- Matt HUCKE – Ursula BIELSKI, *Graveyards of Chicago. The People, History, Art, and Lore of Cook County Cemeteries*, Chicago 1999.
- Jiří HUTEČKA, *Země krví zbrocená. Americká občanská válka 1861–1865*, Praha 2008.
- Joseph CHADA, *The Czechs in the United States*, [Washington] 1981.

- Hans CHMELAR, *Höhepunkte der österreichischen Auswanderung*, Vídeň 1974.
- Joseph JAHNELKA, *The Role of Chicago Czechs in the Struggle for Czechoslovak Independence*, Source Journal of the Illinois State – Historical Society, roč. 31, č. 4, 1938, s. 381–410.
- Alena JAKLOVÁ, *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*, Praha 2010.
- Alena JAKLOVÁ, *Národnostní a sociálně-ekonomická sebereflexe českých přistěhovalců v čechoamerických periodikách 19. a 20. století*, Praha 2006.
- Alena JAKLOVÁ, *Proměny etnické a kulturní identity českých přistěhovalců ve Spojených státech amerických: interpretace analýz čechoamerického periodického tisku 19. a 20. století*, Praha 2014.
- Esther JERABEK, *Czechs and Slovaks in North America. A Bibliography*, New York 1976.
- Paul JOHNSON, *Dějiny amerického národa*, Praha 2000.
- Dušan KARPATSKÝ, *Malý labyrint literatury*, Praha 1997.
- Oldřich KAŠPAR, *Amerika Jakuba Malého v kontextu formování českého povědomí o Novém světě*, in: Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 3 (2001) – Studia Ethnologica XIII, Praha 2005, s. 23–33.
- Betty Carlson KAY, *Cicero: The First Suburb West*, Charleston 2000.
- Jan KLÁPŠTĚ – Ivan ŠEDIVÝ (edd.), *Dějiny Česka*, Praha 2019.
- Cyril M. KLIMESH, *They came to this place: a history of Spillville, Iowa, and its Czech settlers*, Sebastopol 1983.
- Jaroslava KLÍMOVÁ, *Archiv Čechů a Slováků v zahraničí (Chicago)*, Archivní časopis, roč. 58, č. 2, 2008, s. 142–146.
- Štěpánka KORYTOVA-MAGSTADT, *To Reap a Bountiful Harvest. Czech immigration beyond the Mississippi 1850–1900*, Iowa City 1993.
- Jiří KOŘALKA – Květa KOŘALKOVÁ, *Základní tendence českého vystěhovalectví a české reemigrace do počátku 20. let 20. století*, in: Češi v cizině 7, Praha 1993, s. 30–47.
- Jana KOUDELKOVÁ, *Češi ve Vídni = Tschechen in Wien*, Brno 2013.
- Jiří KOVAŘÍK, *Chicagský starosta*, in: Muzejní listy – Vlastivědný zpravodaj Kladenska a Unhošťska, roč. II, č. 2, 1993, s. 3–4.
- Jiří KOVTUN, *Masarykův triumf. Příběh konce velké války*, Praha 1991.

- Stanislav KRAJNÍK, *O rodu Antonína Čermáka*, in: Muzejní listy – Vlastivědný zpravodaj Kladenska a Unhošťska, roč. II, č. 2, 1993, s. 4–7.
- Grace Prewitt KRALOVEC, *I Remember: The Czech of Chicago*, [Chicago] 1997.
- Jaroslav KRÍŽ, *Czech Chicago: 1848–1918*, in: Vendula V. Hingarová – Ellen Marie Jensen (edd.), *Trans-Atlantic Migration. Czech and Scandinavian Perspectives on History, Literature and Language*, Praha 2017, s. 25–43.
- Jaroslav KRÍŽ, „Česká Amerika“ – *Sen o české kolonii v USA*, *Dějiny a současnost*, 2017, roč. XXXIX, č. 8, s. 39–41.
- Jaroslav KRÍŽ, *Česká emigrace do USA – česká Amerika*, *Geografické rozhledy*, 2016, roč. 25, č. 4, s. 8–9.
- Jaroslav KRÍŽ, *České spolky v Chicagu*, in: Pavel Horák – Pavel Boštík – Jaromír Karpíšek – Zbyněk Sturz (edd.), *České, slovenské a československé dějiny 20. století X.*, Ústí nad Orlicí 2015, s. 139–147.
- Jaroslav KRÍŽ, *Havárie parníku Eastland. Černý den v dějinách českého Chicaga*, *Dějiny a současnost*, 2021, roč. XLIII., č. 6, s. 40–41.
- Jaroslav KRÍŽ, *První Čech na pěti kontinentech – Cesty Čeňka Paclta (1813–1887)*, Praha 2019.
- Jaroslav KRÍŽ – Lenka KRÍŽOVÁ, *Střípky z českého Chicaga. Edice dokumentů k dějinám Čechů v americkém Chicagu v letech 1848–1918*, Praha 2017.
- Lenka KRÍŽOVÁ – Jaroslav KRÍŽ, *Co srdce spojí – moře nerozdvojí. Z Dobrovice do Amerického Chicaga (a zpět)*, in: *Boleslavica*, roč. 10, 2017, s. 81–89.
- Markéta KRÍŽOVÁ (ed.), *Za velkou louží. Vzpomínky moravského dělníka Matěje Poláčka na Afriku a Jižní Ameriku*, Praha 2017.
- Karel KUČERA, *Český jazyk v USA*, Praha 1990.
- František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v období Bachova absolutismu*, Praha 1964.
- Karel KYSILKA, *Vystěhovalectví z Poličska do USA v letech 1850–1890. Historicko-statistická studie*, in: *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*, roč. 4, 2000, s. 93–134.
- Vera LASKA, *The Czechs in America 1633–1977. A Chronology and Fact Book*, Dobbs Ferry 1978.

- Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009.
- David Garrard LOWE, *Lost Chicago*, Chicago 2010.
- Frank S. MAGALLON, *Chicago's Little Village. Lawndale-Crawford*, Charleston 2010.
- Jana MACHAČOVÁ – Jiří MATĚJČEK, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*, Opava 2002.
- Krasimira MARHOLEVA, *Chicagští katoličtí a svobodomyšlní Češi v druhé polovině XIX. století*, *Studia historica Brunensia*, 2014, roč. 61, č. 2, s. 71–88.
- Krasimira MARHOLEVA, *Přeshraniční nacionalismus: Přípravy katolických Čechů v Americe k obeslání národopisné výstavy v Praze roku 1895*, in: Tomáš Hradecký – Pavel Horák – Pavel Boštík (edd.), *České, slovenské a československé dějiny 20. století IX.*, Ústí nad Orlicí 2014, s. 495–505.
- Joseph MARTÍNEK, *One hundred years of the ČSA – The History of the Czechoslovak Society of America*, Cicero 1955.
- Tomáš Garrigue MASARYK, *Světová revoluce za války a ve válce 1914–1918*, Praha 1933.
- Luboš MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*, díl 4, sv. 2, Praha 2008.
- Donna MERKLE (ed.), *The History of Czechs in Cedar Rapids*, Cedar Rapids 2012.
- Randall M. MILLER – Thomas D. MARZIK (edd.), *Immigrant and Religion in Urban America*, Filadelfie 1977.
- Ross MILLER, *The Great Chicago Fire*, Urbana a Chicago 2000.
- Klára MOLDOVÁ (ed.), *Češi ve světě 2: příběhy: USA: paměť krajanů*, Praha 2015.
- Ilona MORAVCOVÁ, *Badatelské příležitosti v Archives of Czechs and Slovaks Abroad (ACASA), University of Chicago, USA*, *Theatrum historiae*, roč. 8, 2011, s. 316–324.
- Ludvík MUCHA, *Česká místní jména v USA*, in: *Sborník československé společnosti zeměpisné* 70, 1965, č. 2, s. 136–145.
- Martin NEKOLA, *České Chicago*, Praha 2017.
- Martin NEKOLA, *Český New York*, Praha 2021.

- Zdeněk R. NEŠPOR, *České migrace 19. a 20. století a jejich dosavadní studium*, Soudobé dějiny, roč. 12, 2005, s. 245–284.
- Jiří NĚMEC (ed.), *150 let krajanského ochotnického divadla v USA*, Praha 2019.
- Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, Praha 2016.
- Alois Richard NYKL – Josef ŽENKA (ed.), *Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)*, Praha 2017.
- Josef OPATRŇÝ, *Amerika prezidenta Granta*, vydání druhé, Praha 2019.
- Josef OPATRŇÝ, *Obraz Spojených států v textech Josefa Václava Sládka*, in: Semotanová, Eva (ed.): *Cestou dějin. K počtě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc.*, Praha 2007, s. 167–186.
- Josef OPATRŇÝ, *Problems in Czech Immigration History*, Nebraska History 73, Fall/Winter 1993, s. 120–129.
- Josef OPATRŇÝ, *Za moře s námi. Přepravní společnosti v době masové migrace do Ameriky*. Dějiny a současnost 29, 2007, č. 3, s. 30–33.
- Jiří OPELÍK (ed.), *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*, díl 2, sv. 2, Praha 2000.
- Dominic A. PACYGA, *Chicago – A Biography*, Chicago 2011.
- *Panorama. A Historical Review of Czechs and Slovaks in the United States*, Cicero [1970].
- Vladimír PAPOUŠEK, *Česká literatura v Chicagu*, Olomouc 2001.
- Jan PARGAČ (ed.), *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*, Praha 1996.
- Peter N. PERO, *Chicago's Pilsen Neighborhood*, Charleston 2011.
- Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago, Volume I. The Beginning of a City 1673–1848*, Chicago 1937.
- Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago, Volume II. From Town to City 1848–1871*, Chicago 1940
- Bessie Louise PIERCE, *A History of Chicago, Volume III. The Rise of a Modern City 1871–1893*, Chicago 1957.
- Bessie Louise PIERCE (ed.), *As Others See Chicago. Impressions of Visitors, 1673–1933*, Chicago 2004.

- Vladimír P. POLÁCH, *Krajané v USA a druhá světová válka. Studie na pozadí krajanického tisku*, Olomouc 2017.
- Josef POLÁK, *Americká cesta Josefa Václava Sládka*, Praha 1966.
- Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky. I. Obecné problémy dějin českého vystěhovalectví do Ameriky 1848–1914*, Praha 1992.
- Josef POLIŠENSKÝ, *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky. II. Češi a Amerika*, Praha 1996.
- Josef POLIŠENSKÝ (ed.), *Začiatky českej a slovenskej emigrácie do USA*, Bratislava 1970.
- Lenka PROCHÁZKOVÁ – Jaroslav KRÍŽ, *The American Dream in “Czech” Chicago. August Geringer’s Publishing Activities*, Comenius. Journal of Euro-American Civilization, 2016, roč. 3, č. 1, s. 81–95.
- Lenka PROCHÁZKOVÁ, *Česká toponyma ve Spojených státech amerických se zvláštním zřetelem k českému Chicagu*, in: Jaroslav David (ed.), Ostrava 2016, s. 180–190.
- Lenka PROCHÁZKOVÁ, *Amerikanizace českých příjmení na území Chicaga*, Naše řeč, roč. 99, č. 3, 2016, s. 147–157.
- Helena PRŮŠKOVÁ, *Emigrace obyvatel z Mnichova Hradiště v 19. století. O vystěhovalcké rodině Paceltů – Paclů*, in: Od Ještěda k Troskám, roč. XI. (XXVII.), č. 1, 2004, s. 19–20.
- Jaromíra RAKUSAN, *Code Mixing as a Vehicle of Register. A Case of “Old Chicago Czech”*, Canadian Slavonic Papers, roč. 35, 1993, č. 3–4, s. 275–290.
- Miloslav REHCÍGL, *Czech American Timeline: Chronology of Milestones in the History of Czechs in America*, Bloomington 2013.
- Miloslav REHCÍGL, *Počátky české emigrace do zemí Latinské a Severní Ameriky*, Brno 1999.
- Miloslav REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000.
- Miloslav REHCÍGL, *První židovští přistěhovalci do Ameriky z území bývalého Československa*, Češi v cizině 10, 1998, s. 88–102.
- Miloslav REHCÍGL, *Tam za tím mořem piva aneb Naše Amerika, jak ji málokdo zná. Příspěvek k historii české a slovenské emigrace do Ameriky*, Olomouc 2019.

- Jan RYCHLÍK, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989*, Praha 2007.
- Stephanie SAKSON-FORD, *The Czech Americans*, [Filadelfie] 1989.
- Norman E. SAUL, *The Life and Times of Charles R. Crane, 1858–1939. American Businessman, Philanthropist, and a Founder of Russian Studies in America*, Lanham 2013.
- Milena SECKÁ, *August Geringer – nakladatel, mecenáš a lidumil*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Lidé okolo knih. (Autor – tvůrce – recipient). Sborník z 13. odborné konference Olomouc, 23.–24. listopadu 2004, Brno 2005, s. 223–234.
- Milena SECKÁ, *Vojta Náprstek. Vlastenec, sběratel, mecenáš*, Praha 2011.
- Harald Christian SCHEU (ed.), *Migrace a kulturní konflikty*, Praha 2011.
- Richard SCHNEIROV, *Czech Militancy and Socialism in Chicago's Pilsen Community 1875–1887*, [Chicago] 1984.
- Eva SEMOTANOVÁ – Jiří CAJTHAML a kol., *Akademický atlas českých dějin*, Praha 2014.
- Draga B. SHILLINGLAW (ed.), *The lectures of Professor T. G. Masaryk at the University of Chicago: summer 1902*, Lewisburg 1978.
- Dick SIMPSON, *Rogues, Rebels, and Rubber Stamps. The Politics of the Chicago City Council from 1863 to the Present*, Boulder – Oxford 2001.
- Ellen SKERRETT – Dominic A. PACYGA, *Chicago: City of Neighborhoods*, Chicago 1986.
- Carol Jean SMETANA (ed.), *A Dear and Precious Heritage: Bohemian National Cemetery Chicago, Illinois*, Chicago 2012.
- Carl SMITH, *The Plan of Chicago. Daniel Burnham and the Remaking of the American City*, Chicago 2006.
- Alain SOUBIGOU, *Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha – Litomyšl 2004.
- *Sokol Tabor 1866–2006 – 140th Anniversary*, Chicago 2006.
- Robert G. SPINNEY, *City of Big Shoulders. A History of Chicago*, Dekalb 2000.
- Stephen STEIN, *The Sea in World History. Exploration, Travel and Trade*, Santa Barbara 2017.

- Malynne STERNSTEIN, *Czechs of Chicagoland*, Charleston – Chicago – Portsmouth – San Francisco 2008.
- David Omar STOWELL (ed.), *The Great Strikes of 1877*, Urbana a Chicago 2008.
- John F. SWENSON, "Chicagoua/Chicago: The origin, meaning, and etymology of a place name", in: *Illinois Historical Journal* 84, 1991, č. 4, s. 235–248.
- Leoš ŠATAVA, *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*, Praha 2009
- Leoš ŠATAVA, *Migrační procesy a české vystěholectví 19. století do USA*, Praha 1989.
- Leoš ŠATAVA, *Vystěholectví do USA*, in: *Češi v cizině* 9, 1996, s. 155–171.
- Martin ŠÁMAL, *Emil Holub. Cestovatel – etnograf – sběratel*, Praha 2013.
- Josef ŠIMÍČEK, *Vystěholectví z Frenštátska do Ameriky v 2. pol. 19. století*, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*, roč. 24, č. 1–4, 2007, s. 67–74.
- Zdeněk ŠOLLE, *Vojta Náprstek a jeho doba*, Praha 1994.
- *The Centennial of the Bohemian National Cemetery Association of Chicago, Illinois*, Berwyn 1977.
- George B. TINDALL – David E. SHI, *USA*, Praha 1994.
- František TREJTNAR, *Osudy dávných vystěhovalců z Orlických hor do Ameriky*, in: *Panorama. Z přírody, historie a současnosti Orlických hor a podhůří*, roč. 12, 2004, s. 95–104.
- Přemysl TVAROH, *Jak Češi v předminulém století osídlovali americkou prérii, aneb, Dějiny Čechův ve státu South Dakota*, České Budějovice 2006.
- Kristýna ULMANOVÁ, *Cestování před sto lety aneb všude dobře, doma nejlépe. Rozvoj českého turismu v kontextu světových výstav ve druhé polovině devatenáctého století*, Praha 2011.
- Jaroslav VACULÍK, *Češi v cizině 1850–1938*, Brno 2007.
- Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009.
- Jaroslav VACULÍK, *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*, Brno 2002.
- Antonín VAŠEK, *On language acculturation in American Czechs*, in: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno Studies in English*, roč. 22, 1996, č. 2, s. 71–87.

- Camilo José VERGARA – Timothy J. SAMUELSON, *Unexpected Chicagoland*, New York 2001.
- Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou: počátky české krajané komunity v USA 19. století*, Brno 2015.
- Marek VLHA, *Poslední služba zesnulým ve svobodomyšlné Americe a Český národní hřbitov v Chicagu. Sonda do náboženského milieu česko-amerického svobodomyšlného hnutí*, in: Víra, kultura a společnost. Náboženské kultury v českých zemích 19. a 20. století, Červený Kostelec 2012, s. 327–355.
- Marek VLHA, „Zůstaňte doma a poctivě se žijte“. *Počátky masového vystěhovalectví z českých zemí do Ameriky v zrcadle soudobé beletrie*, in: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická (C) 55, Brno 2008, s. 77–97.
- Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2008.
- Ctibor VOTRUBEC, *E. St. Vráz stále ještě záhadný*, in: Vesmír 74, č. 10, 1995, s. 583.
- *Vzkazy domů: příběhy Čechů, kteří odešli do zahraničí (emigrace a exil 1848–1989)*, Praha 2012.
- Ted WACHHOLZ, *The Eastland Disaster*, Mount Pleasant 2005.
- Jan WALDAUF, *Sokol: malé dějiny velké myšlenky*, sv. 1–3, Luhačovice 2007–2010.
- Jesse WHITE (ed.), *Illinois Blue Book 2013–2014*, Springfield 2014.
- Regina WONISCH, *Tschechen in Wien: zwischen nationaler Selbstbehauptung und Assimilation*, Vídeň 2010.
- Tara ZAHRA, *The Great Departure. Mass Migration from Eastern Europe and the Making of the Free World*, New York a Londýn 2016.
- Milan ZELENÝ, *Augustine Herrman Bohemian: první Čech v Americe*, Praha 2017.
- Howard ZINN, *Dějiny lidu Spojených států amerických, 1. díl (1492–1845)*, Praha 2012.

IV. Internetové zdroje a databáze

- ACASA (Archives of Czechs and Slovaks Abroad) – <https://www.lib.uchicago.edu/e/su/slavic/acasa.html>.

- CSAGSI (The Czech & Slovak American Genealogy Society of Illinois) – <https://csagsi.org>.
- Digitální knihovna Kramerius, Národní knihovna České republiky – <https://kramerius5.nkp.cz>.
- Eastland Disaster Historical Society – <http://www.eastlanddisaster.org>.
- Encyclopedia of Chicago – <http://encyclopedia.chicagohistory.org>.
- Find a Grave – <https://www.findagrave.com>.
- Generální konzulát České republiky v Chicagu – <https://www.mzv.cz/chicago/cz/index.html>.
- Chicago History Museum – <http://www.chicagohistory.org>.
- Muzeum emigrace v hamburském Ballinstadtu – <https://www.ballinstadt.de>.
- Muzeum rejdařské společnosti Red Star Line – <https://www.redstarline.be>.
- Námořní muzeum v Liverpoolu – <https://www.liverpoolmuseums.org.uk/maritime-museum>.
- United States Census Bureau – www.census.gov.

Obrazová příloha

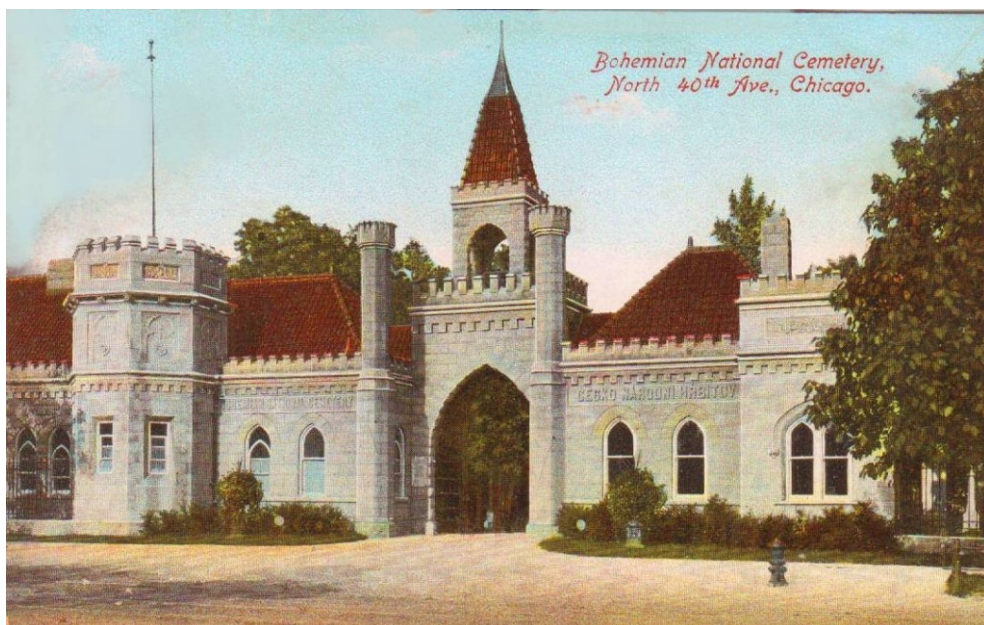

Příloha č. 1; Přebal Amerikánu, národního kalendáře pro rok 1896, který vycházel v nakladatelství Augusta Geringera (archiv autora).

Příloha č. 2; Dobová pohlednice česko-polského hřbitova sv. Vojtěcha v Chicagu (archiv autora).

Příloha č. 3; Dobová pohlednice s vyobrazením brány na Českém národním hřbitově v Chicagu (archiv autora).

Příloha č. 4; Pohlednice zachycující obchodní tepnu české Plzně v roce 1904 (archiv autora).

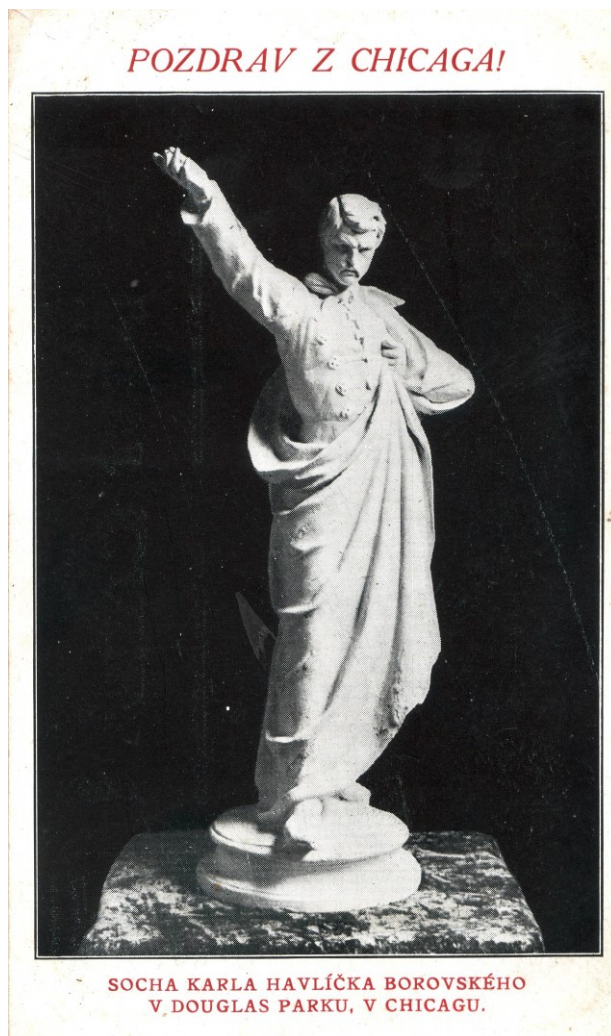

Příloha č. 5; Centrum Chicaga na počátku 20. století na historické pohlednici (archiv autora).

Příloha č. 6; Návrh pomníku Karla Havlíčka Borovského na historické pohlednici (archiv autora).

Příloha č. 7; Pohlednice se sochou Karla Havlíčka Borovského v Chicagu (archiv autora).

Příloha č. 8; Reklamní pohlednice na restauraci Klas z roku 1922 (archiv autora).

Příloha č. 9; Pohlednice s vyobrazením kostela sv. Prokopa z čtvrti Plzeň (archiv autora).

Příloha č. 10; Thalia Hall v Duškově restauraci v české Plzni (foto: Jaroslav Kříž, 2014).

**Příloha č. 11; Kostel sv. Víta v chicagské Plzni
(foto: Jaroslav Kříž, 2015).**

**Příloha č. 12; Jungmannova škola ve čtvrti Plzeň
(foto: Jaroslav Kříž, 2015).**

Příloha č. 13; Socha Matka před kolumbáriem na Českém národním hřbitově v Chicagu (foto: Jaroslav Kříž, 2015).

Příloha č. 14; Hroby rodiny Kostnerových na Českém národním hřbitově v Chicagu (foto: Jaroslav Kříž, 2015).

Příloha č. 15; Pomník upomínající na tragédii parníku Eastland na Českém národním hřbitově. Odhalen byl v roce 2015 k 100. výročí od události (foto: Jaroslav Kříž, 2015).

Příloha č. 16; Socha K. H. Borovského nedaleko centra Chicaga (foto: Jaroslav Kříž, 2015).

Příloha č. 17; Mraz Park v Berwynu upomíná na českoamerického starostu Freda J. Mraze (foto: Jaroslav Kříž, 2015).

Příloha č. 18; Socha Blanického rytíře v areálu University of Chicago (foto: Jaroslav Kříž, 2015).